

ספר חק לישראל

פרשת בא

מן חמשה חומשי תורה

עם מ"ב פירושים. מגדולי המפרשים ראשונים ואחרונים.

- (א) חן ז' טעמה בשלמות עם המפורט והחם מצלות עם המעשים
- (ב) דין ג' על התורה
- (ג) ט' רש"י בשלמות עם ט' רש"י יסן.
- (ד) ט' רש"י שפתי דבמים הנודע ללמוד תורה.
- (ה) ט' רש"י רש"י יל' נבו רש"י יל'.
- (ו) ט' בעל המורים מביט בכל ארבעה פורים.
- (ז) ט' דעת וקצים מבטלי התוספות יל'.
- (ח) תולדות אפרח מביט מקט כל מוסק בש"ס.
- (ט) מצד המצות למחיל האנן ויל' טעמו בפרים תוספת עם המוסק.
- פ' מקמי הקרבנות כרך חרש ופלא נאסנו מגדולי המפרשים יל'.
- (י) דיני הקרבנות בקמה
- (יא) דרומהרוד עם לקוים ומשלים.
- (יב) ענין הסדרה מדין על סקוים אשר גם נאסו נאסו מגדולי המפרשים כחוב טעם הדין.
- (יג) ענין הסדרה על ע"ש לפני כל מדינה.
- (יד) ענין ע"ש על התורה הוא במעט העסקה הדינה כחוב טעם וכן בהמשכה.
- (טו) ליקוים יקריים עם סוממרים הנקובים בשמותם למטה (יותר מחמישים בספר).
- (טז) משלי חבמים נעשים המוסקים לב תקוה לטוב ולריאה ז' על התורה והמפורט.
- (יז) ספר פירוש עם ספר וישי יתד תקנה על ע"ש (יקריק ואל היסוק חס עם אזי בייקן פון העולם בעשעשענו ב"ז חיינו).
- (יח) מצות השם על חר"ש מצוה (אנן ע"ש) יקריק מקובלים ואל היסוק די מצוה והאסבאם האם ג' נאסו יל'.
- (יט) חמ"ש מצלות עם פירש"י (בסוף כל כרך מוקדשים נאסו המצוה הדינה לט"ך (הח"א). חלה ז'
- ומעל על חמ"ש מצלות עור פירושם החלשים להפליש אשר לא נ"ב עני' בפרים ז'ה, חלוקה מגדולי מפרשים והקראו בו יתעבב מאד. ויש ט' העבר והקטקט גם ט' ע"ש (יקריק) הוא חמ"ש ליקטק ז'הם ג'הם מקרעעעעען (המכ"ר).
- (א) על ספר ישר השירים נקוב בשם ישרי שלמה.
- (ב) על ספר רות נקוב בשם יתום דוד.
- (ג) על ספר איכה נקוב בשם קנות ירמיה.
- (ד) על ספר קהלת נקוב בשם חבלי העולם.
- (ה) על ספר אסתר נקוב בשם מדד וזהים.
- (ו) לקוים יקריים על ח"ס מגדלים אשר יש.
- (ז) משלים ערשט געשיס על כל חר"ש.
- (ח) תרגום שני על מצלת אסתר.
- (ט) פושען הכתוב על תרגום שני חקן גפלא.
- (י) הקטקט ע"ס מחשבים שני בהמשותף הקטנים.
- (יא) נרשם בנ"ך כל כרך סדר תרגומה וכו'.
- (יב) גם המשנה קטרי הדינים הנצרכים להשלח.
- (יג) נביאים עם פירש"י ומצוה דוד.
- (יד) כתובים עם פירש"י ומצוה דוד.
- (טו) דמשניות עם פרשנא ויקרי חר"ש בנרשם ספר על המצות והקטנים.
- (טז) נב"א עם פירש"י והקטקט ע"ש וכן איהו דבתי תוספת.
- (יז) דהלכות פסוקה עם חתוקה ע"ס.
- (יח) דמוסר עם התקנה ע"ס.
- (יט) למודרים ללמוד בכל יום וזוה"ל מצות נאסו חקן הקרעעעען.
- (כ) ארחות חיים מהאיל יל'.
- (כא) הארחות חיים ויל' עסק גם ללשן ע"ס.
- (כב) אגרת הרמב"ן לילכנו ולנקט גם הוא לע"ס.

מיט אלע מפרשים אויף עברי סייטש, תנ"ך, משניות, גמרא, מוסר, הלכה, איבערזעטט אויף א לייכטע אירישע שפראך, מיט שיינע ליכטיגע אותות און קלארען דרוק.

הוצאת אמונה — 388 8812

ווינט און דיא שיף גייט אריבער איר וועג אן
 אשטערונג ביו זיא קוקט צו איר ריכטיגע צייט
 צו דעם ארט וואס זיא איז אהין געגאנגען.
 אקאהל טרעפט ווען דיא שיף גייט ארויף אויף
 דעם ים איז דער ים גאנץ רוהיג און שקט, און
 אין אפאר טאג שפעטער ווערט אשטערעם ווינט
 און עס ברעכט די שיף און מענטשן שרעקן
 זיי קיינען די שיף ווערט דער פרוצוקען און זיא
 גייט אזוי שרעקט פון דעסוועגן קוקט זיא צו
 איר ארט אקאהל ווערט טאקא די שיף דער-
 פרוצוקען אין מיטען ים, דאס ועלביגע איז בייא
 די מענטשן, עס זענען דא מענטשן וואס זייער
 הצלחה גייט פון דעם טאג וואס זענען גיבארין
 ביו זייער לעצטן טאג זיי לעבן מיט פערנעניגען
 און שטארבן צו גאנץ אקטע יאהרין, עס זענען
 דא מענטשן וואס אין דיא ערשטע יאהרין איז
 זיי גיט גוט אבער די לעצטע יאהרין זענען גוט,
 אדער פארקערט די ערשטע יאהרין זענען גוט
 און דיא לעצטע יאהרין זענען גיט גוט, אדער
 עס איז אויסגעמישט אקאהל איז זיא גוט און
 אקאהל איז שרעקט, פון דעסוועגן לעבן זיי
 ביו צו גאנץ אקטע יאהרין, אקאהל איז דא וואס
 דער מענטש שטארבט אין זיינע יונגע אדער
 מיטלע יאהרין, פון אקראנקייט אדער פרוצוקען
 חו, דריבער זאל זיך דער מענטש גיט פאר-
 זיכערן אויף זיין זעוונד גיט אויף זיינע יאהרין,
 גאר ער זאל פון זיין ינגע אנהייבן זארגן אויף
 זיין סוף, פאר די נשמה, און ער זאל וויסען עס
 איז דא אגאט וואס האט אים בשאפן און האט
 די גאנצע וועלט בשאפן, און פאר גאט וועט
 ער דארפן געבן ארעכענונג וואס ער האט אויף
 דער וועלט גיטאקן, ער האט הנאה געהאט פון
 אפרעמדע וועלט, ער האט גיגעסין געטרונקען
 גיט זיינע גאר וואס הקב"ה האט בשאפן, ער
 האט הנאה געהאט פון די זונן פון דיא לבנה,
 און נאך פון פיר זאכן וואס זענען גיט זיינע
 גאר זיי גיהעוין צו הקב"ה וואס האט ער באהאלט
 צו הקב"ה פאר די פערנעניגנס, דער עיקר וואס
 הקב"ה פארלאנגט פון דעם מענטש, גיט זיין
 טובה, גאר די טובה פון דעם מענטש, עס זאל
 די מענטשן גוט זיין אויף ביידע וועלטן, דריבער
 דארף דער מענטש זיין אונטערטעניג צו הקב"ה,
 ווי משה רבינו האט גיזאגט צו פרעה ער קתי
 מאנת לבנות מפני, ביו וויא לאנג וועסטו גיט
 וועלן זיין אונטערטעניג פאר הקב"ה, און זייל
 פרעה האט גיט געלויבט אז עס איז דא אגאט
 וואס האט בשאפן די וועלט און האט אים אויך
 בשאפן, און ער האט גיזאגט צו משה מי הי

שלמה המלך האט גיזאגט אשרי אדם מפחד
 המיד, וואהר דעם מענטש וואס
 ער שרעקט שטענדיג, עס איז דא פחד און עס
 איז דא יראה, אקאהל איז די מורא נאנט, דאס
 הייסט פחד און אקאהל איז די מורא ווייט,
 דאס הייסט יראה, זאגט שלמה וואהר דעם
 מענטש וואס ער האט מורא פאר אנווייטע נאך
 גלייך ווי זיא וואלט גיווען נאנט, אפילו עס איז
 אטווענדער וועט טאקער וועט דער אומגליק
 קומען, און אפילו אויב עס וועט קומען וועט
 גאה לאנגע יאהרין אנוועק גיין, פון דעסוועגן
 אויב מען קען דאס היינט פאר היטען דער
 אומגליק זאל גיט קומען, זאל מען דאס באר
 פאר היטען און מען זאל גיט זאגן עס איז נאה
 צייט, ווארום אומגעשט קען האבן אטעות,
 ער מיינט צו די זאך איז ווייט, און הקב"ה קען
 די זאך פריינגען זייער נאנט, ער זאל דאמאלס
 שוין גיט צייט האבן און גיט קענען פארריכטען,
 ווייל דער אומגליק קען חזו פרוצוקען קומען,
 און ער קען זיך גיט העלפן, אבער פריער האט
 ער זיך גיקענט העלפן, אזוי וויא עס איז בייא
 דעם מענטש וואס איז אין דיא יונגע יאהרין,
 אטעקט אים פאר דער זיך דע, עס איז אשיינע
 וועלט מען קען פון איר האבן גרויסע פער-
 געניגנס, ווען דו וועסט אלט ווערן וועסטו
 צייט האבן צו גיין אין בית המדרש לערנען
 תורה, וועסטו זיינע יאהרין זיילן אין צוויי
 זייל, אין דער יונגע וועסטו ארבעטן פאר
 דיין גוף און אויף דער אלטער וועסטו ארבעטן
 פאר דיא נשמה, אויף דעם מיינונג האט
 דוד המלך גיזאגט נתיי לבי געשות הקוף
 לעולם עקב, איה האב געניגט מיין הארץ,
 אפילו ווען מיין הארץ האט געצויגן צו דיא
 פערנעניגנס פון די וועלט, ווייל זיא האט אויף
 גיזאגט צו לערנען תורה און צו טאהן מצות איז
 גאה צייט אין די אלטע יאהרין, האב איה מיט
 בל געבייט מיין הארץ צו טאהן מצות, ווארום
 איה האב גיזאגט צו מיין הארץ לעולם עקב,
 אייביג דארף דער מענטש מורא האבן טאקער
 איז שוין זיין סוף, אפילו ער איז אלט צעהן יאהר
 קען זיין דאס איז שוין זיין אלטער ווייל ער האט
 שוין מער גיין יאהרין, וויא דער בחינת עולם
 זאגט העולם ים וועף והגופות ספינות, די וועלט
 איז ווי אים וואס שמורעמט און דיא מענטשן
 זענען די שיפען וואס זייען אויף דעם ים, דיא
 שיפען וואס פארען אויף דעם ים זענען דא
 דרייערליי, אקאהל טרעפט אשיף פארט אויף
 דעם ים און דער ים איז גאנץ רוהיג עס איז גיין

אשר אשמע בקולו. ווער איז דאס דער גאם
 וואס איך זאג זיין אונטערקעניג אונטער אים
 און איך זאל מוזין הערן זיין שטיקמע. איך זאל
 קאהן וואס ער וועט אויף מיר געביטען. און
 גאך אזוי אנרויטע זאך איך זאל ארויס שיקען
 אזוי פיל יודין וואס זענען מיינע קנעכט, און
 עס איז אים גאר גוט אריין געגאנגען אין הארצין
 אקסאקט קאכער זאגט משה זאגט, גאר ער האט
 גיזאגט אנגעוויקע זאך לא זעתי את ה'. איך
 האב גיין קאהל געוואקסן אז עס איז דא אזוי
 אגאט ווי דו זאגסט און דא יודין וועל איך גוט
 ארויס שיקען פון ביין לאנד, זעה וואס איז גינען
 דער סוף זיינער וויא הקב"ה האט אים גישלאגן

קיים אזוי פיל סבות און אלע סצרים זענען
 גישלאגן גינארין און דערמאנען גינארין אין
 ים, ער זאל זיין פאר אצייכין אויף דאס גאנצע
 וועלט אויף אייביג, מען זאל וויקען אז עס איז
 דא אגאט וואס אלע מענטשן האט ער בשאפן
 און ער גיט אקטונג אויף אלע בשאפונג וואס
 געפינט זיך אויף דער וועלט, און ער שפייט
 אלע לעבעדיגע זאכן, און ער שטראפט דאס
 מענטשן וואס גלויבן גוט אין זיין געמליקייט
 און ער גיט שוין די מענטשן וואס גלויבן זא.
 ווי עס שפייט אין דאס סדרה דער סוף פון דא
 סצרים קיים זייער שטראף און די העלחה פון די
 יודין פאר זייער אמונה אין הקב"ה:

אונקלוס בא יום א תורה

לחשיך כחית דוא יהוה נפשי יה יהוה יהוה, רוח יוד הא ואו הא, נשמת יהוה חיה יחידה ו' דמילוי יוד אל
 שם ב'ן שבעש'ה בניקוד חולם:

**י א ויאמר יהוה אל-משה בא אל- * ויאמר יי למשה עול
 לות פרעה ארי
 פרעה כיי-אני הכבדתי**

בעל המורים רשבים

(א) בא אל פרעה כי אני הכבדתי וגו'. ככל מכות
 לא מצינו שהודיע הקב"ה למשה שחיוק את
 לבו. אך בזאת שהודה פרעה שהוא הצדיק ואני ועמי הרשעים. ובזאת כתב ויפס לחמוא לכך הווקע לר'

רשתי חכמים

א מרבה כי אני הכבדתי את לבו וגו' כי כל כי שבמקרא
 נתינת טעם הוא אלמעל וזי לא פירושו להסתרות
 בו מה זה נתינת טעם אלמעלה. (נח"י) וז"ל הס"י למשה שאף
 ישראל אם כן פטעה דלא תחסי התראה וע"ז נותן טעם כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עכדיו לנרין להכריח משום עכדיו
 דער ענה לא הכנידו את לבם ואל דלא הכנידו את לבם קודם לזה היינו משום דעכדיו נאמר הירא דבר ה' הניס וגו'
 וללא שהכניד גם לב עכדיו היו מפלירין בו נשלות את בני ישראל לסיך הכניד גם לב עכדיו למען שתי אותותי ואף על גב

התראת משה על הארבה

(ב) ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה ובי' כתב הכנ
 מהי"א הנראה אליו שמסדר הפרשיות עשה התחלת הסדר
 במכה הזאת לשתי סבות. הא' לפי שכן המכה הזאת והלאה
 החילו פרעה ועכדיו ליראה מהסס הכבד וממכותיו כערס
 תכאפה מה שלא היה כשאר המכות שעברו כי לא היה מרגיש
 במכה אלא אחרי כוזה. אמנם במכה הזאת כשמוע פרעה ועכדיו
 התראת משה על הארבה פחדו ויראו מאד קודם כווא. ומלאן
 ואיך תמיד היה פרעה משתדל להפיק לרין משה ולתת טערה
 עמו על דבר השליחות. ולפי שמכה הזאת החילו הפטרות על
 זה הסדר מהתולת הילאה והגולה. והסכח הכ' מפני שמנת הארבה ומנת התשך ומנת כטרות שלשתן היו כיסוד פאול'

פירוש לתורת אלהים

(א) ויאמר יי אל משה האט גאט גיזאגט צו משה
 בא אל פרעה קום צו פרעה און וועקט
 אים זאגין וועגין אנניע מכה פון אהיישערדיק
 וואס איך וועל אויף אים גריינגען די אגו ווארום

ספר הישר

ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה וגו'. הקב"ה האט
 גיזאגט צו משה קום צו פרעה און זאג אים קארגין
 וועט קופען אהיישערדיק אין מצרים, אויף קארגין פריה
 האט הקב"ה געכאפט איונגט פון מרדח זייט און דער וויקט
 צו וואס האט גאט געדארפט גריינגען אויף פרעה אזוי פיל פרישענע מכות, עס האט דאך גקענט גלייבן דאס ערשטע
 מכה

דבא דעבדוהי בדיל
 לשון אה אתי ארין
 פיניחון: בדבדיל דתשתעי
 קדם פרה ובר ברה ית
 ניסין די עבדית במצרים
 וית אתנתי די שויתי

את לבו ואת לב עבדיו למען שתי
 אתתי אלה בקרבן: וילמען תספור
 באוני בנה ובן בנה את אשר
 התעללתי במצרים ואת אתתי

בעל המורים

לך: כל. טלה כני' ג' רמו לו' נ' מכות שיכיל עוד עליו: כי אני הבכרתי וגו' ואת לב עבדיו שכך כתיב למעלה
 שתי. ג' במסרה הכל ואידך שתי כליל זלך. שתי לך למסלה. ויבבר לבו: שתי. שמוי: (ב) התעללתי. פעולת
 מלמד שש"ס שלל הכרה כי כפי' על מכת חשך רמו' לו וזהו
 שתי כליל זלך ולישראל אמר שתי לך למסלה שיבינו עלמס לדרך ויהפשו כנתי המצרים כימי החשך לראות כליהם שיסאלו מהם
 כליהם לכשילכו. שתי כתיב חסר קרי' כיה שתי רמו' לך' מכות חזן ממת ככרות שכבר רמוה' לו כוהנה לא שמעת עד כס:
 (ג) באוני בך וכן בך. שער כלן רחמי האב על הבן אל' כנגד' נ' דורות שריו במצרים:

שפתי חכמים

כו: שתי. שמי שאשית ב' אני: (ב) התעללתי.
 שחקתי כמו (במדבר כב) כי התעללתי כי (שמואל
 א' ו) הלא כאשר התעולל בהם האמור במצרים ואינו
 לשון פועל ומעללים שא"כ היה לו לכתוב עוללתי
 להלן עמם שפירושו חת אחי לך פי' דשתי דהכא פי' שאשית
 דיכול לפרש לו עבר דפי' סיחה שלי ומשמע שכבר שם אותם לכ"ס שאשית אני להכא. (ג) והא דלא פי' זה וכי וישע לו
 עדרים וגבי ולא שח לנו משום דודאי לפי הענין ח"ל לפרש רק מל' סימה אך כן הענין נקודת כתיב' וכלל יחד ה"ל

התראת כושה על הארבה

וסלפתם היו מחשיכו את הארץ. כי בארבה כתיב ותחשך הארץ וכחשך כתיב ויהי חשך על ארץ מצרים ואמנם מכת ככרות
 היחה כחלית הלינה וכמתשכים הוסיכס כמתו עולם. ומפני הסחוף הזה אשר היה כשכל מכות הנשחרות הכדיל סכרל ספרסויות
 בין טמיה הנוכות הנשחרות ובין המכות הראשונות סנוכרו כסדר של מעלה. ומה שאמר הקב"ה למשה כל אל פרעה לפי שמשם
 היה מחשב כלבו ספרעה כדלי יקום דברו מה שהכתיבו. ואשלתה אתכם ולא תוסיון לעמוד'. ולא ילטרך הקב"ה עוד למות
 אחרות. ומפני זה הודיעו הס"ת ספרעה מולא ספתו וסנה ולא יקום את דברו ולכן נלמד שיכא אל פרעה להחרות לו כפסס כפסס
 כי לרד היה לו עדין נפשי טל' פי' לכ פרעה מאמין כהשגחה כמו שדבר אליו כי אחרי הדבור הזה הוה סכדתי את לבו
 כספקות כיהתדעו לו כמה סכדל האטור. והחלית מזה הוה כנגד ישראל סיספרו לכניהם וכניהם לכניהם עד דור אחרון את
 אשר התעללתי במצרים כלומר מה שפעלתי כחוכם וימשך אליהם מזה שלמות האמונה והוה יודעתם כי אני ה':
 (ג) את אשר התעללתי במצרים וגו'. רש"י ז"ל פי' התעללתי שחקתי. ומה היה הסחוף. כתב האלפסוף ז"ל והוה כושו לכ
 מדוע נתן פי' הלה לקח מקנה מצרים מיד הערוב ולא כלו את הכל וכן כמתה הדבר. וכמתה הכרד למה ריחם פי' עליהם

פירוש לתורת אלהים

איה האב שנוער געמאכט ויין הארץ ואת לב אונ
 דאם הארץ פון וייגע קנעקט זיכען פון וועגין דעם
 טעם שיה איה זאל טארן אויחי מייגע צייכין אלי
 דיא וואס וועט נויטער שטיין בקרבו אין אים:
 (ב) ויכען אונ פון וועגין דעם אויף ספר דו זאלסט דער ציירין באוני בנה אין די אויערין פון דיין וזהן
 אונ דיין וזהים וזהן את וואס איה האב געלאכט פון דיא מצרים ואת אונ מייגע צייכין וואס איה

כישלי חכמים

סכה אין מצרים אוי לאנג בין פרעה וועם ארויס שיקען די ירין
 פון מצרים, נאר דאס ווייסן פיר למשל אפעל הבית וואס
 שפייזם זיינע שסוב פענקשין, ווערם יעדער סאג אנגעקרייט צו
 מיסאג אוי פיל עסין וויא פיל עס ווען דא פענקשין אין
 שסוב גיט פער, אונ עס ווערם זיקאכס צווייערלי עסינווארג
 אדער דרייערליא עסינווארג, אבער דער פענקש וואס האט ארענסאראציע, עס קיסען צו אים עסין פערשדענע פענקשין
 פיל ערלייא, דער בעל הבית זריים אן עסינווארג וויא פיל ער קען נאר אנגרייסן, אונ זייער פיל פערשידענע עסינווארג,
 נוייל ער בארף גיט די עסינווארג פאר ויך נאר פאר פרעכדע פענקשין. יעדער פענקש האט ליב אין אנדער סארט עסינווארג,
 זאל יעדער בעקסען צו מייסין וועלכין סארט עסינווארג ער האט ליב, דאס זעלביגע האט נאם זינאנס צו משה, ווען איה וואלט
 געראקט שלאגין פרעה נאר וועגין דעם ער זאכ ארויס שיקען די ירין פון מצרים, וואלט פאקו גענוג זיינען זיין סכה,
 דיא סכה זאל זיין אוי לאנג בין ער וועם ארויס שיקען די ירין פון מצרים, איה נוייל אבער די ירין זאלן דערקענען דורך די
 ספות אז איה בין דער נאם וואס האב זשאפין דיא וועלט, דריבער סו איה ביינגען אויף סצרים פערשידענע ספות,
 זיינער וועם זיך וואנדערין אויף דיא סכה דער אנדערער וועם זיך וואנדערין אויף זיין אנדער סכה, פון דיא אלע ספות צו
 זאקען וועם מיינ נאקען בעקעם ווערין אויף דער וועלט, אז איה בין דער נאם פון דיא נאנצע וועלט:
 (ג) את אשר התעללתי במצרים וגו'. נאם האט זינאנס צו משה איה סוה אין מצרים אוי פיל וואנדער איר זאלט האבין צו
 דערציילן צו זיינער קינדער אונ קינדערס קינדער וואס איה האב געלאכט פון מצרים, למשל עס איז סמאח

כהון ותדעון ארי אנא יי:
 ג ועל משה ואהרן לנת
 פרעה ואמרו ליה כדנן
 אמר יי אלהא דיהודאי
 עד איקתי מסרב את
 דאתרנגא מן קדמי שלח
 עמי ויפקחון קדמי יי ארי
 אם מסרב את לשלחתי
 עמי הא אנא מייתי
 מסר טבא בתחומך :

אשר שמתי בם וידעתם כיי אני
 יהוה: ג ויבא משה ואהרן אל
 פרעה ויאמרו אליו כה אמר יהוה
 אלהי העברים עד ימתי מאנת
 לענת מפני שלח עמי ויעבדני:
 ד כי אסימאן אתה לשלח את עמי
 הנני מביא מחר ארבה בגבולך:

רשב"ם

עלילות: (ג) לענת. כן ענה לענות. כן ראה לראות. והוא לי עוני ועינוי להיכנע ולהיות עני כלפניו: רש"י

כמו (איכה ה) ועולל לנו כאשר עוללת לי אשר עולל לי: (ג) לענות. כתרנומו לתכנענא והוא מנורת התרמת משה על הארבה

לאמר ופתה שלח העו את מקנך. ולא הניחם באופן יכלה אוחס הכרד. ועוד עשומו ית' עלאי עללות לחטה ולכוסמת שלא יוכו ובלא טוב טוב היה לכלתי השחיר להם הכרד דכר. ואמנם הוא כי הוא יתכרך משחק על הרשע ומנהלר כמרתם עליו והוא לרעתו לתת בו כח לקבל כדי רשעתו כמדה ובמספר ובמשקל. כי הנה גורם חכמתו ית' להביא על המלרים במלרים עשר מכות ואם היה הערוכ מלה כל המקה על מה יחול הדבר ואם היה הדבר מלה את כל הכשאר על מה תחול מכת הכרד. ואם לא היה מורה הוא ית' שלח העו את מקנך וכו' איך היתה מחקיימת מכת הים. כי אם לא היה להם סוסים למרכבותיהם ולפרטיהם לא היו רודפים אחרי בני ישראל ולא היו נעבעים בים. שכל הכהמות היו מהירא את דבני ה'. ואם לא היה נשאר החטא והכוסמת על מה החול מכת הארבה. וכמה שפיה הק"ה כמעט ומרסם עליהם לרעתם היה סבת חוקם לנס כראותם כי היתה הרוחה. וכמה ית' הוא יתכרך כמחקה כס מראה להם הרוחה לקומים על התורה

ער נא"י ויין אשה"ליכער טאג, קער וויא אלע אנדערע קעג, אזוי ווי וואסער וואס זענען אקאהל אנגענוארעקט גינוארין און זענען צוריק קאהל גינוארין, ווערין געשווינד- קער היים וויא אזעלכע וואסער וואס זענען קיין קאהל גינוארעקט גינוארין, אזוי דיא צייט וואס איז געהייליגט גינוארין צו נסים, איז ויא אלע קאהל אנגעברייט צו נסים, דריבער איז דער ח"ש גיטן אנגעברייט קען זאל אין אים אויסקעלייגט ווערין פון גלות, נאר מיט אקנאי אז דעם טאג זאלין קיר לויבין גאט אויף פריערדיגע נסים וואס ער האט מיט אויג גיטאהן, דריבער זאגט דער פסוק די נסים פון מצרים ווערין גיט גיטאהן אויף היינט אלץ נאר דו זאלסט דיא נסים דערצייילן צו דייע זעקע קינדער און קינדערס קינדער אויף אייביג, ווייל אייביג וועט איר אין די צייט גיהאָפֿן ווערין:

ספר הישר
 מיט דעם היישעריק ווייל ווי האבין געפאנגען פיל היישער ריקען און האבין וויא איינגעזאליצין אין פעסער, נאכדעם דאט הקב"ה געשיקט אלשמארקין ווינט פון פערב וייט און ער האט ארויסקערדיגען אלע היישעריקען פון מצרים אפילו דיא היישעריקען וואס זענען גיווען איינגעזאליצין אין דיא פעסער זענען אויך אנועק מיט דעם ווינט און דריינגען דאס פינגעריל און ער וועט זאגן. איך האב געזינדיגט און האב פינגעריל געזענדיקט און איך האב דרסיה און גיב דאס פינגעריל צוריק וועל איך אים אויך נעבין סויענדר ריבל, עס האט אבער גוט גיטהאלפן דער פינגעריל אוי גיטא, אקאהל האט

פירוש לתורת אלהים
 האב גיטאהן אין ווי ויבטתם און איר זאלט וויקען כי אז איך בין גאט: (ג) ויבא איז געקומען משה מיט אהרן צו פרעה ויאמרו און האבין צו אים גיזאגט כה אזוי האט גיזאגט גאט אליה דער גאט פנן דיא יודין ער ביו ווי לאנג נאך מאנת וועסטו גיט וועלן זענען צו ויין אונשערקעניג פאר קיר שנה שיק מיין פאלק און לאזן וויא מיה דינגען: (ד) כי אם פאן אהרן וואררם אז דו וועסט גיט וועלן שיקען מיין פאלק זאג איך דיר הנני איך וועל

ה וְכַסָּה אֶת-עֵינַי הָאָרֶץ וְלֹא יוֹכַל
 לִרְאוֹת אֶת-הָאָרֶץ וְאָכַל אֶת-יִתְרוֹ
 הַפְּלִטָה הַנִּשְׁאֶרֶת לָכֶם מִן-הַבֶּרֶךְ
 וְאָכַל אֶת-כָּל-הָעֵץ הַצֹּמַח לָכֶם מִן
 הַשָּׂדֶה: וְיִמְלֵאוּ בְּתִיךָ וּבְתֵי כָל-
 עַבְדֶיךָ וּבְתֵי כָל-מִצְרַיִם אֲשֶׁר
 לֹא-רָאוּ אֶת-תִּיךָ וְאֶת-תֵּיבֶיךָ

ה וְיַחְפִּי יַת עֵינַי שְׂמַשְׁא
 דְּאַרְעָא וְלֹא יוֹכַל לְמַחֲוֵי
 יַת אֲרַעָא וַיִּיכּוֹד יַת שְׂאֵר
 שְׂיִי וְכִתָּא דְאַשְׁתְּאַרְת
 דְּכּוּן מִן בְּרֵדָא וַיִּיכּוֹל
 יַת כָּד אִיקְנָא דְאַצְמַח
 דְּכּוּן מִן סְקָא :
 וּיְתַמְדִּין בְּתֵיךָ וּבְתֵי
 כָּל עַבְדֶיךָ וּבְתֵי כָּל
 מִצְרַאי דִּי יָא חָזוּ
 אֶבְהֵדָה וְאֶבְהֵת אֶבְהֵדָה

רשבים

(ה) ולא יוכל. הרואה לראות הארץ: העץ הצומח. כי הברד שיבר את כל עץ השרה. ומה שיוצא ממנה
 כן יאכל הארבה :

שפתי חכמים

רש"י

עני ג' מלכת להיות עני ושפל מסני: (ה) את
 עין הארץ. את מראה ד' הארץ: ולא יוכל
 וגו'. הרואה לראות את הארץ ולשון קהלה דבר :
 מקום הוא נאמר על המון ונאן מורס על השפלות: ד' פירוש מתוך זרימת שמע יש מראה על הארץ שיוכל לראות את הארץ
 ואתה מראה דכייט שמע נחמס וז"כ ומתוך כך לא יוכל לראות את הארץ וגם אונקלוס מרס כן עין שמשא דארעא :

מכת הארבה

(ס) וכסח את עין הארץ ולא יוכל לראות את הארץ. רש"י
 יל פי שמסר מהפסוק מי הוא אשר לא יוכל לראות את
 הארץ. וברמ"א יל כחך והמשוב שאין המקרא חסר. כי הנה
 יקרה ככל ארבע על הארץ וינומו על דשא הארץ שיהיה בין כל
 אחד לפירו מעט ריומ והפסק בחופן שגם אם יהיה האויר שבו
 ש לזו גר מאלך שמנכסו כהתיכב איש אללס לא יראה את עפר
 הארץ עכ"ל לא יבאר מהארבה עלמו מראות אותה כי קרוב הוא
 אלל האדמה אשר הם עליה ולא יעזרו בקירוב מראות אותה כי
 יראה את הארץ ע"י מעט הפסק שבניהם. אך לפעמים יהיה
 כי רבוי עלום ורב שחסיפ הארץ מלאה כ"כ שחסיפיה דכוחות
 ש עס ש וזו על זו עד שלא יעלר כמ הארבה עלמו לראות את
 הארץ אשר הוא עליה והעשב אשר הוא אוכל. וז"ל הנני מביא
 עמר ארבע כגבולך וכל כך יכסה את הארץ עד גדר שלא יוכל
 פארבה עלמו לראות את הארץ. ומשם הבינו למרעה השגמתו
 מ" כי הנה דרך הארבה הנה לשיר כי יבא בכל כוריעות דרך
 רש נאע וסולך ומתפשט כארץ עד חוס דשא מהארץ ואמ"ל

פירוש לתורת אלודים

בכיינגען אהיישעריק אין דיין לאנד: (ה) וְכַסָּה
 אונג ער נועמ פּרעקין די שייין פון דער ערד ויא
 אונג דער נואם נועמ נועלין זעהן דיא ערד נועמ
 ער ניט קענען זעהן מהקת עם נועמ ויין ברעקט
 מיט היישעריקען נאכיל אונג דער היישעריק נועמ
 אויף עסין אה דאם איברייגע הנשארט נואם אוי
 אויף נעבליקען אונג אוי ניט רער שלאנין גיווארין
 פון דעם האגיל נועמ דאם היינט דער היישעריק

משלי חכמים

נאם קען בעקערקס אויף אייגעם פון די קעקס או ער האם
 נענבנת דאם פינגעריל. קען האם דעם קעקס אריין גינגעם
 גינען פינקטער. אין דיא דרייא טעג זענען גישטארבין פיל יודין.
 ריא יודין נואם האבין גיט נעגליקעם או הקב"ה
 קאמט נעשקט משה מיט אהרן ארויס צו קעקען דיא יודין פון מצרים. אונג זייא האבין גינאמט סיר נועלין גיט ארויס
 פון מצרים קאמער נועלין סיר שטארבין אין דער סדק פון הונקער. ריא קענקשין זענען גישטארבין אין די רחי
 פעג

מיום היותם על האדמה עד היום הזה ויפן ויצא מעם פרעה : ונפק קלות פרעה :

ביארד הלשון ויפן ויצא

(1) ויפן ויצא מעם פרעה . הנה לטון כזה לא מלניו כסוס פעם . רק כפעם אחת . כחכ היח"ל כי הנה מאמר עבדי פרעה לפרעה עד מתי יהיה זה לנו למוקש הטורס חדע כי אנדה מלרים חיו כבוד המלך לדבר חרמסס וז כפני משה עד ילא ילא מרית המלך . וזו ידכרו כזאת לפני המלך . ואמר לנו

פירוש לתורת אלהים

וייא וענען גינוען אויף דער ערד עד היום הזה גיקאנאמ דיא בייד ויפן האמ ער זיך אוועק ביו דעם היינטיגען טאג . אז משה האמ אויס גיקערט אונ אזו ארויס גענאנען פון פרעה :

ספר הישר

משלי חכמים

טעג וואס איז גינוען פינקטער אונ קען האמ וייא בארד פקראבין דיא מלרים זאלן נישט וויסען וואס מיט די יידן איז גינוען . וייא וועלן פינגען דיא יידן וענען אנטלאפן פון מצרים . ווארום אז דיא מלרים זאלן גענעקן דיא יידן

נביאים ירמיה סימן טו

תרגום

להמשך מנה היא צבאות נפש צ צב צבאו צבאות חיה יהוה נשמה רנצא ארני נשמה חיה יהוה חיה יחידה רנצא יחידה חיה יחידה רנצא אל שם בן שבטיות :

א הדבר אשר דבר יהוה אלי ירמיהו הנביא לבוא נבוכדנאצר מלך בבל להכות את ארץ מצרים : ב הגידו במצרים והשמיעו במגדול והשמיעו בנה ובתחפנחס אמרו התיצב והכן לך פי אכלה חרב סביביה : ג מדוע נסחה אביריה לא עמד פי יהוה הדפו : ד הרבה פושל גסנפל איש אל דרעהו ויאמרו קומה ונשבה אל עמנו ואל ארץ מולדתנו מפני חרב היונה : ה קראו שם פרעה מלך מצרים שאון העביר המועד : ו חיי אני נאס המלך יהוה צבאות שמו פי בתבור בהרים וכרמל בים יבוא : טלקא למצרים דסגיאי איהרגושהיה מערי ומגיא : י קוים אגא אבר מלקא יי צבאות שקייה ארי קמא דיצוב פהקמא דהבור פטוריא וכרמלא פיקא בן יתי תביריה :

(א) רבוא . סיבוא נבוכדנצר על ארץ מצרים להכות אותה כאלנס : (ב) הגידו וגי . אשר נבוכדנצר משתדל לבוא עליהם : אמרו . אחס המשמיש קול אמרו למך מלרים : התיצב . לעמוד בקשרי המלחמה : והכן לך . כל לרכי הנלחמ' כי חרב האויב אכלה אותך מסכיב : (ג) נסחה אבירך . הנכורים שכך מדוע כל אחד נסעף ונגרף לכל יוכל לעמוד על רגליו : לא עמד . כאלו נשיב כעבור זה לא עמד כי ה' הדפו והוא נלחם בו : (ד) הרבה כושל . הוא הרבה לו מוכשלים : גם נפג איש וגי . ר"ל האומות הגאוס לעזרת מלרים נעו והתחכרו זה לזה ואמרו קומה מכלן וכסופה אל עמיו כי : מפני חרב היונה . זה חרב ל"ג המעל ואוססה לעסיק הטוף וכמוון : (ה) קראו שם . כמערכ' לנא כסדים הכריוו לאלמ אשר פרעה מלך מלרים המרים קול שאון כנאוס וכנודל לככ הנה עתה העביר המועד ר"ל לא נא להלחם לערכ' מול מערכ' סום הכיועד והקצוע כי בא מורך כלככו : (ו) כי בתבור בהרים . כמו הר תבור הוא קצוע בהרים ולא יזון מאקומו וכמו ספר הכרמל עומד על הים ולא ימוש משם כן יבוא נבוכדנצר על מלרים ולא יתנחם ולא יזון מנלחמו טמח : דעם פירוש עברי מיישש נעשינש מן ביא דער הפטורה פין דער ויאך

להמשך מסוד ומלכות ה'א שין דלת יוד נש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהדונהי נשמה דיסור א אר ארנ ארני נש ארני רוח ארף דלת גון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חיה יחידה דיסור יתרה דמלכות אל שם ב'ן שבעשיה :

א קספינא ומאן ליה צערא קריש סדרותא ודמור קמ'קס'יג'ו'קא מתגבר : ב ריקתא ד'אניא תבסם נפשא דמתרסקא דכקלי פריקא מן זרועתא : ג דמקלה עם חפמי נתחכם ודמחבר לקסלי נכאש ליה : ד לקסמאי תרדף

סחולך קרי סחכם קרי בישקא וצדיקי ישפמון שקתא : ה נכרא שקא מורית לנני כנוהי ומתנמר לצדיקא עותקא דקסמאה : ו רבא אכיל ארע מקפינא נאית נכרא מתנגיד קלא דינא :

מצודת דוד

רשי

(א) ריש וקלון. ללות וחסות כאין על סודע מוסר : (ב) תאוה נהיה. כשנאה תאוהו של אדם היא ערכ' נשפוט : (ג) ורועה כסילים. המתחבר לכסילים : ירוע. ירוץ : (ד) חמאים תרדף. אוסר רעתם : (ה) מוב ינדיל. אה וכוותו : חיל. ממון : (ו) רב אוכל. הרינה תורה כל לעולם על ידי התלמידים שקבוצתיהם למדון ממוך פלטוס : ניר. ל' תרישה : זיש נספה. ויש הרבה מהם שלום מן העולם כשכיל שאין עושין משפט :

ארכי. סרסה מחלל כל לעולם על ידי תרישת העניים החורשים כשה תבואה וכה העשירים אשר לא עשה דבר אשר יומת בעבורו ונתפס הוא כעון חסר :

פירוש ע"מ

(א) ריש וקלון. יודג' סודע דער קענקש וואס צו שקערט דעם מוסר. ער טוהט נים ווי די תורה מיט דרף ארץ הייסון אים קאהן. וועט ער קוקען צו ארעמקייט און צו שאנד' ושוטר היכחת יקבד אונ דער קענקש וואס די כיד פון מוסר היט ער צו קאהן. וועט ער האבין כבוד און פרנסה : (ב) תאוה נהיה תערב נפש או אמענקש גריקט צו אואה, אונ ער האט די זאך בעקוקען. איז די זאך ביי אים זיס, אדער קען מיינט או די האנה ווערט ביי דעם קענקש צו בראכין ער גרוקט נים צו דיא וועלטיקע פערנעניגען. איז זיס ביי די נשקה, דאמאלס הייקט אן דיא נשקה קענען גרוקטין צו תורה אונ מצות ויטעבה דסינים סוד שני אקער די נארען ויילען פון ווייערע שלעקמע פאזת נים אנועק גיין, אז ויזא זעהן אמענקש שייקט זיך אפ פון די פאזת עולם הנה. דער קענקש איז ביי ויזא פארמיאוקט : (ג) הילך אה חקמים יחקם דער וואס גייט שקענדיג מיט חקמים וועט ער אויף קלוג ווערין ורועה דסינים ירוע אונ דער וואט בעקעמ זיך מיט נארען, ומיט לשעים, וועט ער צו בראכין ווערין : (ד) תשא

פרק ו א בש"א הבקר לעניים. מי שהפקיר לעניים ולא לעשירים דין הפקר יש לו ופטור מן המעשר דכתיב כלקט ופאה (ויקרא יט) לעני ולגר תעזוב אותם מה ת"ל תעזוב אותם למד על עוביכה אחרת רהייתו הפקר שהיא כזו מה זו לעניים ולא לעשירים אף מה שנאמר במקום אחר לעניים ולא לעשירים (א) : אף לעשירים בשמיטה. דכתיב (שמות כה) והשביעית תשמטנה ונטשתה מה תלמוד לומר ונטשתה למד על נטישה אחרת דהיינו הפקר שהיא כשביעית מה שביעית לעניים ולעשירים אף הפקר לעניים ולעשירים (ב) : ב לגפה גדר אכנים מדורות זו על זו כלא טיט : ולכלים כלי המחרש : בית שמאי אומרים אינו שכחה פלוגתיהו דכ"ה וכו"ה כעומר שהחזיק בו להוליכו למור ונתנו כזב הגפה או כזב הגדיש ושכחו שם שביעית שמי אומרים אינו שכחה שהרי זכה בו ובית הלל אומרים להוליכו לעיר ושכחו מודים בית הלל לכ"ה שאינו שכחה פי' אחר כש"א אינו שכחה אפי' בעומר שלא החזיק בו כלל לזכרו וכו"ה א"ל שאל החזיק בו ומודים בית הלל שאלו שכחו שכחה כדלמריקן כמורך : ג ראשי שורות העומר שכנגדו מוכיח. להקן כסמוך מפרש לה : ד ב' שהתחילו מאמצע

[א] הבקר. כמו הפקר. שניטס הכי"ת והפ"ל ממואל השפס ומתחלפין : (א) וזק על נב דדרשינן מתעזוב עובד לפניהם כריס פרק ד'. מ"מ שמשינן מיני' נמי לך. דכזה ככלל תעזוב ועי"ל דמאוחס דריש שהוא מיוחד : (ב) וכו"ה. מתעזוב אותם מיעוט זה לעניים ולא לעשירים. אבל מה שנאמר במקום אחר לעניים ולעשירים. וכ"ש תשמטנה ונטשתה זה לעניים ולעשירים אכל מה שנאמר במקום אחר לעניים ולא לעשירים. ירו' : (ג) בש"א. עממא דכ"ה שהוא יכול להקט לעמורין של קב קב ולעשות ממנו שורה. הו"ל וסומרי הסדה קנינים שאין ככ"א ואחר כ"א קב וכן עומרי הסדה של כ"א קבין א"ל של ד' קבין וכ"ה שמי' לטעמייהו דלמרו כפירקין ג' לעניים וד' לבע"כ. וכו"ה לית לכו רזאין ירו' : (ד) פר"מ. עממא דכ"ה הניחו אלא א"ל מדברים הללו אפי' שכחו אינו שכחה הו"ל והחזיק בו להוליכו לעיר אבל כשנתיחו אלא דכ"ה מטיח אפי' שהחזיק בכר להוליכו ע"י עומך ולא כש"ה דכר הגורס השכח ע"י שהחזיק בו ולא הניחו אלא דכר מסויים גרס לו שכחו. תוי"ט וע"ס : (ג) שכנגדו מוכיח. סדר המשנה קב.

למנו דהכר דמלכות דלירה אל אל פרק ו א בש"א [א] הבקר לעניים הבקר ובה"א אינו הפקר עד שיופקר אף לעשירים כשמיטה. כל עומרי השרה של קב קב ואחד של ארבעת קבין ושכחו. בית שמאי אומרים אינו שכחה. ובית הלל אומרים שכחה : ב העומר שהוא סמוך לגפה ולגדיש לבקר וכלים ושכחו [ב] בית שמאי אומרים אינו שכחה. ובית הלל אומרים שכחה : ג ראשי שורות העומר [ג] שכנגדו מוכיח. העומר שהחזיק בו להוליכו אל העיר. ושכחו. מודים שאינו שכחה : ד ואלו הן ראשי שורות. שנים שהתחילו מאמצע לעיר היו שכחה שמוכרס דושכחה השכח ע"י שהחזיק בו ולא הניחו אלא דכר מסויים גרס לו שכחו. תוי"ט וע"ס : (ג) שכנגדו מוכיח. סדר המשנה קב.

אומרים אינו שכחה שהרי זכה בו ובית הלל אומרים להוליכו לעיר ושכחו מודים בית הלל לכ"ה שאינו שכחה פי' אחר כש"א אינו שכחה אפי' בעומר שלא החזיק בו כלל לזכרו וכו"ה א"ל שאל החזיק בו ומודים בית הלל שאלו שכחו שכחה כדלמריקן כמורך : ג ראשי שורות העומר שכנגדו מוכיח. להקן כסמוך מפרש לה : ד ב' שהתחילו מאמצע

פרק ו א בית שמאי אומרים בית שמאי זאגין הבקר לעניים הפקר אז איינער איז הפקיר זיינע תבואה נאר פאר ארעמע וועלדקער ארעם מאן עס וויל קענען עס נעמען. אפער רייכע זאליו עס גיט נעמען. הייבט עס אויף הפקר. אונ פון הפקר דארף קען גיט געבין מעגער לקט שקחה ופאה ובי"ת הני אומרים אינו הפקר עד שיופקר אף לעשירים בשמיטה אונ בית הלל זאגין עס הייבט אנדערש גיט הפקר עס זאל פטור זיין פון מעגער לקט שקחה ופאה. סידרין ער איז מפקיר פאר רייכע אויף אזוי וויא עס איז בייא שמיטה פי' עטרי תשרה שי קב קב ואחד שי ארבעת קבין ושכחו ווען אלע בינמלאה תבואה פון פעלד זענען גיווען קליינע נעדער בינמול איז גיווען פון איין קב אונ איין בינמול איז גיווען פון פיר קבין אונ ער האט דעם גרויסן בונד תבואה פאר געסין צו נעמען פון פעלד בית שמאי אומרים אינו שכחה בית שמאי זאגין דאס הייבט גיט אפארקעסונג גיהער דאס צום בעל הבית ובית הלל אומרים שכחה אונ בית הלל זאגין דאס הייבט אפארקעסונג גיהער דאס צו די ארעמע לייט : ב העומר שהוא פסיד גנפה ונגדיש ויבקר ויכלים ושכחו אבינמול תבואה וואס ליגט נאהענט צו אפארקען ופון שמייער צו זאמען גילייגט אן לייט ארער דער בינמול תבואה ליגט געבין אשייער ארער דער בינמול תבואה ליגט געבין אקס מיט זיינע אקר בליים, אונ דער בעל הבית האט פארקעסין צו נעמען

השורה

השומר הכסות ראש שורה שכנגדו מוכיה אם שכוח הוא או אינו שכוח. ה"מ: (ד) פי' לפיכך דוּשכחת משמע שלא ע"י אחר שמך וכנ"ש כמ"כ. ולפי' זה ולו הן ראשי שורות אסיפא ק"י וכן כתב הר"ב כ"ה יחיד כ"י. ועתי"ע: (ה) ולפניו דהכל לא היו דומים ולפניהם דרישא דהסם שלפניהם לאחר שהתחילו ללבו עומר ושכחוהו ולו הכל לפניו שהיה עומר א' או ב' בסוף השורה והין כלן ללבו כשורה זו ומ"מ כולה מתני' ללבו אשמעינן כרישא אשמעינן דאע"ג דכשלגלג כמה שלפניהם היו שכחה. מ"מ הדלוג שהיהו בין שיהיה לא היו שכחה וסופא אשמעינן שאם היו שורות הרבה ויחיד קולר' אם דלג אחר שהתחיל היו שכחה לכל כשהיהו בסוף השורה והתחיל באחרת אף על גב דהוי' שיש כאן עשר שורות של עשר עומרין מהדירין בשורות מלפנין לדרום והתחיל לעומר בראש שורה אחת ושכח עומר אחד לאחריו היו שכחה כיון שעבר ממנו ועמר עומר הסמוך לו קרינן ביה לא תשוב וכתחו אבל אם שכח עומר א' או ב' בסוף השורה דהיינו לפניו והתחיל לעומר מתחלת שורה שניה לא היו שכחה דלא קרינן ביה לא תשוב שאני אומר דתמו לעשות שורה אחרת מאותם שהיה ממורה למערב. והיינו דתמן העומר שכנגדו מוכיה שהעומרין (של) שורות אחרות מוכיחים על אלו שהיהו של שבתם שראויין להתחשב עמהן כשורה אחרת (ה):

השורה זה פניו לצפון וזה פניו לדרום וזה פניו לררום ושכחו לפניהם ולאחריהם. את שלפניהם שכחה. ואת שלאחריהם אינו שכחה. יחיד שהתחיל מראש השורה ושכח לפניו ולאחריו. שלפניו אינו שכחה. ושלאחריו שכחה. מפני יחיד שהתחיל מראש השורה. השתח' מפניו של הל' דתנן לעיל ראשי שורות העומר שכנגדו מוכיה כגון שיש כאן עשר שורות של עשר עומרין מהדירין בשורות מלפנין לדרום והתחיל לעומר בראש שורה אחת ושכח עומר אחד לאחריו היו שכחה כיון שעבר ממנו ועמר עומר הסמוך לו קרינן ביה לא תשוב וכתחו אבל אם שכח עומר א' או ב' בסוף השורה דהיינו לפניו והתחיל לעומר מתחלת שורה שניה לא היו שכחה דלא קרינן ביה לא תשוב שאני אומר דתמו לעשות שורה אחרת מאותם שהיה ממורה למערב. והיינו דתמן העומר שכנגדו מוכיה שהעומרין (של) שורות אחרות מוכיחים על אלו שהיהו של שבתם שראויין להתחשב עמהן כשורה אחרת (ה):

השורה זה פניו לצפון וזה פניו לדרום וזה פניו לררום ושכחו לפניהם ולאחריהם. את שלפניהם שכחה. ואת שלאחריהם אינו שכחה. יחיד שהתחיל מראש השורה ושכח לפניו ולאחריו. שלפניו אינו שכחה. ושלאחריו שכחה. מפני יחיד שהתחיל מראש השורה. השתח' מפניו של הל' דתנן לעיל ראשי שורות העומר שכנגדו מוכיה כגון שיש כאן עשר שורות של עשר עומרין מהדירין בשורות מלפנין לדרום והתחיל לעומר בראש שורה אחת ושכח עומר אחד לאחריו היו שכחה כיון שעבר ממנו ועמר עומר הסמוך לו קרינן ביה לא תשוב וכתחו אבל אם שכח עומר א' או ב' בסוף השורה דהיינו לפניו והתחיל לעומר מתחלת שורה שניה לא היו שכחה דלא קרינן ביה לא תשוב שאני אומר דתמו לעשות שורה אחרת מאותם שהיה ממורה למערב. והיינו דתמן העומר שכנגדו מוכיה שהעומרין (של) שורות אחרות מוכיחים על אלו שהיהו של שבתם שראויין להתחשב עמהן כשורה אחרת (ה):

השורה זה פניו לצפון וזה פניו לדרום וזה פניו לררום ושכחו לפניהם ולאחריהם. את שלפניהם שכחה. ואת שלאחריהם אינו שכחה. יחיד שהתחיל מראש השורה ושכח לפניו ולאחריו. שלפניו אינו שכחה. ושלאחריו שכחה. מפני יחיד שהתחיל מראש השורה. השתח' מפניו של הל' דתנן לעיל ראשי שורות העומר שכנגדו מוכיה כגון שיש כאן עשר שורות של עשר עומרין מהדירין בשורות מלפנין לדרום והתחיל לעומר בראש שורה אחת ושכח עומר אחד לאחריו היו שכחה כיון שעבר ממנו ועמר עומר הסמוך לו קרינן ביה לא תשוב וכתחו אבל אם שכח עומר א' או ב' בסוף השורה דהיינו לפניו והתחיל לעומר מתחלת שורה שניה לא היו שכחה דלא קרינן ביה לא תשוב שאני אומר דתמו לעשות שורה אחרת מאותם שהיה ממורה למערב. והיינו דתמן העומר שכנגדו מוכיה שהעומרין (של) שורות אחרות מוכיחים על אלו שהיהו של שבתם שראויין להתחשב עמהן כשורה אחרת (ה):

צו הוצני פשתן . כמו שנקר הפשתן מן השדה נקרא
 הוצני שטומד כמו הולין (1) : שני גרגרים . ענבים :
 אלו ברברי בית וולל . וטעמיהו משום דכתיב (ויקרא
 יט) לפני ולגר תענוב אחסם חד לפני וחד לגר הרי שנים :

כעין דלוג סהרי דלוג מסורה לשורה מ"מ לא הויה שכתה משום
 דהטומד סכנגדו מוכיח בהניחן לראש שורה שורה ממורה למערכ .
 ועמיהו ט כשעות הר"מ : [ד] זה הכלל . לאחוי קרן ויהי תוס'
 כ"מ דף י"א : [ה] צבורי . כירוש' דייק פ"א זיתים לא . מס'
 כין לטורים לזיתים לטורים נמו' הולאכא זיתים אין נמו' מלאכה .
 הר"ם ועין רפ"ו : (1) ומיירי
 כשהוריעו וזו הויה חולל אדם
 כדלחית ככ"ב דל"ב חולל שאר
 פשתן לא סייך כיה שכתה . כסף
 משנה : (1) כל' דג"ה סברי כיון
 דכמד קרא כלול יתום ולאמנה
 כחולא קרי כלול עני לומר דשני
 הויה שכתה . וז"ל סברי אדרבה
 לפי פטריהו נקרא תנין לומר

שהוא בכל השוב . [ד] זה הכלל כל שהוא בכל
 השוב שכתה . ושאינו בכל תשוב אינו שכתה :
 ה' ב' עומרים שכתה וג' אינם שכתה . שני
 [ה] צבורי זתים וחובין שכתה . וג' אינן
 שכתה . ב' הוצני פשתן שכתה . וג' אינן
 שכתה . ב' גרגרים פרט . וג' אינן פרט . ב'
 שבלים לקט . וג' אינן לקט אלו ברברי ביה .
 ועל כולן בש"א ג' לעניים וד' לבעל הבית : ו
 ושכחו . אינו שכתה . ב' עומרים ובהם סאתים רבן גמליאל אומר
 לבעה"ב וחב"א לעניים . אמר רבן גמליאל וכי מרוב העומרים
 יופי כחו של בעל הבית או הורע כחו . אמרו לו יופי כחו .
 אמרו לו יפה כחו .

לויים און או דריי מרובין פאלין אראפ מיט איין
 קאהל גיהער דאס צום בעל הבית שני שניידט
 וישלשה איין גמס און דנדי בית הלל נוען מען שניידט
 די קבואה אונ געס פאלט ארויס פון שניידט
 האנט צוויי זאנגען מיט איין קאהל גיהער דאס
 צו דיא ארעקע לייט . אונ אז געס פאלט ארויס
 דריי זאנגען מיט איין קאהל גיהער דאס צום
 בעל הבית . אזוי האלט בית הלל געל נוען בית שמאי
 אומרים שלשה לעניים זארגעה געל הבית אונ בית
 שמאי זאגן ביי דיא אלע זאכן וואס מען האט
 דיא אויסקירעכונג דריי גיהער צו ארעקע לייט
 אונ פיר גיהער צום בעל הבית : ו הילפר שיש בו
 סאתים ושכחו אינו שכתה איין בינטול קבואה וואס
 אין אים איין דא צוויי סאה ודאס איז אזוי אקואם
 אונ מען האט אים פארקעסן ווייל ער איז אזוי
 שנוער אז מען קען אים גיט אויף הייבן אין
 גאנצין אין איין קאהל הייסט געס גיט אפאר-
 געסונג אונ דאס גיהער צום בעל הבית שני עומרים
 ובהם סאתים רבן גמליאל אומר געל הבית ובהם אומרים
 גענייס אז ער האט פארקעסן צוויי בינטלאך אונ
 אין ביידיע בינטלאך צו זאקען איין דא צוויי סאה .
 אין יעדער בינטול איין סאה . זאנט רבן גמליאל
 דאס איז גיט אפארקעסונג אונ געס גיהער צום
 בעל הבית . אונ די חקמים זאגן דאס איז אפאר-
 געסונג אונ געס גיהער צו די ארעקע לייט אפר
 רבן גמליאל זכי מרוב העומרים יופי כח של בעל הבית או
 הורע כחו אמרו לו יופי כחו זאנט רבן גמליאל צו די
 חקמים אז עס איז דא פיל בינטלאך צו איז
 בעקער פאר דעם בעל הבית צו איז ערנער .
 האבין דיא חקמים צו אים גינאנט וואס מער
 בינטלאך איז גיערונג אז מען פארקעסט צוויי
 בינטלאך איז דאס אפארקעסונג אונ דאס גיהער
 צו די ארעקע לייט . אונ אז מען פארקעסט דריי
 בינטלאך איז דאס גיט אפארקעסונג אונ דאס
 הער

לואס איז אין דער אנדערער שורה נוינט אויף
 דעם בינטול אז ער איז גיט פארקעסן גינארין
 גאר מיט דעם בינטול קבואה פון דער אנדערער
 שורה נועט ער דעם בינטול אויף מיט נעמען .
 זה הקלל כי שהוא בכל תשוב שכתה שנינו בכל תשוב
 אינו שכתה דאס איז אקלל בייא דעם דין פון
 פארקעסונג אז ער דארף זיך אומקערין דאס צו
 נעמען איז דאס אפארקעסונג . אונ ער טאר דאס
 גיט נעמען . אונ אז ער דארף זיך גיט אומקערין
 דאס צו נעמען איז דאס גיט אפארקעסונג אונ
 דער בעל הבית מעג דאס נעמען פאר זיך :
 וז שני עומרים שכתה וישלשה איין שכתה אז צוויי
 בינטלאך קבואה ליגען צו זאקען אונ ער האט
 זיין פארקעסן איז דאס אפארקעסונג אונ דאס
 גיהער צו דיא ארעקע לייט . אבער אז דריי
 בינטלאך קבואה ליגען צו זאקען אונ ער האט
 דאס גיהער צום בעל הבית שני צבורי זיתים וחובין
 שכתה וישלשה איין שכתה אז געס לינט אויף די ערד
 צוויי בערגליך אייבירמען אדער באקסארין
 אונ מען האט זיין פארקעסן דאס הייסט אפאר-
 געסונג . אבער אז געס לינט דריי בערגליך איז
 גיט אפארקעסונג שני הוצני פשתן שכתה וישלשה איין
 שכתה צוויי בינטלאך פלאקס נוען זיי נענען נאך
 אזוי נוי שטעקלאך גיט אויסקעקלאקט אונ זיין
 ליגען אויף די ערד אונ זענען פארקעסן גינארין
 דאס איז אפארקעסונג . אבער אז דריי אנטעלע
 בינטלאך זענען פארקעסן גינארין איז דאס
 גיט אפארקעסונג שני גרגרים פרט וישלשה איין פרט
 אין די תורה שמייט ופרט ברמק לא תלקט . די
 איינציגע מרובין וואס פאלין אראפ פון נוינג-
 שטאק נוען מען שניידט די מרובין זאקסטו גיט
 נעמען פאר זיך זאקסטו זיי זאקסטו פאר די ארעקע
 לייט . זאנט דיא משנה אז צוויי מרובין פאלין
 אראפ מיט איין קאהל גיהער דאס צו די ארעקע

כדלחמירין שתיס שכהה שלשה אינן שכהה: לא אם אמרת בעומר א' שהוא כגדיש. דין הוא שעומר א' שיש בו סאתים לא יהיה שכהה מפלי שהיא כגדיש ואין שיד שכהה כגדיש: תאמר בשני עומרים. מהם כמו שאר עמרים קטנים: ככריכות. כלגודו קטנית: ז' קמה שיש בו סאתים ושכהה אינו שכהה. דילפינן שכהה קמה משכהה עומר מה עומר. שיש בו סאתים אינו שכהה חץ קמה שיש בו סאתים אינו שכהה.

דג' טו שכהה: [ו] העומר. [ו] חספספה רלה רש"ז ללמוד כ"ו שהעומר יזיל הקמה דמה קמה שיהיה כה העני כהן (דהיינו כסאה) כרי הוא מללח את העומר. עומר שרע כה העני בו אינו דין שיהיה את הקמה ח"כ מה לקמה מללח את העומר שרע כה העני בו יזיל עומר את

אמר להן ומה אם בזמן שהוא עומר אחד ובו סאתים ושכחו אינו שכהה. בשני עומרים ובהם סאתים אינו דין שלא יהו שכהה. אמרו לו לא אם אמרת בעומר אחד שהוא כגדיש. תאמר בשני עומרים שהן ככריכות: ז' קמה שיש בה סאתים ושכהה אינו שכהה אין בה סאתים אבל היא ראויה לעשות סאתים אפי' היא של מופח רואין אותה כאלו היא עונה של שעורים: ח' הקמה מצלת את העומר ואת הקמה. [ו] העומר אינו מציל לא את העומר ולא את הקמה.

סאתים חץ על פי שטכסיו הם שדופות ואין בהם סאתים לא הוי שכהה ואין לפרש דל מופח ממש יחסכו כאלו הם כשעורים הגסים חלל כשעורים שנטהדפו ועשו כעופה דהכי אמרינן בירושלמי רוחס את השדופות כאלו הן מלאו: ענו' של שעורים. עלה כו"ז כמו ענבה כבית כלי' גרגרי שעורים: ח' הקמה מצלת את העומר. קמה שלא שכהה שהיתה כלל עומר ששכחו מללח על העומר ללא הוי שכהה דכתיב (ס) כי תקלור ושכחת עומר. עומר שסניבותיו קליר הוי שכהה ולא עומר שסניבותיו קמה: ואת הקמה שלא שכהה אם שכה קמה והיו ראשי שלים שלה מחוכרים לקמה אחרת שלא שכהה. זאת הקמה שלא שכהה מללח על הקמה השכות' המחוכרת חלילה ולא הוי שכהה: העומר אינו מציל. אם היה עומר שכהה או קמה שכהה כלל עומר שליט שכהה חץ העומר שחיו שכהה מללח לא על העומר ולא על הקמה השמחה:

גיהער צום בעל הבית אפר להם ופה אם קפון שהיא עומר אחד ובו סאתים ושכחו אינו שכהה שני עמרים ובהם סאתים אינו דין שלא יהא שכהה ואנחם רבן גמליאל צו די חכמים אז איין בינטול אונ אין אים איז דא צוויי קאה הייבט דאס גיט אפארקעסונג אונ דאס גיהער צום בעל הבית. דארף דאך זיין צוויי בינטולאך אונ אין זיי איז דא צוויי קאה זיין זאלין געוויס גיהערין צום בעל הבית אפילו זיין זענען פארקעסין גינארין אפרו לו לא אם אפרת בעומר אפר שהיא כגדיש תאמר בשני עמרים שהן ככריכות האבין דיא חכמים גינאנט צו רבן גמליאל עם איז גיט גלייך. איין בינטול אונ אין אים איז דא צוויי קאה איז ער גירעכונג אזוי ווי אשייער אונ ביי אשייער איז דאך גיט דא דער דין פון אפארקעסונג האמר. וויקטמו זאגין ביי צוויי בינטולאך וואס אין זיי איז דא צוויי קאה אפער אין געדער בינטול באזונדער איז דאך גאר דא איין קאה נוערין זיי גירעכונג אזוי ווי צוויי קליינע בינטולאך אונ אז קען פארקעסן צוויי קליינע בינטולאך הייבט דאך דאס אפארקעסונג אונ זיין גיהערין צו דיא ארעקע לייט: ז' קמה שיש בה סאתים ושכהה אינה שכהה אז קען האט פארקעסין שטייענדיגע תבואה וואס איז דא אין זיי צוויי קאה הייבט עם גיט אפארקעסונג אין בה סאתים אפי' היא ראויה לעשות סאתים אז עם איז גיט דא אין דיא תבואה צוויי קאה גאר עם וואלט קענען זיין צוויי קאה. דהיינו דיא תבואה איז צו פיר אויסקעטרקענט גינארין זענען זיי דין אפילו היא של מופח רואין אותה גמליי היא ענה ש' שעורים אפילו די קערנער זענען

אזוי דין ווי בופח ודאס איז איין קין היינזפרוקט וואס דיא קערנער זענען נאנץ דין דריבער איז גיט דא אין זיי צוויי קאה. אפער אז די קערנער וואלטין גינען גרעכער וואלט גינען צוויי קאה. זער' קען די רינע קערנער גלייך ווי עם וואלט גינען גראב. אונ אויב עם וואלט גינען גראב וואלט גינען צוויי קאה איז עם גיט אפארקעסונג אונ עם גיהער צום בעל הבית: ח' הקמה מצלת את העומר אז עם איז גינען אין פעלד שטייענדיגע תבואה וואס ער האט זיא גיט פארקעסין אונ דער ביי איז גילעגין אבינטול תבואה וואס ער האט זיא פארקעסין. איז די שטייענדיגע תבואה מצייר אויף דעם בינטול תבואה אז עם זאל גיט זיין אפארקעסונג. נוארום ווען ער געמט דיא שטייענדיגע תבואה געמט ער מיט דעם בינטול תבואה אויף זיא תקפה אונ אויב ער האט פארקעסין שטייענדיגע תבואה אונ מען קען אייגן בייגין די פארקעסענע תבואה צו די תבואה וואס ער האט גיט פארקעסין אונ אפשיידין צו זאמען איז די תבואה וואס ער האט גיט פארקעסין מצייר אויף דיא תבואה וואס ער האט פארקעסין אז די פארקעסענע תבואה זאל אויך גיהערין צום בעל הבית העומר אינו מצייר לא את העומר זיא את תקפה אויב ער האט פארקעסין אבינטול תבואה אדער שטייענדיגע תבואה אונ דער בייא איז גינען אבינטול תבואה וואס ער האט איר גיט פארקעסין. דער בינטול תבואה וואס ער האט גיט פארקעסין איז גיט מצייר דעם פארקעסענע תבואה אונ גיט די שטייענדיגע תבואה

הקמה טופס כח הטעו בה: [ו] העומר. ה"מ פ"ה כ' וכן אם
 שכת קמה כדז קמה שאינה סכומה אפי' קלח אחד הכריז מללח
 כו' וכל דתחל עומר דפתח כבישא נקט וה"ל לקמה תוי"ט:
 [ח] וסאה. ודייק בירושלמי הל' אם היו שתיקן עקורות לבע"כ
 כר"ג דאמר לעיל כ' עומרים ובהם סאמים לבעל הבית: (ח) תשיב
 דשום וכללים דומיא דפירות האילן
 דמקלחן של פירות האילן
 ומקלחן תלוס וכלילין א' לריבין
 לומר דלשמעין בתבואה ובסריות
 האילן ובירק ותכלה תרי מיט' ויק
 לשמעין דכלל ירק דדין סיה
 תוי"ט: (ט) ותימה דמסכת לה
 בשלש דשיבא באילן אלא דריבין
 דהמחבר מליז כלשעל לפיכך
 אף רבות הטעו מועיל בו שלא

מ עקורה. תלושה: ושאינו עקורה. מחובר לקרקע
 אינו מטרסין לסאתים ויחמא דלח הוא סכחה אלא אם סכתן
 היו סכחה. וזוקא כשכח שניהם דלח סכת עקורה ולא
 סכת שאינה עקורה היתה שאינה עקורה מללח על העקורה

שאלה: וכן באילן. סאה
 פירות תלוסין אלא סאה
 מחוברין אינו מטרסין והו
 סכחה: והשום והבצלים.
 סאה קמה של שום וסאה
 קמה של בצלים: אינו
 מצטרפין לסאתים. קמה
 אי גמי סאה שום עקור וסאה
 שום שאינו עקור וכן סאה
 בצלים עקורים וסאה בצלים
 שאינו עקורים אינו מטרסין
 (ח): אם באת. כגון שיש לקט בין סאה לסאה וכן ככרס יש פרט בין סאה לסאה. אבל בפירות האילן
 לא משכח' רשות עני בחמטע דליון לקט ופרט באילן. ואין הלכה כרבי יוסע (ט): י שניתנה לשחרת. לקטור
 כעודה לה להלכיל' לכהמה: לאלומה. לקטור כדי לחסור בו עומרים אחרים כמו מאלמים חלומים (בראשית לו):
 אגודי השום. שומים שלקטן כדי לחסוד בה שומין אחרים: ואגודות השום והבצלים. אם סכתן אינו סכחה:
 דדרך שומין וכללים ששומין מהן אגודות קטנות וחוזרים ואגודים כחמט או שם מאלו הקטנ' לאגודה אח' ועל
 אותן הקטנ' קאמר דלח היו סכחה משום דהוי כמעמר למקום שאינו גמר מלככה דלמריקן לעיל כסוף פ' גידים דלח
 היו סכחה: הלוף. רמכ"ס אמר שהוא מין ממיני הכללים: רבי יהודה אומר אין להם שבתה. לכל הטעמים

הלוף והשום והבצלים רבי יהודה אומר אין להם שבתה.
 וכל המבונים בארץ כגון

הלוף והשום והבצלים רבי יהודה אומר אין להם שבתה.
 וכל המבונים בארץ כגון

וואם ער האט פארנעסין איזו היא קמה שהיא מצלת
 את העומר כי שאינה שבתה אפי' קלח אחד ויזיא פיר
 שטייענדיגע תבואה דארף זיין אז עס זאל קענען
 מציר זיין דעם בינטור תבואה. אדער דיא
 שטייענדיגע תבואה וואס ער האט פארנעסין.
 אפילו איין ווארציל תבואה איז אויך גענוג מציר
 צו זיין: מ סאה תבואה עקורה וסאה שאינה עקורה איין
 סאה תבואה אפגעשניטענע איז גילעגן געבין
 אסאה תבואה שטייענדיגע. אונ ער האט זיין
 ביידע פארנעסין. זאגט מען נישט וויא בארד צו
 זאמען איז דא איין די תבואה צוויי סאה זאל דאס
 גיט זיין אפארנעסונג ווי עס שטייט אין משנה
 ו' אז צוויי סאה איז נישט אפארנעסונג נאר ווייל
 איין סאה איז אפגעשניטענע תבואה אונ דיא
 אגדערע סאה איז שטייענדיגע תבואה ווערט
 גערעדט סאה גירעכונגט באזונדער אונ ביידע
 זענען אפארנעסונג אונ דאס גיהער צו דיא
 אדעמע לייט וכו' האלן והשום והבצלים אינו מצטרפין
 לסאתים אלא של עניים הם אונ בייא אבוים איז אויך
 אזוי רעד דין. אז ער האט פארנעסין איין סאה
 פירות אויך דעם בוים וואס זיין וואקסין גארן
 אונ איין סאה פירות אפגעדיסקענע פון בוים
 רעכונגט מען גערעדט סאה באזונדער אונ דאס איז
 אפארנעסונג. איין סאה אפגעדיסקענע שום
 וקנאביל אונ איין סאה קנאביל וואס וואקסט
 גאר. אדער בצלים [ציבעלעס] איין סאה
 ציבעלעס אפגעדיסקענע אונ איין סאה ציבעלעס
 וואס וואקסט גאר רעכונגט מען גערעדט סאה
 באזונדער אונ דאס איז אפארנעסונג. אונ דאס
 זיידער צו דיא אדעמע לייט רבי יוסי אומר אם באת

רשות העני באמצע אינו מצטרפין ואם לאו הרי אינו מצטרפין
 רבי יוסי זאגט אויב עס איז דא צווישען איין
 סאה אונ דיא אגדערע סאה ארשות פון דעם
 אדערס מאן. דהיינו עס ליגט צווישען זיין לקט
 אדער פאה ווערט גערעדט סאה גירעכונגט
 באזונדער אונ דאס הייסט אפארנעסונג. אונ
 אויב צווישען דיא ביידע סאה ליגט נישט אזוי
 אזאך וואס גיהער צו די אדעמע לייט. רעכונגט
 מען ביידע סאה צו זאמען איז דאס נישט אפאר-
 נעסונג: י תבואה שבתה שבתה או גאויס די תבואה
 וואס מען שניידט צו געבין געבין דיא בהמות
 אדער מען זאל מיט זיין בינדען בינטלאך תבואה
 וכו' באגנדי השום והבצלים השום והבצלים אין להם שבתה
 אונ אזוי איז דער דין ביי קנאביל או ער האט
 אפגעשניטען דעם קנאביל ער זאל מיט אים
 בינדען בינטלאך קנאביל. אדער ער האט
 געמאכט קליינע בינטלאך קנאביל אדער קליינע
 בינטלאך ציבעלעס אונ דער גאר נעט ער מאכט
 פון צוויי דריי קליינע בינטלאך איין בינטור
 אנרויסע. דיא אלע זאכן וואס דא איז אויס
 גירעכונגט איז ביי זיי גיט דא דער דין פון פאר-
 נעסונג וכל המבונים בארץ כגון וואס די
 פרי איז בהאלטין אין דער ערד ווען זיי וואקסין
 אונ די בקעטער זענען פון אויבין גטן הייה והשום
 והבצלים דהיינו לוף ודאס איז אמין ציבעלען אדער
 קנאביל אדער ציבעלען וכו' ותימה אומר רבי יהודה
 זאגט אין להם שבתה ביי זיי איז גיט דא דער דין
 פון פארנעסונג. ווארום אין דער תורה שטייט
 שדה. דיין פעלד מיינט מען אזוי ווי אפעלד
 וואס די פרי איז פון אויבין אונ דער ווארציל איז

אין

דכתיב שדך מה שלה בגלוי וכו' קרע לטמון : וחכמים אומרים יש להן שכחה . כתיב שדך דמשמע גלוי
 וכתיב קלידך דמשמע נמי גלוי הו מעוט אחר מעוט ואין מעוט אחר מעוט אלא לרכות ומרבינן את הטמון וסי'
 טמון דכר שבהכלל ממנו הוא טמון תחת הקרקע כמו הלטון והכלל והטמון והלפת וכוונתו כהן (י) ואין הלכה כר"י :
 יא הקוצר בלילה והמעמר . בלילה : והסומא . בין כיום בין בלילה : אם היה מתכוין למול את
 הגם הגם . כיון דמתכוין
 לטמון הנסיון אפילו דקין אין
 להם שכחה (יח) : ע"מ
 מה שאני שוכח אני
 נומל יש לו שכחה .
 דמתנה על מה שכתוב
 בתורה ותנאו בטל :

וחכ"א יש להם שכחה : יא הקוצר בלילה .
 והמעמר . והסומא יש להם שכחה . ואם היה
 מתכוין ליטול את הגם הגם . אין לו שכחה אם
 אמר הרי אני קוצר ע"מ מה שאני שוכח אני
 אמור יש לו שכחה :

למטות שהיה שוכח : (י) ועמא
 דר"י דלא אמרינן מעוט כי
 לרכות אלא כשאר לנו למטע
 והכל איכא למטע עלין הטמונים
 שראויים קלח ללילה . ועמ"ס :
 (יא) ל"ה ביר"י . וז"ל הכ"מ
 פירוש הרא"ש אם היה מתכוין
 ליטול הנסיון ולפניה דקין אין לו
 שכחה אפילו לדקיס מאחר
 שלא נחטין לדקין :

אין דער ערד איז דא דער דין פון פארנעסונג .
 אָבער אז די פרי איז בהאָלטן אין דער ערד איז
 גיט דא דער ביי דער דין פון פארנעסונג וּבְהַבְטִים
 אופרים יש להם שָׁכָחָה אונ די חֲכָמִים זָאָגִין ביי זיין
 איז אויך דא דער דין פון פארנעסונג : יא הקוצר
 בלילה והמעמר והסומא יש להם שָׁכָחָה ווען איינער
 שניידט תבואה ביי נאכט אונ ער האט פארנעסין
 אביסל תבואה צו שניידן . אָדער איינער קלויבט
 צו זאקען בינמלאך תבואה ביי נאכט אונ האט
 פארנעסין אביסל תבואה . אָדער אָקלינגער
 האט געשניטען תבואה אָדער ער האט צו זאקען
 געקליבען בינמלאך תבואה אונ האט פארנעסין
 וכי"א סאג אָדער . כי"א נאכט דאס אלץ הייסט
 אפארנעסונג ואם היה חפזין ישיאו אַח הגם הגם אין י

שָׁכָחָה אונ אויב ער האט געקראכט צו געקען די
 גרויסע בינמלאך תבואה ער האט זיי גיט פאר-
 געסין נאר די קליינע בינמלאך האט ער פאר-
 געסין . איז ביי אַלע בינמלאך גיט דא דער דין
 פון פארנעסונג אם אָמר הרי אני קוצר זי בַּיַת
 פח שאני שוכח אני אפילו יש לו שכחה אויב דער
 בעל הבית האט גיזאגט אויך שניידט דיא
 תבואה אויף דעם תנאי או אָלץ וואס איך
 וועל פארנעסין וועל איך איה עם צו געקען .
 העקפט גיט זיינע רייד נאר וואס ער פארנעסט
 גיהער צו דיא אָרעקע ליים . ווארום אז איינער
 געקט אויס אָהנאי צו ענדערין די רייד וואס עם
 שטייט אין דער תורה איז זיין תנאי בטל . אונ די
 רייד פון דיא תורה מוז מקיים ווערן :

רשי

גמרא ברכות דף ר ע"ב

עובר בה' קולות . מולול
 בה' קולות שנידך ואמר ר' חלבו א"ר הונא כל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו עובר
 בחמשה קולות שנאמר קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול
 כלה קול אומרים הודו את ה' צבאות ואם משמחו מה שכרו אמר
 ריב"ז וזכה לתורה שנתנה בחמשה קולות שנאמר ויהי ביום השלישי בהיות הבוקר יהי קולות
 וברקים וענן כבד על ההר וקול שופר ונו' ויהי קול השופר ונו' והאלהים יעננו בקול .

ואמר רבי הובי אפר רבי הניא רבי הקבו האט גיזאגט
 פון רב הונא'ס וועגין כל הנהנה מפעודת חתן
 ואינו משמחו עובר בחמשה קולות דער וואס האט
 הקאה פון די קענד'ה וואס דער חתן ואָדער דיא
 פלה' סאכט צו דיא חתונה אונ ער מאכט זיין
 גיט פריילאך האט ער אָקלינג'ה וואס ער איז גיט
 מקיים דיא פינף ערלייא קולות וואס דער גביא
 האט געקאטן מען זאל מיט זיין פריילאך מאכין
 חתן פלה' שגאפ'ר ווארום עם שטייט אין פסוק קול
 ששון וקול ששחה קול חתן וקול בלה קול אומרים הודו את
 ה' צבאות צונויא שמוקען פון צונויא ערלייא
 פרייליקייט . אונ אשמוקע פריילאך צו מאכין
 דעם חתן אונ אשמוקע פריילאך צו מאכין דיא
 פלה אונ אשמוקע צו לויבין נאם ואם משמחו פח
 שכו' אונ אויב ער מאכט יא פריילאך דעם חתן

מיט דיא בלה וואס וועט זיין דער שוכר זיינער
 אפר רבי הובי'ס : זיי האט רבי יהושע בן לוי
 גיזאגט וזכה לתורה שנתנה בחמשה קולות ער איז וזכה
 צו געקען לערנען תורה וואס זיא איז גיגעבין
 גיזאגטן מיט פינף קולות שגאפ'ר ווארום עם
 שטייט אין פסוק ויהי ביום השלישי בהיות הבקר עם
 איז גיזאגטן אויף דעם דריטען סאג וויא עם איז
 נאר ליכטיג גיזאגטן ויהי קולות וברקים וענן כבד זי
 חתן איז גיזאגטן שמוקען פון דונערין אונ
 בריצען אונ אשונערער וואלדן איז אראפ
 צונוי שמוקען וקול שופר חתן סאד אונ אשמוקע
 שופר שמוקע ויהי קול השופר הידו וזכה אונ דיא
 שופר שמוקע האט זך פאר שמוקערט
 והאלהים יעננו בקול אונ נאם האט אים געקערט
 מיט

אותן קולות דקודם איני והכתיב וכל העם רואים את הקולות והנראה: מביאים תורה מתן תורה הו'. היך קולו' אותן קולות דקודם מתן תורה הו'. ר' אבהו בתראי היינו הך דליירי אמר כאלו הקריב תורה שנאמר מביאים וכו' סופיה דקרא דה' קולות דהו' לשיל קאמר דנראין הו' תורה בית ה'. רב נחמן בר יצחק אמר דלעיל הו': בשביל זה. זחף על פי שסוקול אינו נראה כאלו בנה אחת מחרבות ירושלים שנאמר כי אישיב את שכנות הארץ ככבראשונה אמר ה'. ואמר ר' חלבו אמר רב הונא כל אדם שיש בו יראת שמים דבריו נשמעין שנאמר סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם. מאי כי זה כל האדם אמר רבי אלעזר אמר הקדוש ברוך הוא כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל זה. רבי אבא בר כהנא אמר שקול זה כנגד כל העולם כולו. רבי שמעון בן עזאי אמר ואמרי לה רבי שמעון בן זומא אומר כל העולם כולו לא נברא אלא לצוות לזה. ואמר רבי חלבו אמר רב הונא כל שיוודע בחבירו שהוא רגיל ליתן לו שלום יקדים לו שלום שנאמר בקש שלום ורדפהו ואם נתן לו ולא החזיר נקרא גולן שנאמר ואתם בערתם הברס

מיט אשמוקמע. פרענט דיא גמרא איני עם איז דאך גיט אזוי. עם איז דאך דא אין פסוק קער קולות וואס זענען גינען ווען גאט האט גיגעבן דיא תורה והקתיב וכל העם רואים את הקולות עם שמיים דאך אין פסוק דאס גאנצע פאלק האבין גיזעהן דיא קולות. די שמוקמען, זענפערט דיא גמרא איתן קולות דקודם פמן תורה הו' דאס מיינט קען דיא זעלבדיגע פינף שמיים קען וואס זענען גינען איידער דיא תורה איז גיגעבן גינארין. נאר די תורה דערצייילט איצט אז די שמוקמען האט קען גיזעהן רבי אבהו אפר פאיי הקריב תורה רבי אבהו זאגט דער קענטש וואס מאכט פריילאך חתן פלה איז גלייך וויא ער וואלט מקריב גינען אקרין תורה שגאט מביאים תורה בית ה' ווארום עם שמיים אין פסוק קען וועט הערין די שמוקמען פון ששון אונ שמחה חתן אונ פלה וויא פרייגען אקרין תורה אין די שטוב פון גאט ואין בית המקדש רב נחמן בר יצחק אמר רב נחמן בר יצחק זאגט דער קענטש וואס מאכט פריילאך חתן פלה פאיי בנה אחת מחרבות ירושלים איז גלייך ווי ער וואלט געבאהט איין חורקה ואיין וויסקען ארט פון די וויסקע ארטער פון ירושלים שגאט ווארום עם שמיים אין פסוק קען וועט הערין די שמוקמען פון ששון אונ שמחה חתן אונ פלה בי אישיב את שכנות הארץ ככבראשונה אמר ה' ווארום איך ועל צוריק קערין דאס צוריק קערונג פון דעם לאנד אזוי וויא עם איז אקאהל גינען האט גאט גיזאגט וואס רבי חלבו אמר רב הונא נאך האט גיזאגט רבי חלבו פון רב הונאס וועגן פי אדם שיש בו יראת שמים דבריו נשמעין דער קענטש וואס האט אין זיך די מורא פון גאט ווערין זינע רייד גיהערט, קען פאלגט אים וואס ער זאגט שגאט ווארום עם שמיים אין פסוק סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם אמר רבי אלעזר אמר הקדוש ברוך הוא כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל זה. רבי אבא בר כהנא אמר שקול זה כנגד כל העולם כולו. רבי שמעון בן עזאי אמר ואמרי לה רבי שמעון בן זומא אומר כל העולם כולו לא נברא אלא לצוות לזה. ואמר רבי חלבו אמר רב הונא כל שיוודע בחבירו שהוא רגיל ליתן לו שלום יקדים לו שלום שנאמר בקש שלום ורדפהו ואם נתן לו ולא החזיר נקרא גולן שנאמר ואתם בערתם הברס

זיכיו שמור פי זה פי האדם פאר גאט זאלקסו מורא האבין אונ זיינע מצות זאלקסו היטען ווארום דער איז דער גאנצער קענטש פאיי פי זה פי האדם וואס מיינט קען מיט דיא ווערער. דער איז דער גאנצער קענטש אמר רבי אבהו זאגט דער קענטש וואס מאכט פריילאך חתן פלה איז גלייך וויא ער וואלט מקריב גינען אקרין תורה שגאט מביאים תורה בית ה' ווארום עם שמיים אין פסוק קען וועט הערין די שמוקמען פון ששון אונ שמחה חתן אונ פלה וויא פרייגען אקרין תורה אין די שטוב פון גאט ואין בית המקדש רב נחמן בר יצחק אמר רב נחמן בר יצחק זאגט דער קענטש וואס מאכט פריילאך חתן פלה פאיי בנה אחת מחרבות ירושלים איז גלייך ווי ער וואלט געבאהט איין חורקה ואיין וויסקען ארט פון די וויסקע ארטער פון ירושלים שגאט ווארום עם שמיים אין פסוק קען וועט הערין די שמוקמען פון ששון אונ שמחה חתן אונ פלה בי אישיב את שכנות הארץ ככבראשונה אמר ה' ווארום איך ועל צוריק קערין דאס צוריק קערונג פון דעם לאנד אזוי וויא עם איז אקאהל גינען האט גאט גיזאגט וואס רבי חלבו אמר רב הונא נאך האט גיזאגט רבי חלבו פון רב הונאס וועגן פי אדם שיש בו יראת שמים דבריו נשמעין דער קענטש וואס האט אין זיך די מורא פון גאט ווערין זינע רייד גיהערט, קען פאלגט אים וואס ער זאגט שגאט ווארום עם שמיים אין פסוק סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם אמר רבי אלעזר אמר הקדוש ברוך הוא כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל זה. רבי אבא בר כהנא אמר שקול זה כנגד כל העולם כולו. רבי שמעון בן עזאי אמר ואמרי לה רבי שמעון בן זומא אומר כל העולם כולו לא נברא אלא לצוות לזה. ואמר רבי חלבו אמר רב הונא כל שיוודע בחבירו שהוא רגיל ליתן לו שלום יקדים לו שלום שנאמר בקש שלום ורדפהו ואם נתן לו ולא החזיר נקרא גולן שנאמר ואתם בערתם הברס

גולת העני בבתיכם :

בלע"ז : גולת העני .
האלף חף גולת העשיר גולה

היא אלף גולת העני שאין לו כלום לצול ממנו חלה שלח להשיב על שלמו :

טיין גארטין גזת העני בבתיכם ד"א גולה פון ארעם כאן האט איינעם גינעקין שרום אָדער דעם ארעם כאן איז אין איינערע היינער . ער האט גינאָנט צו אים גוט קארנין . אָדער נואם האט דען דער ארעם כאן קען זאָר גוט שָבֵת . אונ דער קענקש האט אים גאר בייא אים גולןן גאר קען ביינאָט אויב דער גיט צוריק גינעקערש הייקט דאס אָנְקֵה :

זורר בא דף ל"ג ע"ב ת"ת דלילת יוד הא וואו הא

ויאמר ה' אל משה כל אל פרעה כי אני הכדתי את לבו וגו' . רבי יהודה פתח ואמר (תהלים פט) אשרי העם יודעי תעוה ה' בלור פניך יהלכון . כמה אנטריכו בני נשא למך בחרתי לקדשא בריך הוא ולמטר פקודי דאורייתא בני דיוכוו כה לעלמא דלחי ולשיבא לון מכל קטרוגין לשלח ותחא . בנין דהא כמה דאשכחו מקטרוגין בעלמא לתחא הכי נמי אשכחו מקטרוגין לעילא דקיימי עלייהו דכני נשא . אינון דעכדון פקודי אורייתא ואלו בלורח מישר בלמלא דמחריהון כמה אינון סניגורין דקיימין עלייהו לעילא כמה דלח אמר (איוב לג) אם יש עלי מלאך מלין אחד מני אלף וגו' . וכתיב ויחננו ויחמנו ויחמנו פדעוהו מרדת שחת מלאחי כפר . בנין כך זכאה אייהו מלך דעיר פקודי אורייתא . אמר ליה רבי יהושע הכי אמאי אנטריך הכא מלאך דליהוי פניגורא עליה דכר נש והא כתיב (משלי ג) כי ה' יהי ככסלך ושמר פלך מלכד וכתיב (תהלים קכא) ה' ישמרך מכל רע . דהא חמי קודשא בריך הוא כל מה דכר נש עבד בעלמא הן עב הן כוס וכו' הוא אומר (ירמיה כג) אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ה' אמר לי' רבי יהודה כלל הכי הוא דלוי . אבל הא כתיב (איוב כ) ונע אל עלמו ואל כשרו וכתיב (שם) ותסתחי בו כלבו חס . לאחוא' דהא רש אחרמר לסגורא אחרא לקטרגא על מלין דעלמא ולאחרמרא בידו ולכל אליון ארחין ממילין קמי קוב"ה ולית אנת כדאי למיך אכתרייהו בנין דליינון נמוסין דקוב"ה . וכני נשא לאו אינון ראין ללקדקא אכתרייהו בר אינון וכאי קשט דידעין רוי אורייתא ואליון בלרשא דחכמתא למנדע אינון מלין סחימין דאורייתא :

הלכה פסוקה יוסף לחק בוסר

מלוקט מספרי בוסר

מה יחלוץ אלם חי כהעלות על לבו כמה פנס כחות כרית קודש לא מבעיא אם עבר על איסור ערות אשת איש וכיוצא מאיסור כרת או לו ואין לנפשו וכוות כרית חסום הוי"ט מפניו . ועדי מחוץ . וכשפנס קלקל חותם המלך ונעשה שטן מפניו ונחש כחוף ואם לא שב בתשובה אין לו חלק לעולם הבא והמשך על גופו ונפשו שטן נחש ואין קן לעושה . ומה גם אם

חרמב"ם הלכות איסורי ביאה פכ"ח

(א) כל הבא על הערוה מן העריות דרך אברים או שחבק ונשק דרך תאוה ונחנה בקירוב בשר הרי זה לוקה מן התורה שנא' לא תעשו מכל חוקות התועבות

ועשו יעשו על אשר מרס את פי ה' ופנס כחמות הקודש . והמשך על גופו ונפשו שטן נחש ואין קן לעושה . ומה גם אם

מה יחלוץ אלם חי כהעלות על לבו כמה פנס כחות כרית קודש לא מבעיא אם עבר על איסור ערות אשת איש וכיוצא מאיסור כרת או לו ואין לנפשו וכוות כרית חסום הוי"ט מפניו . ועדי מחוץ . וכשפנס קלקל חותם המלך ונעשה שטן מפניו ונחש כחוף ואם לא שב בתשובה אין לו חלק לעולם הבא והמשך על גופו ונפשו שטן נחש ואין קן לעושה . ומה גם אם

גם מולו הרע שהוליד ממור סוף אף על פי שפסה תשובה גדולה
 לין לו מנוחה על שימות הממור. ה' ילולו ויוכזו לטוב בתשובה
 ויקיים כנו-מקלם שכתוב ומתן כולם לדיקים לעולם ירשו חן
 כי השומר כרית הוא לדיק :

גם מולו הרע שהוליד ממור סוף אף על פי שפסה תשובה גדולה
 לין לו מנוחה על שימות הממור. ה' ילולו ויוכזו לטוב בתשובה
 ויקיים כנו-מקלם שכתוב ומתן כולם לדיקים לעולם ירשו חן
 כי השומר כרית הוא לדיק :

גם כולו הרע שהוליד ממור סוף אף על פי שפסה תשובה גדולה
 לין לו מנוחה על שימות הממור. ה' ילולו ויוכזו לטוב בתשובה
 ויקיים כנו-מקלם שכתוב ומתן כולם לדיקים לעולם ירשו חן
 כי השומר כרית הוא לדיק :

גם כולו הרע שהוליד ממור סוף אף על פי שפסה תשובה גדולה
 לין לו מנוחה על שימות הממור. ה' ילולו ויוכזו לטוב בתשובה
 ויקיים כנו-מקלם שכתוב ומתן כולם לדיקים לעולם ירשו חן
 כי השומר כרית הוא לדיק :

גם כולו הרע שהוליד ממור סוף אף על פי שפסה תשובה גדולה
 לין לו מנוחה על שימות הממור. ה' ילולו ויוכזו לטוב בתשובה
 ויקיים כנו-מקלם שכתוב ומתן כולם לדיקים לעולם ירשו חן
 כי השומר כרית הוא לדיק :

גם כולו הרע שהוליד ממור סוף אף על פי שפסה תשובה גדולה
 לין לו מנוחה על שימות הממור. ה' ילולו ויוכזו לטוב בתשובה
 ויקיים כנו-מקלם שכתוב ומתן כולם לדיקים לעולם ירשו חן
 כי השומר כרית הוא לדיק :

בא יום ב תורה

אונקלוס

לחמשין סת' היא יהוה נפש י יהו יהוה רוח יוד הא ואו הא נשמה יהוה היה יחיה ר' רמלי יוד אל שם
 ב'ן שבעשיה בניקוד חולם :

וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי פִרְעָה אֱלֹהֵי עַד-
 מִתִּי יִהְיֶה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ שְׁלַח
 וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי פִרְעָה אֱלֹהֵי עַד-
 מִתִּי יִהְיֶה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ שְׁלַח

בעל הטורים
 (1) עד מתי יהיה זה לנו למוקש. זה כיוון משם כלכתיב כי זה
 טענות עבדי פרעה לפרעה
 (2) עד מתי יהיה זה לנו למוקש. הלא ראה תראה כי זה
 משם כליש ארט נוחן לנו רפיון. וככל פח כל יכא אליו
 פירוש להורת אלהים
 (3) ויאמרו האבין גיואנת עבדי די קעקמ פון פרעה
 ספר הישר
 יודין שטארבין אזוי סיל וואלשין וימא געזאמט אנקמה אונ
 אשקמה. אונ דיא סיקטערניגס איז גיווען ויעד שטארק
 אין ספרים. ווער עס איז געשטאנען ווען די סיקטערניגס
 איז גיווארן איז ער געבליבען שפיון אונ האט גיט געקענט
 יד

את־האֲנָשִׁים וַיַּעֲבְדוּ אֶת־יְהוָה
 אֱלֹהֵיהֶם הַיָּמָרם תִּדְעַ כִּי אֲבָרָה
 מִצָּרִים: ה וַיּוֹשֶׁב אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־
 אֶהֱרֹן אֶל־פְּרַעֲה וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְכוּ
 עֲבַדוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִי וּמִי
 הִדְלַכְתִּים: ט וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּנַעַרְיָנו
 וּבְזַקְנֵינוּ נִלְךָ בְּבָנֵינוּ וּבְבָנוֹתֵנוּ

וַיִּפְחֲחוּ קָדָם יי אֶת־הַחֹן
 חָדַד פְּעֹן לֹא יָדַעַת אַרְי
 אֲבָרָת־מִצָּרִים: ה וַאֲתֹתֵב
 יַת מֹשֶׁה וַיַּת אֶהֱרֹן לְוֹת
 פְּרַעֲה וַאֲמַר חֹהֵן אֲוִיִּרֹ
 פְּלָחוּ קָדָם יי אֶת־הַכּוֹן מֶן
 וּמֶן דְּאֲוִלִין: ט וַאֲמַר מֹשֶׁה
 בְּעִוְרֵמְנָא וּבְסַבְנָא נִיזִיר
 פְּבָנְנָא וּבְבָנְנָא פְּעֻנְנָא
 זבתורנא

בעל הטורים

(ח) מי ומי הוולגים. אמר פרעה למשה מה אתם מקשים כל כך ללכת וכו' אתם סבורים ליכנס לארץ מי ומי הוולגים ליכנס לארץ כי כולם ימותו כמדבר חוץ יהושע וכלל. מי ומי הוולגים, כנימטריא כלל וכן וכן. השיבו משה כנערינו וזקנינו

רש"י

(ז) הַיָּמָרם תִּדְעַ. העוד לא ידעת ה' כי אבדה מלרס: (ח) וַיּוֹשֶׁב. הושבו ע"י שליח ו שלחו אתררים והשיבו

רשב"ם

(ז) הַיָּמָרם תִּדְעַ. וכי עדיין לא ידעת כי אבדה מצרים בדבר ובכבוד ובשאר מכות:

ה דערס לשון עדיין לא כמ"ס כפ' כראשית כפסוק וכל שיה שדה ערס ימח וכן' ואלה כפסוק ערס הירלון ולא תפרשו לשון קודם ויהיה מדע עמיד במקום עבר: ז דק"ל דה"ל וישבו

שפתי חכמים

ה דערס לשון עדיין לא כמ"ס כפ' כראשית כפסוק וכל שיה שדה ערס ימח וכן' ואלה כפסוק ערס הירלון ולא תפרשו לשון קודם ויהיה מדע עמיד במקום עבר: ז דק"ל דה"ל וישבו

פרעה לפרעה

שמשה ואהרן היו תיכף פה ערס שתייכ פרעה כדכר לשלח או למנוע. ופרעה שהיה רע כעניו דכרי עכדיו ולא רזה לשלח את ישראל. מחמת טן לא ישובו עוד אליו ויפסידו שם מלוח אלף עבדים. גם לא רזה להביע את עלמו לפני משה ואהרן. כי כזה יושפל כבודו כעניו המלרים. ועל כולם התחזקות לנו ע"י הקב"ה. ולא היה יכול ג"כ להכות דכרי עכדיו. ע"כ נא עם משה ע"ד פשרה. ויאמר אליהם לו יהא שליח לכם לילך לעבוד את אלהים. אבל לא את כלכם לשלח. רק כהורו לכם מי ומי יהיו הוולגים. ע"ז השיבו משה:

חשובת משה לפרעה

מי ומי יהיו הוולגים. וחזר ואמר יהי כן' עמכם כאשר שלח אתכם ואת עפכם. לא רק את עפכם לא לשלח. רק את אתכם לא לשלח. ראו כי רעה נכד פניכם. הרעה אשר אתם חושבים לעשות. דהיינו לנרות חמסה לנמרי ושלח לכוה כחורה לפה לטולס. כנרת פניכם עתה זאת:

פירוש לתורה אלהים

זה מֹשֶׁה מִיַּם אֶהֱרֹן צו פרעה ויאמר האם פרעה צו יי גִּזְאָנְטִי כְּבִי גִיִּים אוֹג דִּינָם אִיִּיעֵר נָאֵר אֵרֶךְ פְּרַעֲה אִיִּיהָ פִי נְפִי וְעֵר אוֹג וְעֵר הַיְהוּדִים וְעַלְקַע מְעַנְטִישֵׁן פּוֹן אִיִּיהָ וְאַלְוִין גִּיִּין: (ט) וַיֹּאמֶר הָאֵם מֹשֶׁה גִּזְאָנְטִי מִיַּם בְּנַעַרְיָנו מִיַּם אוֹגְוִעֵרְעֵ יוֹגְוֵעֵרְעֵ לִיִּים אוֹג מִיַּם אוֹגְוִעֵרְעֵ אֶלְטַע לִיִּים וְעַלְוִין מִיר

ספר הישר

ויה ועצין, אוג ווער עס איז געוועזן האט גיט גיקענט ויה שטעלן, אוג ווער עס איז געוועזן האט גיט גיקענט ויה אויפהייבן אוג ווער עס איז געמאנגען האט ויה געמונט ועצין אויף דער ערד אוג איז געבליבען ויצען, נאך דיא דרייא טעג איז דיא פינגסטעניגס אוועק געמאנגען אוג עס נאכדעם האט הקב"ה געשיקט משה אוג אהרן ויזא ואלוין נאכט ויארם האלבע נאכט וועט קרבו פסח אוג ואלוין קענט זיין נאכט, נאכט וועט הקב"ה קוקען אין מצרים אוג וועט הרגנו אלע גבורים פון דיא מצרים קענטשין אוג ביהמות, אוג דיא יודין האבין גיטארן אזוי ויזא הקב"ה האט גיטארט צו משה אוג אהרן, ויזא עס איז גיטארטן

האלבע

אלהים. האם כשכיל זמן מועט כזה איזה ימים גדלי הוא לסגול צרות כמו אלה. הערס מדע כי אבדה מלרים. האם עדיין לא מדע כי אבדה מלרים עד הנה. כי כהמכות המרוב כמעט כל המדינה. או רזה לומר האם חרזה לידע ויחזקם שאבדה מלרים ואמרי כך משלחם. עוב יוחר משלחם ערס אבדה מלרים:

חשובת משה לפרעה

מי ומי יהיו הוולגים. וחזר ואמר יהי כן' עמכם כאשר שלח אתכם ואת עפכם. לא רק את עפכם לא לשלח. רק את אתכם לא לשלח. ראו כי רעה נכד פניכם. הרעה אשר אתם חושבים לעשות. דהיינו לנרות חמסה לנמרי ושלח לכוה כחורה לפה לטולס. כנרת פניכם עתה זאת:

פירוש לתורה אלהים

זה מֹשֶׁה מִיַּם אֶהֱרֹן צו פרעה ויאמר האם פרעה צו יי גִּזְאָנְטִי כְּבִי גִיִּים אוֹג דִּינָם אִיִּיעֵר נָאֵר אֵרֶךְ פְּרַעֲה אִיִּיהָ פִי נְפִי וְעֵר אוֹג וְעֵר הַיְהוּדִים וְעַלְקַע מְעַנְטִישֵׁן פּוֹן אִיִּיהָ וְאַלְוִין גִּיִּין: (ט) וַיֹּאמֶר הָאֵם מֹשֶׁה גִּזְאָנְטִי מִיַּם בְּנַעַרְיָנו מִיַּם אוֹגְוִעֵרְעֵ יוֹגְוֵעֵרְעֵ לִיִּים אוֹג מִיַּם אוֹגְוִעֵרְעֵ אֶלְטַע לִיִּים וְעַלְוִין מִיר

משלי חכמים

אֶת־יִשְׂרָאֵל פְּרַאקְטַע קְלִיִּרְעֵר, אוג האם אויסגייען ווי איינער פון די גנבים, אוג ער האט גיזאנט צו זיינע צוויי קנעקס ויזא ואלוין אים פירען צו דעם געפיינקעניס אוג ואלוין ואלוין צו דעם עלצשין פון געפיינקעניס ווי האבין געחאפט אנגב אוג ואלוין אים איז צוריק ריכטיג גיטארטן ויזא עס איז גיטארט פריער, נאכדעם האט הקב"ה געשיקט משה אוג אהרן ויזא ואלוין נאכט ויארם האלבע נאכט וועט הקב"ה קוקען אין מצרים אוג וועט הרגנו אלע גבורים פון דיא מצרים קענטשין אוג ביהמות, אוג דיא יודין האבין גיטארן אזוי ויזא הקב"ה האט גיטארט צו משה אוג אהרן, ויזא עס איז גיטארטן

בצאננו ובבקרנו נלך פי חגי יהוה
 לנו: ויאמר אלהם יהו בן יהוה
 עמכם באשר אשלח אתכם ואת
 מפגם ראו פי רעה נגד פניכם:
 ובתורנא גיזיז ארי
 חנא קדם יי לנא: ויאמר
 דהון יהו בן מימרא
 דיי פסע דכיון פד
 אשלח יתכוון ונת מפגסון
 חיו ארי כישא דאתון
 סכירין למעבד לקביל
 אפיכון למסתחרא:

רשבים

(ו) כי רעה נגד פניכם. אתם חושבים רעה כלבבכם. ס': (ט) חנ ה'. י' כמסורה חנ ה' לו. כ' כמסכס וגו' חתנו את זה מוכיח חיו חכמים בעיניהם ונגד פניכם נבונים: חנ ה'. הנה חנ ה' בשילו. מה תעשו ליום מועד ליום חנ ה'. פארן והנשים לטול כמחולות ולא יסאר דכני הכל מה לרד לשלוח ואם איך משלח תראה מה תעשה ליום חנ ה': (ו) רעה נגד פניכם. ס"א הדס שראה כוכב של דס עולה לקראתם:

שפתי חכמים

אלא ויזכר הוא מכניז הנפעל המקבל הפעולה מאחר: ז פירוש שלאן ובקר חיו חכמים בעיני פרעה יותר מטעם דהא כמזון אחר מכת חושך אחר רק לאכנס ובקרכס יוצג נס טפס ילך פמהם משמע אע"פ שראה שילכו עמהם טפס מ"מ לא ראה שילכו עמהם לאכנס ובקרכס וא"כ ה"פ דקרא ויאמר אליהם אתם אמרתם לאלה טפסם ולאכנס ובקרכס יהי בן ה' עומכס כלשר אשלח אתכם ואת עפכס מל"כ שאלשג נס את האלן וכו' וחק כי היינו כמו סכת' כפי ויך חק כי אחרי מותי (ויש עוד ג"ל עיין בק"מ):

ברעה הוליסו זו היא שאמר להם ראו כי רעה נגד פניכם מיד וינחם ה' על הרעה והסך את הדס לדס מילה שאל יהושע אזתס וזהו שאמר (יהושע ה) היום גלותי את הרפת מלרים מעליכס שהיו אמריתס לכס דס אתו רואין עליכס כמדכר:

לקוטים על התורה

ג'ין בננינו מיט אונקערע ויהן יבקנטינו אונ מיט אונקערע טעקבער יבקנטי אונ מיט אונקערע רינדער נגד וועלן סיר ג'ין זי נוארום אפייער טאג פון גאט איז פאר האנדען צו אונד דרום מוזין סיר אלע ג'ין אונ אלץ מיט זך נעקען: (י) ויאמר האם פרעה צו וייא ג'וזאנט יהי זאל אזוי גאט מיט אייה זין באשר ויז וועל שיקען אייה מיט אייער קליינע קינדער. פלומר אייה וועל אפילו אייערע קליינע קינדער ג'ט שיקען איז שזין אפל שכן אז אייערע שאף מיט דיא רינדער וועל איך בנדאי ג'ט שיקען ראי זעהט זי דאס ג'יו וואס איר האט אין זינען צו טאהן שמייש אקעגין אייער פנים. ורער מדרש שרייבט גס איז דא אשטערין וואס הייקט רעה האט פרעה ג'וזאנט צו דיא יודין איך זעה מיט מ'ין כישוף אז רער שטערין ג'יוט אקעגין אייה אין פרעה אונד דאס איז אסימן פון פלוט פון ספר הישר

(י) כי רעה נגד פניכם וגו'. דער כלי יקר שרייבט פרעה האט ג'וזאנט צו משה איך זעה וואס איר ווילט ג'ין אין דער מדרג שיעקטין קרננות צו אייער גאט, וייל איר זעהט אז פאר אייה איז אקגעפריישט שלעקטס אין דער מדרג, ויז איר האט אג'ין ג'וזאנט מיר האבין מוכא שאקער וועט אונד גאט קרננן מיט אפעקטס ותריר רען ארד מיט אשונער, דריבער ווילט איר שיעקטין קרננות צו אייער גאט, איר זאלט אים איבערפעטין מיט צווייערליי פלוט, מיט דיא פלוט פון קרננות, אונ מיט דיא פלוט פון מ'יה, ווארום מקריב צו זין אקנדן מוז קען זין געפילט, דריבער איז דאך זעקער פאר אייה איר זאלט גאר ג'ט ג'ין אין דער מדרג, אין מצרים זענט איר דאך זיכער פאר דיא שלעקטס, דיא שלעקטס וויינט גאר אויף אייה אין דער מדרג, אבער ג'ט אין מצרים אונ אויב איר ווילט יא ג'ין אין דער מדרג מוזין דאך גאר ג'ין גרויסע קעקטשין, ווארום וויבער קענען ג'ט זין געפילט אונ קינדער קענען דאך ג'ט שיעקטין קרננות, קען דאך דאס שלעקטס קוקען אויף ויז

משלי חכמים
 אריין פיקען זין איר זעלביגע שטוב ווא זין קנעכס זיצט, ווי דער שר איז אריין זעקען צום קנעכס אונ רער קנעכס האט אים ג'ט דערקענט, האט רער קנעכס ניקענט דעם שר פאר וועלכע זינד מיטן האט אים אקער זעבריינגט, האט שר זינעקערס וייל מיטן האט אים זעחאפט ביי אנגה, האט רער קנעכס ג'וזאנט מיטן האט מיטן ביי דיא נגבת ג'ט זעחאפט, גאר איך האב דיא נגבת ביי זיך, מ'ין נגבת איז דאס פינגעריל פון שר, גאר זעוים יען

דער מדרג אונ דאס איז אסימן פון פלוט פון ספר הישר
 האלבע נאכט איז הקביה זעקומען אין מצרים אונ ג'יהות, זעהרנט אלע פבורים פון מצרים קענטשין אונ ג'יהות, אונ פרעה מיט זיינע אלע קנעכט אונ אלע מצריים זענען אויסקעשטאנען אין מיטען נאכט אונ גס איז ג'וזארין אקרום זעשריט אין מצרים, ווארום אין אלע שטובין זענען ג'ידען גישטארבענע קענטשין, אפילו די פאטער ראפין פון דיא פבורים זענען אשגעקעקט ג'וזארין אונ אקראפעטאלין פון דיא ווענט אויף דיא ערד, ויז דיא מצריים האבן ג'ידען דיא פלויצונגע שלעקטס וואס אויף ויז איז זעקומען האבין ויז זעשרינען אונ זעווינט אויף

להחשיך מנה ד'א צבאות נש צ צב צבא צבאות הח יהוה נשכה רנצא אדני נשמה דהור יהוה חיה יחדה רנצא יהוה חיה יחדה דהור אל שם ב'ן שבועשה :

א פלגי גורה עשי לך יושבת בת מצרים פינף לשמה תהיה ונצתה מאין יושב : ב עגלה יפה פיה מצרים קרץ מצפון בא בא : ג גם שכריה בקרפה פעגלי מרפק קינסתמה הפנו נסו יחדיו לא עמדו פי יום אדם בא עליהם עת פקדתם : ד קולה פנחש ילך קיי בתחיל ילכו ובקדרמות באו לה פחמבי עצים :

א קני גלוקא אהקני ליה סלקנת פנשקא דמצרים ארי קמים קצרו חתי והצרי סקלי יתיב : ב סלקנות ואנא דנת מצרים עקמין קמולין סצפונא יתון עצה למבנה : ג אף בקרקהא קננה פעיגלי רבקה ארי אף אינון אהפניאו צרקו פחדא לא יכילו למינקם

ארי יום הקיריהון אמת עליהון עדן קעורן בישתהון : ד קל ניקוש וגייהון פחיתון וחרין אבי פמשהון יתבון עציון וקמא דעלין בכשירין למיקץ אפי חורשא :

מצורת דוד

(א) ונצתה. לשון זיה : (ב) עגלה יפיה. מלכותא יריא : קרץ. לשון חתך : (ג) שכריה. סריה : בעגלי מרבק. כעגלים פטומים : הפנו. פנו עורף נטס : (ד) כי בחיל. יבוא אליה : פנדוליס אשר בקרבה יוכלו לעכח כעגלים המטומעים כמרבק השכים להיות אמוני לכך לעמוד בקשרי המלחמה הנס המה לא כן עשו כי פנו מן המלחמה ונסו יחדיו ולא עמדו על עמדם וזו כאשר השיגם האויב נפלו כעגלים ולא לקחום כשני כדרך השרים : כי יום אדם. ריל על כי נא עליהם יום אדם עת מוחם שהיא פקודת כל חי לכן בא מורך כלבסם : (ד) קולה. קולה של מלרים ילך להיות נכמט למרחוק כנו קול הנחש פנשמע למרחוק : כי בחיל ילכו. השדים ילכו עליהם בחיל רב ובקדרמות יבואו עליהם לכרות כחוטבי עצים ריל כמו שאין יד העצים למוט מעלם כריתת החוטבים כן לא יוכלו מלרים למוט מעלם מרוב הכשדים : רעם פירוש עברי פייטש נעמינמ מען ביא דער הפסורה פון דער וואך :

תרגום

כתובים משלי יג

להחשיך מיסור וסלכות ד'א שין דלת שין דלת שין דלת יוד רוח יאהרונהו נשמה דיסוד א אד אדנ אדני נש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה רסלכות יו הו וו הו חיה יחירה דיסוד יהוה חיה יחירה רסלכות אל שם ב'ן שבועשה :

א חושך שבמו שונא בנו ואהבו שחרו מוסר : ב צדיק אבל לשבע נפשו ובמן רשעים תחסר : ג חכמות נשים פנתה ושקעא נפשיה וקרבי דרשיעי תחסר : ד חכמתא דנשיא בנייא ביתה ושמתהא בידהא

א דחשיך שבמיה קניה קריה ודרחיים ליה מקדם ליה סרדוקא : ב צדיקא אכיר

מצורת דוד

(א) חושך שבמו. מכנו סופו שונאו שיואל לתרבות רעה : שחרו מוסר. ידרשו מוסר : (ב) לשבע נפשו. דומה שהיא שבע : תחסר. איט שבע : (ג) בנתה ותמיד בטט חסרה כי רווחא לכסימא שיתחא ויכל עוד למלאות : (ד) חכמת נשים. כל אחת מהחכמות שנכשית בנתה ביתה פירוש עיט

(א) חושך שבמו שונא בנו דער מענטש וואס פאר- מיינד די רוט פון זיין ווהן. אז ער זעהט זיין קינד פירט זיך גיט וויא מען דארף פון דעקסוועגין שלאנגט ער אים גיט אונג שטראפם אים גיט. נאר ער לאזט אים טאהן וואס ער וויל. האט ער פייגט זיין ווהן ווארום דער סוף וועט זיין ער וועט אויפנוואקסן אהולטיי. אונג דער פאטער וועט אים פייגט האבין אונג ער וועט פייגט האבין דעם פאטער וואהבו שחרו מיסר אונג דער פאטער וואס האט ליב זיין ווהן שטראפם ער אים פאנר אין דער פריה. באלר אין דער יונגער. ווען ער איז נאך אקינד אונג געוויינט

ביתה ואולת בידיה תהרסנו: ד הולך בישרו ירא יהוה עקרא לה: ד דמהלך בקרצותא דחיל סן קרם ונלוז דרבונו ביהו: אלקה ודעשיק באוקמיה שאמ ליה: רשיי

מצורת דוד

ר"ל מעמדת ביתה על כסיה: תהרסנו: מהרסת ביתה בידיה: הולך בישרו: ההולך כדרך ישר הוא ירא את ה' והמטיב דרכו מן הישר יבנה את ההולך בישרו כי מחשיבו לכסיל:

ביתה, מתקיימת על ידה: ואולת, ואשה שוטה: (ד) ונלוז רבבו, המעסק דרכו בזוהו להקב"ה:

פירוש ע"מ

דער האלקט איר שמוכ אין ארדענונג וואלט בידה קהרסט אונ די גארעשע ווייב מיט איר נארעשיין פירונג צו נארפט ויא דיא הויז וואס איר כאן האט אויפגעבאקאט: (ד) הולך בישרו ירא ה' דער מענטש וואס האט מורא פאר הקב"ה גייט מיט גלייבליכקייט ווייל דרבינו ביהו אונ דער וואס פאר-קרימט וויינע וועגן פארשעקט ער הקב"ה: זיא

ברטנורא

מישנה שבת פרק טו

עיקר תויט

פרק טו א אלו קשרים. קשר הגמלין. שנוקבים לגמל חוטמו ונותנין בו רצועה וקושרים אותה: קשר עולם וכמו כן נוקבים בראש הספי' נקב ונותנין בו חבל וקושרין אותו קשר של קיימא שאינו מתירו לעולם והוי דומיא דקושרי חוטמי ירישו' הנפסקי' במשכן וקשר של קיימא ואינו מעשה חומן או מעשה חומן ואינו של קיימא פטור אבל אסור ואינו חייב עד שיהא של קיימא ומעשה חומן ושאינו של קיימא ולא מעשה חומן מותר לכהלה: וכשם שחייב על קשורין כך

(א) ומסורה מחסרה וה"ק ואלו הן המותרין לכתלה הר"ג: (ב) מפתח חלוקה. כנמרה פשיטא. לא לזיכא דאית לה כ' נחמים דהיינו חומן לשונות שזכר הר"ב ואם אינה מתחת אלא לא' יכולה לפשעה וללבושה בדוחק מ"ד חד מנייהו בטולי' מכלל לה ותהוי קשר של קיימא ותרווייהו ליחסרי קמ"ל: (ג) וחוטמי סככה. גמי פשיטא ל"ג דחויחה לה ואינו משובק בראשה מ"ד משלף סלפה לה בראשה כפשיטא קשורה וה"ל קשר קמ"ל דאשה חספה על שפיה פן תתק שבע ומיסרה שרי ליה: (ג) ושל פסיקיא. אינה ימי לטויה כסאי נזנחה מ"ד מתזה ליה דרך רגלה ויואלה קמשמע לן דלא עבדי הכי משום לזיטוחא רשיי:

כ"י חלטי דגמרה דמלכות דליהא אלהים פרק טו א אלו קשרים שחייבין עליהן. קשר הגמלין. וקשר הספנין. וכשם שהוא חייב על קשורין, כך הוא חייב על התירין. רבי מאיר אומר כל קשר שהוא יכול להתירו באחת מידיו אין חייבין עליו: ב יש לך קשרים שאין חייבין עליהן. ובקשר הגמלין. ובקשר הספנין קושרת אשה [ב] מפתח חלוקה. [ג] וחוטמי סככה. [ג] ושל פסיקיא.

חייב על התירין. שכן לידי חלוון היו נזרכים לפרקים להתיר קשרי רשתות הקיימי' כדי לקרן או להרחיבן: שיכול להתירו. דלא הדקיה: אין חייבין עליו. ואפי' עשאו לקיימא ואין הלכה כר"מ: ב יש לך קשרים שאין חייבין עליהם. הטעם כמו שחייבים על קשר גמליים וקשר של ספנים אלא פטור אבל אסור ולא נזכרו קשרים הללו במשנה ובש"ס מפרש כגון רצועה ארוכה שקושרים בטבעת שכתום הנאקה וכמו כן חבל ארוך שקושרים בחבל העשוי כמין טבעת ההלוי כקב כראש הספינה ופעמים מניחה סס טבעת ושבעים ומותרין וכן כל קשר שקושר אותה לעמוד כך זמן ידוע לא שיהי' קיים לעולם אין חייבין עליו: קושרת אשה מפתח חלוקה. כעין לשונות לבאן לבאן וקשרים של ימין ככתף של שמאל ושל שמאל ככתף ימין דכיון דכל יומי שרי ליה לא דמי לקשר של קיימא ומותר לכתלה (א): סככה. מנכנות שעל הראש עשויה כעין רשת: פסיקיא. חזור רחב וחוטין תלוין בראשו

פרק טו א אלו קשרים שחייבין עליהן אויף דיא קניפ איז מען חייב אז מען קניפט אויף אדער מען קניפט צו אום שבת קשר הגמלין דעם קניפ וואס מען מאכט בייא דיא קעמלען. מען לעבערט דעם קעמול דיא גאו אונ מען ציהט דורך אשפריקול וויא ארינג אונ מען קניפט צו אויף אייביג וקשר הספנין אונ דער קניפ וואס דיא שיפער מאכין אין דעם שפריק וואס וייא ציהען דורך אין די שיף. דער קנופ פלייבט אויף אויף אייביג, אויף אזוי אקנופ אז מען קניפט צו אום שבת אז מען חייב וקשם שהוי חייב על קשורין אונ אזוי וויא ער אז חייב אויף דעם צו קניפען אום שבת פד הוא חייב על התירין אזוי אז ער חייב אויף דעם אויף קניפען אום שבת רבי מאיר אויף רבי

פערס

[ג] ורצועות כו'. ים בגמרא הרבה מהן לחיוב מהן לפטור מהן להיתר. והמותרים הם שקשורים אוחה על הרגל כשעת מלבוש שאלו דלתי חזין מעשה חומן ולא של קיימא ר"מ: (כ) ובאחת מהן יכול להוסיף יין פירוש רש"י וז"ל אבל דוחק וכן בקדירה של כשר וכמו שפירש בגל האחרים. תוי"ט: [ה] לפני הבחנה. בגמרא פשיטא ל"ל דלית ליה תרתא איברי פירש"י ז"ל חנליס קושך כרוחב הפתח וזה למעלה מזה ל"א תרי איברי שקשורין היום כשני לדי הפתח ולא היחה תלויה בה מחמתו מ"ד חד מנייהו בטולי מנטל ויזילאני בדוקא קמ"ל: (ג) מסיק בגמרא דלא פליג דהא דמי להנך דלעיל: (ד) שאין כלי הגדלי מוקפין ר"מ והכי תיחא בגמרא: [ו] מקפלין כו'. משום דחזי לעיל קושרת אשה מפתח חלוקה סמך מתקוני בגדי האדם נקט גמי להך. סמך תקוני הגדלים ואלע"ג דלא הווינן משום שקירה. ולא נאסרו אלא משום דהוי כמתקן מנה וכדכר שאסרו עבילת כליס: [ז] ומציעין כו'. משום נגדים על המטות ונטל ענינם כמו ידועי עלה (בראשית מט). ה"מ: (ח) וכן חז"ל שכת קריבין כ"ה שחל להיות כמ"ש פרש"י וא"ת הא לא מקפלי י"ה כמ"ש כמ"ש דסוכה מ"ה. הא מוקמינן החס להך משום כלאחרים דס"ל דכל החדשים כסדרן א' מלא וז' חסר: [ח] רע"א כו'. ועמנו כדחז"ל עולת שבת כשכחו לימד על חלבי שבת שקריבין כ"ה יוכל אף של י"ב כשבת ח"ל כשכחו דר"י רע"א עולת וגו' לימד שקריבין ב"ע יוכל אף כ"ה ח"ל כשכחו: (י) כלי

לקשרו כהן: ונודות יין. של עור שזאפים פיהם וקושרין אותו. ואלע"ג דלית להו תרתא איברי. (כ) ולא אמרינן חד מנייהו בטולי מנטל לה והוי קשר של קיימא: וקריירה של בשר. פעמים שקשר כה כגד סביב לפיה ואלע"ג שיש לה דדיון שיכולין להוסיף המרק מהן כלא היחר הקשר אפ"ה לא הוי קשר: קושרין לפני הבחנה. הכל כרוחב הפתח לנטול בפניה שלא תלא וכן ה"ל (ג): קושרים דלי בפסיקיא. על פי הכור שהיה קשור ותלוו"ס דפסיקיא לא מנטל ליה החס: אבל לא בחבל. למנטל ליה החס והוי קשר של קיימא: ר"י יהודה מתיר. לא התיר ר"י יהודה אלא כחכל של

[ד] ורצועות מנעל וסנדר ונודות יין ושמן. וקדרה של בשר. רבי אליעזר בן יעקב אומר קושרין [ה] לפני הבחנה בשביל שלא תצא קושרין דלי בפסיקיא. אבל לא בחבל. רבי יהודה מתיר. כלל אמר ר' יהודה כל קשר שאינו של קיימא. אין חייבין עליו: [ו] מקפלין את הכלים אפילו ארבעה וחמשה פעמים. [ז] ומציעין את המטות מלילי שבת לשבת. אבל לא משבת למוצאי שבת. רבי ישמעאל אומר מקפלין את הכלים ומציעין את המטות מיום הכפורים לשבת. וחלבי שבת קרבין ביום הכפורים (ס"א) אבל לא של יום הכפורים בשבת. [ח] רבי עקיבא אומר לא

גרדי (ד) שרירך לו למלאכתו ולא מנטל ליה החס ורבנן סברי חי שרית ליה חכל של גרדי יקשר נמי בשאר חבלי' דחכל כחכל מיהלף והלכה כחכמים: ג' מקפלין את הכלים. כגד"י שטשטן מקפלין: אפילו ארבעה וחמשה פעמים. כדי לחזור וללכסס כי ביום ולא שנו אלא חלס א' אבל כשני בני אדם לא שראים כמתקנין ובאדם אחד נמי לא אמרן אלא כנגדים חדשים שם לא שהצובעים קפולן מתקן ביותר ובלבדים נמי לא אמרן אלא כנגדים חלבי' ובלבדים חלבי' ובלבדים אחרים להחליף לכבוד שבת אכור לקפל: מיום הכפורים לשבת. כשחל יום הכפורים להיות כערכ שבת (ה) לפי ששבת חמור (ו) מיום כפורים. ועל יום הכפורים חזין קרבין כשבת דהוי כעולת חול כשבת: רע"ק אומר. שיון הן ואין

פעדים פון איר גארטול ורצועות מנעל וסנדר און די שנירלאך פון אירע לערערענע שיה אדער הי'צערענע שיה ונודות יין ושמן און מען מען צו קניפען שבת ריא לאנגלען מיט נויין אדער מיט אייר וקדרה של בשר אטאפ מיט פלייש אז ער איז צו גירעקט מיט אמונה פון אויבין מען קען ארוםקניגען דיא מוך מיט אשגירול. דיא אלע זאכין מען מען אויף בינדען און צו בינדען אום שבת רבי אליעזר בן יעקב אומר רבי אליעזר בן יעקב זאגט קושרין לפני הבחנה בשביל שלא תצא מען צו בינדען אשטריק איבער דיא גרייט פון מיר פאר דיא בהמה זיא זאל גיט קענען ארום גיין פון שטאר אדער פון הויף קושרין דלי בפסיקיא מען קען אן בינדן שבת אנארטול אן אעמער אן צו שעפין וואסער פון ברונען. ווייל ער דארף דעם גארטול נועט ער אים בארר אפ בינדן אבי יא גבתי אבער אשטריק קאר מען גיט אנגינדען שבת אין דעם עמער טאמער נועט ער דעם שטריק לאזין בייא רעם עמער פון ברונען נועט ער ראך האבין געמאכט אקניפ אויף אייביג אום שבת רבי יהודה פתיר רבי יהודה זאגט מען מען אשטריק אויף צו בינדן ואויב דער שטריק איז פון אנוועקער נואם ער דארף

דעם שטריק נועט ער אים אפ בינדען היינט אדער מארגן. אבער אשטריק נואם מען ראך אים גיט קאר מען אים גיט צו בינדן פלי אפר רבי יהודה אפטר האט רבי יהודה גיזאגט פל קשר שאינו של קיימא דער קניפ נואם נועט גיט ברבייבין מען נועט אים אפ קניפען אין מניין גיין איז מען גיט קניב אויף אים אז מען קניפט אים אום שבת: ג' מקפלין את הכלים אפילו ארבעה וחמשה פעמים אפילו פיר פינגר קאהל אין טאג אויב מען דארף דיא קליידער היינט אן טאגן ומציעין את המטות מען מען אויף בעמין דיא קעט צום שטראפן אויף איר מליני שבת לשבת פון שבת בייא נאכט אויף שבת בייא טאג אב"ל יא משבת ומצאי שבת אבער גיט פון שבת אויף מוצאי שבת רבי ישמעאל אומר רבי ישמעאל זאגט מקפלין את הכלים מען מען צו זאמען לייגין קליידער ומציעין את המטות און אויף בעמין די קעט מיום הכפורים ושבת פון יום כפור אויף שבת ואויב יום כפור איז גיווען פרייטאג וזל"ל שבת קרבין ביום הכפורים דיא חלב פון תמיד פון שבת פארין נאכט איז מען מקריב יום כפור ביי נאכט ואויב יום כפור איז מוצאי שבת רבי עקיבא אומר רבי עקיבא זאגט יא שבת

קרננו על א' מהן קרב של שבת קרבין כיום הכפורים. ולא של יום ולהכי למדין מטבת להם
 כהניו (ז) והלכה כר"ע: הכפורים [ט] קרבין בשבת: הכפורים ויום הכפורים ככת: [ט] קרבין בו'. וכל קיסול לזרז דרוע
 פסין עין לזכר זה דהא ודאי דשבת חמור שהוא כמקילט ויום הכפורים ככת: [ט] קרבין בו'. וכל קיסול לזרז דרוע
 י"ב קרבין ביום הכפורים די חלב פון קרבן הקיור פון יום הכפורים קרבין בשבת און די חלב פון קרבן הקיור
 שבת איז קען ניש מקריב אים יום כפור ויא שר פון יום כפור איז קען ניש מקריב אום שבת:

תוספות

נמרא שבת דף ק"ג ע"א

רש"י

אבל יש לו להחליף לא. ולנו שיש
 לט להחליף אסור ומסתפק
 ר"י אי קרי יש לו להחליף
 כשאין לו יום כזה:

הלכה ה' כזה סלי סמיון דגורס דמלכות דנריאס אכרס
 סקפלין את הכלים אפילו ר' וה' פעמים אמרו
 רבי ר' ינאי לא שנו אלא בארם אחר
 אבל בשני בני אדם לא ובארם אחר נמי לא אמרן אלא בחרשים אבל
 בישנים לא. וחרשים נמי לא אמרן אלא בלבנים אבל בצבועים לא
 ולא אמרן אלא שאין לו להחליף אבל יש לו להחליף לא. תנא של
 בית רבן נמליאל לא היו מקפלין בלי לכן שלהם מפני שהיה להן
 להחליף אמר רב הונא אם יש לו להחליף יחליף ואם אין לו להחליף
 ישלשל בגריו מתקוף לה רב ספרא והא מתחוי כרמות רוחא כיון דכל
 יומא לא קא עביר והאידינא הוא דקא עביר לא מתחוי כרמות רוחא.
 לו נגדים לכד מאותן שלכם כחול יחליסם כשכ': ישלשל בגריו. כלמי מטה שדאלו ארוכים והיא מדה פשירי

בשני בני אדם. כשהחליף
 אחרון מספיק קמטיסן
 ונרלן כמתקן: ישנים.
 קפולן מתקן יותר מן
 החדשים שקפולן מחליטן ואין
 מההרים לקמט: צבועין.
 קפולן מתקן: יש לו.
 חרשים להחליף היום לא:
 כלי לכן שלהן. רבותא
 נקט וכל שכן לזבועין: יש לו
 להחליף יחליף. מי שיש

קפלין את הכלים אפילו ארבעה וקבשה פגמים קען
 קענ צו ואקען לייגין די כלים וקליירער
 אום שבת אפילו פיר אדער פינף קאהל. ואפילו
 צר האם די קליירער אנגיטאהן און אויסקיטאהן
 פיר אדער פינף קאהל אין רעם שבת. פון
 דעסקטוענין צו יעדער קאהל וואס ער טוהט-
 אים דאס קלייר קענ ער ניא צו נאקען לייגין
 אפיו דבי דבי ניא די תלמידים פון רבי ינאי האבין
 גיזאגט יש שנו אלא בארם אחר עם און נאר גילערונט
 גיזאגין אז קען קענ צו נאקען לייגין אקלייר
 אום שבת. אז איין מענטש לייגט צו נאקען אפי
 שני בני אדם יא אקער צוויי מענטשין זאלין צו
 זאקען לייגין איין קלייר אום שבת קאר קען
 גיט ויבאד אחר נפי יא אפון און ווען קענ קען אז
 איין מענטש לייגט צו נאקען אלא בחדשים נאר
 גייע קליירער אפי בישנים יא אקער אלטע קליירער
 אפילו איין מענטש קאר ויין אויף גיט צו נאקען
 לייגין אום שבת וחדשים נפי יא אפון און ווען זאגין
 מיר אז גייע קליירער קענ איין מענטש ויין צו
 נאקען לייגין אום שבת אלא בלבנים נאר אז דיא
 קליירער ווען וויסע אפי בביטין יא אקער
 געארקטע קליירער אפילו איין מענטש קאר
 ויין אויף גיט צו נאקען לייגין אום שבת ויא אפון
 אלא שאין יו דחליף ווען זאגין מיר אז קען קענ די
 קליירער צו נאקען לייגין אום שבת אפילו ער
 האט ויין אויסקיטאהן און אנגיטאהן עקליקע
 קאהל. נאר אז ער האט גיין אנדער קלייר
 אפי צו טאהן אום שבת נאר דיא אייגע קלייר.
 דריבער ביי יעדער קאהל וואס ער טוהט אום
 דאס קלייר קענ ער ויין צו נאקען לייגין ויא זאל

גיט צו קנייטשט ווערין אפי יש לו דחליף יא אקער
 אז ער האט נאר קליירער אפי צו טאהן אום שבת.
 קאר קען גיט צו נאקען לייגין אום שבת אפילו
 איין קלייר. נאר אז ער טוהט אום אקלייר אום
 שבת זאל ער ויא לאזין לייגן גיט צו נאקען
 געלייגט ביו מוצאי שבת. און ער טוהט אן אום
 שבת איין אנדער קלייר ויין מיר האבין גילערונט
 שי בית רבן נפליא יא היי קפלין קפי לבן שלהם דיא
 מענטשין פון רבן נמליאלים שמוכ פלעגין גיט
 צו נאקען לייגין אפילו וייענע וויסע קליירער
 אום שבת מפני שהיה להן דחליף וייל ויין האבין
 געהאט קליירער אפי צו טאהשין אום שבת
 אפי רב הונא אם יש לו דחליף יחליף רב הונא זאגט
 דער מענטש וואס האט שבתדיגע קליירער
 זאל ער אום שבת אפי טאהשין די וואקערדיגע
 קליירער אויף שבתדיגע וואס אין יו דחליף אויב
 ער האט גיט שבתדיגע קליירער אפי צו טאהשין
 אויף שבת. נור ער טוהט גיין שבת אין דיא
 וואקערדיגע קליירער וישלש בגריו זאל ער אראפ-
 לאזן דיא קליירער ויין זאלין גיין לייגער. צו
 ווייזן אז היינט איז שבת און ער טוהט גיין
 ארבעט פוקוף ית רב ספרא והא מתחוי כרמות רוחא
 האט רב ספרא גילערונט אקשוא אז ער לאזט
 אראפ דיא קליירער אום שבת און מאכט ויין
 לייגער אזוי וויא די רייקע מענטשין גייען זעהט
 דאך דאס אום וויא אנרויפקייט. ער גלייכט
 זיך צו די רייקע מענטשין. ענשערט דיא נקרא
 גיין דגי יומא יא קא עביר וייל אלע קאג טוהט ער
 גיט אזוי והאידינא הוא דקא עביר נאר איצט אום שבת
 טוהט ער אזוי יא קתחי כרמות רוחא זעהט דאס

שלא יהא דיבורך של שבת
 כדבורך של חול. פי
 כפונטרוס כנון מקח וממכר ואין
 נראה לר"ת דהא כבר נפק
 ממילא חפץ חלף אור"ת כדאמר
 טיקרא רבא (פי' ל"ה) ר"ש בן
 יוחאי הוה ליה אימא סבת' דבוס
 מוסתפי סני' אמר לה אמת
 זכחא הוה שפך' תשמע שפין
 כל כך לדבר כש' כמו כחול
 וכו' אמר' אמת' כטורח סתיו
 כשאלת שלום כשמת :

ובבדתו מעשות דרכיך וכבדתו שלא ידא
 מלבושך של שבת במלבושך של חול וכי הא
 דרכי יוחנן קרי למאני מכבדותיה. מעשות
 דרכיך שלא יהא הלובך של שבת כהלובך
 של חול. ממצוא חפץ חפצין אסורין חפצי
 שמים מותרין. ורבר דבר שלא יהא דיבורך
 של שבת כדיבורך של חול דבוכה אסור
 הרהור מותר. בשלמא כולו לחיי אלא
 שלא יהא הלובך של שבת כהלובך של חול
 מאי היא כדבעיא מיניה רבי מרבי ישמעאל
 בר' יוסי מהו לפסוע פסיעה נקה בשבת אמר לו
 שאני אומר פסיעה נסה נחלת א' מחמיש מאות ממאור עיניו של
 אדם ומהרר ליה בקידוש דבי שמיש :

איושנים כתיב ואין לריקים
 לטק כגדיהם מן הארץ
 צטיל מלאכה וכד' שבת
 הוא : מכבדותיה .
 שזכנדן בעליהן : שלא
 יהא הלובך וכו' . לקמן
 ינמש להו : ממצוא חפצין .
 כי ההוא דאמרין בעריבין
 לא יטייל אלס לחך שדהו
 צטנת לידע מה היה לריק'
 לאמר השבת : חפצי שמים
 מותרין . כנון פוסקים
 צדקה ומשדקין על החיטות
 ליארס : שלא יהא דיבורך

של שבת כדיבורך של חול. כנון מקח וממכר והשנומת : הרהור מותר. להרר כלנו כן
 זכך ילמות אני לרץ להגיא על שדה זו : מהו לפסוע פסיעה נסה . מי עובר מאס מעשות דרכיך :
 פסיעה נסה . יותר מאל' פסיעה כדמיית אמה : קידושא דבי שמיש . השומה מין של קידוש כלילי שבתות :

גים אים וויא אנרויקייט. עם שטייט אין פסוק רערקט אויך-רעך-וואכין שקת זאקסטו גים
 זכדדו פגשית דהיך זאקסט געבין כבוד צום שקת
 פון צו מאהן דייענע וועגין זכדדו זאקסט געבין
 כבוד צום שקת שלא יהא פגשית של שבת כפגשית
 של חול ריינע קליידער פון שקת זאלין גים זיין
 דיא זעלבניגע קליידער פון אויך-רעך-וואכין. גאר
 אויף שקת זאקסטו האבין אנדערע קליידער זי
 דיא דרבי יחנן קרי פגשית כגדיהם אוי וויא רבי
 יוחנן פלעגט רופין זיינע קליידער ככבדותיה .
 דיא קליידער גיבען אים כבוד פגשית דהיך פון
 צו מאהן דייענע וועגין . דאס מיינט מען שלא יהא
 הייך של שבת כהייך של חול שקת זאקסטו גים
 זיין ווי די גייסט אויך-רעך-וואכין . אויך-רעך-
 וואכין גייט רער מענטש געשווינקט . ווייל ער
 איילט זיך צו זיינע גישעפטין . אבער שקת דארף
 ער גיין פאקעלאך צו ווייזן אז שקת האט ער
 גיינע געשעפטין ספציא חפצין פון צו געפינען
 דייענע בעזערונג חפצין אסורין דייענע זאכין וואס
 דיא דארקסט פאר זיך זאקסטו גים מאהן אים
 שקת חפצי שמים טייערן אבער היימעל זאכין . הורה
 אונ קצות מענטשו מאהן אים שקת זכדדו צו
 זיידן אים שקת . דאס מיינט מען שלא יהא דהיך
 של שבת כדיבורך של חול דייענע זייד וואס די רערקט
 שקת זאלין גים זיין דיא זעלבניגע זייד וואס די

זודר בא דף מי עיא ת"ח דלילות יודר הא וואו הא
 עגא לא נפקו ישראל ממרים עד דאתכרו כליו שלטנין דלעילא משולטניו ונפקו ישראל מרשותו ושלטו ברשותא
 קדישא עלאה כדודא ברין הוה וחתקירו ביה דהא הוה דתיב (ויקרא כה) כי לי בני ישראל עבדים
 עבדי הם . מאי עממא עבדי הם . אשר הולאתי אותם מארץ מצרים להפקית להו מרשותא אחרת ועלית לון
 ברשותי והיינו דלמר ר"ש מאי דתיב אך ביום הראשון תשבתו שאור מבתיכם כי כל אוכל מחמלת אלא הכי
 אוקימנ' הא שאור והאי מחמלת דרגא חד אינון וכלהו רשו אחרת אינון שלטנין דמתקן על עו"ג וקרינון להו יאה"ר
 רשות' אחר' אל נכר אלהים אחרים אף הכי שאור ומחמלת ותקן כלל חד אמר קב"ה כל הני שני קיימותו ברשות'
 אחר' עבדין לעם אחר' מכאן ולהלאה' דחתון בני חורין אך ביום הראשון תשבתו שאור מבתיכם כל מחמלת לא תאכלו
 ולא יראה לך חמץ א"ר יואלדי חי הכי כל שאר ימי שנתא נמי אמאי שבעת יומין דתיב שבעת יומים שאור לא ימלא
 בבתיכם שבעת ימים ולא יתיר א"ל כל זמני דאתחייב ב"נ לאתחואה גרמיה בן חורין הכי אפטרין כל זמנא דלא
 פהתיב לא אפטרין למלכ' דעכד לחד ב"נ רופיטוס כל אינון יומין דסליק להאי דרגא חדי זכנש לטטי יקר לכתר
 61

לא אנטרדיק לסת' אחר' נער אינען יומין דסליק ליקורי דא ילכס אינען לכוין וכן ככל שחז ות' כהאי גונא וסראל
 שכעת ימים סאור לא ימלא דאינען יומי הדווחא יומין דסליקי ליקר' דא ונסקי משעבוד' אחר' וכנין כך נסרין ככל
 שחז ושחז יומין דסליקי כהאי יקר ונסקי מרשות' אחר' ועאלו כרשות' קדישא ועל דא כתיב שכעת ימים מלות תאכלו :

מוסר

מלוקט מספרי מוסר

הבא על ענינים נעסק חתן לעמו' דכתיב כי תלל יהודס קודם ה'
 אשר אהב ובעל כח אל נכר יכרת ה' לאיס אשר ישענה
 פר ושונה. הלא חרש זמרי סגל על כוזבי כח לזכ כח פנתס
 ודקר את שניהם ובעון זה מחו ארבעים ועשרים אלף מישראל
 ומלל הסנטיס העמידו תוך או שופט ומשכט שמתון לא קס אפי'
 שופט. וחמרי גים רעה לעלמו וכלל הסנטט של איתו כינוי.
 ואכר מטמא עלמו בענינים כליחה סעה עולה על לבו להיות
 ענינים למלוא חן ומלא סהובג את בניו ומלא עובר על

יוסף לחק

הלכה פסוקה

הרמב"ם הל' אסורי ביאה פרק א'

(א) אסור להשתמש באשה כלל בין גדולה בין קטנה
 בין שפחה בין משוחררת שטא יבא לירי הרהור
 באיזה שמוש אמרו רחיצת פניו ידיו ורגליו והצעת
 כסה לפניו ומינות הכוס שאין עושים' לאיש דברים אלו
 אלא אשתו בלבד ואין שואלין בשלו' אשה כלל ואפי'
 ע"י שליח : (ב) המחבק אחת מן הערות שאין לבו של
 אדם נוקפו עליהן או שנשק לאחת מהן כגון אחותו
 הגדולה ואחות אמו וכיוצא בהן אע"פ שאין שם האיות
 הגדולה הוא ומעשה טעמים הוא שאין קרבין לערוה כלל

ולא הנאה כלל הרי זה כגונה ביותר ודבר אסור

(א) אסור להשתמש באשה בני אפקר טאר גימ נעקיען
 אאשה ואפקרעדען ואל אים פערדינען
 בין גדולה בין קטנה סאי אגרויע אשה אונ סאי
 אקליינע אשה בין שפחה בין משוחררת סאי זיא איז
 אפגענישע דינקט וואס זיא דינקט ביי אירדין אונ
 סאי דער יוד האט זיא ישוין פרייא געמאכט.
 טאר גימ אמאנספערזאהן זיך לאזין פערדינען פון
 איר שפא יבא ידי הרהור טאקער וועט ער קומען
 טראכטן וועגן איר ער זאל מיט איר קונה זיין
 באיזה שמש אפיו וועלכע פערדינגט האט מען
 גיזאגט מען טאר גימ רחיצת פניו ידיו ורגליו זיא
 טאר גימ אים וואשן זיין פנים. זיינע הענט
 זיינע פים והצעת פסה קסה אונ זיא טאר גימ
 אויפקעטן דיא קעט ווען ער איז אין שמוב אונ
 זעהט ופנינת פוסס אונ זיא טאר גימ אים עקבין
 אנלא וויין שאין עושה לאיש דברים אלו אלא אשה בלבד
 דיא זאכין טאר גימ טאהן אאשה צו אמאנס-
 פערזאהן נאר אנווייב צו אמאן ואין שאיין פשוים
 אשה בני אמאנספערזאהן טאר גימ פרעגן בייא
 איין אשה אויף איר פרידען וואס זיא מאכט
 נאפילו ער זי שנית אונ אפילו דורך אששים טאר
 ער גימ שקען פרעגן וואס זיא טאכט : (ג) המחבק
 אחת מן הערות שאין לבו של אדם נוקפו עליהן או ער
 נעקט ארום איינע פון דיא נקבות וואס זענען
 אסור צו אים נאר ער האט גימ קיין מאנה צו
 זיין נראם הייבט דיא הארץ זיינע קלאפט אים
 גימ אויף זיין או ששק לאחת מהן אדער ער האט
 געקושט איינע פון זיין אחותו הגדולה דהיינו
 זיינע אשונקעטער אגרויע ואחות אמו אדער זיין
 מיטערם שוועסטער נכויצא בהן נאה אזוי אנלייבין
 אף על פי שאין שם תאוה ולא תנאה גלי אפילו ער
 גלוקט נאר גימ צו זיין אונ ער האט קיין נאה
 פון דעם ארוקנעמען אונ גימ פון דעם קושען.
 פון דעקטווענין דבר זה סתנה ביימר איז דאס
 שטארק מיאוס דבר אסור הוא אונ מען טאר דאס
 גימ יפגשה טעמים היא אונ דאס איז אנארעשע טוהעקץ שאין קרבין לערוה בני טייל מען טאר נאר
 גיט

הבא על ענינים נעסק חתן לעמו' דכתיב כי תלל יהודס קודם ה'
 אשר אהב ובעל כח אל נכר יכרת ה' לאיס אשר ישענה
 פר ושונה. הלא חרש זמרי סגל על כוזבי כח לזכ כח פנתס
 ודקר את שניהם ובעון זה מחו ארבעים ועשרים אלף מישראל
 ומלל הסנטיס העמידו תוך או שופט ומשכט שמתון לא קס אפי'
 שופט. וחמרי גים רעה לעלמו וכלל הסנטט של איתו כינוי.
 ואכר מטמא עלמו בענינים כליחה סעה עולה על לבו להיות
 ענינים למלוא חן ומלא סהובג את בניו ומלא עובר על

הבא על ענינים נעסק חתן לעמו' דכתיב כי תלל יהודס קודם ה'
 אשר אהב ובעל כח אל נכר יכרת ה' לאיס אשר ישענה
 פר ושונה. הלא חרש זמרי סגל על כוזבי כח לזכ כח פנתס
 ודקר את שניהם ובעון זה מחו ארבעים ועשרים אלף מישראל
 ומלל הסנטיס העמידו תוך או שופט ומשכט שמתון לא קס אפי'
 שופט. וחמרי גים רעה לעלמו וכלל הסנטט של איתו כינוי.
 ואכר מטמא עלמו בענינים כליחה סעה עולה על לבו להיות
 ענינים למלוא חן ומלא סהובג את בניו ומלא עובר על

הבא על ענינים נעסק חתן לעמו' דכתיב כי תלל יהודס קודם ה'
 אשר אהב ובעל כח אל נכר יכרת ה' לאיס אשר ישענה
 פר ושונה. הלא חרש זמרי סגל על כוזבי כח לזכ כח פנתס
 ודקר את שניהם ובעון זה מחו ארבעים ועשרים אלף מישראל
 ומלל הסנטיס העמידו תוך או שופט ומשכט שמתון לא קס אפי'
 שופט. וחמרי גים רעה לעלמו וכלל הסנטט של איתו כינוי.
 ואכר מטמא עלמו בענינים כליחה סעה עולה על לבו להיות
 ענינים למלוא חן ומלא סהובג את בניו ומלא עובר על

בין גדולה בין קטנה חוץ כהאם לבנה והאב לבתו : על ג' ו' וס' ומסמ' כל גופו ומערכ קודם כחול גורם
 לכאשר כנולד וט"ו בית המקדש חרב ובעלה העבודה ואשר
 עבר עליו רוח קדוש וטמא נפשו ימחר לטוב כי אין דבר עומד כפי התשובה וישוב אל ה' וירחמנו ולא תלהינו כי ירכה לפלוג :
 גימט צו גיין צו אזוי אאשה וואס איז אסור צו אים עבודה זרה וגני' גרוית ישפכות דמים ווערנט געפונען
 בין גרוית בין קטנה סאיי אגרויסע אונ סאיי אקלייגע אז ער האט גיטאהן דריי גרעקטע געבורות, ער
 חוץ פהאם גבנה גאר אמוצער מענ קושען איר ווהן האט געדינט געצין ד' נקטס ואין הארציון, אונ
 וואג גבנו אונ אפאטער מענ קושען ויין סאקטער : האט מנה גינען, אונ האט פארנאסן ג' ד' ו' ג' ג' ג' ג'
 וער האט געהרג'ט וייגע קינדער ויפסא ג' ג' ג' ג'
 אונ ער האט מ'טמא גינען ויין גאנצין גוף ופערב קר'ש בחוי אונ ער האט אויגעמישט הייליג מיט
 אונגהייליג גוים קושען הייליג אונ וועגן די געבירה ציהמ ז'ה (עס דאגערט לאנג) דער גלות ועל ג' ג' ז'ה
 בית המקדש חרב ויפלה הגבורה אונ דורך דעם איז חרב דער בית המקדש אונ קען איז גיט מקריב
 קרבנות ואשר עבר עליו רוח קדוש וטמא נפשו אונ דער מענטש וואס אויף אים איז ארויף גענאגען
 אצארענד'ער גייסט אונ ער האט ז'ה מ'טמא גינען ימחר קישוב זאל ער געשווינד סאהן השוקה
 זי אין דער עינר גפני השוקה ווארום עס איז גיט דא אונד וואס זאל פארנארטן די השוקה יישוב אי
 ה' ויבטחו יא' אצוינו זי יגבה קליט ער זאל צוריק קערין צו גאט וועט ער אויף אים חבונות האבין,
 ער זאל צוריק קערין צו אונזער גאט, ווארום ער וועט קערין צו פארגעבין די זונד :

אונקלום בא יום ג תורה

לחפשיך כתיב דניא יהוה נפשי יה יהו יהוה, רוח יוד הו' יא' הא, נשמה יחיה חיה יחיה ה' דבילוי היה אל שם בין שבעשית בביקור חולם :

יא לא בן אינילו קען יא לא בן לא נא הנברים ועבדו
 גובריא ופדחו קדם יי
 ארי יתה ארון קען ומריד
 יתהון מלות אפי פרעה :
 יי ויאמר יי למשה ארים
 קדך על ארעא דמצרים

רשבים
 (יא) ועבדו את ה' כי אוהה אתם מבקשים. לעבוד את ה' אתם מבקשים פני. וא"כ בן ונשים לסה
 (ולכם שאמר) [ג"א לכם. אמר] להם יהי בן ה' עמכם : ויגרש אותם. המגרש :
 שפתי חכמים רש"י
 (יא) לא בן. כאשר אמרתם להוליך הטף עמכם אלא ח (מהרש"ל) פי' העבודה דל"ל כאמר אותה על הפגשים דל"כ
 לכו הנברים ועבדו את ה' : כי אותה אתם מבקשים. הל"ל אותה וכו' : כי דל"ל אותה אתם מבקשים עכשו שברי
 (אותה ח עבודה) נקטתם עד הנה מ נזכה לאלהינו ואין דרך הטף לזכות : ויגרש אותם. הרי זה ל'
 תשובת פרעה למשה
 (יא) לא בן לא הנברים גוי. ענין פרעה ה' כנהוג בין שכולם ילכו. ואמר פרעה לא בן. לא כאשר אמרתי ולא כאשר
 הסותרים. המוכר אומר הרכה והקונה אומר מעט. אונת. רק לכו לא הנברים ועבדו את ה'. כי אותה אתם
 ופונדק חשב כחמלה להחיל מקחו ממה שאמר. והקונה חשב מבקשים עד עכשו. רק לעבוד את ה'. וענין חשב הלא זה דבר
 לסוסיף על המקח עד שיבואו לידו פשרה. וכן היה כאן פרעה חוש. אשר לא הוצרכה מעולם. ודבר זה כדית מנכד ורק
 אמר פעע מי ומי. הייט איזה חכמים מסוימים. ומשה אמר להולא את כלם ממלרים לחיות עולם כונתך ואל זה לא חכמים :
 ענין גמית יד משה על מצרים
 (יב) ויאמר ה' אל משה נסה ירך על ארץ מצרים וגו'. הקפ"ה אמר למה עשה ידו אל הארצה ויקראתו סינא
 פירוש לתורת אלהים
 (יא) דרום גיב איך אייך איין. עצה לא בן איר זאלט אהער בגערט ג' וואר איר האט ג' וואגט מיר וועלן
 גיט סאהן נויא איר זאגט איר זאלט דיא קלייגע גיין שעקטין קרבנות צו גאט אונ קלייגע קינדער
 קינדער מיט ז'ה פירען גאר גיט איר מאגען שעקטין גיט קרבנות ויג'ש האט ער ארויב
 זעבדו אונ דינט גאט זי ווארום דאס האט איר ביו געטריבען משה מיט אהרן פון פרעה: (יב) ויאמר
 משלי חכמים ספר הישר
 קען קען נעם סוף רופין צום משפט נעם קען ביו מיר זיגען זיערע קינדער וואס זענען גיטארגין אונ זיער געשרייה
 איז געקערט גינארין זיער נויט איג בתיה דיא שאקטעק פון פרעה מיט איר ברודער דער מ'ה פון מצרים זענען גענאגען בייא זאכט זיגען משה איג אהרן איג זיי האבין
 גיטראפין

על-ארץ מצרים בארצה ויעל
 על-ארץ מצרים ויאכל את-כל
 עשב הארץ את כל-אשר השאיר
 הפרד: י ויט משה את-מטהו על-
 ארץ מצרים ויהוה נהג רוח-קדים
 בארץ כל-היום והוא וכל-הקילה
 הבקר הוה ורוח הקדים נשא

בער המורים

המגרים ויתרו סיה כלותם טלה וכשכיל סכרה וסכיל למסה ניצל
 סימונו וכן אוחו נכיה הסקר כשכיל סהכיל לויס סהלויס זכס
 סדכר עמו ססס וכן עסו כשכיל סכל סהכיל סח סכיו זכס וסכרן:
 רש"י

שפתי חכמים

פקשו גם הסף והלחן והבקר: י דא"ל פרטע עזמו גרש אוחס
 תכת ההרכב: (יג) ורוח הקדים. רוח מורחית נשא את ההרכב. לטי שכת כנגדו שמגרים כדלומית מערכות
 סנין נטית יד משה על מצרים

על ארץ מצרים. כלתם המרמו לחכרו ככטית ידו ויקראסו אלנו.
 הלל מסה מחמת ענותותו לא רלס לרמו ככטית ידו רק ויט
 עשס ככטמו מטס סהלויס. ככילו ה' קורל לרכס עיכל. לא
 סח קורל:

(יג) ורוח הקדים נשא את הארבה. ויעל הארבה. לא נלמר
 ועל את הארכס. סטיס ככטעט סרות הקדים סעלס סח

פירוש לתורת אלהים

האם נאם גי'אגמ צו משה נסח גיין דיין האגמ
 איבער דעם לאנד מצרים בארצה פון וועגין דעם
 היישעריק ער זאל אויף גיין אויף דעם לאנד
 מצרים ויאכי אונ ער זאל אויף עסין את גאר דאם
 גראו וואס וואקסט אויף דער ערד אה וואס דער
 האגיל האט געלאזט אונ האט גיט דער שלאגין
 זאל דאס דער היישעריק אויף עסין: (יג) גם האט

ספר הישר

גיטראפין משה אונ אהרן מיט סיר יודין זיצען אונ עסין
 אונ סרינגען זייער פרייליך בתיה האט גי'אגמ צו משה
 דאס בעאמקטו כיר פאר דיא סוכה וואס איך האב דיר
 גי'אקאן, פאר דעם וואס איך האב דיר פון וואקער ארויס
 גענומען אונ האב דיר געאדענועט אונ איצט האקטו
 געבריינגט דיא שלעקסט אויף מיין פאטערס הויז, האט
 משה גי'אגמ צו בתיה צעהן מכות האט הקב"ה געבריינגט
 אויף דיא מצריים, איז איין מכה גיט גיווען ביא דיר, דו
 האקט מיין שלעקסט געלישען פון אלע מכות, דו גי'וט
 אפבוכה צו דיין מוטער אונ דו וועסט גיט שטארבין עס
 וועט צו דיר גיין שלעקסט קומען אין מצרים, האט בתיה
 גי'אגמ צו משה וואס האב איך פון דעם וואס איך אהיין
 גיין גי'עקעט צו איך זעה מיין ברודער דער סוף אונ זיין

נאנצע הויז געזינג שטארבין זייערע אלע בכורים צו זאמען מיט דיא בכורים פון אלע מצריים, האט משה גי'אגמ צו
 בתיה וואס גיין איך שוידויג דיין פאטער אונ דיין ברודער אונ זייערע קעכט אונ אלע מצריים האגין גיט גי'ואמט
 הערין דיא כיר פון הקב"ה דריבער איז אויף נייא געקומען דיא עדה, איז פרעה דער סוף פון מצרים האט גערופין
 צו משה אונ צו אהרן אונ האט גי'אגמ צו זייא געקט אלע יודין וואס אין מצרים מיט זייערע קהבות אונ אלץ וואס

את הארצה: י ויעל הארצה על
 כל ארץ מצרים וינח בכל גבול
 מצרים כבוד מאד לפניו לא היה כן
 ארצה כמותו ואחריו לא יהיה כן:
 ויכם את עין כל הארץ ותחשך
 הארץ ויאכל את כל עשב הארץ

ית נובא: י ויסליק נובא
 על כל ארעא דמצרים
 וישרא בכל תחום מצרים
 פקיף לחדא קדמוהי לא
 הוה כן נובא דכותיה
 ובתרוהי לא יהי כן:
 ויחפא ית עין שמשיא
 דכל ארעא ותחשכת
 ארעא ויאכל ית כל
 עשבא דארעא וית כל

בעל הטורים

(יד) וינח. כי כמסורה דין זולתך היה כיום השניעי מלמד שנה הארבע בשנה. ל"א רמו להם לזאת בתענית מתריסין ומתענין פ
 הארבע בחול אבל לא בשנה וזו וינח בכל נבול מנרים אפילו אם נח הארבע ככל הנבול אט"כ וינח כיום השניעי:

רש"י

דל"כ מלי זה דכתיב מלח פני פרעה: כ (מ"ו) הרמכ"ן
 והר"ם האר"י ככוונת הרב זלתי חומר יניד עליו רש ח"ל הרב
 כס' יואל אבל מין ארבע נכדו לא הוה כמו אותו של מלכים
 פ"כ משמע דכדרי הר"ם שהארבע של משה הוה נזול מהארבע

היתה כמו שמסורה במקום אחד: (יד) ואחריו לא
 יהיה כן. ואותו שהיה כימי יואל שנלמד (יואל ב)
 כמוהו לא נהיה מן העולם למדנו שהיה ככד משל משה
 (כי של יואל היה) ע"י מיטין הרבה שהיו יחד ארבע
 ילק חסיל גום אבל של משה לא היה אלא מין אחד

דעת זקנים סבבלי התוספות

ביתר והא דקאמר ואחריו לא היה כן היינו בבית אחת
 אבל בימי יואל בא זה אחר זה כדכתיב יתר היום אכל הארבה.
 והא דכתיב וכמהו לא היה לפניו כזו לחזירה לא היה לעולם
 כמו שבא בימי יואל וכן ארבה לחזירה וכן סליק לחזירה:

(יד) ואחריו. שירש"י וביואל כתיב וכמהו לא היה לפניו
 שהיו בסוף הרבה. וקשיא שהרי בספר תהלים קא
 חשיב על כבת ארבה מצרים ילק וחסיל. י"ל דמ"ם לא היו
 כל כך טינים כמו ביואל אי נמי כימי משה באו כל הטינים

פירוש לתורת אלהים

(יד) וינח אונ דער. היישעריק איז אויף גענאנגען
 זי בן. אויף נאך דעם לאנד מצרים וינח אונ ער
 האט גערגעט בן אין דעם גאנצן לאנד מצרים
 כד באור וייער שוועד פלומר דער היישעריק איז
 גיווען וייער שטארק אונ גרויס לפני פאר אים
 זינט דיא וועלט שטייט איז נאך אזוי אהיישעריק
 גיט גיווען ואחריו אונ נאך אים ביו אייביג וועט
 גיט זיין אונעלכער: (סו) ויכם אונ דער היישעריק
 האט פדעקט דיא שייין פון דעם לאנד אין גאר
 דעם לאנד האט מען גיט גיקענט זעהן דיא שייין
 פון דער זונן ותחשך הארץ דאס לאנד איז פינקטער
 געקעט. גאקעס אין ריישטובין פון מצרים. פון וואנען
 גיין צו אים. האט מען גיזעהן אז

משלי חכמים

הנעקס איז געשינקעניס מען זאל ארויס געקען דאס פינגערלי
 פון די ערד, אונ דעם הנעקס האט מען שפארק גישלאגן אונ
 איז גיזעסן וויסער אין געשינקעניס. ביו דער בעס פון ער איז
 צוועק פון אים. האט ער געהייסן מען זאל דעם הנעקס פרייא
 באכן. גאקעס איז דער הנעקס געקעטן צום שר אונ האט
 גיוואקס אז אים די האקס געשריבען אין דיא צייטונג קער עס
 זינט דיר גרינגען דעם פינגערלי. אפילו דער גנג וועט דיר
 גרינגען. וועסטו אים געבן פוינענד רובל, איה האב דאך דיר
 גיוואלט געבן דעם פינגערלי. גאר דו האקס אים גיט גיוואלט
 געקעט. אונ דו וואקסט מיר געזייסן איה זאל אים גבראבן. דאס
 דיר דאס פינגערלי גיט גיזעבן. גאר מען האט דאס געשונען. דו
 וואקסט מיר גיט דארפן געבן די פוינענד רובל, אבער פאר
 וואס

לקוטים על התורה

(סו) ויכם את און. אין פ"ה הארץ. היישעריקען גריקען אויף
 דיא ערד אונ קענען פליהען. איז פון זיי גיווען
 צוויי סבות. דיא וואס גענען גיקראבן אויף דיא ערד.
 זענען גיווען אזוי פיל. אז זיי זענען גילעבן איינער אויף
 דעם אנדערן. אונ דער היישעריק אפליין האט גיט גיקענט
 זעהן די ערד. אונ די וואס זענען געפלייגן אין דער הייט.
 זענען געפלייגן אזוי פיל געדיקט מיט איין סאהל צו וואקען
 אז זייא האבן פארשטעקט דיא זונן אונ זענען גיט
 געקוקען פויסקאקטווי אויף מצרים. גאר זייא זענען
 געקוקען אלע מיט איין סאהל אויף דעם לאנד מצריג.
 וואס דיא לאנד איז גיווען גרויס סיר הונדערקט פרייא אויף
 סיר הונדערקט פרייא. אונ זייא זענען גענאנגען מיט תקות
 וויא קענטשלין. פרוער זענען זייא פיל גיווארן אין דיא
 שטובין פון פרעה. גאקעס אין דיא שטובין פון זינע
 האבן זייא געוואקסט וויא פרעה וואקנט זייא זאלין פרוער
 דיא מכה איז פון קאט (המאשיק):

ספר הישר

זייא האבן אונ גיט ארויס פון מצרים איר זאלט קיין איה
 לאזן אין מצרים גאר איר זאלט פעשין נאט פין מיינעקס
 וועגן איה זאל פלייבן לעבין. משה האט גיוואקס צו
 פרעה דו בויט אויף אבכור פרייא דין מוטער פון דעקסט
 וועגן זאלקטו גיט מוצא האבן ווארם הקב"ה האט גיוואקס
 דו וועקט פלייבן לעבין וויאל ער וויל דיר וויזן זיין גרויסן
 פות. פרעה האט גיבאטן דיא מצרים זייא זאלין ארויס
 שיקען די יודין פון מצרים. אונ די מצרים האבן געזאלט

וְאֵת כָּל-פְּרֵי הָעֵץ אֲשֶׁר הוֹתִיר
הַבְּרֵד וְלֹא-נוֹתֵר כָּל-יֵרֶק בְּעֵץ
וּבְעֵשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:

פִּירֵי אֵילָנָא דִּי אֲשֶׁר
בְּרֵדָא וְלֹא אִישְׁתְּאֵר
כָּל יֵרֶקָא בְּאֵי לְנָא
וּבְעֵשֶׂב אֶרְעָא דְחַקְלָא
בְּכָל אֶרְעָא דְמִצְרַיִם:

בעל הטורים

(טו) כען . ב' במסורה הכל ואיך ועשרים כען כען . כשכיל הנערים שלא ראה לשלוח שאמר ובי לך טעף לזכות נכסל כען שלא נותר כל ירק כען :

שפתי חכמים

של ואל ואל ואל גדול משל משה כרובי המינים עכ"ל ויש מקשו אפירותו דנבי משה היה גם כן שלשה מינים (לדכתיב כהנלים ע"ה) ארבה חסיל וילך והאריכו כזה אבל נראה שששה דבר ורשעים : דקשה ליה והא ארץ שייך גבי עץ לשון ירק דהא כתיב כירק עשב ועשב השדה נקראים ירקות ומכרש עלה ירוק ועל זה מביא וירדור"א בלעז כלומר כמו בלעז קורין לירק וירדור"א כמו שקורין לעלה ירוק כ"ה בלש"ק :

רש"י

(טו) כל ירק . עלה ירוק ל וירדור"א בלעז (גרינעס) : עלה ירוק ועל זה מביא וירדור"א בלעז כלומר כמו בלעז קורין לירק וירדור"א כמו שקורין לעלה ירוק כ"ה בלש"ק :

פירוש לתורת אלהים

גינוארין יאכבי אונ ער האמ אויף גינעסין נאר היישרעריק אויף גינעסין ויא עמר עם און גיט דאס נראו פון דעם לאנד ויא אונ ארע פירות געבליבען פון גינעסין פון דעם בנים אשר וואס דער האגיל האמ גילאנט פון דעם בנים אשר וואס דער האגיל האמ ארץ דער גיט געבליבען און דאס נראו פון דעם פערל און אויך גיט געבליבען און דעם גאנצין לאנד סצרים :

ספר הישר

אויף דיא יודין ויא נאליו געשווינגט ארויס גיין פון מצרים , ווייל ויא האבין מורא געהאט סאמער וועלין אלע מצרים ויא שפארבין , דיא מצרים האבין ארויס געשיקט דיא יודין מיט ויץער אונ גאלד אונ געמזות אונ ויסע פרוקטין אויפן וועג צו עסין , עם און גינען ויא הקב"ה האט צו ניאנט צו

משלי חכמים

וואס האסטו געקויפט פון ואל סיד אוי שפארק שלאגן , האט דער שר ניאנט צום געקעס דו האסט גיט גוט געליענט דיא צייטונג

תרנום

נביאים ירמיהו מו

להפשיך מנה היא צבאות נפש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה נשמה אדני נשמה דודו יהוה חיה יחידה נשמה יהוה חיה יחידה דודו אל שם בן שבעשית :

א כרתו יערה נאם יהוה כי לא יחקר פי רבו מארבה ואין להם מספר : ב הבישה בת מצרים נתנה ביד עם צפון : ג אמר יהוה צבאות אלהי ישראל הנני פוקד אל אמון מנא ועל פרעה ועל מצרים ועל אלהיה ועל מלכיה ועל פרעה ועל הפתחים בו : ד ונתתים ביד מבקשי נפשם וביד נבוכדראצר מלך בבל וביד עבדיו ואחרי כן תשפן פימי קדם נאם יהוה : ה ואתה אל תירא עבדי יעקב ואל תחת ישראל למקטלהו וביד נבוכדראצר מלך בבל וביד עבדיו ובמר אמר יי : ה נתת לא תרחס עברי ועקב וקא תקבר ישראל

רש"י (א) כרתו יערה . ר"ל חסם בני כשדים הרגו כל אנשי מלרים כי הכת כסם לזכות הכל כי לא יחקר מספר אנשי כשדים כי רבו מארבה : (ב) הובישה . הכלמי עדת מלרים כי הנה נמסרה כיד עם צפון הם הכשדים : (ג) נתנה ביד עם צפון . אשנית להביא פורעניות על המון עם של לא שכיחה כת רכת עם וכן נאמר את המון לא (יחזקאל ל') : ועל מלכיה . ממלכות רבות היו בארץ מלרים כמ"ש ממלכה בממלכה (ישעיה י"ט) : ועל פרעה וכו' . ר"ל וכמו שאפקוד על פרעה כן אפקוד על האומות הבודדות בו : (ד) ואחרי כן . מקן ארבעים שנה חשבון בארש כל גלות פימי קדם כמ"ש כיחזקאל : (ה) ואתה אל תירא וכו' . כל לנחם בני הגולה לכל יתיאשו מן הגוילים נראותם שמתרים על מקום

ישראל ארי הא אגא פריק ליה מרחיק ויה גגה מארע גלוההון ויתובון דבית יעקב וישומו וישרון לרוחצון ולית דמגיד : יעקב מלא ר

ישראל ארי הא אגא פריק ליה מרחיק ויה גגה מארע גלוההון ויתובון דבית יעקב וישומו וישרון לרוחצון ולית דמגיד : יעקב מלא ר

מצודת דוד

מקום קרוב וחזרו מסר וחס גלו למרחק ועדיין לא שבו ובעבור מרחוק. מלחן מרחק שגלות' שמה : ושב יעקב. ויהו כשוכס ה יחשבו סן ישקעו שמה לכן אמר ואתה אל תירא וגו' : ונחת והשקע ושאלן ואין מי מחייל אוהו :

יום פירוש עברי מיישש נעמינס מען בייא דער הפטורה פון דער וואך

תרגום

כתובים משלוי יד

להמשך מיסוד ומלכות רחא שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהרונה נשמה ריסר א אר ארנ ארני נפש ארני רוח אלף דלת נון יוד נשמה רמלכות יו הו וו הו זיה חירר ריסוד יהנה חיה חירר רמלכות אל שם בין שבעשיה :

א בפוקיה דשמיא זיקתא א בפיראוויל חמר גאונה ושלפתי חכמים תשמורם : ב באין דצערא ושפוקהון דחפיקי א לפים אבום בר ורב תבואות בלח שור : ג עד אמונים גנפרן אינון : ד אתר דלית תורא דקיון ארוותא וסוגעא לא יכוב ויפית פזבים עד שקר : ה בפשלין חכמה ואין דעלקתא בחיליה דתורא : ו דעת דנבון גקל : ז גה מגיד לאיש פמיל ובל ידעת ודמטילי כדבוקא סקרא שפתי דעת :

גנלא הוא : ד גצי מתיקנא חכמתא ולית וידיעתא לקאן דמתבנין זליא : ה איניל באורקא אחריתא סן קדם סקלא דלית בשפוקתיה ידיעתא :

דשי

מצודת דוד

(א) חומר. מקל : תשמורם. תשמור את החכמים : (ב) באין אלפים. גליון טורים : אבום בר. האבום ריקס כלומר במקום שאין ת"ח אין הוראה : (ג) ויפיה כזבים. ומדבר כזבים : (ד) בקש לך חכמה. כשהוא רחוק לה ואינה מולאה כלבו : (ה) לך מנגד לאיש כסיל. אם תתחבר אללו סופך שלא חדע חכמה :

ובי דעת. או כל חדע שפתי דעת כלומר או הרחק ממנו או סופך להיות כמזה :

פירוש עיט

(א) כפי איני חומר גאוח דער מענקש וואס איז אנאר איז דיא גרויסקייט וייגע איינגיווארצילט אין זיין מויל. וואס ער רעט איז מיט גרויסקייט וישתי חכמים תשמורם אקער דיא חכמים הישען זייערע לעפצין זייא זאלין גיט ריידן מיט גרויסקייט : (ב) באין אלפים אבום בר עם איז אקת דער מענקש וואס האט קיין אקסין בלייבט די תבואה אין דיא קארעטע. טייל ער האט קיין אקסין זאלין עסין דיא תבואה ורב תבואות בלח שור די פיר תבואה קיבט אקער פון דעם פח וואס דער אקס ארבעט אין פעלד. אונ אז ער האט קיין אקסין וועט ער גיט האבין תבואה : (ג) עד אמונים יכוב דער מענקש וואס רעט שפענדיג אקת או ער איז אסאךר אעדות וועט ער קיין ליגען זאגין :

ויפתי חכמים תשמורם : אבום בר. האבום ריקס כלומר במקום שאין ת"ח אין הוראה : ויפיה כזבים. ומדבר כזבים : בקש לך חכמה. כשהוא רחוק לה ואינה מולאה כלבו : לך מנגד לאיש כסיל. אם תתחבר אללו סופך שלא חדע חכמה :

ובי דעת. או כל חדע שפתי דעת כלומר או הרחק ממנו או סופך להיות כמזה :

פרק טו א האשה. שלום בינו לבינה. שאם
 היתה קטטה בינו לבינה דלמאן מהמת
 שגאה מכוונה לאסור עמה עליו: ושלום בעולם.
 שאם היה שעת חרוס דלמאן כשראתה שגאה וזמן הרבה
 ולא חזר אמר' ודאי לטסיס הרגוהו א"ל ראתה אותו
 מוכה במלחמה וסברה ודאי ימות אבל כששלוס בעולם
 אי לא הויתיה דמית ודאי חיישא לקללות' שגא יבא
 לאחר שתשא ותהא מקולקלת: ר' יהודה אומר כו'. וליח
 הלכתא כוותיה: א"ל, לר"י פקחה תנשא שעה לא
 תנשא (א) אלא אחת זו ואחת זו תנשא: ב בבאה מן
 הקציר וכמעשה שהיה. שכלכו בני אדם לקצור חטים
 וכסכו נהא לאחד מהם ומת וזכרה והודיעה כז"ל ושלחו
 ומלאו כדכריה ולא התירו הכמים אלא דוגמתו שיהא הדבר קרוב אל מלמדת הים (ב) איהא נלמנת: אלא בהווה.

כ"ל אמאי דתי' דלמאן דלידה צבאות
 פרק טו א האשה שהלכה היא ובעלה למדינת
 הים. (א) שלום בינו לבינה ושלום
 בעולם. ובאתה ואמרה מת בעלי. (ב) תנשא.
 מת בעלי תתיבם. שלום בינו לבינה.
 ומלחמה בעולם. (ג) קטמה בינו לבינה.
 ושלום בעולם. ובאתה ואמרה מת בעלי אינה
 נאמנת. ר' יהודה אומר לעולם אינה נאמנת.
 אלא א"כ באתה בוכה ובגדיה קרועין.
 (ד) אמרו לו אחת זו ואחת זו הנשא: ב בית
 הלך אומרים לא שמענו אלא בבאה מן הקציר
 בלבד ובאותה המדינה וכמעשה שהיה אמרו
 להן בית שמאי אחת הבאה מן הקציר ואחת
 הבאה מן הזתים ואחת הבאה מן הבציר ואחת
 הבאה ממדינה למדינה. לא דברו חכמים בקציר אלא בהווה.

ומלאו כדכריה ולא התירו הכמים אלא דוגמתו שיהא הדבר קרוב אל מלמדת הים (ב) איהא נלמנת: אלא בהווה.

פרק טו א האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים
 אאשה וואם זיא מיט איר
 מאן זענען גינאנגען אין די קדינות פון ים שנים
 בינו לבניה עם איז גינען שלום ביי דעם מאן אונ
 זיין טויב ושיים בעולם אונ עם איז גינען שלום
 אויף דער נועלעט ויבאתה ויבאתה פת בעלי אונ זיא
 איז גיקומען אונ האט גיזאגט מיין מאן איז
 גישטארבן תנשא מעג זיא חתונה האבין אויב
 זיא האט קינדער פון איר מאן אונ אפילו דער
 מאן האט קיין קינדער נאר ער האט גיט ברידער
 מעג זיא חתונה האבין פת בעלי אויב זיא אשה
 זאגט מיין מאן איז גישטארבן אונ דער מאן
 האט קיין קינדער אונ ער האט ברידער מתתבם
 מעג איר מאנס ברידער איר מעגם זיין שיום בינו
 לבניה עם איז גינען שלום ביי דעם מאן אונ זיין
 טויב ויבאתה בעולם אונ אויף דער נועלעט איז
 גינען מלחמה אדער קטטה בינו לבניה ושיים
 בעולם עם איז גינען קריג בינו דעם מאן מיט
 זיין טויב אונ אויף דער נועלעט איז גינען שלום
 ויבאתה ויבאתה פת בעלי אונ זיא איז גיקומען אונ
 האט גיזאגט מיין מאן איז גישטארבן אינה נאמנת
 איז זיא גיט בגלויבט רבי יהודה אומר רבי יהודה
 זאגט קעניש אינה נאמנת אאשה איז קיין מאהר
 בגלויבט צו זאגן איר מאן איז גישטארבן אלא
 אם זו באתה בוכה ויבגדיה קרועין נאר סידין זיא איז
 גיקומען טויבענדיג אונ אידע קליידער זענען
 גינען צוריקען אפרי יו האבין די חקמים גיזאגט
 צו רבי יהודה אחת זו ואחת זו תנשא סאיי זיא קומט
 וויינענדיג אונ סאיי זיא וויינט גיט איז זיא אלק
 בגלויבט צו זאגן איר מאן איז גישטארבן אונ
 זיא מעג זענען אמן: ב ביה הלך אישר בית הלך

עם האט אווי גיטראפין. אבער אפילו זיא קומט

פון

לאונס' דשכיח הוא . משמע דדוקא קמי קליד וכדדמי ליה
 סבא שכיח וכתיב מפ' דהתוס' מפרשי דהירוש' אביסא קמי
 וה"פ דמתני' דכרו חמשים כהוה ורגיל ושכיח . וכי' קודם חזרה
 פון ס"ל דוקא קליד וכמסעפה שכיח ולא כדדמי ליה : (ג) לומר
 דליד כח לחמותה אלא ח"ה כח חמיה שליטה כח חמותה :
 (ד) וז"ל והלא כשמעיד על

מעשה שהיה כך היה והוא הדין למטר מיקומות : ג שאין
 האחים נכנסים . לנחלת כעלה דרוממל אמר (דכריס
 י"ז) על פי שנים עדים וגבי כוואין לידה הוא לזקלו
 רכנן משום עונא : מספר בתובתה . מטוסה הכתוב

כשטר כתיבה כשהשאו לאחר
 והרי היא נשאת . וז"ל
 חסול כתובתה : ד חוץ
 מחמותה . עעמא דכולהו
 מפני שאנחא אותה ומתכות
 לקלקלה חמותה שואתה
 שהזמרת כלבה זאת האכל
 כל עמלי . כח חמיתה אומר
 זאת תירש כל עמל אבי (ג)

ואמי . יכמתה יראה שמה סופה להיות לרחה (ד) כח כעלה אומרת זאת בלא בנקוס אמי ותאכל כל עמלה :
 מה בין גמ למיתה . דלמרי' אף הנסים שאין נלמנות לומר מת כעלה נלמנות להביא גיטה : שהכתב
 מוכיח . דכמי' עיקר על הגט ואף על גב דעלייהו נמי ממילין שלרכי' לומר כפני נכתב וכפני נחתם :

כיון איין אנדער ארט אנווייטן איז ויא אויף
 בגלויבט צו זאגן דער מאן איז גישטארבין חורי
 דאבין ויך אומגעקערט בית הלל קהילות צו פסקנן
 דבית שפאי אויז וויא בית שפאי : ג בית שפאי אוקרים
 בית שפאי זאגן אז אאשה זאגט דער מאן איז
 גישטארבין הנשא והטוב בתובתה קעגן ויא חתונה
 האבין אונ געקמט דיא בתובה פון ערשטין מאנס
 פארקעגין בית הלל אוקרים הנשא בית הלל זאגן
 ויא קעגן חתונה האבין ויא הטוב בתובתה נאר דיא
 קהילה געקמט ויא גיט אקרי קהן בית שפאי האבין
 בית שפאי גיזאגט צו בית הלל הפרקס ערוה חסודה
 אז איר האט מתיר גינען געויות ואאשה איש
 זאל געקען אמאן . ווייז איר גלויבט איר אז איר
 מאן איז גישטארבין יא מתיר זאלט איר גיט מתיר
 זיין אה הפסון זיא זאל געקען דאס געלט פון דיא
 קהילה תמי נואם געלט איז גרינגער וויא דער
 איכור אשת איש אקרי קהן בית הלל האבין בית
 הלל גיזאגט צו בית שפאי קצוי מיר געפונען
 אויז אנגלייכין שאין האחין נכנסים גנחלה גל פיה דיא
 ברידער ודיא קינדער) זאלטן גיט וייער פאטער
 דורך איר וואס זיא זאגט דער מאן ווייער
 פאטער) איז גישטארבין ועקמט קען נאך צו
 אכאן געקען גלויבט קען איר אז דער מאן איז
 גישטארבין אונ צו געלט זאכין גלויבט קען איר
 גיט אז דער מאן איז גישטארבין אפרו קמס בית
 שפאי האבין בית שפאי גיזאגט צו בית הלל ויא
 כספר בתובה גיט פון דעם לשון וואס עם שטייט
 אין דער בתובה לערנען מיר אז קען דארף איר
 געבין די בתובה שהיא כותב גה נוארום דער מאן
 שרייבט איר אין ער בתובה שאם תנשאי לאחר
 אויב דו ועקמט גינען וערין צו איין אנדערין
 מאן הפלי בה שכתוב יכי זאלקבו געקען וואס איך
 האב דיר געשריבען אין די בתובה . דריבער מוז
 קען איר געבין די בתובה ווייז זיא געקמט אמאן
 וחורי האבין ויך אומגעקערט בית הלל קהילות

בית
 אמרו להן ב"ש התרתם ערוה
 אמרו להן ב"ה מצינו שאין האחים
 מספר בתובתה נלמוד . שהוא
 כותב לה שאם הנשאי לאחר תשלי מה שכתוב ליכי . וחורו ב"ה פהרות
 כדברי בית שמאי : ד הכל נאמנין להעידה . חוץ מחמותה ובה חמותה .
 וצרתה . ויבמתה . ובה בעלה מה בין גמ למיתה . שהכתב מוכיח .

כדברי בית שפאי צו פסקנן אויז וויא בית שפאי :
 ד הכל נאמנים קהילה אלקע וענען בגלויבט עדות
 צו זאגן צו אאשה אז דער מאן איז גישטארבין
 אונ זיא זאל קעגן געקען איין אנדער מאן חיי
 פחותה נאר אשוויגער איז גיט בגלויבט צו זאגן
 אז דער וזהו איז גישטארבין די שונר זאל געקען
 איין אנדערין מאן ובה חמותה אונ דער שוויגערס
 אטאקטער איז אויך גיט בגלויבט צו זאגן אז
 איר ברודער איז גישטארבין די שוועגערין זאל
 געקען איין אנדער מאן זכרה אונ דיא אנדערע
 ווייב דעם מאנס דריינו דער מאן האט גיהאט
 צוויי טייבער אונ איינע זאגט דער מאן איז
 גישטארבין פאר גיט דיא אנדערע געקען אמאן
 דורך איר עדות) זכמה אונ איר שוועגערין דעם
 מאנס ברודערס ווייב איז גיט בגלויבט צו זאגן
 אז איר מאנס ברודער איז גישטארבין דריינו
 ראובן אונ שמעון צוויי ברודער איז שמעון
 ווייב גיט בגלויבט צו זאגן אז ראובן איז
 גישטארבין דיא שוועגערין ראובן ווייב זאל
 געקען איין אנדער מאן ובה בניה אונ דעם מאנס
 טאקטער פון איין אנדער ווייב איז גיט בגלויבט
 צו זאגן אז דער פאטער איז גישטארבין דיא
 שטיפקומער זאל קעגן געקען איין אנדער מאן .
 ווייז בייא די אלע ווייבער קען זיין אז זיי וענען
 דיא אשה שונאים דרום זאגן זיא איר אז דער
 מאן איז גישטארבין אונ זיא זאל געקען איין
 אנדער מאן דער נאך אז דער מאן ועט קומען
 ועט ער איר מוויז גמין אונ פון דעם אנדערין
 מאן ועט זיא אויך מוויז געקען גמ . אבער דיא
 פינף ווייבער אז זיי בריינגען אגט אונ זאגן דער
 מאן האט איר געשיקט אגט וענען זיי בגלויבט
 בה בין גמ בניה וואס איז דער חילוק צווישן
 גמ אונ מיתה . פאר וואס אויך אגט וענען זיא
 בגלויבט אונ איר מיתה וענען זיא גיט
 בגלויבט שהכתב ביניה דער געשריבט פון גמ

עד אחד אומר מת ונשאת. לאו דוקא נשאת אלא התירוה להנשא (ה) אף ע"פ שלא נשאת ולא"כ בא עד אחד ואמר לא מת: לא תצא. מהתירה הראשון: עד אחד אומר מת ושנים אומרים לא מת.

עוד אחד אומר מת ונשאת. ובא אחד ואמר לא מת הרי זו לא תצא. עד אומר מת. ושנים אומרים לא מת. אף על פי (ה) שנשאת תצא. שנים אומרים מת. ועד אומר לא מת. אע"פ שלא נשאת תנשא: הן אחת אומרת מת. ואחת אומרת לא מת. זו שאומרת מת תנשא ותמול כתובתה. וזו שאומרת לא מת (ו) לא תנשא ולא תמול כתובתה. אחת אומרת מת ואחת אומרת נהרג (ז) רבי מאיר אומר הוואיל ומכחישות זו את זו הרי אלו לא ינשאו. רבי יהודה ור"ש אומרים הוואיל זו וזו מודות שאינו קיים הרי אלו ינשאו. עד אומר מת ועד אומר לא מת. אשה אומרת מת (ח) ואשה אומרת לא מת. הרי זו (ט) לא תנשא: ו האשה שהלכו הנשא ותמול כתובתה. וצרתה אמורה. היתה בת ישראל לכהן. תאכל בתרומה.

כגון שהם פסולי עדות (ו) ואשמעינן הוואיל והאמינה תורה עד א' אין כהן תורה עדות וכי היכי דלד חשיב פסולי עדות נמי חשיבי הילכך הלך אחר רוב עדות בין כשרים (ז) בין פסולים: שנים אומרים מת ואחד אומר לא מת וכו'. ה' קמ"ל דלולין אחר רוב עדות בפסולי עדות בין לקולא (ח) ובין לחומרא: הן אחת אומרת מת. שתי נרות הכחות ממדינת היס אחת אומרת מת בעלי ואחת אומרת לא מת: ר"מ אומר הוואיל ומכחישות כו'. ולית הלכתא כותיה:

ו היתה בת ישראל לכהן. אם היתה לרעה בת ישראל לכהן: תאכל בתרומה. בחוק' שבעלה קיים

נמרה: (י) ר"מ אומר כו'. נמי כרישא ומסוס דל"א דסיפא מורה נקט פלוגתייהו כספסא תו': (יא) ואשה. ואפי' לרעה כמשע' וסתמא כר"מ. נמרה. ואשה. אבל עד פסול ועד כשר אע"ג דככת אחת כי היכי דהורע

כה כ' נשים לגבי עד כשר כלעיל ה"ג הורע כה אשה א' לגבי עד כשר. דל"ל"ה לתני רבנא עד חומר מת ואשה אומרת לא מת. הר"מ. אבל כירו' אמרו תני דבי רבי כן ויש פוסקים כותיה': (ט) לא תנשא. ומל"ל קתני ואם נשאת תל' כדקתני לעיל

נויזת או עם איז אמת או עד האם איר נגמ עד אויפ פת איין עדות זאגט אויף איינעם ורהיינו אויף ראובן עד איז גישמארבין ונשאת אונ מען האט מהיר גינוען ראובן וייב זיא נאל געמען זאמן אונ זיא האט נאך אפילו גיין מאן גענומען זיא איר איז געקומען איין אנדער עדות ואמר לא פת אונ זאגט ראובן איז ניש גישמארבין הרי זו לא תצא נאל ריא אשה ניש ארויס גיין פון איר גרשמין היתר נאר זיא מעג געמען זאמן עד אויפ פת איין עדות זאגט ראובן איז גישמארבין ישנים אויפדים לא פת אונ צוויי עדות זאגין עד איז ניש גישמארבין ואפילו די עדות זענען פסולתו אף ע"פ שנשאת תצא אפילו זיא האט שוין גענומען איין אנדער מאן זאל זיא ארויס גיין פון אנדערין מאן שנים אופדים פת צוויי עדות זאגין ראובן איז גישמארבין ואפילו זיי זענן פסולתו ועד אויפ לא פת אונ איין עדות זאגט עד איז ניש גישמארבין אף ע"פ שיא נשאת אפילו זיא האט נאך ניש חתונה געהאט ביו דער איין עדות איז געקומען פון דעקטוענין תנשא מעג זיא חתונה האבין מיט איין אנדער מאן: הן אחת אומרת פת צוויי נוייבער פון איין מאן קומען פון קדינת הים איינע זאגט דער מאן איז גישמארבין ואחת אומרת לא פת אונ איינע זאגט עד איז ניש גישמארבין ויש אומרים פת די אשה נואם זאגט עד איז גישמארבין תנשא והמוי כתיבה מעג זיא חתונה האבין אונ זיא געמט ריא

בתובה וזו שאומרת לא פת אונ ריא אשה נואם זאגט עד איז ניש גישמארבין לא תנשא ולא תמול כתובתה מאר זיא ניש חתונה האבין אונ געמט ניש ריא בתובה אחת אומרת פת איינע זאגט עד איז גישמארבין ואחת אומרת נהרג אונ איינע זאגט עד איז געהרגה גינוארין רבי מאיר אויפ רבי מאיר זאגט אונ זיא האט נאך אפילו גיין מאן גענומען אף נואם די אנדערע זאגט הרי אלו לא תנשא מארין ביידע ניש חתונה האבין רבי יהודה רבי שמעון אויפדים רבי יהודה אונ רבי שמעון זאגין הוואיל זו וזו מודות שאין קיים נוייל ביידע נוייבער זענען מורה או דער מאן געמט ניש תנשא מעגין זיא ביידע חתונה האבין עד אויפ פת איין עדות זאגט עד איז גישמארבין ועד אויפ לא פת אונ איין עדות זאגט עד איז ניש גישמארבין אשה אומרת פת איין אשה איין אשה זאגט עד איז ניש גישמארבין הרי זו לא תנשא מאר זיא ניש חתונה האבין: ו האשה שהתנה היא ובעלה קדינת הים אאשה נואם זיא מיט איר מאן זענען גענאנגען אין קדינת הים וכהן ואמרה פת בעלי אונ זיא איז געקומען אונ האט גיזאגט מיין מאן איז גישמארבין תנשא ותמול כתובתה מעג זיא חתונה האבין אונ געמען די כתיבה וצרתה אמרה אונ די אנדערע נוייב ואויב עד האט געהאט צוויי נוייבערן מאר ניש געמען זאמן זיא געמט ניש ריא חתונה האבין אונ זיא געמט מאר

בתרומה

חושבת כגון כיון שידעת שבעל' חי ויחזור ולסוף יתקלנס. תו': (א) דכ"מ שהאמינה תורה עד אחד הרי כהן נשים ואין דכרוי של א' בנקום שנים נמרה ומו"מ החזירו בעיני דל"ה כיון שעדיין לא סניכיא עליה לא תשיבין ליה כתיב ופסוקי': (י) דל"ה פסיעה דל"ן דכרוי של א' בנקום שנים: ועוד דלוקו חרי נהדי תרי אלא חרי מיירי כפסולי עדות. ובין עד כהל הראשון ובין הכ' הכלים אחר שהחזירו כולם פסולים אשמעי' הוואיל והאמינה תורה כו': (י) כהנס נקטת אכל עד כשר הכל כחמלה והחזירה ואח"כ כלו הפסולים לא תל' דשחי נשים כלשם אחד כפגל' ופגל' דמי כדלית' כנמרה חזרה: (ב) שנשאת. כיון שנשאת ועד' אסורה אע"פ שלא נבעלה מל' כ"מ: (ג) נמרה וכתב הראש' דל"הו של' החזירה עדיין לישא תנשא: (ד) לא תנשא. פסיעה כו'. ה' קמ"ל דמ"ד כיון דל"הו ומערע' גיל' דעתה דל"הו לרה קא עבדה. ותמות נפשה עם פלתיים כו' הלכך אם חזרה כה ונתנה אמתלא לדכריה חזרה היא תשמרי ולא אמרינן לעיל דל"ן לרה מעידה לחכמה אלא כי שתק' פשי' קמ"ל וקאמרינן כנמרה דל"מ פליג כספסא

אע"פ שנשאל תלם דקדק ה"מ שלם נשאל לטווחו שאמר מה לא חלל : (ט) דכמו דחמות' אינו מעידה לכלה וטעמה ששנאה ס"ג כלה שנאלה לחמות' דכמוס הפנים לפנים כן לב האדם לחדם נמרה : (י) משום דלמרינן לא כעלה מייית לא חמיה מייית ויהא דקאמר' הכי לקוללה לחמותה היא דקא מכוונה סברה לכחך שעתה כשישוב בעלי ובעלה תהיה לחרפות ולא תייתו לטרדן וליטרי' לנאשמי' לרה וחמות' כו' כדליתא נמרה : (י) קדש קידש כניסיה דאסורה דרכנן ענד כהא סבר ר' מאיר דקניסיהו רכנן אבל קידש שלא כניסיה מודה וגזל נמי דוקא הואיל ואסורה ענד אבל לקח מקח מודה ומל' קידש לטווייך כמו דר' עקיבא כו' וגזל להווייך כמו דר' לר"ע דלע"ג דליסורא דלורייתא ענד לא קנס : (יא) ומסתלק. לאו דוקא כניסיה דסקלי לכו כוליה ואולי ולדין מספקא לן נמי הוא הכתוב והוי כספק היטוח דלא יטוול אלא ייח

ר"ר טרפון. רבי עקיבא אומר אין זו ררך מוציאתה מידי עבירה. עד שתהא אסורה לינשא. ואסורה מלאכול בתרומה : ז אמרה מת בעלי ואח"כ מת חמי. תנשא ותמול בתובתה. וחמותה אסורה. היתה בת ישראל לכהן תאכל בתרומה. ר"ר טרפון. רבי עקיבא אומר אין זו ררך מוציאתה מידי עבירה עד שתהא אסורה לינשא ואסורה לאכול בתרומה. קידש אחת מחמש נשים ואינו יודע איזו [י] קידש כל אחת אומרת אותי קידש. נותן גם לכל אחת ואחת ומניח כתובה בניניהן ומסתלק. ר"ר טרפון. ר' עקיבא אומר אין זו ררך מוציאתו מידי עבירה. עד שיתן גם וכתובה לכל אחת ואחת. גזל אחד מחמשה ואינו יודע מאיזה גזל. כל אחד אומר אותי גזל. מניח גזלה בניניהן [יא] ומסתלק. ר"ר טרפון. ר"ע אומר אין זו ררך מוציאתו מידי עבירה עד שישלם גזלה לכל אחד ואחד : ח האשה שהלכה היא ובעלה למרה"י ובנה עמהם. ובאה ואמרה מת בעלי. ואח"כ מת בני. נאמנת.

בתיקפה אויב ריא אנדערע ווייב איז גינוען אטאקטער פון אישראל אונ דער דער מאן איז גינוען אפכהן מעג זיא עסין תרוקה אין דער חזקה אז דער מאן לעבט דברי רבי טרפון אזוי נאנט רבי טרפון רבי עקיבא אומר רבי עקיבא אומר מוציאתה מידי עבירה נים דער נועג נועט איר אויס ציהען פון איין עבירה עד שתהא אסורה לינשא ביו זיא זאל ויין אסור צו נעמען איין אנדער מאן טאמער לעבט דער מאן ואסורה כולל בתיקפה אונ זיא טאר נים עסין תרוקה טאמער איז דער מאן גישטארבין : ז אברה נח בלי ואחר כך מת חמי א אשה האט גינאנט מיין מאן איז גישטארבין. נאכדעם איז מיין שווער אויף גישטארבין תנשא ותמול כתובתה זיא מעג נעמען א מאן אונ נעמט די כתובה אויף ובסורה אסורה אונ ריא שוויגער טאר נים נעמען א מאן ווייל אשנדר איז נים בעגלויבט עדות נאגין צו אשוויגער אז איר מאן איז גישטארבין היחה בת ישראל לכהן אז די שוויגער איז גינוען אטאקטער פון אישראל אונ דער מאן איז גינוען אפכהן האכלי בתיקפה מעג זיא עסין תרוקה אין דער חזקה אז איר מאן לעבט דברי רבי טרפון אזוי נאנט רבי טרפון רבי עקיבא אומר רבי עקיבא אומר מוציאתה מידי עבירה נים דער נועג נועט איר אויס ציהען פון די עבירה עד שתהא אסורה לינשא באסורה נאכול בתיקפה ביו זיא זאל ויין אסור צו נעמען איין אנדער מאן טאמער לעבט דער מאן אונ זיא טאר נים עסין תרוקה טאמער איז ער גישטארבין קידש אחת מחמש נשים ואינו יודע איזו קידש פון איין עבירה עד שישלם גזלה לכל אחד ואחד : ח האשה שהלכה היא ובעלה למרה"י ובנה עמהם. ובאה ואמרה מת בעלי. ואח"כ מת בני. נאמנת.

עד שיתברר מי פס הנעלים נמלא: [יב] אינה נאמנת. ולא
 מהימנה כמנו דעיינ קיים דהא רוב נשים מתעברות ויולדות
 משום דליכא מיטע דתפילות וזוקה דקיימת ליבוס כנגד
 כרוז: [יג] וחולצת. וכר"פ דלקטן כגמ' מוקמינן למתניתין
 כגרושה דפסולה לכהונה א"כ כאלמנה א"י וזו נחבלט כמטר
 וזין איש עמו לכול ולתמיד
 דאם לא כן לא תהוין אלא
 תתעבן: [יד] שאין בני כרפי
 הר"כ כמשה דלעיל ולא מתה
 אחיותיו כו' דלא מקל"ה כהני.
 הלכך לא דייקא ומונסבא וכו'
 כר"י שלא סלחמינו עד אהר אלא
 משום התרת עונות ע"כ ומטעמה
 דליתמה דייק' סוף:

מת בני ואח"כ מת בעלי [יב] אינה נאמנת.
 וחוששי' לדבריה [יג] וחולצת ולא מתיבמת:
 מ' ניתן לי בן במדינת הים ואמרה מת בני
 ואח"כ מת בעלי. נאמנת. מת בעלי. ואח"כ
 מת בני. אינה נאמנת. וחוששים לדבריה
 וחולצת ולא מתיבמת: י ניתן לי יבם במדה"י
 אמרה מת בעלי ואח"כ מת יבמי. יבמי ואח"כ
 בעלי נאמנת. הלכה היא ובעלה ויבמה פמדה"י.
 מת יבמי. יבמי ואח"כ בעלי. אינה נאמנת. [יד] שאין
 לומר מת יבמי שתנשא. ולא מתה אחותי שתכנס לביתו.
 ואין האיש נאמן לומר מת אחי שייבם אשתו. וכו' מתה אשתו שישא
 אחותה:

הים והיא הלכה כחוקת שאין לה יבם: מת בעלי ואח"כ מת יבמי וכו'.
 דהרמיהו קא טריא נפשה לטיק: נאמנת. ומותרת לטיק כחוקתה הראשונה שהפה שאמר היא הפה
 שחזיר:

חליצה ונייר זיא איז אונעק גענאנגען
 פון דאנען מיט אוהן איז זיא גיווען אין דער
 חזקה אז זיא דארף גיט יבוס און גלייכה
 און איצט זאגט זיא אויף אז זיא דארף גיט חליצה
 און גיט יבוס איז זיא געגלויבט פת בני ואחר פת
 בני אקער אז זיא זאגט מיין זעהן איז גישטארבין
 גאכדעם איז גישטארבין מיין מאן און זיא ונייר
 איר מאנס פרוידער זאל איר מיבם זיין אינה זאגט
 איז זיא גיט געגלויבט. און איר מאנס פרוידער
 פאר גיט איר געקען פאר אנויב ונייר זיא איז
 גיווען אין דער חזקה אז זיא דארף גיט יבוס
 בלייבט זיא אויף איר חזקה. נאר וחוששים לדבריה
 מען זאגט צו אירע רייד פאקער איז דאך אמת
 וויא זיא זאגט. דרום חליצה זיא פתיגה נעמט זיא
 חליצה און אן חליצה פאר זיא גיט געקען אפאן
 און מיבם זיין פאר מען איר גיט: מ' גיט זי כן
 פדינית ת"ס זיא איז אונעק גענאנגען פון דאנען
 מיט איר מאן אן אקנד און זיא זאגט אין מדינת
 הים איז מיר גיבארין גיווארין אוהן ואמרה פת בני
 ואחר פת בני און זיא זאגט פריער איז מיין
 זעהן גישטארבין נאכדעם איז מיין מאן גישטארבין
 זאגט איז זיא געגלויבט מען זאל איר מיבם זיין.
 ונייר זיא איז אונעק גענאנגען פון דאנען אן אוהן
 איז זיא דאך גיווען אין דער חזקה מען זאל איר
 דארפן מיבם זיין איז זיא איצט אויף אין דער
 געגלויבט חזקה פת בני ואחר פת בני אז זיא
 זאגט מיין מאן איז פריער גישטארבין נאכדעם
 איז מיין זעהן גישטארבין דארף איר גיט יבוס
 און חליצה אינה נאמנת איז זיא גיט געגלויבט.
 ונייר אויס ציען פון די חזקה איז זיא גיט געגלויבט
 וחוששים לדבריה און מען זאגט צו אירע רייד
 פאקער איז אמת ווי זיא זאגט און מען פאר איר
 גיט מיבם זיין. נאר חליצה זיא פתיגה זיא נעמט

עד שיתברר מי פס הנעלים נמלא: [יב] אינה נאמנת. ולא
 מהימנה כמנו דעיינ קיים דהא רוב נשים מתעברות ויולדות
 משום דליכא מיטע דתפילות וזוקה דקיימת ליבוס כנגד
 כרוז: [יג] וחולצת. וכר"פ דלקטן כגמ' מוקמינן למתניתין
 כגרושה דפסולה לכהונה א"כ כאלמנה א"י וזו נחבלט כמטר
 וזין איש עמו לכול ולתמיד
 דאם לא כן לא תהוין אלא
 תתעבן: [יד] שאין בני כרפי
 הר"כ כמשה דלעיל ולא מתה
 אחיותיו כו' דלא מקל"ה כהני.
 הלכך לא דייקא ומונסבא וכו'
 כר"י שלא סלחמינו עד אהר אלא
 משום התרת עונות ע"כ ומטעמה
 דליתמה דייק' סוף:

חליצה ונייר זיא איז אונעק גענאנגען
 פון דאנען מיט אוהן איז זיא גיווען אין דער
 חזקה אז זיא דארף גיט יבוס און גלייכה
 און איצט זאגט זיא אויף אז זיא דארף גיט חליצה
 און גיט יבוס איז זיא געגלויבט פת בני ואחר פת
 בני אקער אז זיא זאגט מיין זעהן איז גישטארבין
 גאכדעם איז גישטארבין מיין מאן און זיא ונייר
 איר מאנס פרוידער זאל איר מיבם זיין אינה זאגט
 איז זיא גיט געגלויבט. און איר מאנס פרוידער
 פאר גיט איר געקען פאר אנויב ונייר זיא איז
 גיווען אין דער חזקה אז זיא דארף גיט יבוס
 בלייבט זיא אויף איר חזקה. נאר וחוששים לדבריה
 מען זאגט צו אירע רייד פאקער איז דאך אמת
 וויא זיא זאגט. דרום חליצה זיא פתיגה נעמט זיא
 חליצה און אן חליצה פאר זיא גיט געקען אפאן
 און מיבם זיין פאר מען איר גיט: מ' גיט זי כן
 פדינית ת"ס זיא איז אונעק גענאנגען פון דאנען
 מיט איר מאן אן אקנד און זיא זאגט אין מדינת
 הים איז מיר גיבארין גיווארין אוהן ואמרה פת בני
 ואחר פת בני און זיא זאגט פריער איז מיין
 זעהן גישטארבין נאכדעם איז מיין מאן גישטארבין
 זאגט איז זיא געגלויבט מען זאל איר מיבם זיין.
 ונייר זיא איז אונעק גענאנגען פון דאנען אן אוהן
 איז זיא דאך גיווען אין דער חזקה מען זאל איר
 דארפן מיבם זיין איז זיא איצט אויף אין דער
 געגלויבט חזקה פת בני ואחר פת בני אז זיא
 זאגט מיין מאן איז פריער גישטארבין נאכדעם
 איז מיין זעהן גישטארבין דארף איר גיט יבוס
 און חליצה אינה נאמנת איז זיא גיט געגלויבט.
 ונייר אויס ציען פון די חזקה איז זיא גיט געגלויבט
 וחוששים לדבריה און מען זאגט צו אירע רייד
 פאקער איז אמת ווי זיא זאגט און מען פאר איר
 גיט מיבם זיין. נאר חליצה זיא פתיגה זיא נעמט

תניא

נענעתי לו ראשי ועבר

על נבי והלך לו :
ינענע להן ראשו ידחה
מפני הטע' ולא יתגר' כסן :

הלכה כ' כלה כלי החיטון ת"ת דמלכות דנריהה השתמא
תניא אמר רבן נמליאל פעם אחת הייתי מהלך בספינה וראיתי
ספינה אחת שנשברה והייתי מצמער על תלמיד חכם שבה
ומנו רבי עקיבא . וכשעליתי כיבשה בא וישב ודן לפני בהלכה
אמרת לו בני מי העלך אמר לי של ספינה נודמן לי וכל ג' וגל שבא עלי נענעתי
לו ראשי מכאן אמרו חכמים אם יבואו רשעים על אדם סוף נענעו להם כמותה
שעה כמה גדולים דברי חכמים שאומרים מים שיש להם סוף מותרת ושארן להם סוף אמרה
תניא אמר ר' עקיבא פעם אחת הייתי מהלך בספינה וראיתי ספינה אחת שנמרפה בים והייתי
מצמער על ת"ח שבה ומנו רבי מאיר ובשעליתי למדינת קפוטקיא בא וישב ודן לפני בהלכה
אמרת לו בני מי העלך אמר לי גל מרדני לחבירו וחבירו לחבירו ער שהקאוני כיבשה
אמרת כמותה שעה כמה גדולים דברי חכמים שאמרו מים שיש להם סוף אמרת

תניא אמר רבן גמליאל מיר האבין גילערונט רבן
גמליאל זאגט פעם אחת הייתי מהלך בספינה
אמאהל בין איה גיפארין מיט אשיף אויף רעם
ים וראיתי ספינה אחת שנשברה אונ איה האב גילערו
אשיף איז צוגבראכין גינארין ויהיית' מצמער על תלמיד
הכס שבה האב איה געהאט צער וועגין דעם תלמיד
הכס וואס איז גינען אין דיא שוף וואס ער וועט
אויף דער מרוקען ווערין ופני רבי עקיבא דער
תלמיד חכם איז גינען רבי עקיבא ופשעלתי גיבשה
ווען איה בין ארויף גענאנגען אויף די מריקענעש .
ווען איה בין שוין גינען אין דערהיים בא וישב ודן
לפני בהלכה איז רבי עקיבא געקומען פאר מיר אונ
איז גינעסין אונ געקלערט אין אדין אפדתי לו בני מי
העלה האב איה גינאגט צו רבי עקיבא מיין וזהו
ווער האט דך ארויס גענומען פון ים אפר לי האט
רבי עקיבא צו מיר גינאגט דף ש' ספינה נודמן לי עם
האט זך גיטראפן פאר מיר אבקרעט פון אשיף
בין איה געשוואקען אויף דיא ברעט ודן ג' וגי
שבא גלי גיבשה יו ראשי יעדער נוואל וואסער וואס
איז געקומען אויף מיר האב איה איינגעכויגין
דעם קאפ ביו דער נוואל איז אריבער גענאנגען
כפאן אפרו חכמים פון דאנען האבין דיא חכמים
גינאגט אם יבואו רשעים על האדם אויב רשעים קומען
אויף אפענטש ויזא נאלין אים קאהן שלעקבס
גינענע להם ראשו זאל ער פאר ויזא איינגייגין דעם
קאפ ביו דיא צרות וועלדן אריבער גיין אפדתי
כאותה שעה דאמאלס האב איה גינאגט כמה גדולים
דברי חכמים וויא גרויס זענען דיא רייד פון דיא
חכמים שאומרים מים שיש להם סוף מותרת וואס ויזא
זאגין אז איינער ווערט דערמרוקען אין וואסער
וואס מען זעהט ארויס פון אלע ויימין רעם ברעג .
אונ מען האט דעם קענטש גיט גינען ארויס
קומען פון וואסער איז געוויס אז ער איז דער-
מרוקען גינארין אונ גישמארבין אינווייניג .
ווארום אז ער וואלט גילעבט אונ ארויס געקומען
פון וואסער וואלט מען דאך אים גינען . אונ אז
מען האט אים גיט גינען ארויס קומען . מעג
זיין טייב געמען איין אנדער כאן שאין להם סוף

מען

ושיאין להם סוף אשתו אסורה :

מען האט אים גיזעקן ארויס קוקען, מען וועגן באר גיט זיין ווייב געקען איין אנדער זיין ווייב געקען איין אנדער מאן שאין זעם סוף אשתו אסורה אבער אז איינער איז גערטרונקען גינארין אין אונאקער וואס מען זעהט גיט דעם גרעג אין אלע ווייטן, אפילו מען האט אים גיט גיזעקן ארויס קוקען פון וואקער, פון רעקס:

וזהר בא רף מ' ע"ב ת"ת דלילות יוד הא ואו הא

וישא העם את בנתו ערס יחמון וגו'. פקודא בטר דא לספר בשבחה דליגות מנרים דליתו היובא על בר נש לאשתעי כהאי שבחא לעלמין. הכי חוקימנא כל בר נש דאשתעי בליגות מנרים ובהוה ספירא חדי כהוה זמין איהו למחדי כשכינתא לעלמא דלתי דהוא חרו מכלא דהאי איהו בר נש דחדי כמריה, וקב"ה חדי כהוה ספור. כיה שעתא כניש קודשא בריך הוא, לכל פמלייא דליה ואמר לון זילו ושמשו ספירא דשבחא דילי דקא נשתעי בני וחדלן כפורקני. כדון כלבו מתכנשין וחתין ומתחברין כהדייהו דישאל ושמעו ספירא דשבחא דקא הדלן כהוה דפורקנא דמריהון כדון חתיין ואודלן ליה לקודשא בריך הוא על כל אינון נסין וגבורין ואודלן ליה על עמא קדישא דלית ליה ברעא דחדלן כהוה דפורקנא דמאריהון. כדון אתוסף ליה חילא וגבורתא לעילא. וישאל כהוה ספירא יחבי חילא למאריהון כמלכא דאתוסף חילא וגבורתא כד משבחין גבורתיה ואודלן ליה וכלבו דלחין מקמיה ואסתלק יקריה על כלבו. וכגון כך אית לשבחה ולאשתעי כספור דא כמה דאתמר. כגוונא דא חובבא איהו על בר נש לאשתעי תדיר קמי קודשא בריך הוא ולפרסומי ניסא בכל אינון ניסין לעבד. ואי תימא אמאי איהו חובבא והא קב"ה ידע כולא כל מה דהוה ויהי לכתר דא אמאי פרסומא דא קמיה על מה דליתו עבד ואיהו ידע. אלא ודאי אלטרך בר נש לפרסומי ניסא ולאשתעי קמיה ככל מה דליתו עבד. כגון דאינון מלין סלקין וכל פמליא דלעילא מתכנשין ומחמין לון ואודלן כלבו לקב"ה ואסתלק יקריה עלייהו עילא ומחא. על דא יאות לאודרהא בר נש ככל הכי בגין דישתכח עבדא מהימנא קמי קוב"ה :

הלכה פסוקה

יוסף לחק

מוסר

הרמב"ם הלכות איסורי ביאה פכ"א

מלוקט מספרי מוסר

(א) לא יהלכו בנות ישראל פרועי ראש בשוק אחת פנויה ואחת אשת איש. ולא תלך אשה בשוק ובגה אחריה גזירה שמא יתפסו בגה ותלך אחריה להחזירו ויתעללו בה הרשעים שתפסוהו ררך שחוק: לו לב ישגבו כעק וכמה פעמי' כל לודי כך ע"י הכהנים

כני שים אדם על לב חטאות נעוריו ויחד האים וילפת כי על ידי הסתכלות כעריות אוחס הלורות נקטו כדעתו והשפן ויהי' מביאם לנגד עיניו תמיד וזה גורם להסחית זרעו והוא שון פלילי הלא תראה ער ואונן שהיו בני ח' שנים בני יסודם הלדיק נכדי יעקב אבינו ע"ה כחור שבאבות ונכרתו הנס שהיו שמונה עליונות והוא שון דור המבול. האדם אשר יש

(א) לא יהלכו בנות ישראל פרועי ראש בשוק יודישע מעקמער זאלין גיט גיין אין גאם מיט אפגעקעקשן קאפ אחת פנויה ואחת אשת איש סייא ויא אזו אקיידיגע ויא האט קיין מאן אונ סייא ויא האט יא אטאן ויא תלך אשה בשוק ובגה אחריה אאשה זאל גיט גיין אין גאם מיט איר קינד אונ דאס קינד זאל גיין אינקער איר גדה שפא יתפסו בגה מיר האבין מרא סאקער וועלן רשעים חאפין דאס קינד גינג אהרין לתחיו וועט זיא גיין צו רי רשעים ויא זאלין איר אנועק געבין דאס קינד ויהעליו בת רשעים וועלן דיא רשעים מיט איר מונה ויין שתפסוהו גדה שחוק ווארום ויא

כני שים אדם על לב חטאות נעוריו פון ריא צייט וואס דער מענטש געמט זיך אין הארצין צו געטראכטן דיא זינד וואס ער האט גימאדן אין זיין יוגער, ויחד האיש וילפת דער מענטש דערשראקין אונ פארצייטערט ווערין פי על ידי הסתכלות בעריות ווארום ווייל ער קוקט אויף דיא ווייבער וואס ער מאר גיט קוקען אויף ויא איהם הצרות נקבעו בדעמי ווערין די צורות אריין גענוקען אין זיין בוח והשפן והוצר הרע סביאם זנגד עיניו קמיד דער שפן אונ דער יצר הרע בריונגען די צורות שפענדיג פאר וייגע אויגין וזה גורם להסחית זרעו אונ דאס בריונגט אים דיא זנע זאל ארויס גיין פון אים והוא עין פילי אונ דאס איז אשטארקע

זינד היא תראה ער וואגן שהיו בני ח' שנים בני יהודה הצדיק נכדי יעקב אבינו ע"ה השנים בחור שבאבות ונכרתו דו קענקט זעהן ער אונ אונן ויא זעגען אלט גיווען צו אקט יאהר, ויא זעגען גיווען דיא קינדער פון דעם צדיק יהודה, דיא אייניקלאה פון יעקב אבינו וואס ער איז גיווען דער בעסקמער פון די אבות אונ ויא זעגען פארשנימען גינארין פון דער וועלט הנס שהיו נשמות עליונות אפילו זיי זעגען גיווען נשמות פון אנאגין הויכין ארמ והוא עין דור המבול דאס איז גיווען דיא זינד פון דיא מענטשין וואס אויף זיי איז געקוקען דער מבול והאדם אשר ישו גב דער מענטש וואס האט אהארן צו בערעקענען והשוב כסה ונכה פגעים בא ידיו כך על ידי הרחמים וועט ער בערעקענען ווי פיר קאהל ער איז געקוקען צו די עבירה פון זעע לבטלה דורך זייגע פראקטיונגען פון ווייבער והוצר הרע מטעה

הטעם שהיה כלום אכל אין כפינו נכונה כי הוא פושט גמור
 כי ע"י הסתכלות בערות כל לילי הכבוד וע"י פרנס להשחית
 והכר את כניו וטואח מוחמח דמלכא . ונכרו רחמי להארך אפו
 חולי ישנו כמטובה ויחממך כדווי ומרטה וטא ורפא לו :

(ב) אסיר להוציא שכבת זרע לכטלה לפיכך לא יהיה
 אדם דש כבשנים וזורה כבתין ולא ישא קטנה שאינה
 ראויה לילד אבל אלו שמנאפין כיר וכווצואין שכבת
 זרע לא רי להם שאיסור גדול הוא אלא שהעושה
 זה כנידו הוא יושב ועליהם נאמר יריכם

הרג את הנפש :

האבין געחאפט דאם קינד נאר וועגן דעם
 גילעקטער . די מוטער נאר מוזין קוקען צו זיין
 אין שטוב אפגעמען דאם קינד דערנוייל וועלן
 זיי מיט איר קינד זיין : (ב) אסיר להוציא שכבת זרע
 לבטלה קען קאר גיט אויסציהען פון זיך זרע אויב
 עס איז גיט צו האבן קינדער לשקד לא יהיה אדם
 דש כבשנים וזרה כבתין דריקער ווען אפגענמש
 כהעכט זיך מיט זיין נוייב אונ ער זעהט עס
 דארף זיין פון אים ארויס גיין דיא זרע נאל ער
 גיט ארויס געקען דעם קליד אונ אויס גיסקען די
 זרע אויסער איר זיא וישא קטנה שאינה ראויה לילד
 אונ ער נאל גיט געמין אנוייב אונעקע וואס
 איז נאך אקיד וואס זיא קען נאך קיין קינדער
 האבן אפי אזי שפנאפין כיר וכווצואין שכבת זרע דיא
 קענקשין וואס זענען קינד מיט דיא הענט אונ
 ציהען ארויס פון זיך זרע זא די גס שאיסור גדול
 הוא גיט גענוג פאר זיין וואס דער איסור איז
 גרויס אלא שהעושה זה כנידו הוא יושב דער וואס
 טוקט דאם איז ער אין חרם ונזיח נאמר אויף
 זיין איז גינאגט גינארין , דריש דמים כנא אייערע
 הענט זענען פול מיט בלוט וכאילו הרג את הנפש
 אונ עם איז גלייך ווי ער וואלט געהרגט אפגענמש
 ווארום פון דיא זרע וואלט דאך גיבארין גינארין אקיד :

הרג את הנפש :

בא יום ד תורה

אונקלוס

לכבוד סת"ת ד"א יהודה נפש י יה יהו יהודה רוח יוד הא ואו הא נשמה יהודה חיה יחיה ר' דמלי ר"ו אל שש
 כ"ן שבעסיה בניקוד חולם :

וואו פריעה מימיני מו וימחר פריעה לקרא למשה
 למשה ולאחריו ואמר ולאתה ויאמר חטאתי ליהוה
 וזכון : וזכען שבוק בשן אלהיכם ולכם : ועתה שא נא

בקשת פרעה על חטאיו

(טו) דאמר חטאתי לה' אלהיכם ולכם . ועתה שא נא
 חטאתי וט' . כי פרעה מלא כעלמו שחטא לה' ולמשה
 ולא ידע כי אס מפי משה . ואת אהרן ראה כי הוא רק לפס
 פירוש לתורת אלהים

(טז) ויפתח האם פרעה געאייקלט אונ האט גילאזט
 דומין כושה מיט אהרן ויאמר אונ האט גינאגט צו
 זיין חטאתי איך האב געזינדיגט צו אייער נאם
 אונ צו אייך : (יז) זעה אונ אצונד שא בעט איך

משלי חכמים

צייטונג , איך האב געשריבן . קער עם נעם סיר כריינגען דעם
 פינגערלי , אשילו דער גנב נעם אים כריינגען אונ נעם בורה
 גיט ארויס גיין בייא נאכט וויא גנבים , אונ זיין האבין
 געוואקט אין קצרים ביו אין דער פריה . כושה איז דערנוייל גענאנגען צום טיף גילום אונ האט ארויס גענוקען פון
 סייך

חַטָּאתִי אֲךָ הַפַּעַם וְהֵעֲתִירוּ לִיהוָה
 אֱלֹהֵיכֶם וְיִסַּר מֵעָלַי רַק אֶת־הַמּוֹת
 הַזֶּה: יי וַיֵּצֵא מֵעַם פְּרַעְהַ וַיַּעֲתֵר
 אֶל־יְהוָה: יט וַיִּהְפֹּךְ יְהוָה רוּחָיו
 חֲזֹק מְאֹד וַיִּשָּׂא אֶת־הָאָרֶבָה
 וַיִּתְקַעְתּוּ יָמָה סוּף לֹא נִשְׂאָר אֶרֶבָה
 אַחַד בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם: כ וַיִּחַזַּק
 יְהוָה אֶת־לֵב פְּרַעְהַ וְלֹא שָׁלַח אֶת־
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: פ כִּי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־

חובי כבם זימנא קדא
 וצילו קדמ יי אצחבון
 ובעדי מני לחוד ית מותא
 קדיו: יי ונפק מלכות
 פרעה וצלי קדמ יי:
 יי נהפך יי רוח מערבא
 פקוף לתדא ונמל ית
 גובא ורמחי למא דסוף
 לא אישקאר גובא מד
 פכל תחום מצרים:
 כ ותקוף יי ית לבא
 דפרעה ולא שלח ית
 בני ישראל: כא ויאמר יי

בעל המורים

רשבים

(יט) ויהפך ה' רוח ים. כי רוח הקדים הביאו מן (יז) ויסר. ג' כחומר' דין וליך ויסר הפלגשים ויבר מעליו את סחם מלמד ששם הפלגשים ושם הפלגים היו נחשים ובי מתיחס כהם ע"כ אמר ויסר מעלי את הנחש:

רש"י

שפתי חבמים

מ ר"ל מדכתיב לעיל וישא את הארבה לליל עוד לא נשאר ארבה א' ונ' ונזי ערוב לא הולך הקרא לנלות שאף המלוחים לא כמזרחיה של א"י לפיכך רוח ים תקעו לארבה כינה סוף כנגדו. וכן מליט לענין תחומין שהיא פינה ללד תורה שנאמר (שמות כג) מים סוף ועד ים פלגשים ממוחה למערב שים פלגשים כמערכ היה שנאמר כפלגשים (לפניה ב) וישני חבל היס גוי כרחים: לא נשאר ארבה אחד. אף המלוחים מ' שאלמו מהם (כ"ר):

בקשת פרעה על חטאיו

למטה. פ"כ חלה אמר חטאיו לה' אלהים ולכס. וכו' את אשכ נכשת לכס. ואלה"כ מור ואמר למטה לכדו ונחה

פירוש לתורת אלהים

דיך ויבא מיר מוחל מיינע זינד נאר דאס קאהרל
 והעמירו אונ בעמ גאמ אייער גאמ ויסר פקלי אונ
 ער נאל פון מיר אפ סאהן רק נאר דעם מויט
 דעם היישעריק: (יח) ויצא איז משה מיט אהרן
 ארויס גיגאנגען פון פרעה ונעמר אונ משה האמ
 גיבעטין צו גאמ: (יט) ויהפוך יי האמ גאמ פאר
 קערט ווארום אבוךח ווינד האמ גיבראכט דעם
 היישעריק אונ היינט האמ גאמ פאר קערט אונ
 האמ געשיקט ריח אווינט פון בערב וייט ויער
 אשטארקין וישא אונ ער האמ אוועק גיטראגין

ספר הישר

טייה דעם קאסטין וואס אין אים איז גייעגין חספה אונ האמ
 אים גענומען מיט זיך, אונ אלע יודין האבין מיט גענומען
 אלע קאסטנים וואס אין זיי זענען געעעגין ויערע אלשעריין
 אונ אלע שקטים, דיא צוועלף קינדער פון זעלב אבינו,
 ראובן שמעון אונ אזוי ווייטער, די יודין האבין געצויגין
 פון בעקסס ביו די שטאט סופות, זעקס קאהל הינדערט
 דער נגב, נאר פון קעסטונגען ווען איד וואלט גענומען דאס פינגעריל פון דיין האנט, וואלסט געהאט אפגעה פאר דער
 זעלם, די האסס מיר גיגעבין דאס פינגעריל אונ איד גיב די גיב די פינגער, רובל, אפילו די פגנה איז אפאלקט. דריבער
 האב

מִשֶׁה נָטָה יָדָהּ עַל-הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֹשֶׁךְ עַל-אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּמַשׁ חֹשֶׁךְ :
 מִשֶׁה אָרִים יָדָהּ עַל צִיַּת שָׁמַיָא וַיְהִי חֹשֶׁךְ עַל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם בְּתַר דִּיעַדִּי קָבִיר קִילְיָא :

רשבים

הים ורוח מערבו החווירו לים : (בא) וימש חשך . של לילה חיות יאמיש ויאפיל זמן מרובה שלא האירה כמו ולא יהל שם ערבי כמו לא יאהל . כלו החשך

שפתי חכמים

רש"י

(כא) וימש חשך . ויחשך עליהם חשך יותר מן מחשכו של לילה וחשך של לילה יאמיש ויחשך עוד : וימש . כנו ויאמש ם ים לנו תיבות הרבה הכרות אל"ף לפי שאין הכרת האל"ף נכרת כ"כ אין הכתוב מקפיד על הכרונה כנון (ישעיה יג) לא יהל שם ערבי כמו לא יאהל לא יטה אהלו וכן (ש"ב כב) ותזרתי חיל כמו ותאזרתי ואוקלוס תרגם לשון הסרה כמו לא יאמיש בחר דיעדי קבל ליליא ע כשיגיע קמוך לאור היום . אבל אין הדבור מיושב על הו"ו של וימש לפי שהוא כתיב אחר ויהי חשך . ומ"א פותרו לשון (דברים כח) ממש כלהרים שהיה כפול ומכופל ועב עד שהיה בו ממש :

ענין החושך

(כא) והי חושך על ארץ מצרים וימש חושך . הס"כ כתב שהחשך של מלכיות היה כריאה חדשה [כ"ל כאלו החשך שהיה קודם שנגרף האור] לא כבשר חשך אשר הוא חשיכה אור שכאשר תכל השמש ותעדר זריחת אורה יהיה חשך . רק כריאה חדשה נתיחה . כי השמש תזרח כשיהיה אורה בנתיחה . ועל ישראל ועל כל הארצות תופיע אורה . רק בארץ מצרים הי' חשך . והיו שני הפכים בנישא אחד . השמש תזרח מעט . ועל הארץ היה חשך אפלה . וזה כונן דוד המלך ע"ה שיה חשך

פירוש להוראת אלהים

נָטָה יָדָהּ עַל הַשָּׁמַיִם בְּיַד בְּיַד הַיָּמִין הַיְמָנִית דַּעַם פִּינְצָטְעֶר אוֹיֵף דַּעַם לְאַנְדְּ מִצְרַיִם וַיִּמַשׁ חֹשֶׁךְ אֹנְ הַיְקִיעֶל וַיְהִי חֹשֶׁךְ עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם עַם וְאֵל וַיִּין

ספר הישר

משלי חכמים

מיוענדר וידין גרויפע מענטשין איסער קינער און ווייער און קיל מצרונים זענען גענאנגען מיט דיא וידין אינ פיר בהמות . די בהמות איז גינען זייער גרויס . די וידין האבין געארבעט אין מצרים צווייא האנדערט מיט זעקס יאהר דעם פופצענטן טאג אין חדש ניסן אין דער פריה זענען דיא וידין ארויס גענאנגען פון מצרים און האבין גערוקט אין דעם ארט וואס הייסט סובות . דרייא טעג זענען דיא מצרונים גינען פלעקטיגט צו פנראבין דיא גיטאארבעטע בבורים . דיא וידין האבין געזויגן פון סיבות און האבין גערוקט אין איתם בייא דעם אנהייב קרבן :

דאב פון דיר געלאבט און קאב דאס פינגערל ניס געוואלט געזען . נאר דו קאפט אים בנראבין . דו וואלט אים נאך דעם קשעט צוריק ארויס געזען און גר ואל קלייבן בייא דיר . און בייע קנעקט האבין אים פריער ארויס גענומען . פאר וואס קופט דיר מיוענדר רובל . פאקקירט . דו הייס ווייער אונג און עס קופט דיר פון ואל דיר קלאגן . דאס נאקדיגע איז גינען בייא פרעה . פרעה קאמ געהאט אפגען . נאט קאמ ארין געפירט

נביאים ירמיהו

תרגום

להשיג כלי'ה א צבאות נפש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהודה נשמה הנצח אדני נשמה יהודי יהנה חיה יחיה הנצח יהנה חיה יחיה יהודי אל שם בן שבועות :

א את לא תחפר עבדי יעקב נאמיהוה פי אתה אמי פי אעשה בלה בכל הגוים אשר תחתיה שמה ואתה לא-אעשה בלה וישראלך למשפט ועמך לא אעבד גמירא

ואינהי ערה וסורין לאלפיהך קרם בדין סכור ושיצאה לא

מצודת דוד

רש"י

(א) ויסרתוך למשפט . מעט מעט : (ב) כי אעשה בלה . כ"ל אף אם אעשה בלה בכל הגוים ופי' הנה איתך לא אכלה עב כי תהיה יבאלנס : ויסרתוך למשפט . איסר איתך כמשפט הראוי לגלות חוץ לעוסר ולא חוקה איתך מן הכלל ששאר העולם נקי מן ר"ל לא אכריתך מן

ונקה לא אנקה : ב אשר היה דבר יתה אל-
 ירמיהו הנביא אל פלשתים במרם יפה פרעה
 את עזה : ג כה | אמר יהוה הנהמים ערים מצפון
 והיו לנחל שומם וישטפו ארץ ומלואה עיר וישבי
 בה וזעקו האדם והילל כל יושב הארץ : ד מקול
 שעמט פרסות אביריו מרעש לרכבו המון גלגליו
 לא הפנו אבות אר-בנים מרפיון ידים : ה על-
 היום הבא לשדוד את-כל פלשתים להכרית
 לצור ולצידון כל שריד עזר כי-שוד יהוה את-
 פלשתים שארית אי כפתור : ו באה קרחה אל-
 עזה נדמתה אשקלון שארית עמקם עד-מתי
 התגודדי :

אכיו יי נת ארעא פלשתאי שאר נגות קפוטקאי : ו מטת פורענותא ליתבי עזה אהבדו אשקלנאי
 שאר הויקפיהון עד אימתי התהממון :

מצורת דוד

רשי

מן העולם : (ב) את עזה . היא סיחה מארץ פלשתים ופרעה
 הכה אותה בעת שחזר מדרכו שרצה ללכת לעזור לישראל מול
 הכשדים כ"כ כס"ע : (ג) הנהמים וכי . הם הכשדי היושבים
 בצפון הפוטוסים כמים רבים : והיה נחל שומם וני . ר"ל
 יאכדו ויכלו ארץ פלשתים והבגדים הממלאים אותה : עיר . כל
 עיר ועיר והיושבים בה : וזעקו . יזעקו כקול מר : (ד) מקול
 שעמט . מקול פסיעות פרסות קוסיו החוקים והמרעשת קול
 שיהיה לרכבו ומקול המיית גלגלי המרכבות יאחוס חלחלה עד לא
 ההללה : (ה) על היום הבא . מוסב למקרא של מעלה לומר רפיון הדיים יסיה בעבור היום הסוף הבא לשדוד את כל
 פלשתים : לצור ולצידון . גם המה מארץ פלשתים : כל שריד עזר . ר"ל לא ישאר מי שיוכל לעזור במלחמה כי לא ישאר מהן
 כי אם נשים וטף : כי שודד ה' . ר"ל בהשגחת המקום יבא להן השודד : שארית אי כפתור . ר"ל אף השארית ישודד כי
 לא ישאר מה מאי כפתור וגם היא מארץ פלשתים : (ו) באה קרחה . ר"ל הנה מטוס נתלש השער מכל וכל ונשארה מוקרחת
 ר"ל לא נשאר כלום ממנה כי פעם יכה פרעה ופעם יני : נדמתה אשקלון . נכרתה אשקלון אף השארית מהיושבים בעמקים עם
 כי רבים סיו : עד סתי התגודדי . עד מתי תשרטי כשך מחמת נער ויאלל כחומר הכה מלח התגודדי מחמת פרעה ועתה שינת
 מחמת י"ג ועד מתי התגודדי עוד ואמר בענין מילת המקונני :

כתובים משלי יד

תרנום

לחמשיך מסוד ומלכות ד"א שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד דוח יאהרונהי נשמה דיסוד א אד
 ארנ ארני נפש ארני דוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הז וז היה יחידה דיסוד יהנה היה יחידה
 דמלכות אל שם ב"ן שבעשה

א חכמת ערום הבין דרבן ואולת כסילים מרמה : ב אולים א חקקתא דעריקא ביינא
 יליץ אשם ובין ישרים רצון : ג לב יודע מרת נפשו דארקא ושמייתא דסקלי
 רמיותא : ד פסילי קתלין

מצורת דוד

רשי

(א) חכמת ערום . יסוד חכמת הערום הוא להבין דרכו לכל
 יעשה כפי ההודגו ויסוד אולת הכסילים הוא לעשות
 המרמה שחשב כי לא יעשו גם המה כפי ההודגו : (ב) יליץ
 אשם . האשם שמביא הוא תליץ עליו להתכפר על מעליו אבל
 בין ישראלים יש ויש רלון ה' ומכלי קרבן : (ג) לב יודע . לבו של
 פירוש ע"מ

(א) חכמת ערום הבין דרבן די חקקה פון אהבם איז
 ער זאל פארשטיין זיין וועג . זיין
 פירונג . ער זאל וויסען וואס ער שיהט וואנה
 כסילים מרמה דיא נארעשקייט פון דיא נארען איז
 זייערע פארשקייט וואס זייא ווילען טאהן :
 (ב) אולים זיין אשם ווען עם זייען עטליכע נארען
 ורשעים צו זאמען . דער מויר זייערע איז דיא
 עבירה . ווייל אלע טוהען זיין ערליי זינד . דיא
 זינד בהעפם זייערע הערצער אייגע צו דיא
 אנדערע גלייך טי דער זינד רעם פון זייערע וועגן
 זייא

ובשמחתו לא יתערב זר : ד פית רשעים ישגוד ואהל
 נוכרה: ד ביהא רשעו ישרים יפריח: ה יש דרך ישר לפני איש ואחריתה דרכי
 ישעיו ומשפנת דתריצי : מנות : י גספשתק יכאב לב ואחריתה שמחת תונת :
 דקרוין בני נשיא דתריציא היא וכוףא אורחא דמוחא : ו ית גנוהקו: נכאב לבא נמופא
 דתונתא המוצא :

דשי

מצורת רוד

האדם יודע ומרגיש במריכות נפשו כעמל התורה ואין זולתו
 מרגיש בלערו של זה ולכן בשמחתו בעת קבול השכר לא יתערב
 זר לחוק בו כי לבדו יקבל שכרו משלם : (ד) בית : ר"ל עם
 שהוא בנין חזק וכדרך הכית : ואהל : עם שהוא עמל כדרך
 האהל אלל מקום יפוח ויעלה מעלה מעלה : (ה) ישר לפני
 איש : נראה כענינו כי יש הוא : ואחריתה : אבל סוף הדבר
 הוא מדרכי המות : (ו) גב בשחוק : אפי' כעבור כח השחוק עם כי לא עבר זה על מות ה' מכל מקום יכאב לבו בעת יקבל
 סגמול על שפנה לבו לנעלה : ואחריתה : ר"ל א"כ סופה תהיה אשר השמחה תהפך לעונש :

פירוש ע"מ

זיין זאלין ליב האבין איינער דעם אנדערין זיין
 ישרים רציו אונ ווען פרוקע מענטשין זיצען צו
 זאמען, דער מליץ זיינערער איז וואס אלע מוהען
 גלייך דעם ווילען פון הקב"ה, דאס בהעקט
 זייערע הארצער איינע צו דיא אנדערע : (א) זב
 יתע פרט נפשו דער רשע וזיין דיא בימערקייט
 פון זיין נשמה, ער וזיין ער איז אוינדיגער
 זבשמחתו יא יתערב זר אונ די שמחה פון צדיק
 קען זיך אויף קיין פּרעמדער אריין מישען, וזיין
 זיין שמחה איז אזויניינגסמע שמחה, דיא
 שמחה פיהקט גאר זיין אייגענע הארץ : (ה) בית

רשעים ישגוד דיא שטוב פון דיא רשעים וועט
 פארטייליגט ווערין ואהל ישרים יפריח אונ דער
 גיצאלט פון די פרוקע וועט בליהען : (ה) יש דרך
 ישר לפני איש דער מענטש סינגט אמהל זיין
 וועג איז גלייך אונ גוט ואחריתה דרכי מות דער
 סוף פון דעם וועג פירט אמהל דעם מענטש
 צום מוות : (ו) גב בשחוק יכאב לב אפילו דו זעהקט
 דער רשע לאבט אונ איז פרייליך, פון דעסמוועגן
 זאקטו וויקען אז אים שמערצט זיין הארץ,
 וזיין ער וזיין ואחריתה שמחה תונת דער סוף פון
 זיין שמחה וועט זיין טרויערקייט :

ברטנורא

משנה בבא מציעא פרק ה

עיקר תוי"ט

פרק ה א איהו נשך, שהוא נושך דסקיל מנייה
 מאי דלא יהיב ליה : המרבה בפירות.
 המרבה שטר לעמו בפירות וזין בהלוא' כסף, וזין
 בהלואת פירו' הי רביית (ה) שהרי מרבה ממונו (ב) אלל
 דכסיפא רביית דרבנן קמפרש
 שהוא דרך מקח וממכר (ג) :
 דינר זהב, כ"ה דינר
 כסף

כלי אמלטי דלא דמלכות דלינה א אל
 פרק ה א איהו נשך ואיהו תרביית, איהו
 נשך, המלוה סלע בחמשה דנרין
 סאתים חמין בשלשה (גמ' אסור) מפני שהוא
 המרבה בפירות כיצד לקח הימנו חמין דינר זהב הכור.

(א) דכתיב את כסף לא תתן לו כנשך ובמכירת לא תתן אלך
 ולא כתיב את כסף לא תתן לו כנשך ואלך במכירת קרי'
 ביה הכי את כסף לא תתן לו כנשך ובמכירת וכנשך ובמכירת
 לא תתן אלך ולמה הלוקן הכתוב לעבור עליו בני' לאוין, גמ' :
 (ב) רש"י ר"ל דלא עמח דקרא קאמרי ולא קאי אפירות אלל
 אהלואת כסף וכל' דמרכיח
 דקרא קאי נמי עליה וכן בגמרא
 מי איכא נשך בלא תרביית.
 ופחוי"ט : (ג) וחלקן בשמות
 דלרביית דלורייתא קורא נשך

אין דיא תורה שטייט אהת כסף לא תתן לו כנשך
 חב, אזו זאלקט אים בייסין, דו זאלקט נעמען פון דיין חבר וואס דו האקט אים גיט
 גיגעבין, דאס הייסט געביסין (טארקטו ניט), ובמכירת לא תתן אלך דו זאלקט אים גיט
 זאלקטו גיט געבין צו דיין חבר, אז דו זאל גיבערעם ווערין, דו זאלקט האבן מעהר וזיא
 דו האקט אים גיגעבין טארקטו גיט, זאגט דיא משנה.

פרק ה א איהו נשך וועלכעס הייסט געביסען וואס
 מען טאר גיט ואיהו תרביית אונ
 וועלכעס הייסט גיבערעם ווערין וואס מען טאר
 גיט איהו נשך וועלכעס הייסט געביסען זיין חבר
 וואס מען טאר גיט תפלה סלע בחמשה דנרין ער
 פאר בארגט אטאלער ודאס איז פיר גילדין מען
 זאל אים אפ געבין פינף גילדין סאתים חמין בשלש
 ער פאר בארגט צוויי סאה וזיין מען זאל אים

אפ געבין דריי סאה, דאס טאר מען גיט מען
 שהוא נשך וזיין ער בייקט אים, ער נעמט בייא
 אים וואס ער האט אים גיט גיגעבין ואיהו תרביית
 אונ וועלכעס הייסט זיך גיבערעם וואס מען טאר
 גיט המרבה בפירות ער מערש זיך פארדינקט דורך
 פירות כיצד וזיא אזוי נקח היטני חסין דינר זהב הכור
 ראובן האט גימאכט מיט שמעון ער זאל אים
 געבין, אגאנץ זאהר וזיין אויף דעם קמח
 אריינדיל

כסף: וכן השער. כך היו נמכרין בעור והותר לו לתת מעות עכשיו ע"מ ליתן לו זה חטין כל ימות השנה בדמי' הללו כשיעור מעותיו (ד) ואף ע"פ שעכשיו אין לו חטין. דהן בפרקין ילא השער פוסקין. אע"פ שאין לזה יש לזה ויכול המוכר הזה לקנותם עתה במעות הללו: עמדו חטין בל' דינרין. אמר לו תן לי חטין שאני רוצה למכור. וליקח בהן יין. אמר לו הרי חטין עשויות עלי בל' דינרין. והרי לך אצלי בהן יין. ויין אין לו: ב המלוח את חבירו. לא ידור בחצרו חנם. ולא ישכור ממנו בפחות. מפני שהוא רבית. מרבין על השכר ואין מרבין על המכר. כיצד השכיר לו את חצירו ואמר לו אם מעכשיו אתה נוהג לי

פי שפוסק עמו כשער היין של עכשיו וכבר ילא השער האילו ואינו נותן לו דמים שנוכל לומר יכול הוא לקנות יין בדמים שקיבל אלא בא לעשות עליו דמי החטין חוב. ולפסוק על החוב יין. אסור אם יין אין לו דמי היה לי יין היה קניי לו מעכשיו לזה שכא לפסוק על החוב יין. וכי אייקר כרסומו אייקר (ה): ב מרבין על השכר. בשכר המתנת מעות השכיר: ואין מרבין על המכר. בשכר המתנת מעות שחרי לא נחסיב אלא לכסוף (ו) הלכך כי שקיל מניה סלע כחדש דהו ליה י"ב סלעים אין זה סכר המתנת מעות שחרי לא נחסיב

ארענדיל ופינה אונ צוואנציג גילדן אפור וכן השער אונ דער קקח אין גאם איז אויף גינוען ארענדיל אפור, אונ ראובן האט אים גיגעבן פאראויס געלט אויף דעם גאנצן יאהר, אונ סאיי נויץ נועט ווערין וועלנעלער אונ סאיי עם נועט ווערין טייערער, נאר שמעון קענענען ארענדיל אפור ואונ אפילו שמעון האט קיין נויץ. דאס קען קען, אפילו עם ווערט טאקי שפעטער טייערער נויץ, קעג אויף שמעון געבן צו ראובן נויץ אויף ארענדיל אפור. אונ סיר זאגן גיט פאר וואס מוהמ דאס שמעון, גענוים נויץ ראובן גיט אים פאראויס געלט, איז דאך דאס רבית ופראצענט, פון דעס וועלנען קעג קען, נויץ ראובן גיט איצט געלט צו שמעון, אונ דער קקח אין גאם איז ארענדיל אפור, הייבט דאס אהאנדיל, גיט פאר בארגט, ווארום עם איז גלייך וויא ראובן וואלט גימאקט שמעון פאר אשליח ער זאל גיין אין גאם קויפן פאר די גאנצע געלט נויץ אונ קלאין לינגע ביי זיך אונ ראובן זאל פון וויא געקען אנאנץ יאהר ביסקאכטיוו, אונ אז נויץ איז טייערער גינוארין זענען דאך ראובן נויץ טייערער גינוארין גרו חטין בשליש דערין אויב נויץ איז טאקי טייערער גינוארין, עם איז גינוארין דרייסיג גילדן אפור זיך גיט זאגט ראובן צו שמעון פון זי חייב גיב מיר מינגע נויץ שאני רוצה קענען זיך גענו זיך אויף נויץ די נויץ פארקויפן אונ קויפן פאר וויא נויץ אפר גיט זאגט שמעון צו ראובן מיר חסד עשויות עלי בשליש דינגע נויץ איז שוין פאר רעכונט אויף מיר צו דרייסיג גילדן אפור, בערעכין צו זאמען וויא פיר געלט דיר קומט בייא מיר גיב זיך אצלי זי אונ דו האסט בייא מיר נויץ פאר דעם חוב, אונ וויא האבן צווישען זיך גימאקט אקקח אויף נויץ אפילו אויף דעם זעלביגען קקח וואס איצט

דכתיב כרישא ולריבית לרננן קורי' תרכיב שכחוב אח"כ: (ד) רש"י ואל קאי אסור אלא חטין ונקט רישא לרבותא דסיפא דין אסור אע"ג שכא מנה ספק הראשון של חטין סביב דרך מקח ומוכר ואל דרך הלוואה והחום' קפשו עליו ופי' דלקח חטין דהן נמי כהעמוד מלווה שהיתה לו עליו ככר ואסור קאי גם חטין: (ה) ואע"ג דלא משך ולא הויל ריבית הואיל ואס כאל לחור קאי עלייהו כמי שפרע רש"י. ועמיהו: (ו) ואע"פ דקיל

אוי אין גאם, שמעון זאל געבן צו ראובן נויץ אנאנץ יאהר, פאר דעם געלט וואס קומט פון אים, אויף דעם קקח וואס איצט איז אין גאם, אפילו עם נועט טייערער ווערין נויץ זאל ער אים אויף געבן אויף דעם איצטיגען קקח וזו איז יי אונ שמעון האט קיין נויץ, קאר קען גיט, ווארום איצט איז שוין דאס קיין האנדיל, נויץ ראובן גיט אים קיין געלט, דאס איז נאר אחוב, עם קומט ראובן אחוב פון שמעון, דריבער אויב שפעטער נועט נויץ טייערער ווערין אונ שמעון נועט געבן דאס נויץ צו ראובן אויף דעם וואלנעלען קקח, פאר וואס מוהמ דאס שמעון, גענוים נויץ ראובן נארט אים דאס פרייערדיגע געלט, איז דאך דאס רבית, נאר אז שמעון וואלט געהאט נויץ, וואלט גיט אסור גינוען, ווארום ראובן וואלט שוין זוכה גינוען די נויץ וואס שמעון האט, אז דיא נויץ נוערט טייערער, איז דאס ראובן נויץ טייערער גינוארין, אבער אז שמעון האט קיין נויץ קאר קען גיט וועהוייט: ב המלוח את חבירו אז ידור בחצרו חנם פאר בארגט געלט צו שמעון וזו ידור בחצרו חנם פאר ראובן וואלנען ביי שמעון אין הויף אומקומט זאל ישכור ספנו בפחות אונ ראובן קאר גיט דינגען אדירה ביי שמעון וועלנעלער וויא שמעון פארדינגט צו איין אנדערין כפי שהוא רבית נויץ דאס הייבט פראצענט פריזו על השכר קען קעג געקען טייערער נויץ קען נוארט די געלט פון שקירות פון פארדינגען וזו פריזו על השכר קען קאר גיט געקען טייערער נויץ קען נוארט די געלט פון פארקויפונג כיצד וויא מיינט קען השכיר זי את חצרו ראובן האט פארדינגען אשמוב אין זיין הויף צו שמעון זאל וזי אונ ראובן האט גיזאגט צו שמעון אס מעכשיו אתה נותן לי אויב דו וועקט מיר איצט געבן דאס דירה געלט פאר אנאנץ יאהר

היי

לשם לו שכירות עד סוף החדש. והאי דל"ל אס מעכשיו תתן לי הרי היא שלך ב'י' סלעים אי הוה מקדים ליה הוה מחיל ליה מדמי השכירו' ומוגר ליה כפחו' משוי'. אבל גבי מכר משמשך המקח דינו ליתן המעות וכי אמר ליה אס מעכשיו תתן לי הרי הוא לך כאלף זוז. הן הן דמיה וכי מטפי עלייה לגורן. שכר המחנת מעות הוא: מכר ל' את שדהו זכר'. וה"ה מעללים וכל סמורה אס מכר לו יותר משויה בשכר המחנת מעות אסור והוי אבק ריב'י מדכריהם וכל אבק ריבית אס נתן חינה וזלחה כדליניס דללו ריבית קלוזה דלורייחא יזלחה כדליניס: ג' הבא מעות ושול את שלך אסור. הבא מותר מעות שלליך ועול סדה שלך אסור לעשות כן וכגין שלמר לו מוכר ללוקה לכי מיתח' מותר המעות קני מעכשיו לשיכך אסור לעשות כן שאס יאכל מוכר הפירות כחוד כך לכשיכיל זה המעות נמלא סדה זו קנוי' לו מיום המכר וזה אכל הפירות בשכר המתן' משותיו ואס יאכל לוקח פירות מעכשיו שמח לא יביא מותר המעות ויחזור לו זה מה שקבל ונמלא שלא היתה הסדה קנויה לו. דהא לכי מיתח' קני מעכשיו אמר ליה. והא לא חיתיי. ומעות הראשונות כמלוה בעלמא היו אלא מוכר. וזה אכל פירות בשכרו:

הרי הוא ג' בעשר סלעים לשנה. ואם של חודש בחודש בסלע לחודש מותר. מכר לו את [ה] שדהו ואמר לו אס מעכשיו אתה נותן לי הרי היא שלך באלף זוז אס לגורן בשנים עשר מנה אסור: ג' מכר לו את השדה. ונתן לו מקצת דמים. ואמר לו אימתי שתמצה הבא מעות ושול את שלך אסור. הלוהו על שדהו ואמר לו אס אי אתה נותן

מותר המעות קני מעכשיו לשיכך אסור לעשות כן שאס יאכל מוכר הפירות כחוד כך לכשיכיל זה המעות נמלא סדה זו קנוי' לו מיום המכר וזה אכל הפירות בשכר המתן' משותיו ואס יאכל לוקח פירות מעכשיו שמח לא יביא מותר המעות ויחזור לו זה מה שקבל ונמלא שלא היתה הסדה קנויה לו. דהא לכי מיתח' קני מעכשיו אמר ליה. והא לא חיתיי. ומעות הראשונות כמלוה בעלמא היו אלא מוכר. וזה אכל פירות בשכרו:

הרי הוא ג' בעשר סלעים לשנה פארדינג איה דיר דיא דיריה פאר צעהן קאלער איהרר ואם שיי חודש בחודש אויב דו וועקסט מיר געבין די דיריה געקט אלע חודש בפני חודש זאלקסטו מיר געבין אטאלער אהודש. דאס איז צוועלף קאלער איהרר מיט דאס מעג קען. אונ מיר זאגין ניט דאס הייקט פראצענט שמעון צאהקט צוויי קאלער איהרר פראצענט נוייר ראובן נוארט אים דאס געקט. ווארום דיריה געקט דארף קען צאהקין אז קען האט שוין אפ געוואהנט. יעדער חודש נואס קען וואהנט אפ. דארף קען דער נאך בצאהקין די דיריה געקט דארף דאך ראובן גארטין צו שמעון דאס דיריה געקט. אז ראובן זאגט אטאלער אהודש איז דאס דער מקח פון די דיריה. אונ נואס ראובן זאגט אז קען וועט אים געבין באלד פאר אגאנץ יאהר וועט ער נאר געמען צעהן קאלער. נוייר ער דארף געקט וועט ער קאזין די דיריה מיט צוויי קאלער איהרר וועלן וועלער אונ אמענטש קעג דאך פארקויפין זיין סחורה פאר וועלן וועלער ווען ער דארף געקט פני יא את שדו אבער אז ראובן האט פארקויפט צו שמעון אפעלד ונדער איין אנדער זאך. דארף ראובן דארף ניט ווארטן אויף דעם געקט זאמר יא האט ראובן גיזאנט צו שמעון אס פשקו איה נטו יא אויב דו וועקסט מיר איצט געבין דאס געקט. אזוי נוי מיר קוקט הרי היא שנה גאלף זוז איז די פעלד בייגע פאר טויזענד גילדן. אזוי ווי זיא איז וועקט אס גינד אויב דו וועקסט מיר ניט געבין איצט דאס געקט. נאר אז דו וועקסט אראפ געמען די פבוואה פון פעלד אין שייער. דאמאלס וועקסטו מיר געבין דאס געקט בשנים עשר פני זאלקסטו מיר געבין צוועלף הונדערט גילדן. איז דאך צוויי הונדערט גילדן פראצענט.

אונ נואס ראובן האט גיזאנט צו שמעון אס אי איה נטו

אונ נואס ראובן האט גיזאנט צו שמעון אס אי איה נטו

אונ נואס ראובן האט גיזאנט צו שמעון אס אי איה נטו

אונ נואס ראובן האט גיזאנט צו שמעון אס אי איה נטו

אונ נואס ראובן האט גיזאנט צו שמעון אס אי איה נטו

אונ נואס ראובן האט גיזאנט צו שמעון אס אי איה נטו

אונ נואס ראובן האט גיזאנט צו שמעון אס אי איה נטו

אונ נואס ראובן האט גיזאנט צו שמעון אס אי איה נטו

אונ נואס ראובן האט גיזאנט צו שמעון אס אי איה נטו

אונ נואס ראובן האט גיזאנט צו שמעון אס אי איה נטו

אונ נואס ראובן האט גיזאנט צו שמעון אס אי איה נטו

אונ נואס ראובן האט גיזאנט צו שמעון אס אי איה נטו

אונ נואס ראובן האט גיזאנט צו שמעון אס אי איה נטו

אונ נואס ראובן האט גיזאנט צו שמעון אס אי איה נטו

(ז) ורישא וסיפא טוין אלא רישא מיירי בזכויי הוה רבוחא למתקא כנוול לחסור וסיפא דרבוחא הוה רבוחא למתקא כנוולא דהתירי. ועמ"ס: [ג] פשח כו'. ולריבא דאי תנא חנוני חנוני הוה דמי ליה כפועל ככל משום. ללא נפיש ערביה אבל משנת לקמות כהן פירות דנפיש ערביה אמי' לא ואי תנא משנת כו' ה"א התם הוה דבטי כפועל.

כעל משום דנפיש ערבי' אבל חנוני ללא נפיש ערבי' אימי' כמי' להו כמשאו בעמח דאי' לא טיבל עמו אלא כזיר ולא אכל עמו אלא גרונת אחת והוה שכרו לריבא. גמורא: (ח) רש"י אסקא בחו' דהא אמרן דלחבי אנטרין נותני' משנת אלא משום דנפיש ערבי' אימי' לא כמי' ליה כפועל כעל והלא למה שהיה כבדה נוטל יותר אחאי' ס"ד ללא חסני כפועל כעל ופירשו כפועל כעל היינו כיושב כעל לגמרי ופי' דכריהם. לחומרין כמה רוחא וטוב טיבל' א' כדי לבעל מנלאכחו לגמרי דהשתא כיון שנתנים לו מלאכה קלה או כבדה שיעורו שיה' ועמ"ס: [ג] תרנגולין - אנטרין לאשמעי' דהיינו ליה מוונת דלפרוסי' אפי' שהוא דכר

למחצית שבר. לא יאמר בעל הבית לחנוני כרי פירות נמכרים בשוק ארבע סאין כסעל וחסה מוכרן בחנות פרוטה ומשכר סאה הילך פירות וזב ומכור בחנות והרווח נחלוך. וטעמא דמלתא משום דקיימא לן הך עסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון. סתם המהלך פרקמטיא הלכך הוה פלגא כיון דמתחייב כלוסמין מלוה היא אללו.

שכר. נמלא מתעסק בחלו' של בעל הבית שהיא פקדון אללו בשכר כשבר המתל' משנת המלוה לפיכך אסור: א"א"כ גורחן לו. שכר עמלו שהוא עמל בלוהו החלי כפועל בעל של אימה מלאכה דבעל מינה. אם היה נגר או נפה כמה אדם רוצה ליעול ליעול ממלאכה כבדה כזו ולעשות מלאכה

למחצית שבר. לא יאמר בעל הבית לחנוני כרי פירות נמכרים בשוק ארבע סאין כסעל וחסה מוכרן בחנות פרוטה ומשכר סאה הילך פירות וזב ומכור בחנות והרווח נחלוך. וטעמא דמלתא משום דקיימא לן הך עסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון. סתם המהלך פרקמטיא הלכך הוה פלגא כיון דמתחייב כלוסמין מלוה היא אללו. שכר. נמלא מתעסק בחלו' של בעל הבית שהיא פקדון אללו בשכר כשבר המתל' משנת המלוה לפיכך אסור: א"א"כ גורחן לו. שכר עמלו שהוא עמל בלוהו החלי כפועל בעל של אימה מלאכה דבעל מינה. אם היה נגר או נפה כמה אדם רוצה ליעול ליעול ממלאכה כבדה כזו ולעשות מלאכה

למחצית שבר. לא יאמר בעל הבית לחנוני כרי פירות נמכרים בשוק ארבע סאין כסעל וחסה מוכרן בחנות פרוטה ומשכר סאה הילך פירות וזב ומכור בחנות והרווח נחלוך. וטעמא דמלתא משום דקיימא לן הך עסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון. סתם המהלך פרקמטיא הלכך הוה פלגא כיון דמתחייב כלוסמין מלוה היא אללו.

הרי הוא שלו. וכגון דאמר ליה בני משכשו. אם לא אביא לך מכאן עד ג' שנים דלאו אסתמכתא היא אלא קנין גמור שט"מ מוכר גמור החזיק בה משכשו כלמים הללו ואיזיל אוזיל נביה וזה קבל עליו שאם יחזיר לו משותיו עד ג' שנים יקבלם והפירות יהיו מונחים ביד שלי. (ז) אם יחזיר הלואה משותיו למלוה עד ג' שנים יתן הפירות ללוה ואם לאו יתן הפירות למלוה. שהיתה השדה קטייה לו משנת הלואה

ואחזה הלוואה דמי השדה הימה: ד אין מושיבין חנוני למחצית שבר. לא יאמר בעל הבית לחנוני כרי פירות נמכרים בשוק ארבע סאין כסעל וחסה מוכרן בחנות פרוטה ומשכר סאה הילך פירות וזב ומכור בחנות והרווח נחלוך. וטעמא דמלתא משום דקיימא לן הך עסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון. סתם המהלך פרקמטיא הלכך הוה פלגא כיון דמתחייב כלוסמין מלוה היא אללו.

שכר. נמלא מתעסק בחלו' של בעל הבית שהיא פקדון אללו בשכר כשבר המתל' משנת המלוה לפיכך אסור: א"א"כ גורחן לו. שכר עמלו שהוא עמל בלוהו החלי כפועל בעל של אימה מלאכה דבעל מינה. אם היה נגר או נפה כמה אדם רוצה ליעול ליעול ממלאכה כבדה כזו ולעשות מלאכה

למחצית שבר. לא יאמר בעל הבית לחנוני כרי פירות נמכרים בשוק ארבע סאין כסעל וחסה מוכרן בחנות פרוטה ומשכר סאה הילך פירות וזב ומכור בחנות והרווח נחלוך. וטעמא דמלתא משום דקיימא לן הך עסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון. סתם המהלך פרקמטיא הלכך הוה פלגא כיון דמתחייב כלוסמין מלוה היא אללו.

למחצית שבר. לא יאמר בעל הבית לחנוני כרי פירות נמכרים בשוק ארבע סאין כסעל וחסה מוכרן בחנות פרוטה ומשכר סאה הילך פירות וזב ומכור בחנות והרווח נחלוך. וטעמא דמלתא משום דקיימא לן הך עסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון. סתם המהלך פרקמטיא הלכך הוה פלגא כיון דמתחייב כלוסמין מלוה היא אללו. שכר. נמלא מתעסק בחלו' של בעל הבית שהיא פקדון אללו בשכר כשבר המתל' משנת המלוה לפיכך אסור: א"א"כ גורחן לו. שכר עמלו שהוא עמל בלוהו החלי כפועל בעל של אימה מלאכה דבעל מינה. אם היה נגר או נפה כמה אדם רוצה ליעול ליעול ממלאכה כבדה כזו ולעשות מלאכה

למחצית שבר. לא יאמר בעל הבית לחנוני כרי פירות נמכרים בשוק ארבע סאין כסעל וחסה מוכרן בחנות פרוטה ומשכר סאה הילך פירות וזב ומכור בחנות והרווח נחלוך. וטעמא דמלתא משום דקיימא לן הך עסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון. סתם המהלך פרקמטיא הלכך הוה פלגא כיון דמתחייב כלוסמין מלוה היא אללו.

למחצית שבר. לא יאמר בעל הבית לחנוני כרי פירות נמכרים בשוק ארבע סאין כסעל וחסה מוכרן בחנות פרוטה ומשכר סאה הילך פירות וזב ומכור בחנות והרווח נחלוך. וטעמא דמלתא משום דקיימא לן הך עסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון. סתם המהלך פרקמטיא הלכך הוה פלגא כיון דמתחייב כלוסמין מלוה היא אללו.

שכר. נמלא מתעסק בחלו' של בעל הבית שהיא פקדון אללו בשכר כשבר המתל' משנת המלוה לפיכך אסור: א"א"כ גורחן לו. שכר עמלו שהוא עמל בלוהו החלי כפועל בעל של אימה מלאכה דבעל מינה. אם היה נגר או נפה כמה אדם רוצה ליעול ליעול ממלאכה כבדה כזו ולעשות מלאכה

למחצית שבר. לא יאמר בעל הבית לחנוני כרי פירות נמכרים בשוק ארבע סאין כסעל וחסה מוכרן בחנות פרוטה ומשכר סאה הילך פירות וזב ומכור בחנות והרווח נחלוך. וטעמא דמלתא משום דקיימא לן הך עסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון. סתם המהלך פרקמטיא הלכך הוה פלגא כיון דמתחייב כלוסמין מלוה היא אללו.

שכר. נמלא מתעסק בחלו' של בעל הבית שהיא פקדון אללו בשכר כשבר המתל' משנת המלוה לפיכך אסור: א"א"כ גורחן לו. שכר עמלו שהוא עמל בלוהו החלי כפועל בעל של אימה מלאכה דבעל מינה. אם היה נגר או נפה כמה אדם רוצה ליעול ליעול ממלאכה כבדה כזו ולעשות מלאכה

למחצית שבר. לא יאמר בעל הבית לחנוני כרי פירות נמכרים בשוק ארבע סאין כסעל וחסה מוכרן בחנות פרוטה ומשכר סאה הילך פירות וזב ומכור בחנות והרווח נחלוך. וטעמא דמלתא משום דקיימא לן הך עסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון. סתם המהלך פרקמטיא הלכך הוה פלגא כיון דמתחייב כלוסמין מלוה היא אללו. שכר. נמלא מתעסק בחלו' של בעל הבית שהיא פקדון אללו בשכר כשבר המתל' משנת המלוה לפיכך אסור: א"א"כ גורחן לו. שכר עמלו שהוא עמל בלוהו החלי כפועל בעל של אימה מלאכה דבעל מינה. אם היה נגר או נפה כמה אדם רוצה ליעול ליעול ממלאכה כבדה כזו ולעשות מלאכה

למחצית שבר. לא יאמר בעל הבית לחנוני כרי פירות נמכרים בשוק ארבע סאין כסעל וחסה מוכרן בחנות פרוטה ומשכר סאה הילך פירות וזב ומכור בחנות והרווח נחלוך. וטעמא דמלתא משום דקיימא לן הך עסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון. סתם המהלך פרקמטיא הלכך הוה פלגא כיון דמתחייב כלוסמין מלוה היא אללו.

למחצית שבר. לא יאמר בעל הבית לחנוני כרי פירות נמכרים בשוק ארבע סאין כסעל וחסה מוכרן בחנות פרוטה ומשכר סאה הילך פירות וזב ומכור בחנות והרווח נחלוך. וטעמא דמלתא משום דקיימא לן הך עסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון. סתם המהלך פרקמטיא הלכך הוה פלגא כיון דמתחייב כלוסמין מלוה היא אללו.

מטע ואל דמתא ללא קפדי ביה אנשי וה"ע שהקדומו דש"י
 ובר"כ לפרש מונותא טא כמקונו: [ז] ואין כו' משום סיפא
 דאלא מקבלו כו' תני ליה: [ח] שבר עמלי - הכא לא שייך
 למחני כוונתו כול דלון מתכונן להאכילא ולהסקותא אלא רגע
 ח' ביום. אבל חנוני כל עסקו כדך דתניא בתוספתא המושב
 חנוני אם הוא חנוני לא יעסק
 באומנתו: (ט) וקמ"ל דכסתמא
 אין מקבל עליו טעם אחריות
 ולא הו' עסקא כיון דמתתא
 כשקבל עמלי לא שמו אותה אלא
 לאתר שגדלו וכאין לחזק השבח
 או שמין אותה כמה הסביתו
 ולכתי חני כרישא שמין וכסיפא
 מקבלין וכששמין כשעמ קבלה
 סתם מקבל עליו חני האחריות כמו כשאר עסקא ח' וכן הדין
 בגמ' וכל דבר טא קבל עליו אחריותו ל"י: (י) טא הוא עומד
 בעיקר טעם דברו: [יא] מוענה. וכן מלינו ככמה מקומות במשנה

לשום כלים בדמים לנצל התרנגולת והשיכס עליהם
 לגדל אפרוחים למחית שבר מה שהיו האפרוחים שוים
 יותר על דמי הכלים דהואיל וזה מקבל עליו אחריות
 חזי דמי הכלים אם יתקלקלו או אם ימותו זהו מה
 פלגא מלוה נמלא או מגדל
 את חליין השני כשבר המתנת
 מעותיו: ומוזוגו. מוזן טא
 מולא באפרוחים: אין שמין
 עגליו וסייחין למחצה.
 עכשיו הם שוים כך וכך קבלם
 עליהם לנדלם שמים למחית
 שבר ולמחית הפסד אם ימותו: אבל מקבלים עגלים
 וסייחים. קעטי' בלא שומא (ט) טאם ימותו לא ילס
 כלום ואם יחיו חלקו ביניהם. כשהיו משולשים פירוש
 חלקו מהגם לנדלם קודם חלוקה:
 חלוק שבה שישיש בדמיה
 למחצה. למחצה שעת חלוקתן. כבהמה דקה ל' יום. ובגסה חמשים יום:

כשימדו על שלש גדולין (י) ואז יחלקו: ובחבור עד שתהא טוענת. משאוי. כל הדין מהגם לנדלם קודם חלוקה:
 דה שמין פרה. גדולה וחמור גדול שראוין למלאכה ומלאכה כולה למקבל: למחצה. לחלק שבה שישיש בדמיה
 וכולות: לחלוק את הולדות מיד. כשתכל שעת חלוקתן. כבהמה דקה ל' יום. ובגסה חמשים יום:

שקעון זאל ועצין זיינע הינער אויף די אייגער.
 גם זאל נוערין פון זיי הינדלאך. אונ ווי פיר די
 הינדלאך נוערין נוערן זיין קער וויא די אייגער
 זאלין זיך ביינע צו טיילין. טאר קען גיט, נוייל
 אהעלקט וצעקן אייגער האט דאך שקעון
 גיבארנט, ווארום אז זיי נוערין קאליע נוערין
 נועם גר בארפין בצאהלין צו ראובן. פאר נואם
 ארבעט גר אין די אנדערע העלקט וצעקן אייגער.
 געוויס נוייל גר האט אים די צעהן אייגער
 גיבארנט. אין דאך דאס פראצענט וצו שטין ענין
 וסייחין ופחצה קען טאר גיט שאצין קעלבער אונ
 איינלען אויף העלקט אויב ראובן האט קעלבער
 אנדער גר האט יונגע איינלען אונ גר שאצט זיי
 אפ ווי פיר זיי וענען איצט נוערן. אונ גר גיט
 זיי צו שקעון גר זאל וויא אנדערע צונוי אנדער
 דריי יאהר אונ ווי פיר זיי נוערין צום סוף צונוי
 אנדער דריי יאהר קער נוערן זיין וויא איצט
 זאלין וויא זיך ביינע צו טיילין. טאר קען גיט,
 נוייל העלקט קעלבער אונ יונגע איינלען האט
 דאך שקעון גיבארנט ביי ראובן. ווארום אז וויא
 נוערין פיינערין נועם גר בארפין בצאהלין פאר
 זי. פאר נואם ארבעט גר אין דיא אנדערע
 העלקט קעלבער אונ יונגע איינלען וואס גיהערין
 צו ראובן, געוויס פאר פראצענט, נוייל גר האט
 אים דיא העלקט קעלבער אונ יונגע איינלען
 גיבארנט אלא אם בן גינת ון שבר עמלי ומוזוגו גאר
 סיידין ראובן בצאהלקט צו שקעון פאר דיא
 ארבעט פון זיין העלקט. אונ גר בצאהלקט אים
 פאר די עסין פון זיין העלקט. וואס זיין העלקט
 קעלבער אונ איינלען נוערין אויף עסין אין דיא
 צונוי אנדער דריי יאהר און פאקלן ענין וסייחין
 ופחצה אבער שקעון קען נוערין פון ראובן קליינע
 קעלבער אונ קליינע איינלען יונגע גר זאל וויא
 אנדערען. אויב זיי נוערין לעבין אונ גרויס נוערין

שמין עגל עם אמו. וא"ל לאון עמל ומזון לעגל (וי"ל) חלח לחם. ואין הלכה כר"ס כ"ג: ומפריין על שדהו. לשון פרה ורכה. ואח"כ דגרסי ומפריין בזיון ל' פרוות חשב ירושלים (זכריה ב) כלומר מרחיב על שדהו והוא שיאמר לו (חוכר למחכר) אחת גי'ל ליקח בחכירות שדך עשרת טריין לשנה. הלויני מחתים וזו שאוכל להוציא לזבל שדה זו ולזרעה ולזרעה. ואזי משה לך בחכירותיה שנים עשר כורים לשנה ואחזיר לך מעותיך זה מותר דהוי כאלו מעדיף לו שני כורים הללו. מטני שחוכר

ממנו שדה טובה ומטובתה שחכירתה יפה מחכירות שדה דשה; ו אין מקבלין צאן ברזל. כל החירות הנכסים של המקבל ושם אחס עליו כמעט וכל זמן שאין טוחן לו מעותיו חולקים השכר. ואף על גב דמשה יתירה היא דהא תנא ליה לעיל אין מוסיפין חטוי למחליה שכן משום דמקבל עליה פלגא בהסמך וכל שכן הכא דקבל כל החירות עליו נקט ליה משום סיפא (יב) אבל מקבלים לאן ברזל מן הנכרי:

שמוען בן גמליאל אומר שמין עגל עם אמו וסויה אם אמו ומפריין (ס"א ומפריין) על שדהו ואינו חושש משום רבית: ו אין מקבלין צאן ברזל מישאל מפני שהוא רבית. אבל מקבלין צאן ברזל מן הכותי ולוין מהן ומלוין אותן ברבית וכן בגר תושב.

שפועטער אז איה וועל אראפ געמען די תבואה פון פועלד וועל איה דיר דיין געלט צוריק געבין אונ וועל דיר געבין גאך צווייא פור ווייץ. דאס מעג מען. ווייל דאס איז גלייך וויא ער דינגט איצט בייא אים אדעקערע פועלד איז ווערט מען זאל געבין פאר איר צווייא פור ווייץ מעהר איהר: ו אין פגליו צאן ברזל מישאל מען טאר גיט געמען איינערע שפעסין פון איידין וראובן האט פאר קויפט צו שמעון שפעסין אדער אנדערע בהמות. אונ מען האט וייא גישאצט וויא פיר וייא זענען ווערט. אונ שמעון האט איצט גיט בצאהקט פאר וייא. גאר ער האט אויף זיך גינטען. אפילו דיא שפעסין וועלדין פיינערין מוז ער אויף פאר וייא בצאהקין. אונ אזוי לאנג וויא ער וועט גיט בצאהקין פאר דיא שפעסין מוז ער געבין אקויט פון פאר דינקט צו ראובן. אונ ווייל שמעון מוז פאר וייא אייביג בצאהקין אפילו וייא פיינערין. דריבער הייבט דאס איינערע שפעסין. ווייל ראובן האט גיט שאדין דיא שפעסין. דאס טאר מען גיט פגל שחא רבית ווארום דאס איז פראצענט ווייל ראובן ווארט צו שמעון דאס געלט פון דיא שפעסין דריבער גיט אים שמעון העלקט פארדינקט פון דיא שפעסין אגל פגליו צאן ברזל מן הנכרי אדער מען מעג געמען איינערע שפעסין פון אעובר גדולים וזוין פון ויפיון איהן גרביה ווארום אייר מעג בארגין געלט פון אעובר גדולים אונ געבין אים פראצענט. אונ ער מעג פאר בארגין געלט צו אעובר גדולים אונ געמען פון אים פראצענט וכן גר תושב אונ אזוי איז דער דין בייא איין עובר גדולים וואס האט זיך מגייר גינען אין ארץ ישראל גאר אויף דעם הנאי ער זאל גיט דינען עבודת גדולים. אדער צו אלע זאכן איז ער וויא איין עובר גדולים דריבער הייבט ער גר תושב ווייל ער האט זיך גאר מגייר גינען ער זאל מענין זיצען אונ וואהנען

דרייסיג טאג. קעלבער איינען נאך פופציג טאג. אזוי לאנג מוז זיי שמעון אדעווען פאר דעם צו טיילן מקום שנהט גברי אונ ווא דער מקנה איז מען זאל וייא אדעווען ביו וייא וועלדין גרויס ווערין דער נאך צו טיילט מען גדי מוז וייא שמעון אדעווען ביו וייא וועלדין גרויס ווערין. ביו שמעון ביו גמליאל אפר רבן שמעון ביו גמליאל זאגט שמין עגל עם אמו וסויה עם אמו ראובן מעג אפ שאצין אקאלב מיט דיא מוטער. אדער איינען אייזיר מיט דיא מוטער. וייא פיר וייא זענען איצט ווערט. אונ ער גיט וייא צו שמעון ער זאל וי אדעווען. אונ ער גיט צו שמעון שכירות מיט עסין גאר פאר דיא מוטער. אונ פאר דיא קאלב אונ פאר דעם יונגען אייזיר גיט גיט ראובן צו שמעון שכירות פאר ויין ארבעט אונ גיט פאר ויין עסין ווארום ארבעט האט גיט שמעון בייא דיא קאלב אונ גיט בייא דעם יונגען אייזיר ווארום וייא גייען אלזין נאך דיא מוטער. אונ עסין פאר דעם קאלב אדער פאר דעם יונגען אייזיר דארף ער אויף גיט געבין צו שמעון ווארום דיא געלט וואס ער געקט פאר וייער מיסט איז זענוג פאר זייער עסין ועתוימו ומפריין ער שדה ואינו חושש משום רבית ער דער פרייטערט אויף דיא פועלד וער גיט מעהר געלט פאר דיא פועלד אונ דאס איז קיין רבית. אויב ראובן האט גיהאלטן אפעלד פון שמעון אין חכירות. דאס הייבט ראובן האט געדונגען אלזידיגע פועלד פון שמעון ראובן זאל אין דיא פועלד אקערין אונ וייען אונ אפשינדין דיא תבואה וואס וועט וואקסן אין דיא פועלד פיר צו ווייניג זאל אלץ גיהערין צו ראובן אונ צו שמעון זאל ער געבין גיט געלט פאר דיא ערד אנגעוויסע זאך אלע זאך. צעהן פאר ווייץ. אונ ראובן זאגט צו שמעון בארג מיה צווייא דונדערט גילדין אונ איה וועל מיט דעם געלט פאר בעקערין דיא פועלד וועט אין איר קער וואקסן

אין

מדת הכותי . כגון ישראל שלום מעת המכותי
כרית ונקם להחזיר לו . מלאו ישראל חסר ואמר תנס
לי ואני אעלה לך כדרך שאתה מעלה לו . אם העמידו אלל
נכרי חט"פ שמתרל נותנס לו כמלות הנכרי מותר (ג)

מלוח ישראל מעותיו של כותי מדעת הכותי
[ו] אבך לא מדעת ישראל : [ז] אין פוסקין
על הפירות עד שיצא השער . [ח] יצא השער
פוסקין [ט] ואף על פי שאין לוח יש לוח היה
הוא תחלה לקוצרים . פוסק עמו על הגדיש .
ועל העובים של ענבים ועד המעט של זהים .

ריבית למעטשו אותו גדים קטוי לו . וחט"ג דלא משך כיון
דכי אין לו נמי ללא הוה חלל חכך ריבית דרענן כי יש לו
לא גזר (יד) : על העובים . כלי גדול שזוכרים בו אח

(יג) ופריקו כגמרא דהא אין שליחות לעב"ס מה אחס בני כרית
אף שזוחס בני כרית וכלל התורה כולה ילפי' לה ומוסקין כגון
שנקל עבדים כד וקבלן מן הרבשון וקמ"ל דל"ת עב"ס גופי' כי
פכיד ארעמח דישאל קא גמר ויהיב . ועמ"ס : [י] אבך כו' . כגון
נכרי שנה מישאל כרית' ונקם להחזירו לו מלאו ישראל חסר ואמר
לו הנס לי ואני אעלה לך כדרך
שאתה מעלי לו מותר ואם העמידו
אלל ישראל חסר גמרא ולישי'
ולר"ח עמח דאסור משום שיש
שליחות לעב"ס לחומרל מדרבנן
ור"ח מוקי הכל ג"כ כגמל ונתן
כ"ד : [ח] אין כו' . אין טהנין
מעט לישאל חבירו על מנת
ליהן לו כסם פירות פך כך לומר
פלוני דכיון שלא יאל השער ככונה נמכרים שמה יחיקרו כשילא שער
עלמס נמלא שיהי משתכר זה בהמתנות מעותיו . שיתן לו פירות כפי
מה שפסקו כולל . י"י : [ט] ואע"פ כו' . כגמרא דאלל שקל לעבותך
ושדא חמורא מאי אהנית לי . אי כוה לי וזוי כירי כוה מזכנתל
כהני עילי . והמו' ככת אט"ג דלא משך אין זה רבות כיון שחס
היה כל מוכר לחסר היה קאמי שפרע ולכן חסיו כנתייקרו כרשות לוקח . ע"כ נראה שדעתם שאין להוציא מידי אסור ריב' אלא'
שנכל לומר שהיו קנינים לזה עתה וברשותו חייקרו . וזה נדעת רש"י שכתב בר"פ . ועמ"ס : (יד) כשי' וכלו' הוציא ולטנין מי

אין ארץ ישראלו מעג קען נעמען פון אים
פראצענט אונ קען מעג אים נעבין פראצענט
פלוני ישרא' מעותיו של עובד גזולים מנדת העובד גזולים
איד מעג פאר בארגין דיא נעלמ פון איין עובד
גזולים צו איין אנדער יוד אויב דער עובד
גזולים הייקט . קמ"ש ראובן איז שו"ר די גינען
נעלמ צו איין עובד גזולים אונ האמ אים
גינאקלמ פראצענט . אונ ראובן האמ גינאקלמ
צוריק נעבין דיא נעלמ צום עובד גזולים .
האמ אים גינאקלמ שמעון אונ זאגמ צו אים
בארג מיר דיא נעלמ נואם דו ויילקסט צוריק
נעבין דעם עובד גזולים אונ איך וועל צאהלין
דעם עובד גזולים דיא נעלמגע פראצענט נואם
דו צאהקסט צום עובד גזולים . אויב ראובן
האמ נעפירמ שמעון צום עובד גזולים . אונ
האמ גינאקלמ דעם עובד גזולים זאל איך נעבין
שמעון דאם נעלמ צו גיין . אונ דער עובד גזולים
האמ גינאקלמ ראובן זאל נעבין דאם נעלמ צו
שמעון . אפילו שמעון האמ גינאקלמ דאם נעלמ
פון ראובן האמ . קעג שמעון צאהלין
פראצענט צום עובד גזולים אפי' יא מנדת ישרא'
אבדער אז ראובן האמ גים גינאקלמ בייא דעם
עובד גזולים . גאר ער אליין מיט זיין ויילען
האמ גינאקלמ דיא נעלמ פון עובד גזולים צו
שמעון . אפילו דיא פראצענט צאהקלמ קען צום
עובד גזולים . פון דעקמונעגין קאר קען גים :

ז אין פוסקין על הפירות עד שיצא השער קען טאר גים
מאכין אויף פירות אין גאם . ראובן זאל נעבין
נעלמ צו שמעון איצט ער זאל אים נעבין ווייץ
אין אהאלב יאהר שפעטער אויף ארענדיר אפאר
אויב אין גאם איז נאך גיבא אריקטיגער מקח
אויף ווייץ . אקאהל איז טייערער אונ אקאהל
איז וועלנועלער קאר קען גים . טאקער וועמ
ווייץ שפעטער טייערער ווערין . אונ שמעון וועמ

אמקח

העגבים לפני דריסה והם מתחממים להוציא יינם וסל זתים קרוי מעטן: על הבצים של יוצר. אם הכניס עפרו ושאלו צדים לטעות מהן קדרות פוסק עמו על הקדרות כחזיה שער שירלה וחק ע"ס שלא ולא השער: ועל הכיר. פוסק עמו כחזיה שער שירלה: משישקענו בכבשן. העגבים והאכנים לשורף ולטעות מהן סיד: וחכמים מתירין. איכא בון הכמים לח"ק דח"ק כל ימות השנה קאמר ופליגי עליה רבי יוסי ואמר לא שגא ימות החמה ולא שגא ימות הגשמים עד שיהיה לו לנוכח זבל באשפה וחכמים מתירין דוקא בימות החמה שח"ס שאין לו ים לאחרים שכל ים להם זבל שכבר גרקה ושקף בימות הגשמים. אבל בימות הגשמים לא יהלכה כחכמים: כשער הגבוה. אם ישמות השער ממה שהוא עכשו תתן לי כשער הזול: גבוה. היינו כולל שנתים פירות גבוהים ורבים בדמים מועטים: תן לי כזה או תן לי מעותי. שהרי לא משך יוכל לחזור בו ואפי' מי שפרע ליכא הואיל ולא נתן משותיו על מנת לקבל עכשו אלא לאחר זמן וכתוך כך נסתנה השער וסתם דעתו' לדינא אתרעא וזלא פסוק (ט) ואין הלבד כר"י: דח חמין בחמין לזרע. סאה בסאה מותר להלות לארס דוקא כשזולה לזרעו. ועמא דכחארא לארס הוא שנתן הזרע חס אין לו זרע לזרע השדה וסלקו בעל הבית. וכשלה הארס מבעל הבית וזרע וכשוקרו חטין יתן חטין אין זו הלוואה אלא הרי הוא כיווד לחוכה ומעכשו על מנת שיטול בעל הבית הזרע תחלה ממלק שיגיע לארס. והארס יטול השאר שער

אמקח מיט שמעון אויף ווייגטרויבין אדער אויף אייבירטין. ואזוי וויא עם שמיית פריער ביא הבואה ודיא נואם קען האלט אין איר דיא ווייגטרויבין היינט עכט. אונ די גלי וואס קען האלט אין איר אייבירטין היינט מעגן וגי הבצים שי יצר דער טעפער נואם האט אריין גיבראקט ערד צו מאכין פון וויא טעפ. אונ ער האט שוין די ערד אויסקניקעטין אונ האט וויא גימאקט קוילעדיג ווי אייער. מעג קען מאכין אמקח מיט דעם טעפער אויף טעפ. ואזוי וויא עם שמיית פריער ביא הבואה וגי הסיר מששקעו בגדין או אייער האט וואפגע שמייער אונ ער האט וויא אריין גילייגט אין קאלעה הויבין צו ברענגען וויא. מאכין פון ווי וואפגע. אונ הארץ האט ער אויף אריין גילייגט אין הויבין. מעג קען מיט אים מאכין אמקח אויף וואפגע ואזוי וויא עם שמיית פריער ביא הבואה וגי הסיר מששקעו הובל גי ימות השנה ראובן מעג מאכין אמקח מיט שמעון אויף מיסט. סייא וזכער סייא וויקטער, אז אנאנץ יאהר נאל שמעון אים געבין מיסט פאר ארוכל אפור. אפילו עם נועט נוערין שייקער רבי יוסי אפי' רבי יוסי נאגט אין פוסקין עי הובל אלא אם כן היתה לו זבל באשפה קען פאר גיט מאכין אמקח אויף מיסט גיט וזכער אונ גיט וויקטער נאר סידין שמעון האט מיסט אין ויין מיסט קאקטין ואזוי וויא עם שמיית פריער ביא הבואה וגי חכמים פמירין אונ די חכמים נאגין אפילו ער האט קיין מיסט. מעג קען אויף מאכין מיט אים אמקח אויף מיסט. אויף אנאנץ יאהר, אפער נאר וזכער, ווייל וזכער געקוקט קען מיסט צו קויפין. אפער וויקטער פאר קען גיט מאכין אמקח אויף מיסט מען נאל געבין אנאנץ

יאהר מיסט אויף דעם איצמיגען קמח סידין דער נואם נעמט דאס געלט נאל האבין ביי ויף מיסט וואס עטו פשער הבואה נואם מיר נאגין אין אנהייב משנה יצא השער פוסקין. אויב עם אין דא אמקח אויף הבואה, אדער אויף אנדערע פירות מעג קען מאכין מיט איינעם אמקח ער נאל אים געבין הבואה אדער פירות אנאנץ יאהר אויף דעם איצמיגען קמח, נאגט דיא משנה איצט, אז ראובן מוז אויס רירין מיט שמעון אויב פירות נוערין נועלונעלער נוערין, מוז ער אים געבין אויף דעם נואלונעלין קמח רבי יהודה אפי' רבי יהודה נאגט אף עי פ' שלא פסק גטו פשער הבואה אפילו ער האט גיט אויס גירעט אז הבואה נועט נוערין נועלונעלער נאל ער אים געבין אויף דעם נואלונעלין קמח, מוז ער אים אויף געבין אויף דעם נואלונעלין קמח ביז ופיר ווארונג ראובן קען נאגין צו שמעון קו? ל' פיה אדער גיב מיר אויף דעם נואלונעלין קמח או קו ל' פיה אדער גיב מיר צוריק מיין געלט: ח' פניה אדם את ארסיו חסין בהסין וזכי אז איינער האט פעלדער אונ ער וויל גיט אלליין ארבעטין ביא ווי, גיט ער די פעלד צו אקענטשן, דער מענטש נאל געבין ווינע הבואה צו פאר ווינע אונ נאל אקערין אונ שניידין דיא הבואה, אונ אז ער נועט האבין פארמינע הבואה, נאל ער געבין דעם בעל הבית אחלק הבואה פון דיא פעלד, דער מענטש היסט ארס, אונ אז דער מענטש האט קיין הבואה טוב פאר ווינע, נאגט דיא משנה דער בעל הבית מעג פארנין דעם ארס צעהן מארץ וויין צום פאר ווינע, אונ אז קען נועט אראפ געקען פון פעלד גיט וויין, נועט דער בעל הבית אפ געקען די צעהן מארץ וויין

שפרע מיהא קנה: [א] ופוסק כ"י. כרישא קאי יאל השער פוסקין וזע"ס שיש נוסחא דליג לאותה בבא כמ"ס חו' מ"מ מדיוק' שמעו לה ועלה קאי ופוסק עמו: (ט) וחק ע"ס שאין לו וגם מחתכה כשתלן לו כמטות לא התנה לא חוי כרישא גבי יין אלא לו דהתם וקמו עליו כהנאה אכל הכל כחברת מוקח טוחן לו

וכ"כ החו' [יא] ביוקר כו' . שאם היה הסאה כול' סלעים והחולו
 שסא' עומדת כסלע היה נועל רק סאה אחת' שבשט' שנתן היה
 נתון לו מה שסוה ב' סלעים ואם כשנתן היה סאה כסלע ואח"כ
 עמד סאה כב' לא היה נועל אלא חצי סאה שבשטה שנתן לו לא
 היה נתון אלא מה שסוה סלע א' : (עו) ככל הרשונה נקט אבל
 כולו והוקרו הוא רכוחה עפי'
 דפסחה מקבל חטין מועטין ממה
 שנתן וכ"כ בני' : [יג] לגורן .
 דחיישי' שעה חתייקר אט"ס שאו
 אין רגיל להתייקר . חוספוס :
 (זו) דסאה כסאה דרכני הוא
 ולא נשך דלחוייתא רש"י :
 (יח) ונמלחה חוחה שלוח נוקפא
 על פינות שבסוק (כלומר על
 פינות אחריס) וזו פנייה ללוח
 פליה וכשנ' כל אחת ואחת לוח
 כסיהר דהא אלו לוח לסאה ואכלה
 ואכל גם הרשונה הואיל כשנ' כסיהר
 לוח יסלם חטין ה"כ כסלעה כסיהר
 לוח כל סאה וסאה שברי
 זו עומדת . רש"י . ועתו"ע :

ערה ועל מנת כן ירד טיטול פחות משאר אריסין כשיעור
 הורע ואין כאלו ריבית : שהיה ר"ג . כלומר לכך הולך
 לשנות משנה זו . לפי שהיה ר"ג מחמיר שחם הוולו נועל
 כשער הוול (עו) ואשמועינן מחמתין לא שהלכה כן אלא
 שרצה להחמיר על עצמו :
 חטין בחטין לורע . [יא] ביוקר והוול . או
 בזול והוקרו . נושט מהן כשער הוול . לא מפני
 שהלכה כן . אלא שרצה להחמיר על עצמו :
 מ לא יאמר אדם לחבירו . הלויני כור חמים .
 ואני אתן לך [יג] לגורן . אבל אומר לו הלויני
 ער שיבא בני . או ער שאמצא מפתח . והלל
 אומר . [יג] וכן היה הלל אומר . לא תלוה אשה
 בכר לחברתה עד שתעשנו רמים . שמת
 ויקירו חמים . ונמצאו באות לירי רבית :
 אומר אדם לחבירו . נכש עמי .

תלוה אשה . ואין הלכה כהלל . אלא הלכה כחכמים
 שאומרים לויין סחם וסורעים סחם : נכש עמי היום

פון רבית : מ לא יאמר אדם לחבירו הלויני כור חמים
 ואני אתן לך לגורן אקענטש מאר גיט זאגין צו ויין
 חכר בארג מיר אכור ווייץ . איז צום שיינער ווען
 קען נועט אראפ געקען דיא נייע תבואה וועל
 איה דיר צוריק געבין אכור ווייץ . מאקער נועט
 ווייץ טיייערער ווערין נועט דאך ויין פראצענט
 אגל איפר יז הלויני ער שכתוב גיט אקער ער קען זאגין
 צו ויין חכר בארג מיר אכור ווייץ ביו מירין וזהו
 נועט קומען או ער שאקצא הספחת אדער ביו איה
 וועל געפונען דעם שליסער פון שפייכלער .
 טיייר דאס איז אקורצע צייט האט מען גיט מורא
 מאקער נועט טיייערער ווערין נאך אטעם איז
 טיייר ער האט ווייץ אין ויין שפייכלער הייקט
 דאס גאר גיט געקארנט נאר דאס הייקט
 געמאקשט . אונ אקאה ווייץ פון דיא ווייץ נואם
 ער האט אין ויין שפייכלער גיהער שוין צו ויין
 חכר נואם ער בארגט בייא אים איז אז ווייץ איז
 טיייערער גינארין איז ויין חכר'ס ווייץ טיייערער
 גינארין הלל איפר אונ הלל זאגט דאס מאר קען
 אויך גיט יגו הנה הני איפר אונ אזוי האט הלל
 גינאנט לא תלוה אשה בכר תבואה אאשה טאר גיט
 פאר בארגין אברויט צו איר חכר'תה זיא זאל
 איר צוריק געבין אברויט מאקער איידער זיא
 נועט צוריק געבין נועט דער ווייץ ברויט טיייערער
 ווערין ער שטעטנ' דמים סידרין זיא זאל שאצין דעם
 ברויט וויא פיל ער איז ווערט אויף געלט . אונ
 פאר אזוי פיל געלט זאל מען איר צוריק געבין
 ברויט . נוארום אז זיא נועט צוריק געבין אברויט
 פאר אברויט שפא יוקירו חמים מאקער נועט ווייץ
 טיייערער ווערין . נועט אברויט טיייערער קאסטין
 אונ אז זיא נועט איר צוריק געבין אברויט פאר
 אברויט ונקצא באות יבדי רבית נועט דאך דאס ניין
 פראצענט : י איפר אדם לחבירו נכש עמי אקענטש

ווייץ פון דעם אריס חלק . אונ אפילו ווייץ נועט
 זיין שפעטער טיייערער קען מען אויך אגל זיא
 זאכוי אקער אז דער אריס נעמט דיא ווייץ צום
 עסין מאר מען גיט פאר בארגין . ווייל מאקער
 נועט שפעטער טיייערער ווערין ווייץ נועט דאך
 זיין פראצענט שהיה רבן גמליא מלוה את אריסיו חטין
 בחטין זביע נוארום רבן גמליאל פלעגט גיט אזוי
 טאהן . אז זיינע אריסין פלעגין גיט האבין ווייץ
 צו פאר זיינען . פלעגט רבן גמליאל זיין בארגין
 ווייץ צום פאר זיינען . אז מען נועט אראפ געקען
 די נייע ווייץ פון פעלד . זאלן דיא אריסין אים
 צוריק געבין דיא ווייץ נואם ער האט זיין פאר
 בארגט . פון זיינער חלק גינער והולו אויב ווייץ
 איז גינען טיייער נוען רבן גמליאל האט זיי פאר
 בארגט . אקאה ווייץ האט גיקאסט צווייא רובל .
 אונ ער האט זיין פארבארגט צעהן סאה ווייץ .
 נואם זענען ווערט גינען צוואנציג רובל . רער
 נאך ווען מען האט אראפ גינעקען די נייע ווייץ .
 איז ווייץ גינען וועלעלער . איין רובל אקאה .
 האט רבן גמליאל בייא זיין גינעקען צעהן סאה
 ווייץ נואם זענען איצט נאר ווערט צעהן רובל
 או בזוי ויקרי אדער ווען רבן גמליאל האט פאר
 בארגט דיא ווייץ . איז גינען ארובל אקאה . אונ
 ער האט פאר בארגט צעהן סאה . נואם זענען
 ווערט צעהן רובל . דער נאך ווען מען האט
 אראפ גינעקען דיא נייע תבואה . איז טיייערער
 גינארין . אקאה ווייץ קאסט צוויי רובל טיט דהו
 קשער חויל האט ער גינעקען פון זיין אויף דעם
 נואל'נעלין סקח . ער האט נאר גינעקען פינף
 סאה ווייץ נואם זענען ווערט צעהן רובל זיא
 כפני שהלכה זו גיט דער דין איז מען זאל אזוי
 קאהן זאל שרצה להחמיר על עצמו נאר רבן גמליאל
 האט גינאקט אויף זיך שווער מאבין דעם דין

מעג

לא כענין עשר בשוק אלע"פ שאין לזהים לזה חז"ל משום דלא קפדי
 שכניס כהא מלחא וחת' לניספלג טליהו כחתי כ"י . ועמיהו"ט :
 (י"ט) כשכר שמתיין לו על שכר פטולתו עד לזוה זמן הוא מקבל
 עליו מלאכה שריס קשה מזו רש"י : (כ) וז"ל רש"י גמון ויבט
 שפארן גבסה וזין בשמיס יירדיו : (כא) וז"ל הר"מ הקרקש כימיו
 החמה קל לחפור ולחקן למעט
 הטעם ואורך ימים : (יד) יש
 בו"י . ל' הר"מ מה שאמר ר"ב
 ר"ג סבל הלכה אכל לר"ב שחזק
 שהדברים האלה זכויאל גסס הם
 הדברים שראויים להתרחק מהם
 כללד וכלומר שאין גסס איסור
 דלזוייחא אכל ס רבית דרכין :
 [טו] לא יאמר בו"י . נראה כעני
 ססס דכרי הוה למנו' שמודיע
 שכל איס פלוני בו"י וכל לא יאמר
 שמתני' כוזה סס אמורים ומיידי
 שמכשרו ככך וטעמא כדתי'
 רש"י' אומר מנין לנחש כחכיו

ואנכש עמך למחר . נכש הוא עקירת העשבים
 הרעים הגדלים בתוכה : עדר . חפור : לא יאמר
 לו נכש עמי ואעדר עמך . פעמים שזו קשה מזו
 ויש כאלו אגר נטר (ע) : כל ימי גריר אחר . ולא
 חיישינן אס יום א' גדול
 מהכירו : וכן כל ימי
 רביעה אחר . ומחר לומר
 עדר עמי יום זה של גריר
 ואני אעדר עמך יום אחר
 של גריר וכן ברביעה . גריר .
 ימות האמה (כ) . רביעה .
 ימות הגשמים : לא יאמר
 לו חרוש עמי בגריר
 ואני אחרוש עמך
 ברביעה . סימני רביעה
 קשים למלאכה ששדות (כא) :

ואנכש עמך . עדר עמי . ואעדר עמך אבל
 לא יאמר לו נכש עמי ואעדר עמך . עדר
 עמי . ואנכש עמך . כל ימי גריר אחר . כל ימי
 רביעה אחר . לא יאמר לו חרוש עמי בגריר .
 ואני אחרוש עמך ברביעה . ר"ג אומר [יד] יש
 רבית מוקדמת . ויש רבית מאוחרת . כיצד נתן
 עיניו ללולת הימנו . והיה משלח לו ואומר
 כשביל שתלוני . זה היא רבית מוקדמת . לזה
 הימנו . והחזיר לו את מעותיו . והיה משלח לו
 ואומר . כשביל מעותיך שהיו כמלות אצלי .
 זו היא רבית מאוחרת . ר"ש אומר . יש רבית
 דברים . [טו] לא יאמר לו דע כי בא איש פלוני ממקום פלוני :

קעג זאגין צו זיין חקר העלף מיר היינט אויס
 רייסין דיא שלעקטע גראז פון פערל זאנכש געד
 קארנין וועל איך דיר העלפין אויס רייסין דיא
 שלעקטע גראז פון זיין פערל גייר עמי אונ ער
 קעג זאגין צו זיין חקר העלף מיר היינט גראפין
 מיין פערל זאגיר געד קארנין וועל איך דיר
 העלפין גראפין זיין פערל זא יאמר יו נכש גבי
 אקער ער קאר גיט זאגין צו זיין חקר העלף מיר
 אויס רייסין דיא שלעקטע גראז פון מיין פערל
 זאגיר געד וועל איך דיר העלפין גראפין זיין
 פערל . אדער ער זאגט פאר קערט גייר עמי
 העלף מיר גראפין מיין פערל זאנכש געד וועל
 איך דיר העלפין אויס רייסין די שלעקטע גראז
 פון זיין פערל . זייל קאמער איז איין ארבעט
 שווערער וויא דיא אנדערע איז דאך דאס רבית
 ער ארבעט פאר זיין חקר שווערער זייל זיין
 חקר האט פאר אים פריער געארבעט איז דאך
 דאס פראצענט גל' ימי גריר אחר אלע טעג פון
 זוקער ווערט גירעכונט וויא איינס . ער קעג
 זאגין צו זיין חקר ארבעט מיט מיר היינטיגען
 זוקער קאג . אונ איך וועל מיט דיר אפ ארבעטין
 איין אנדער קאג פון זוקער . אונ מיר האבין גיט
 מורא קאמער וועט דער אנדערער באג זיין
 גרעסער וועט ער זיינגער ארבעטין פאר
 פראצענט זייל זיין חקר האט מיט אים פריער
 געארבעט גל' ימי דגייה אחר אלע טעג פון ווינקער
 ווערט גירעכונט וויא איינס . ער קעג זאגין צו
 זיין חקר ארבעט מיט מיר היינטיגען ווינקער
 קאג אין מיין פערל . אונ איך וועל מיט דיר אפ
 ארבעטין איין אנדער קאג פון ווינקער אין זיין
 פערל . אונ מיר האבין גיט מורא קאמער וועט
 דער אנדערער קאג זיין שווערער צו ארבעטין
 אין פערל וועט דאס זיין פראצענט וויא מיר
 זאגין פריער זא יאמר לו . חרוש עמי בגריר זאני אחרוש

אקער מיט מיר רעס היינטיגען קאג פון זוקער .
 וועל איך מיט דיר שווערער צו ארבעטין וויא
 ווארום ווינקער איז שווערער צו ארבעטין וויא
 פערל וויא זוקער וועט דאס זיין פראצענט וויא
 מיר זאגין פריער זין גמליא איפר רבן גמליאל
 זאגט יש רבית מוקדמת עם איז דא פריערדיגע
 פראצענט ויש רבית מאוחרת אונ עם איז דא
 שפעטערדיגע פראצענט כיצד וויא מינט מען
 גמ' עיניו גמ' היט ראיבן האט גיגעבין זיינע
 אויגין וער האט גיטראכט ער זאל בארגין געלט
 פון שמעון ויהי ששח' לו האט ראוהן געשיקט
 אמתנה צו שמעון זאפר אונ ראוהן האט גיזאגט
 צו שמעון דיא מתנה גיב איך דיר בשבי שתינות
 דו זאלסט מיר בארגין געלט וז היא רבית מוקדמת
 דס איז פריערדיגע פראצענט . ער גיט פראצענט
 איידער ער האט נאך דיא געלט גיבארנט זיה
 היט אדער ראוהן האט גיבארנט געלט פון
 שמעון . אן פראצענט ותחזיר לו אה כתיבי אונ
 ראוהן האט צוריק גיגעבין דאס געלט צו שמעון
 והי' ששח' לו אונ ראוהן האט געשיקט אמתנה צו
 שמעון זאפר אונ ראוהן האט גיזאגט צו שמעון
 דיא מתנה גיב איך דיר בשבי שתינות שהיו כפלות
 אצלי פאר זיין געלט וואס זענען גיירדיג
 ביי מיר . דו האסט מיט זייא נאר גיט פאר דינט
 וז היא רבית מאוחרת דאס הייסט שפעטערדיגע
 פראצענט . די ביידע ערליי פראצענט קאר מען
 גיט רבי שמעון איפר רבי שמעון זאגט יש רבית
 דברים רייר הייסט אויך פראצענט זא יאמר לו
 דער לזה קאר גיט זאגין צום מלכה דע כי בא איש
 פלוני כפלים פלוני זאלסט וויקען אז דער מענקש
 איז גיקומען פון דעם ארמ . אונ דער לזה ווייס
 אז דער מלכה דארף דאס וויקען . אונ ווען דער
 לזה זאלסט גיט גיבארנט געלט בייא דעם מלכה .

אקער מיט מיר רעס היינטיגען קאג פון זוקער .
 וועל איך מיט דיר שווערער צו ארבעטין וויא
 ווארום ווינקער איז שווערער צו ארבעטין וויא
 פערל וויא זוקער וועט דאס זיין פראצענט וויא
 מיר זאגין פריער זין גמליא איפר רבן גמליאל
 זאגט יש רבית מוקדמת עם איז דא פריערדיגע
 פראצענט ויש רבית מאוחרת אונ עם איז דא
 שפעטערדיגע פראצענט כיצד וויא מינט מען
 גמ' עיניו גמ' היט ראיבן האט גיגעבין זיינע
 אויגין וער האט גיטראכט ער זאל בארגין געלט
 פון שמעון ויהי ששח' לו האט ראוהן געשיקט
 אמתנה צו שמעון זאפר אונ ראוהן האט גיזאגט
 צו שמעון דיא מתנה גיב איך דיר בשבי שתינות
 דו זאלסט מיר בארגין געלט וז היא רבית מוקדמת
 דס איז פריערדיגע פראצענט . ער גיט פראצענט
 איידער ער האט נאך דיא געלט גיבארנט זיה
 היט אדער ראוהן האט גיבארנט געלט פון
 שמעון . אן פראצענט ותחזיר לו אה כתיבי אונ
 ראוהן האט צוריק גיגעבין דאס געלט צו שמעון
 והי' ששח' לו אונ ראוהן האט געשיקט אמתנה צו
 שמעון זאפר אונ ראוהן האט גיזאגט צו שמעון
 דיא מתנה גיב איך דיר בשבי שתינות שהיו כפלות
 אצלי פאר זיין געלט וואס זענען גיירדיג
 ביי מיר . דו האסט מיט זייא נאר גיט פאר דינט
 וז היא רבית מאוחרת דאס הייסט שפעטערדיגע
 פראצענט . די ביידע ערליי פראצענט קאר מען
 גיט רבי שמעון איפר רבי שמעון זאגט יש רבית
 דברים רייר הייסט אויך פראצענט זא יאמר לו
 דער לזה קאר גיט זאגין צום מלכה דע כי בא איש
 פלוני כפלים פלוני זאלסט וויקען אז דער מענקש
 איז גיקומען פון דעם ארמ . אונ דער לזה ווייס
 אז דער מלכה דארף דאס וויקען . אונ ווען דער
 לזה זאלסט גיט גיבארנט געלט בייא דעם מלכה .

איתו רגיל להקדים לו שלום שלטור להקדים לו שלום ח"ל כל דבר אשר יבך אפי' דבור אסור וי"א דע אס כו' ופי' שהם דברי המלוה ללוה. עתוי"ט: [טו] הסופר. משום לא תשימון כוונתו ר"ל דה"ל דכ"פ עור כשלא הלוהו כלא שער: [יז] לא תתן. לא תספק לא תתן לו כנסך: (כג) כלל הכוונה בזהו ויתן כנסך כשעת הלוואה וזהו לוקח כשעת פרעונו והוא לו כנוש' כשחובו ודוחקו ר"ל שכן רגילות כשחובו דוחקו וסוף שם עליו נשך כשעת פיסוק התנאי ויתן ממשל לפני הלוה להעבירו על לא תשך לאחך היא אזהרה ללוה) רש"י ועתוי"ט: (כג). לא תשך לאחך: (כד) ומנין דעבדי נמי אלפני עור לא תתן מכשול כגון שלא היה מלוה בלא ערב ועדים אבל לא תשימון פסיקה ליה חו':

יא ואלו עוברין בלא תעשה המלוה והלוה **יא** עוברין משום לא והערב והעדים, וחכ"א אף [טו] הקופר. תתן וכו' מלוה עובר עוברים משום [יז] לא תתן, ומשום כל תקח מאתו. ומשום לא תהיה לו כנושה, ומשום ולא תשימון עליו נשך. ומשום ולפני עור לא תתן מכשול ויראת מאלהיך אני ה':

לא תתן מכשול. ערב ועדים עוברים על לא תשימון עליו נשך כלכד (כד):

וואלקט ער אים דאם גאר ניט דער צייקט, דריבער טאר מען ניט ווערווייטן: **יא** ואלו עוברין בלא תעשה ר"א מענטשן זענען עובר אלא, או מען בארגט געלט מיט פראצענט המלוה דער וואס פאר בארגט דאס געלט ותייה אונ דער וואס בארגט דאס געלט והעבד אונ דער וואס געלט אויף זיך או דער פנה וועט ניט בצאהלין זאל ער בצאהלין איז ער עובר אויף אלא ווען ער וואלקט ניט גיווען אערב וואלקט דאך דער מלוה ניט גיבארגט דאס געלט אויף פראצענט והעדים אונ דיא עדות ווארום ווען ניט דיא עדות וואלקט דאך דער מלוה ניט גיבארגט דאס געלט אויף פראצענט דריבער זענען זייא אויף עובר אויף אלא והעדים אונ די חקמים זאגין אף הספר דער וואס האט געשריבען דעם וועקסיר איז אויף עובר אויף אלא עוברים משום לא תתן זייא זענען עובר אויף דעם לאו וואס עם שטייט אין דיא הורה דין געלט זאלקטו ניט געבין צו בייסין דין חקר זאלקט ניט געמען ביי דין חקר וואס דו האקט אים ניט גיגעבין ימשום בל תקח מאתו אונ אויף דעם לאו וואס עם שטייט דו זאלקט ניט געמען פון דין חקר רבית פראצענט ימשום די הרה"ק בנשיה אונ אויף דעם לאו וואס עם שטייט אין דיא הורה דו זאלקט ניט מאנען

בייא דין חקר אז דו ווייסט ער האט ניט צו בצאהלין ימשום דיא תשימון עליו נשך אונ אויף דעם לאו וואס עם שטייט אין די הורה אין דיא הורה. איר זאלקט ניט טאהן אויף דעם פנה בייסונג, איר זאלקט ניט מאכין אז מען זאל דעם פנה בייסין, מען זאל בייא אים געמען וואס מען האט אים ניט גיגעבין, דאס מיינט מען דעם מלוה מיט דעם סופר די עדות מיט דעם ערב ימשום ולפני עור לא תתן מכשול אונ אויף דעם לאו וואס עם שטייט אין די הורה פאר אבלינדן זאלקט איר ניט געבין אשטראבלונג, איר זאלקט ניט גיבארין אועלכין וואס איז בלינד אין דער זאך. אויב ער ווייס ניט אז מען טאר ניט, זאלקט איר אים ניט גענארין אונ זאגין מען מעג אז דער מלוה אדער דער פנה די עדות דער ערב דער סופר ווער פון זייא וואס ווייס ניט אז מען טאר ניט געמען פראצענט אדער ער ווייס ניט אז בייא דעם בארגין געלט איז דא פראצענט מוז מען אים זאגין פון דעם אסור ובראת מאלוה אני ה' דו זאלקט מורא האבין פאר גאט, איה בין גאט וואס ווייס אלץ וואס דער מענטש מדאקט אונ מוהקט אונ דער פנה איז עובר אויף דעם לאו וואס שטייט 'כב תשיה. אונ ר"א תשיה'. דו זאלקט ניט מאכין מען זאל דין בייסין, דו זאלקט ניט צו זאגין פראצענט:

רש"י **נמרא** בבא מציעא דף ג'ה ע"א

הוא מוצאת והיא הלכה כ' כלה כלי החילון דלח' דמליה במ שלחה. אף ע"פ שהיו אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי נוח מולוהין חומה לטרפה לא לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילכין פני חבירו בריבים מג"ל מתמר דכתיב הוא מוצאת והיא שלחה אל חמיה ונוי.

אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי רבי יוחנן האט גיזאגט פון רבי שמעון בן יוחאים וועגן נוח' וי' זאגט שצ"ל עצמו לכבשן האש ואל ילכין פני חבירו בריבים עם אונ דעקער פאר דעם מענטש ער זאל זיך אדיין נארקפין אין קאלף הויבין פייער אונ ער זאל ניט פארשעמען דעם פנים פון זיין חקר צווישען פיר מענטשן מני' וז' סתק' דאס נוייסן מיר פון תקר דכתיב ווארום עם שטייט אין וואלט

מעלמו יודה: עמיתו. עס
 לחו: באונאה אשתו.
 באונאה דכריס לטרה:
 אונאה קרובה. פירעניס
 אונאה ממחר לבא: שמעה
 תפלתו. חין לשנתו מלשון
 בקשה שמבקש מלת הקב"ה
 שישמע תפלתו אבל אל תחרס
 יש לשנתו מלשון בקשה ולו'
 כו' אני נוסח שאין דרכך

לחוק ולא להחריס וכו':
 רק לא היה כאחאב.
 ספיה דקרא אשר הסתק
 לחו איזכל אשתו: כל
 השערים. של חסלה נעלו:
 חוץ משערי אונאה.
 הוטק על אונאה דכריס
 חין השער נעלו כסתו: הכל
 על ידי שליח. על כל
 עבדות נפרעין על ידי

אינשי אתך נוצא גחין ותלחוש לה לא קשיא הא במילי דעלמא והא במילי דבייתא לישנא
 אחרינא הא במילי דשמיא והא במילי דעלמא. אמר רבי אלעזר הכל נפרע בידי שליח
 אונאה שנאמר הנה ה' נצב על חומת אנך ובידו אנך. אמר רבי אלעזר הכל נפרע בידי שליח

וואלט געלייקונט אונ וואלט זאגן דיא זאכין
 זענען גיט מיינע. וואלט מען קערט געפירט צום
 פארברענען אונ זיא וואלט גיט זאגן אז זיא איז
 קעגנר פון יהודה זיא זאל אים גיט פארשעקען
 אפר רבי חנינא בריה דרבי אביו רבי חנינא דער ויהן
 פון רב אידי האט גיזאגט פאר דרבי לא תנו איש את
 עמיתו וואס מיינט דער פסוק איר זאלט גיט נארין
 ואונ גיט דערצערענען איין קענקש את עמיתו.
 וואס מיינט מען עמיתו עס שאקד בחירה ובמצות אל
 תנהי דאס פאלק וואס איז מיט דיר צו זאמען
 צום היקען תורה אונ מצות זאלקטו אים גיט
 נארין ואונ גיט דערצערענען אפר רב יעלים הא
 אדם ויהי באונאה אשתו רב זאגט אייביג זאל אקענקש
 זיין געהיט ער זאל גיט דערצערענען זיין ווייב
 שפחה שדמעתה מצויה נוארום זיא וויינט בארד מיט
 טרערין אינאחה קרובה דריבער ווערט מען בארד
 גישטראפט אויף איר דערצערענונג אפר רבי אלעזר
 פירט שגחב בית הפקדש רבי אלעזר זאגט פון דעם
 קאג וואס דער בית המקדש איז חרוב גיזאגן דיא
 גנזי שער הפלה זענען פארשלאסן גיזאגן דיא
 מויערין פון היקעל וואס דורך זיא פלעגן אכיון
 גיין דיא הפלות אין היקעל שגאמר נוארום עס
 שמיים אין פסוק גם כי אזעק ואשוע שחם תפלתו אפילו
 איה שרייב אונ בעמ העלקט אויף גיט ווייל גאט
 פארטאכט דיא מויערין וואס אין היקעל דיא
 תפלות זאלין גיט קענען קוקען אין היקעל זאפ
 על פי שגברי תפלה נגעלי שער דסעה לא נגעלי אפילו
 די מויערין פון תפלות זענען פארשלאסן גיזאגן דיא
 אבער דיא מויערין פון טרערין זענען גיט פאר-
 שלאסן גיזאגן. אז מען וויינט מיט טרערין
 גייען ארויף די טרערין אין היקעל שגאמר נוארום
 עס שמיים אין פסוק שגעה תפלתו ה' גאט הער
 מין תפלה ושועתי האזינה אונ פארנעם מיין געשריי
 אל דפתי אל תחרס אונ צו מיינע טרערין וועסטו
 גיט שווייגן. דאס ווייס איה געוויס אז דו וועסט
 גיט שווייגן צו מיינע טרערין. ווייל די מויערין

אלע

שליח: ובידו וגו'. לא מסר' לשליח: פרוגוד. מחילה שכן סכיה לנכח מרס: אינו נגעל. להפסיק ראייתו מן המקום אלל תמיד רוחא איתם עד שיפרע: ובידו אנך.

חזן מאונאה שנאמר ובידו אנך. אמר רבי אבהו ג' אין הפרגוד נגעל בפניהם אונאה וגזר וע"ו. אונאה דכתיב ובידו אנך. פגול דכתיב חמס ושוד ישמע בה על פני תמיד. ע"ו דכתיב העם המבעיטם אותי על פני תמיד. ואמר רבי חלבו לעולם יהא אדם זהיר בכבוד אשתו שאין הרבה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא בשביל אשתו שנא' ולא יאבדו המיב בעבורה והיינו דאמר להו רבא לבני מחווא אוקירו לנשיכו כי היכי דתתערתו:

אלע עבירות שמתראקט נאמ דורה אשלים חזן פאנא נאר אז איינער דערצערונג זיין חקר שמתראקט אים נאמ אריין שנאמר ובידו אנך נוארום עם שמיים אין פסוק נאמ אליין האמ אין זיין האנט די שמתראקט פון דערצערונג אמר רבי אבהו שליח אין הפרגוד נגעל בפניהם רבי אבהו נאנט דריי עבירות וענען דא נואם פאר ניי אין גיטא אונאנט צו פארשטעלן צווישען דיא עבירות אונ נאמ. נאר נאמ גיט אקטונג אויף דיא מענטשין נואם מוקען דיא עבירות עד נאל זייא שמתראקט אונא נגי ועכו"ם אז איינער דערצערונג זיין חקר מיט רייד. אדער איינער נעמט אונעק אונא פון זיין חקר. אדער איינער דינט עכו"ם אונא דכתיב ובידו אנך פיי אונא נערצערענען שמיים אין פסוק נאמ האלט אין האנט דיא שמתראקט צו שמתראקט דעם נואם דערצערונג נג דכתיב חסם ושוד ישמע בה על פני תמיד ביי גזלה שמיים אין פסוק נאמ נאנט אין די שמתא ירושלים נוערם גיהענט דיא שמוקטע פון דיא רויבערס אונ פון די נואם

זודר בא דף פ"ג ע"א ה"ה להלכות יוד הא ואו הא

והיה לאות על ידכה ולטעפות בין עיניך וגו'. פקודא דא פקודא דאקרי בנוונא אחרא דלא אקרי מזה אלל קדושה ואלין אינון תפלין. תפלה של יד ותפלה של ראש. תקונא פארא שפירו דגוונין עלאין. וע"ד אקרון מוטפות כד"א (ישעיה מט) ישראל אשר כך אחפאר. וכתיב (הושע יא) כי נער ישראל ואהבהו. ישראל זועת שמע ישראל ישראל סכא שפירו דגוונין עילא ותתא. יוסף סליק ואתער בתרין גוונין (כ"א דרגין) בקדמיתא כע"ר וכסופא דרי"ק. כמה יאן בי' גוונין למחוי לרזא דא (בראשית לט) ויהי יוסף יפה תאר ויפה מראה שפירא בתרין סטרין בתרין דרגין בתרין גוונין עילא ותתא. כתיב (דברים ו) ועשית הישר והטוב. הישר דא תפלה של יד לחמשכא (ס"א לחמשכא) ליה בתפלין של ראש לחתימא דא (דברים ו) ועשית הישר והטוב. הישר דא תפלה של יד פרודא בינייהו כלל. מאן דמתעררא בתפלין קאים ברזא דגוונא עלאה וקאים באינון תרין רזין דקאמין כיוסף דאקרי נער ואקרי דיק ברזא דעבד נאמן וברזא דכן יחודאי. ואלין אינון תפלה של יד ותפלה של ראש. ואינון כללא חדא בלא פרודא ארבע פרשיין דתפלין דב' בתים באינון תפלין של ראש. וכמה דאינון ד' פרשיין באינון תפלין של ראש אוף הכי בלהו בתפלין של יד בבית א' דהא בתפלה של יד לית לה מגרמה כלום אלא מה דנקטא מלעילא ורזא דא (קהלת א) כל הנחלים הולכים אל הים. ומוגו דנקטא לון מלעילא אקרי תפלה ואתקדשת בקדושתהון (וכלא) אקרי קדושה. ואקרי תפלה וכדין אקרי מלכות מלכות שמים שלמה:

הרכב פסוקה	יוסף דחק	מוכר
הרכב"ם הלכות איסורי ביאה כרך כ"א	אוי זאכו למסחית ונעו בין כחזיר בין שכל מחמת דהוכחו הרעים	כלוקט מספרי מוכר
(א) אסור לאדם שיהקשה עצמו לדעת או יביא עצמו	אוי זאכו וזאכו למסחית ונעו בין כחזיר בין שכל מחמת דהוכחו הרעים	
(א) אסור לאדם שיהקשה עצמו לדעת או יביא עצמו לדעת או יביא עצמו לדעת	אוי זאכו וזאכו למסחית ונעו בין כחזיר בין שכל מחמת דהוכחו הרעים	
גיט הארמ מאכין דעם גליר מיט זיין	אוי זאכו וזאכו למסחית ונעו בין כחזיר בין שכל מחמת דהוכחו הרעים	
איינענעם וויקען או יביא עצמו ליהי הרהור אונ עד	אוי זאכו וזאכו למסחית ונעו בין כחזיר בין שכל מחמת דהוכחו הרעים	
פאר גיט אליין נעמען אין זיינע געדאנקען	אוי זאכו וזאכו למסחית ונעו בין כחזיר בין שכל מחמת דהוכחו הרעים	

געטראכט

בי מלך חוקף העון. הנה ה' אלהים לא עשה למינקס נזק כי אם רוחות ועיני המועט הזה עושה למינקס נזק ויכרתים מוקין והם חוכמים לין לעשות בו נקמה בעולם הזה ובעולם הכל והם חוכמים אותו וכל המכשולים והכרות הכחות לאדם הוא על יום מלך העושים הקשים ומרים המונוניים ומעומתים לו כאלו מעולם הזה וכמה שנים נמטר כיד מלאכי חבלה לעשות בו נקמה קודם שילך לניהנם לכן כעוד נפשו בו יוותר לשוכ ונמסרתים חבלה נפשו והוא רחום וכפר עון :

געמראכט פון שלעכטע טראכטונג פו סלבר האקף
 העין אויסקער די שטארקייט פון די געבירע הינה ה' אלהים יא עשה למינקס נזק נאט האט גיט בשאפין גופים וקערפערס צו די מוינקים פו אם רוחות נאר גשמות נאקעמע אן גופים ועל יד זה החיטא הזה עושה למינקס נזק אונ פון דיא נרע וואס פון אים גייט ארויס ווערט גופים וקערפערס אויף דיא מוינקים. מאכט ער דאך גופים אויף זיי מוינקים זיגראים מוינקים ווערין פון אים בשאפין מוינקים והם חוכמים לין לעשות בו נקמה בעולם הזה ובעולם הזה אונ די מוינקים מאנען ביי נאט מען ואל מאהן אמשפט אין דעם מענטש אויף די נועלט אונ אויף עולם הבא והם סוכנים אותו אונ דיא מוינקים זענען שפענדיג ארום דעם מענטש וכל המכשולים והכרות הנאות לאדם הוא על יום מלך שטרויכרונג אונ אלע צרות וואס קומען אויף דעם מענטש אין דאס אלץ דורך זיי סלבר העולם הקשים ופרים המינקים ופעייתים לו כאלו מעולם הזה ובעולם הזה אונ בייקערע שטראף וואס אין אנגעברייט פאר אים ווען ער וועט ארויס גיין פון דער נועלט. זען ער וועט שטארבן ופכה שנים יהי נקשר ביד פלאכי חבלה לעשות בו נקמה קודם שילך לניהנם ווי פיר יאהר ער וועט נאך זיין אין די הענט פון מלאכי חבלה וואס זייא ווערין מאהן אין אים נקמות. איידער ער וועט גאך קומען אין גיהנם לכן בעוד נפשו בו יוותר לשוכ ריבער ווען די נשמה אין נאך אין אים. זאל ער זיך איידען צו מאהן תשובה ויפסקרים חבלה נפשו אונ אין בהעלפעניש. אין דער שטיי. זאל זיין נשמה נויגען והוא רחום וכפר עון :
 מוחל זיין די געבירות :

מחל זיין די געבירות :

בא יום ה תורה

לחמשיך סת' ח'א יהוה נפש י יהוה יהוה. רח יוד הא ואו הא. נשמה יהוה חיה ויחיה ה' רמילי ח'ה אל שם ב'ן שבועיה בניקור חלם :

בב ויט משה אתידו על השמים

פירוש לתורת אלהים
 (כ) ויט האט משה געניינט זיין האנט קעגן דעם הימלעל ויהי אין גינארין פינסקער מיט אנעפיל חבטים

נעפנים דיא יידן אין סגרים, אונ ער איז שוין דער דריטער פלך נאך יוסף. אונ ער האט גיטראפן די יידן זענען קעגן אים אין סגרים. אזוי וויא ער האט גיטראפן אזוי זאלן זייא ציין נויסער. גיט ער האט דיא יידן גיטראפן פאר קעגן אים, גיט ער זיגט זיין האנט קעגן דעם הימלעל ויהי אין גינארין פינסקער מיט אנעפיל חבטים זיגט זיין פרייא סאכין, האט נאט גאר גיט נעקענט האבן אפענה צו פרעה, בייא דער נועלט אין פרעה נערקט גיזען, וואס האט נאט גיטראפן, ער האט געשיקט אצטת צו פרעה אין הארצין ער זאל ביי ווערין אויף בשעת אונ זאל שווערע סאכין דיא

לידי הרחור אלא אם יבא לו הרחור יסוע לבו מרברי הבאי לרברי תורה שהיא אילת אהבים וועלת חן לפיכך אסור לאדם לישן על ערפו ופניו למעלה ער שיטה מעט כדי שלא יבא לידי קישוי : (ב) ולא יסתכל בבהמה ובחיה ובעוף בשעה שמוקקין זכר לנקב ומותר למרביעו בהמה להכניס כמכחול בשופר מפני שהן עמוקין במלאכתן לא יבאו לידי הרחור :

אבראכטונג פון אאשה איזא אם יבא לו הרחור אויב
 עם וועט אים קומען אבראכטונג פון אאשה זאט לבו מדברי הבאי לרברי תורה זאל ער אפציהען די ארץ פון דיא גארדישע זאכין צו טראכטון אין די רייד פון דיא תורה שהיא אילת אהבים וועלת חן וואס די תורה איז געלייבט ווי אנעלייבטע אינד אונ זיא פריינגיט חן אויף דעם מענטש וואס לערונט זיא פסקת אסור זאגט זישן על קרפו ופניו למעלה דריבער קאר גיט אמענטש שלאפין אויף דעם גאקון ואויף די פלייזעס מיט דעם פנים ארויף אין דערהייף ער שפטה פנס סיידין ער זאל זיך אביסל איינגייגן אויף אזויט פרי שרא יבא לידי קישוי עם זאל גיט קומען דער גלד זאל הארט ווערין : (ב) ואל יסתכל בבהמה ובחיה ובעוף בשעה שמוקקין זכר לנקב כמכחול בשופר ווען אברהמה אדער אחרת אדער אעוף בהעלפין זיך דער זכר מיט די נקבה ומוחר זיכריי חבלה לעשות בו נקמה קודם שילך לניהנם ווי פיר יאהר ער וועט נאך זיין אין די הענט פון מלאכי חבלה וואס זייא ווערין מאהן אין אים נקמות. איידער ער וועט גאך קומען אין גיהנם לכן בעוד נפשו בו יוותר לשוכ ריבער ווען די נשמה אין נאך אין אים. זאל ער זיך איידען צו מאהן תשובה ויפסקרים חבלה נפשו אונ אין בהעלפעניש. אין דער שטיי. זאל זיין נשמה נויגען והוא רחום וכפר עון :
 מוחל זיין די געבירות :

מוחל זיין די געבירות :

אונקלוס

לחמשיך סת' ח'א יהוה נפש י יהוה יהוה. רח יוד הא ואו הא. נשמה יהוה חיה ויחיה ה' רמילי ח'ה אל שם ב'ן שבועיה בניקור חלם :

בב ויט משה אתידו על השמים

פירוש לתורת אלהים
 (כ) ויט האט משה געניינט זיין האנט קעגן דעם הימלעל ויהי אין גינארין פינסקער מיט אנעפיל חבטים

נעפנים דיא יידן אין סגרים, אונ ער איז שוין דער דריטער פלך נאך יוסף. אונ ער האט גיטראפן די יידן זענען קעגן אים אין סגרים. אזוי וויא ער האט גיטראפן אזוי זאלן זייא ציין נויסער. גיט ער האט דיא יידן גיטראפן פאר קעגן אים, גיט ער זיגט זיין האנט קעגן דעם הימלעל ויהי אין גינארין פינסקער מיט אנעפיל חבטים זיגט זיין פרייא סאכין, האט נאט גאר גיט נעקענט האבן אפענה צו פרעה, בייא דער נועלט אין פרעה נערקט גיזען, וואס האט נאט גיטראפן, ער האט געשיקט אצטת צו פרעה אין הארצין ער זאל ביי ווערין אויף בשעת אונ זאל שווערע סאכין דיא

ויהי חשך אפלה בכל ארץ מצרים
 שלשת ימים: כג לא יראו איש
 את אחיו ולא קמו איש מתחתיו
 שלשת ימים ולכל בני ישראל היה
 אור במושבתם: שלישי כד ויקרא
 פרעה אל משה ויאמר לכו עבדו

חשך קביל בכל ארעא
 דמצרים תלתא יומין:
 כג לא חזו גבר ית אחוהו
 ולא קמו אנש מתחתוהו
 תלתא יומין ולכל בני
 ישראל הוה נהורא
 במושבתיהון: כד ויקרא
 פרעה למשה נאמר
 אזילו פרחו קדם יי קחוד

רשבים

(כב) חשך אפלה. חשך גדול: (כג) מתחתיו. כבית לפי פשוטו שלא ידעו היכן ילכו: היה אור
 כמושבתם. אפילו שהוא יושב אצל בית המצרי:
 רש"י

שפתי חכמים

פ וז"ה הא כפרתה ואלה פירש"י הטעם שכל מכה ומכה
 כטכסיס מלחמות וכו' כסוק כי אם איך משלח את עמי וכו'
 והוא כמחמתה וז"ל רש"י לא פליג עליו וע"ק למה לא הקסה
 זה על הקרא וי"ל דק"ל ולמה הביא עליהם חשך אפלה כ"כ
 הא דזה היה די כמה הכיח עליהם חושך שלא ראו איש את
 אחיו וע"פ שביד רבו: צ (מהרש"ל) ל"ל שכתלה הקסה רש"י
 למה היה חושך ל"ל למה היה משנה כך שכתלה לא היה חושך
 כ"כ כמו נכסוף ע"כ פי' שכתלה לא היה זרע וז"ל שנתן הטעם
 כל דהו היה די ולכסוף ג' ימים שמתו כולם והיו נקברים הו'
 מביא עליהם חושך מהל כתי שלא יוכלו לעמוד כדי שילכו ישראל
 לכתיהם ויראו כליהם וז"ל למה היה ל"ל כלל זה והא כתיב
 שהשם נתן חן העם כעניי מזרים שאפי' בעל כרחם השאלום
 ד"ל דכזה נתן חסן ל"ל למה ימינו אפלה ולא היה מי שמתה בידם
 ליקח כל אשר להם ימינו אפלה ולא היה מי שמתה בידם ולא
 ק דק"ל למה לא כתיב שלש ימים דשלשת כתיב שמת דביקות
 ענין החשך

(כג) לא ראו איש את אחיו וגו'. יש מקשים אך חללו ושתו
 המזרים כל שלש הימים. מי הכין לפניהם המאכלים ומי
 פירוש לתורת אלהים

לקוטים על התורה

(כג) לא ראו וגו' ויקרא בני ישראל וגו'. דער באר מים
 חיים שרייבט גאט האט געשיקט אויף דיא
 סצריים אזוי אפינקטערניס וויא עם איז גיווען אין אנהייב
 איידער די וועלט איז בשאפן גיווארן. אונ די פינקטערניס
 האט געפאכט גערייבט דעם דופט אז ער איז גיווארן וויא
 אונאנט אז ויעדער קענטש האט געמוזט קרייבן אזוי וויא
 ער איז גיווען ווען דיא פינקטערניס איז אונגעקומען. איז
 ער באפאלט גיוועסן האט ער געמוזט קרייבן זיען דיא
 גאנצע דרייא טעג. איז ער באפאלט געשטאנען האט ער
 געמוזט שטיין דיא גאנצע דרייא טעג. אונ דיא יודן וואס
 זענען איז דיא דרייא טעג אריין געקומען אין מצרים. פאר
 וויא האט געזויקשן אין מצרים דיא ליכטיגקייט וואס גאט
 האט בשאפן דעם ערשטן טאג. וואס מען האט געקענט
 זעהן פון איין עק וועלט צום אנדערן עק וועלט. דורך די
 ליכטיגקייט האבן די יודן געקענט זעהן אלע פענאלשטענע
 אוצרות פון מצרים. אונ אין לאנד גוישן איז גיווען אגע-
 וויינליכע ליכטיגקייט וויא אלע טאג:
 וואס זיי האבן ניט גיוואלט ארויס גיין פון מצרים זענען זיי גישטארבן אין דער צייט פון חושך
 קדי דיא סצרים זאלן ניט זעהן אונ זאלן ניט זאגן די יודן ווערן אויף גישלאגן אזוי ווי אונקו:
 (כד) גיבא אונ דער נאך האט פרעה גילאגט רופען צו משה ויאמר אונ ער האט אזוי גיזאגט קב ניים

משלי חכמים

דיא פערקעב אויף דיא יודן. דיא איינציגע צייט וואס מען האט
 צו די יודן קיין שפריא זינען. אונ זיגול האבן זיי געמוזט
 מאכן

אונקלוס

ענבו ותורכוון שבוקי
 אף ספרכון ייזיל עמכון:
 כה ואמר משה אף
 את תתן בידנא נכסת
 קודשין ועלון ועעביד
 קדם יי אלהנא: כי ואת
 בעידנא ייזיל עמנא לא
 לשאר מניה מדעם ארי
 מניה אנתנא מסבין
 למפלח קדם יי אלהנא
 ואנתנא לית אנתנא
 ידעין מה נפלח קדם יי
 עד סיתנא קתמן:

את־יהוה רק צאנכם ובקרכם יצג
 גם־טפכם ילך עמכם: כה ויאמר
 משה גם־אתה תתן בידנו זבחים
 ועלת ועשינו ליהוה אלהינו: ט וגם־
 מקננו ילך עמנו לא תשאר פרסה
 כי מפני נקה לעבד את־יהוה
 אלהינו ואנתנו לא ידע מה־
 נעבד את־יהוה עד־באנו שמה:

בער הטורים

(כה) זכחים וטולוח . כי כמסורה . הכל ואידך ויבאו לעשות זכחים וטולוח גבי יהוא כשהרג נתיאי הכעל מה כהם עשה כהם שפטים ובאלהיהם שנהן מלכת הכעל והרגם אף סיג עשה כהם ובאלהיהם שפטים

שפתי חכמים

ישוד ארך נוסל הדכיקות על ימים כי ימים לשון זכר ושלשת י' ככה ועוד וכו': ר לא מלאך ואלך שהרי כבר היה מלאך ש' רק"ל דפרסה משמע שמשל לא היה מבקש אלא כהמות מפרסת פרסה וזה אינו דהא אמר כחלה וכן מקנטו משמע ככל לכן פירש פרסת רגל ראונו למר פרסה פירוש פרסת רגל ובלעז פלטנ"א: ר לא שלא היו יודעין העבודה דהא היו אומרים וגם מקנטו וגו'. כי ומנו נקה לעבוד לח ס'. וכן לפיל הרכה פטמים אמרו לזכות לט':

ענין החשך

הסכר חכמה שמה אמר שכאלו לפני הנזירים חונות זרות מפחירות ומכעירות אוחס עד שלא יכלו להחזיק ולקום מעולם הפחד . ע"כ לא חכיו ולא יכלו לקום . רק ולא קמו . שמפני פחד החשך יראו לקום מוקומם . אבל מ"מ היו כהם אכזרי לז אשר לקול פחדים לא יתחו ויבואו לפניהם אכזריה וסחיה . והם הלכו לקרות למשה . או שקראו בקול את משה ומשה שמע וזכר אליהם

פירוש להורה אלהים

עבדו דיגנט נאמ רק נאר אייערע שאף אונ אייערע
 רינדער זאלין בלייבין אין מצרים גם אונ אייערע
 קלייגע קינדער זאלין אויך מיט אייה גיין:
 (כה) ויאמר האם משה גיזאגט צו פרעה גם די
 מוצט אונ אויך געבין בהמות חוץ אונזערע מיר
 זאלין האבין זכחים שעקטונג ועלות אונ בראנד
 אפפער ועשינו אונ מיר ועליו מקריב זיין צו
 אונזער גאט: (כו) וגם אונ אונזערע בהמות
 מוזין אויך מיט אונ גיין יא עם זאל דא גיט

משלי חכמים

מאבין דיא זעלביקע צאהר וויא פריער , דאס איז גיורען בייא די
 יורין שווערער וויא די גאנצע ארבעט וואס זיי האבין געארבעט
 ביי אים, ווי משה האט געשרייען פאר דאס פאר וואס האקטו
 זעלבסט ווערן וואס איך זעל מאקן צו פרעה, ווארום שווערער
 מאבין דיא ארבעט פאר ער גיט, אז ער האט יא שווערער
 געמאכט דיא ארבעט, קען איך אים שוין שפראכין, דאס האט
 גאט גיזאגט צו משה קום צו פרעה ווארום איך האב אים
 שווער געמאכט זיין מאקן, ער זאל גיט אראפ געבען די שווערע
 ארבעט פון די יידן, אונ דאס האב איך גיטאון: אצוה געזין פרעה
 איך זאל קענען לאבן פון אים ער זאל מוזן די יידן ארויסשקען
 פון מצרים אונ איך זאל אים קענען שפראכין אויך:

בא יום ה נביאים ירכיה מו

לחשיך מנה דוא צבאות נפש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה דנצח אדני נשמה דהור יהוה חיה יחידה דנצח יהוה חיה יחידה דהור אל שם ב"ן שבועשיה :

א נוי חרבא דשליחא מן קרם
ב עד אימתי לא תנוחין
אחבנשי לגנין לבית זמנא
הנוחין : ב איברין הנוחין נוי
פקיד עגה על אשקלון ועל
קפר יקא להמן קומנה :
ג למואב פרגן אמר יי צבאות
אלהא דישראל נוי על נבו
א רי אהבויות בהיות
אתקבישה קריתים בהיות
מבית רחצניהון ואחברו :
ד לית עוד הושבחה למואב
בחשבון חשיבו עגה בישא
איתו ונשיצנה מלפניהו עמא אף מרמן תתברין פתרה ויקון קטופי סרבא : ח קר
צוקתא פחורונים בינא ותברא רבא :

א הוי חרב ליהוה עד-אנה לא תשקמי האספי
אל תערך הרגעי ורמי : ב איך תשקמי יהוה
צוה-לה אל-אשקלון ואל-חוף הים שם יעדה :
ג למואב פה-אמר יהוה צבאות אלהי ישראל
הוי אל-נבו כי שודרה הבישה גלפדה קריתים
הבישה המשגב וחתה : ד אין עוד תהלת מואב
בחשבון חשיבו עליה רעה לבו ונכריתנה מגוי
גם-מרמן תרמי אחריו תלך חרב : ה קר צעקה
מתרגים שר ושבר גדול :

(א) חרב לה : שהק"ה מכיל לעולם : האספי אל
הערך : כרתק : הרגעי : לשון מרגוע :
(ב) יעדה : הכוונה : (ג) המשגב : שם מקום : וחתה-
וגשכרה : (ד) מרמן : שם מקום : תרמי : תמרי :
המקומות הסם הזמין את המרגוע והלחם : (ג) דמואב :
אז נבו : חובישה וכו' : כאשר נלכדה קריתים תחיישה מאד : (ד) אין עוד : מעתה לא יהיה עוד ההגלה והשכח של מואב :
בחשבון : כמות החיובים בחשבון חשבו עליך רע והוא לשון טפל על לשון : דבר וכו' : לבו ונכריתנה : מהיות עוד נבו : גם מרמן-
גם העיר מדמן חיה נכרתה וגם הוא לשון טפל על לשון : אחריו : ככל מקום שכתבתי תלך המרגוע אחריו להכניח : (ה) בחורונים-
יהיה נשמש מעיר חורנים : שור : כי שם יהיה שור ושבר גדול :

תרגום
לחשיך מיסור ופלות דוא שיון דלת יוד נפש שיון שיון דלת שיון דלת יוד רוח יאהרונה נשמה דיסור א אד
אדני אדני נפש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יי הו וו הו חיה יחידה דיסור יהוה חיה יחידה דמלכות
אל שם ב"ן שבועשיה :

א מן אורסתיה נקבע מן
דמרים לביה ונברא סבא
ב קבע מן דחלתיה : ב שבא
ג הויון קבל מלי וערימא סהבינן למקתיה : ג חקימא דחיר וקסמא מן בישקא

(א) מורכבו : הרעים : ישבע סוג לב : זה עשו
הרשע : ומעליו : עלה איש טוב זה יעקב :
(ב) פתי יאמין לכל דבר : רכילות : וערום
יבין לאשורו : לפסיעותיו ואינו שומע להס :
(א) מורכבו : ישבע סוג לב דער רשע וואס זיין הארץ
דעם רשע פאר זיינע מעלות פון הקביה : ער
און קעשים טובים : (ב) פתי יאמין : זכי דער
גאר גלויבט אלץ וואס קען זאגט אים וערום : יבין
לאשורו אונג דער קלוגער פארשטייט וועלכע זאך
איז גלייך מען זאל גלויבין אונג וועלכע זאך מען
זאל גיט גלויבין : (ג) חקם ירא וסר חקם

פירוש ע"מ
דעם רשע פאר זיינע מעלות פון הקביה : ער
און קעשים טובים : (ב) פתי יאמין : זכי דער
גאר גלויבט אלץ וואס קען זאגט אים וערום : יבין
לאשורו אונג דער קלוגער פארשטייט וועלכע זאך
איז גלייך מען זאל גלויבין אונג וועלכע זאך מען
זאל גיט גלויבין : (ג) חקם ירא וסר חקם

האם

דעפני סס כל הני לישני וליחיל . אכ"ל קרל כו' וע"י הר"ב ריש זכתי : (ג) לפ"י ס"ה אשם נזיר ומלווה דבאו להכשיר ולא הכשירו אבל כ"ו אישומה בנמי' ולהכי נמי לא כהכס הר"ב כתיב זכתי וכן ה"ס כחנודו חור כו' ולא פסל לשומר שלא לשמו : [ג] והקטיר . במקום זריק' : [ג] אחת כו' . ומשום דר"ש אמר פסחא דלא כתי מנח' חוטא' לכו"ל ושמן שלא יהא קרבנו מהולד סד"ל כי קמלו לס פסולין גמי' פתכער קט"ל גמרא :

לשמן ושלא לשמן . לשם מנחת חוטא' ולשם מנחת נדבה . או שלא מנחת חוטא' . ואחת כל המנחות שקמצין זר אונן מבויל יום מחוסר בגדים . מחוסר כפורים . שלא רחויז ידים ורגלים . ערל

החדש ולא התירה (ג) וכל המנחות שקמצו שלא לשמן כשרות דתנן במתני' דוקא במנחות שאין להם זמן קבוע חיירי ולא במנחת העומר שקבע לה זמן : או שלא לשמן ולשמן . ללא חימה לשמן ושלא לשמן הוא דפסול דתוספ' לשון חמרון אבל שלא לשמן ולשמן כשרות קמ"ל : ב זר אונן מבויל יום כו' . כלאו מפרשים כס"כ דזכתי ומוכיחין לא מקראי' דעבודתן פסולה : ערל . כהן שמתו אחיו ממנת

אריין גענאנגען אין בית המקדש ווען ער איז גיטען קמא . אונ דיא מנחה פון אסופה שקמצין שיא לשון אויב דער פהן האט אראפ גענומען דעם קומץ פון די צווייא מנחות גיט צו זייער נאמען . גאר צו דעם נאמען פון איין אנדער מנחה ווייל ער האט געמיינט אז דאס איז איין אנדערע מנחה גיט פון חוטא' אדער גיט פון קגאות נמי דגלי אדער דער פהן האט אראפ גענומען דאס גיסול קעהל פון וועגן מנחת חוטא' אדער מנחת קגאות גאר ווען ער האט אריין געלייגט דעם קומץ פון דיא צווייא מנחות אין אהייליגע גלי . האט ער גיט אריין געלייגט צו זייער נאמען . גאר צו דעם נאמען פון איין אנדער מנחה ווען דער אנדער ווען ער האט געקראגן דעם קומץ פון די צווייא מנחות צום מנחה האט ער גיט געקראכט צו זייער נאמען . גאר צו דעם נאמען פון איין אנדער מנחה והקטיר שיא לשון אדער ווען ער האט מקטיר גיטען דעם קומץ פון דיא צווייא מנחות אויף דעם מנחה . האט ער גיט געקראכט צו זייער נאמען . גאר צו דעם נאמען פון איין אנדער מנחה או לשון ושיא לשון אדער ווען ער האט גיטאהן אייגע פון דיא פיר נאכין וקמץ גהן הלך והקטירו האט ער געקראכט צו דעם נאמען פון דיא צווייא מנחות מנחת חוטא' אונ מנחת קגאות . דער נאך האט ער געקראכט צו דעם נאמען פון איין אנדער מנחה או שיא לשון ושיא לשון אדער פריער האט ער געקראכט צו דעם נאמען פון איין אנדער מנחה . דער נאך האט ער געקראכט צו דעם נאמען פון דיא צווייא מנחות מנחת חוטא' אונ מנחת קגאות פסול בייד' לשון ושיא לשון ווי מיינט מען צו זייער נאמען אונ גיט צו זייער נאמען לשם מנחת חוטא' פריער ווען ער האט גיטאהן אייגע פון דיא פיר גבורות וקמץ גהן הלך והקטירו האט ער גיטקראכט צו דעם נאמען פון דיא מנחת חוטא' נאדער צו מנחת סופה וישם מנחת נדבה דער נאך האט ער געקראכט ער מנחה דיא גבורות צו אונן מבויל יום .

האט ער געקראכט גיט צו זייער נאמען אונ נאכדעם האט ער געקראכט צו זייער נאמען ישם מנחת נדבה פריער האט ער געקראכט צו דעם נאמען פון אמנחה נואם איז אנדער וישם מנחת חוטא' דער נאך האט ער געקראכט צו דעם נאמען פון אמנחת סופה . איז דיא מנחת חוטא' אדער דיא מנחת סופה פסול וועגן בהרע"ב : ב אחת מנחת חוטא' ונחת די המנחות סאיי דיא מנחה פון דעם קעניש נואם איז אריין גענאנגען אין בית המקדש ווען ער איז גיטען קמא . אונ סאיי אלע אנדערע מנחות שקמצין זר אויב אישכראל אדער אלוי האט אראפ גענומען זייער קומץ אדער איין אפנה וואס בייא אים איז גישקארבין איינער פון דיא זיבען מתים נואם שמיים אין אנהייב פרשה אומר . פאר דיא קבירה . אדער נאך דיא קבורה ואיב דיא קבורה איז גיטען אין דעם ועלביגען קאג וואס ער איז גישקארבין היינט ער אונן אויב ווען ער איז גיטען אונן האט ער אראפ גענומען אקומץ פון אמנחה סופה יום אדער אפנה נואם איז גיטען קמא . אונ ער האט ניד מבויל גיטען . אונ איידער דיא ווגן איז אויטער גענאנגען האט ער אראפ גענומען אקומץ פון אמנחה סופה בגדים אדער ווען דער פהן האט אראפ גענומען דעם קומץ פון אמנחה . איז ער גיט גיטען אנגעקלייבט אין אלע קליידער נואם אפנה דארף גיין ווען ער איז מקטיר אקרבן סופה כפויים אדער דער פהן איז גיטען קמא אזוי אטומקאה נואם ער דארף בריינגען קרבנות . אונ ער האט ניד מבויל גיטען פארין נאכט . אונ אויף קארטין איידער ער האט געקראכט דיא קרבנות האט ער אראפ גענומען דעם קומץ פון אמנחה שיא לשון וישם מנחת חוטא' אדער דער פהן האט גיט גענוואשן דיא הענט מיט די פיס ווען ער איז אריין גענאנגען צום מנחה אונ האט אראפ גענומען דעם קומץ פון אמנחה ער אדער דער פהן איז גיט גיטען געמקת . ווייל זייער בריידער זענען גישקארבין פון כל זיון . אונ ער האט אראפ גענומען דעם קומץ פון

מילה: יושב. דכעין לעמוד לשרת: ע"ג בליים כו'.
 דכעין שלא יאז דבר תנן כינו וכו' הרמב"ם: בן בתירא
 אומר יחזיר. הקומץ לתוך המנחה: ויחזור ויקמוץ
 בימין. וה"ה לכל הכן פסוליס דחשיב כמתני' ס"ל לכן
 בתירא שאם עבר אחד מהן
 וקמן יחזיר 'הקומץ למקומו
 ויחזור כהן כשר ויקמוץ ויאן
 הלכה כבן בתירא: ועלה
 בירו צרור. נמלא קומץ
 חסר ממקום הצרור: או
 גרגיר מלח או קורט של
 לבונה. דקודם קמיה
 צורר לכל הלבונה לזר אחת
 וקומץ וז"ל מלקט אותה
 ונחנה עם הקומץ וצורר הכל
 גרגיר מלח או קורט של לבונה
 הקורט: מבורץ. מלא וגדוש (ד): שקמצו בראשי
 אצבעותיו. קלא פשטן על כל סם ירו: פושט את
 אצבעותיו על פם ירו. ומכניס לזרי אכבעותיו

מלאי ארוא. ענה אפי' נגמרה יופי' לה מקרא: [ה] ועלה. וז"ל
 ויש לפרש שאין רגילין לנמס העשירין שלא יהיה בו מעט יותר
 חוס': [ו] צרור כו'. כל בני נחם לו לריבא דמי חזק צרור
 ומשום דלאו כח הקרב' הוא אבל מלח דפת הקרבה היא (דלאחר
 שיהי' הקומץ על המזבח היה
 מנוח) אימת תכשר וז' מלח
 מלח דלא איקבע כהדי מנח'
 מעיקרא שאלו מולח אלא קומץ
 בלבד אבל לבונה דאיקבע כהדי
 מנח' מעיקרא אימת תכשר
 קמ"ל גמ': [ז] גרגיר כו'. קין
 לקב"ה ראי' מזה שממליך המלח
 על כל המנחה. שזה איתו כו'.
 אלא דומיא דצורר ר"ל שאם
 נודמן ונחשעב עם הסולת שום
 דבר מזה ויעלה בירו ה"ה':
 (ז) סם אותו החוס' שמוסיפין
 משום רי' שהוא יולא וכן לחון:
 יתר מפי' חסר יולא כו' אע"ג
 דצורר כו' משום חסר הוא תו' (ה) גמרא וה"ה מאפי' תנור
 וזה דניקט קמח משום דפתחן שיך לקרולן קמח. ועמיתו:

דגיש' כיוצאין בה"מ ובתרי"ק פ'י
 [ח] חסר כו'. אגב דמפרש יתר מפי'
 דצורר כו' משום חסר הוא תו' (ה) גמרא וה"ה מאפי' תנור
 וזה דניקט קמח משום דפתחן שיך לקרולן קמח. ועמיתו:
 הקמח חון לקמיה ומוחק בגדול שלא יאל הקמח חון לאכבע וזה היה צריך לעשות כמנחת מנחת ומרהפת
 דמעשהין חסין (ה) ולאחר אפיתן פותחן וקומץ וז' אפשר לפותחן דקות כ"כ שלא יאל יולאוח חון למקומו
 בלכך מוחק בגדול מלמעלה וכאכבע קטנה מלמעלה וזו היתה מעבודת קשות שמקדש דכפשי גדול יכול להשנות
 שלא יאל לא חסר ולא יתר ורמב"ם כתב שגדלו דכרי האומר שזו עבודה קשה שמקדש והוא מפרש וקומץ כדקמ"ה איכשי
 האומר בגמ' (דף יא) דהיינו שממלא כפו ממנה כדרך שכני אלם ממלאים ידהם ממה שלקוקים בידם וז' אומר שאין
 פי' כדקמ"ה איכשי אלא שמכניס לזרי אכבעותיו כקמח ומכניס הקמח כלזרי אכבעותיו ויתר ירו אבל אילו נטול קמח אלא
 מלא שטס אכבעותיו על פם ירו ולא יותר כדי שלא יהא מבורץ ומכלכץ ויולא מוחק מלמעלה כאכבע קטנה ומלמעלה
 בגדול ולא נדחו כלל דכרי האומר שזו עבודה קשה מעבודה קשות שמקדש וטעם הגמרא כדכרי וכן פירשהו כל
 רבותי: ג' ריבה שמנה. שיעור השמן לוג לכל עשרון ואם ריבה שנתן שני לוגין או יותר לעשרון רחשו לשתי

אמנה פ"א אדער דער ביהו איו גיווען קמח
 ווען ער האט אראפ גענוקען דעם קומץ פון דיא
 מנה יושב אדער דער ביהו איו גיווען עופר עי
 גי' גי' אדער דער ביהו איו געשטאנען אויף אפרי
 עי גי' ביהו אדער דער ביהו איו געשטאנען אויף
 אפריקה עי גי' וגי' גי' אדער דער ביהו איו
 געשטאנען אויף ויין חברים פום, אונ האט אראפ
 גענוקען דעם קומץ פסוי ביא דיא אלע נאכין
 איו דער קומץ פסוי גפץ גפסאי פסוי אויב דער
 ביהו האט אראפ גענוקען דעם קומץ מיט ויין
 לינקע האנט, איו דער קומץ פסוי, אונ ער האט
 נאנט יחיד ויחזור ויקמוץ גי' ער נאל דעם קומץ
 קעהל אריין שישען צוריק אין דיא מנה אונ
 נאל געקען נאך אפריקה אקומץ מיט די רעכטע
 האנט ואונ ביי די אלע נאכין וואס איו געשטאנען
 פריער אין דיא מנה אז דער קומץ איו פסוי,
 נאנט אויף פן בתיא קען נאל אריין שישען דעם
 קומץ קעהל צוריק אין דיא מנה אונ קען נאל
 אראפ געקען אנניעם קומץ וויא דער דין איו,
 ער נאל קשר ויין קפץ ועלה בירו צרור או גרגיר מלח
 או קרס שי לבונה פסוי אויב דער ביהו האט גענוקען
 אין האנט דעם קומץ קעהל, אונ אין קומץ
 קעהל איו גילענין אשפענדיג, אדער אשטיקיר
 נאלץ אדער אשטיקיר בשמים, איו דער קומץ
 פסוי, ווייך אויף דעם ארש וואס דער שפענדיג

צוויי

(ו) דמאי חריף דמי ריבא עמי לתי ריבא לם עקן אלא
 סח קמיל דלפי' דספרי' לם עמי. לוגין ולא אמרי' סחילי וסחילי
 חילי לם וסחילי חילי לם לא לוספל נמי'. וריבא פחות מכל' לוגין ים
 פלוגתא בין רש"י והר"ם ודעת סרי"ב חילי סכרע. ופשוט' :
 (ז) דשני קומטין לגבי כ' קודשין סוס זימר מדלי סכרע משח"כ
 עמי. לוגין לגבי לוג אחד :
 (ח) הקומץ והגזון בבב"י כו'.
 ב"ד עבודת הללו משגלי' למנחה
 דגמרינן מונחי' כשיקע כדלמך
 כר"ס דלמקע מנחה למנחה
 ואשם ומסח"ס סיקמא גמרינן

והי"ס ששנה. הי"ס לבנותה פסולה. הקומץ
 את המנחה לאכול שיריה בחוץ. או כזית
 משיריה בחוץ. להקטיר קומצה בחוץ או
 כזית, מקומצה בחוץ. או להקטיר לבנותה
 בחוץ. פסול ואין בו כרת. לאכול שיריה
 למחר. או כזית משיריה למחר. להקטיר קומצה
 מקומצה למחר או להקטיר לבנותה למחר. פגול
 וחייבין עליו כרת. זה הכלל כל [ט] הקומץ והגזון בכלי
 והההלך (ס"א והמוליד) דבר שדרכו לאכול.
 חוץ למקום פסול ואין בו כרת. חוץ לזמנו פגול
 וחייבין עליו כרת.

פסולת בין שהשק על אכילה אדם בין שהשק על
 הכתוב מדבר אמת לאכילה אדם ואמת לאכילה מונח
 והוא קרא במתעבה מיירי דכתיב (ט) המקריב אותו לא
 יחשב כשעם הקרבה הוא נעל ואינו נעל כיום השלישי
 פסולה. דמתעבה חוץ למקומו פסול' המנחה כמו פסול'
 בקנ' הדם כהולכת הדם כדריק' הדם פסול המנחה כקמיל'
 ארבעה כנגד ארבעה והקומץ והלבוש עומן חשונים
 גבי מנחה כמו הדם והאימורים אלא הזבח ושירי מנחה
 האכלים כנגד הזבח האכל וכפ"כ דזכחים משורשים
 כל הני פסולים והתם ילפי' להו כולה מקראי :
 דאכול דבר שדרכו לאכול. כגון שירים :
 דבר שדרכו לאכול. כגון הקומץ אכל אם השק
 לאכול הקומץ או

צניי לוגין אייר אין אעשרון קעהל וועיין בהרעיב
 ותו"ם יח"י שנה אדער ער האם אריין גענאסין
 נייניגער וויא ארונג אייר אין אעשרון קעהל הי"ס
 יבונתה אדער ער האם אריין געלייגט ווייניג
 קשמים אין די מנחה. גאר איין שטיקל קשמים
 האם ער אריין געלייגט אין דיא מנחה פסולה אין
 דיא מנחה פסול' הקומץ אה המנחה זאכט שיריה בחוץ
 אויב ווען ער האם אראפ גענוקען דעם קומץ
 פון דיא מנחה האם ער געטראכט ער זאל עסין
 דיא איבעריגע קעהל אויסקער דיא ענדה או פניה
 פשיריה בחוץ אדער ווען ער האם אראפ גענוקען
 דעם קומץ פון די מנחה האם ער גיטראכט ער
 זאל עסין פון די איבעריגע קעהל אביסול גרויס
 וויא אאיילקירט אויסקער די ענדה יתקטיר קומצה
 בחוץ אדער ווען ער האם אראפ גענוקען דעם
 קומץ פון דיא מנחה האם ער גיטראכט ער זאל
 דעם קומץ מקריב זיין אויסקער די ענדה או פניה
 פקומצה בחוץ אדער ווען ער האם אראפ גענוקען
 דעם קומץ פון דיא מנחה האם ער גיטראכט
 אביסול פון דעם קומץ גרויס וויא אאיילקירט
 זאל ער מקריב זיין אויסקער דיא ענדה או יתקטיר
 יבונתה בחוץ אדער ווען ער האם אראפ גענוקען
 דעם קומץ פון דיא מנחה האם ער געטראכט
 ער זאל מקריב זיין דיא קשמים פון דיא מנחה
 אויסקער דיא ענדה פסול' ואין בו כרת דיא מנחה אין
 פסול אונ פרת קוקט נים זאכט שיריה יתה ווען
 ער האם אראפ גענוקען דעם קומץ פון די מנחה
 האם ער געטראכט ער זאל עסין דיא איבעריגע
 קעהל פון דיא מנחה קארנין או פניה פשיריה יתה

כרת

להקטיר השמים חוץ לזמנו לא סמל (ח) דכמלה דעוהו חלל כל אדם: ובלבד שיסריב המתיר. הקומץ: כהלכותו. כאלו היה כשר שלא יהא שם שום פסול אלא הסגול בלבד חלל אם יש בו פסול אחר אינו חסוב יותר פגול ואין בו כרת: קמץ בשתיקה. שלא השג שום מחשבת פסול בשעת קמתה: ונתן בכלי והלך והקטיר חוץ לזמנו. כלומר שבשעה עבודת הללו השג על הצידים לחלן חוץ לזמנו: ד קמץ חוץ למקומו. השג בשעת קמתה לכלול השמים חוץ לעורה: נתן בכלי והלך והקטיר חוץ לזמנו ונתן בכלי. ובלבד שיסריב המתיר כמצותו. כיצד קרב מהשג דמוסות כמנה' ומיל' מה וזה נסמל כדי עבודות כו' חץ מנחה כו' רש"י: (ח) לרבותא כמ"כ כן דמ"ה פסול זניא:

קרת ויבדד שקריב הפתיר קצותו נאר ער זאר שקריב ויין דעם סתיר ודעם קומץ וואס ער איז מתיר דיא מנחה גלייה ווי ער וואלט גיווען פשר. דאס מיינט קען עס נאר גיט זיין אויף די מנחה קיין אנדער פסול נאר דער פסול פון פגול ארזין. אבער אז די מנחה האט נאך אפסול, אויסקער דעם פסול פון פגול. קומט גיט קרת כיצד קרב הפתיר קצותו וויא מיינט קען זאל דעם קומץ שקריב ויין וויא דער דין איז קמץ דשתיקה ווען ער האט גינוקען דעם קומץ פון די מנחה. האט ער געשוויגען. ער האט גאר גיט גיטראכט קיין פסולה טראכטונג ונתו גלי' ונתו והקטיר נאר ווען ער האט ארזין גילייגט דעם קומץ אין דיא גלי'. ווען ער איז גינאנגען מיט דעם קומץ צום מנחה. און ווען ער האט מקטיר גיווען דעם קומץ אויף דעם מנחה. בייא אייגע פון דיא אעזע דריי וואכן האט ער גיטראכט חוץ קיפני ער זאל עסין די איבעריגע קעהר פון דיא מנחה שפעטער ווי די צייט איז צו עסין או שפעט חוץ קיפני אדער ווען ער האט גינוקען דעם קומץ פון דיא מנחה האט ער גיטראכט ער זאל עסין די איבעריגע קעהר פון די מנחה שפעטער וויא די צייט איז צו עסין אדער ער זאל שקריב ויין דעם קומץ שפעטער וויא די צייט איז צו מקריב ארזין גילייגט דעם קומץ אין אפלי. ווען ער האט גיטראגין דעם קומץ צום מנחה. ווען ער האט מקריב גיווען דעם קומץ אויף דעם מנחה. האט ער געשוויגען ער האט גאר גיט גיטראכט קיין פסולה טראכטונג או שפעט ונתו גלי' ונתו והקטיר חוץ קיפני אדער ווען ער האט גינוקען דעם קומץ פון דיא מנחה. און ווען ער האט ארזין גילייגט דעם קומץ אין אפלי. און ווען ער האט גיטראגין דעם קומץ צום מנחה. און ווען ער האט מקריב גיווען דעם קומץ אויף דעם מנחה. בייא אייגע פון דיא דרייא וואכן האט ער גיטראכט ער זאל עסין דער איבעריגע קעהר פון די מנחה אויסקער די ענקה או שפעט ונתו גלי' ונתו והקטיר חוץ קיפני אדער ווען ער האט גינוקען דעם קומץ פון דיא מנחה. ווען ער האט גיטראגין דעם קומץ אין אפלי. ווען ער האט גיטראגין דעם קומץ צום מנחה. און ווען ער האט מקריב גיווען דעם קומץ אויף דעם מנחה. בייא אייגע פון דיא דרייא וואכן האט ער גיטראכט דיא ועקריגע. ער זאל עסין דיא איבעריגע קעהר פון די מנחה שפעטער וויא די צייט איז צו עסין

עבודות הללו תשג על הסירים לאלו חוץ לזמנו: מנחת חומא וקנאות. יש כהן עוד פסול אחר המזוהאן מידי פגול כגון שלא לשמן דלמריק כריס סרקין דפסולות חס קמלן שלא לשמן וכלשת שחר העבודות תשג עליהן חוץ לזמנו או חסי' הקאטין חוץ לזמנה והשאר שלא לשמן הולאו מידי פגול: או שקמין או נתן כבלי או הוליד או הקמיר שלא לשמן. כלומר איזו מאלו שטעה שלא לשמן והשאר על מנת לאכול לטריס חוץ לזמנו לא קרב המתיר

[נ] ימחר. דהיינו חוץ לזמנו דמנחה אינה נאכלת אלא לזמנה וליה דלמסקא למעטא ולתסרטי:

מנחת חומא ומנחת קנאות שקמין שלא לשמן ונתן כבלי והלך והקמיר חוץ לזמנו או שקמין חוץ לזמנו ונתן כבלי והלך והקמיר שלא לשמן. זה הוא שלא קרב המתיר כמצותו. לאכול בזית בחוץ ובזית [י] למחר. כזית למחר ובזית בחוץ כחצי זית בחוץ ובחצי זית למחר. כחצי זית בחוץ ובחצי זית למחר. אר"י זה הכלל אם מחשבת הזמן קדמה למחשבת המקום וזוין בו ברת. אר"י זה הכלל אם מחשבת הזמן קדמה למחשבת המקום

כעבוד' אחת ולר' יהודה אלתרין דלא תימא כשתי עבודות הוא דפליג ר' יהודה דבשר קמייתא חולא' אכל כהן עבוד' מודה קמ"ל: בזית למחר ובזית בחוץ. אע"פ ששכח תחלה לחוץ לזמנו הולאו שניה מידי חסר: א"ר יהודה זה הכלל כו'. רבי יהודה פליג חס"ק בין כעבודה אחת בין כב' עבודות ואין הלכה כר' יהודה:

קארגין. דאם הייסט ער האט גיט מקריב גיווען דעם קוקין וויא דער דין איז. ווארום אויסקער די גיטראכטונג ער זאל עסין דיא קעהר פון דיא מנקה קארגין. האט ער נאך גיטראכט ער זאל עסין דיא קעהר פון די מנקה אויסקער דיא ענרה. דריבער קוקט גיט גרת אויף די מנקה מנחת חומא ויפנת קנאות די מנקה פון אחומא אונ די מנקה פון אסוקה שקמין ש"א ישפון וואס דער בהן האט גענוקען דעם קוקין פון דיא מנקה. גיט צו זייער נאמען. גאר אויף דעם נאמען פון איין אנדער מנקה וימז גזלי וימז והלך והקמיר חוץ לזמנו אונ ווען ער האט אריין געלייגט דעם קוקין אין אפלי. אונ ווען ער האט גיטראכט דעם קוקין צום מנקה. אונ ווען ער האט מקריב גיווען דעם קוקין אויף דעם מנקה. ביי אייגע פון דיא דריי ואכין האט ער גיטראכט ער זאל עסין די איבעריגע קעהר פון דיא מנקה קארגין או שקמין חוץ לזמנו אדער ווען ער האט גענוקען דעם קוקין פון די מנקה האט ער גיטראכט ער זאל עסין די איבעריגע קעהר פון די מנקה קארגין וימז גזלי והלך והקמיר ש"א ישפון אונ ווען ער האט אריין געלייגט דעם קוקין אין אפלי. אונ ווען ער האט גיטראכט דעם קוקין צום מנקה. אונ ווען ער האט מקריב גיווען דעם קוקין אויף דעם מנקה. ביי אייגע פון דיא דריי ואכין האט ער גיטראכט גיט צו זייער נאמען. גאר צו דעם נאמען פון איין אנדער קרבן או שקמין וימז גזלי והלך והקמיר ש"א ישפון אדער ווען ער האט גענוקען דעם קוקין פון די מנקה. אונ ווען ער האט אריין געלייגט דעם קוקין אין אפלי. אונ ווען ער האט גיטראכט דעם קוקין צום מנקה. אונ ווען ער האט מקריב גיווען דעם קוקין אויף דעם מנקה. ביי אייגע פון די אלע פיר ואכין האט ער גיטראכט גיט צו זייער נאמען. גאר צו דעם נאמען פון איין אנדער קרבן. אונ ביי דיא איבעריגע דריי ואכין האט

ער גיטראכט ער זאל עסין דיא קעהר פון די מנקה קארגין. וויא ש"א קרב הפתיר קמיוחו דאם הייסט קען האט גיט מקריב גיווען דעם קוקין וויא דער דין איז. ווארום אויסקער די גיטראכטונג ער זאל עסין די קעהר פון די מנקה קארגין. האט ער נאך גיטראכט דער קוקין זאל ויין צו דעם נאמען פון איין אנדער מנקה. דריבער קוקט גיט גרת אויף דיא מנקה. גאט צו זייער נאמען. גאר אויף דעם נאמען פון איין אנדער מנקה וימז גזלי וימז והלך והקמיר חוץ לזמנו אונ ווען ער האט אריין געלייגט דעם קוקין אין אפלי. אונ ווען ער האט גיטראכט דעם קוקין צום מנקה. אונ ווען ער האט מקריב גיווען דעם קוקין אויף דעם מנקה. ביי אייגע פון דיא דריי ואכין האט ער גיטראכט ער זאל עסין די איבעריגע קעהר פון דיא מנקה קארגין או שקמין חוץ לזמנו אדער ווען ער האט גענוקען דעם קוקין פון די מנקה האט ער גיטראכט ער זאל עסין די איבעריגע קעהר פון די מנקה קארגין וימז גזלי והלך והקמיר ש"א ישפון אונ ווען ער האט אריין געלייגט דעם קוקין אין אפלי. אונ ווען ער האט גיטראכט דעם קוקין צום מנקה. אונ ווען ער האט מקריב גיווען דעם קוקין אויף דעם מנקה. ביי אייגע פון דיא דריי ואכין האט ער גיטראכט גיט צו זייער נאמען. גאר צו דעם נאמען פון איין אנדער קרבן או שקמין וימז גזלי והלך והקמיר ש"א ישפון אדער ווען ער האט גענוקען דעם קוקין פון די מנקה. אונ ווען ער האט אריין געלייגט דעם קוקין אין אפלי. אונ ווען ער האט גיטראכט דעם קוקין צום מנקה. אונ ווען ער האט מקריב גיווען דעם קוקין אויף דעם מנקה. ביי אייגע פון די אלע פיר ואכין האט ער גיטראכט גיט צו זייער נאמען. גאר צו דעם נאמען פון איין אנדער קרבן. אונ ביי דיא איבעריגע דריי ואכין האט

גיטראכט

בא יום ה משנה

פגול וחייבין עליו כרת. ואם מחשבת המקום קרמה למחשבת הומן פסול ואין בו כרת. והכ"א זה וזה פסול ואין בו כרת. לאכול כחצי זית ולהקטיר כחצי זית. כשר. שאין אכילה והקטרה מצטרפין:

גיטראקט אויף דעם אָרט, דהיינו פריער האט ער גיטראקט ער זאל עסין דיא מנחה קארנין. דער נאך האט ער גיטראקט ער זאל עסין דיא מנחה אויסקער די עזרה פני תמימים עלי פרת איו דיא מנחה פגול אונ עם קימט פרת ואם מחשבת תמימים קרמה פחשבת תומן אונ אויב ער האט גיטראקט אויף דעם אָרט פריער וויא אויף דיא צייט, דהיינו פריער האט ער גיטראקט ער זאל עסין די מנחה אויסקער די עזרה, דער נאך האט ער גיטראקט ער זאל עסין דיא מנחה קארנין פסול תין בו פרת איו דיא מנחה פסול אונ פרת קימט נים תמימים אוקרים אונ די תמימים זאגין זה וזה פסול ואין בו פרת סאיי פריער האט ער גיטראקט ער זאל עסין די מנחה קארנין דער נאך האט ער גיטראקט ער זאל עסין די מנחה אויסקער די עזרה, סאיי פריער האט ער גיטראקט ער זאל

נמרא מנחות דף י"א ע"א

הלכה כ' טלס כלי החיטון דהור דמלכות דכריאה במוכן

רש"י

ברקמצי אינשי משמע

כלל האלכשות: זרת, אלכט קטנה ממנה מתחיל צורת ונסקא מינה למדת משן זרת ארכו: זו קמיצה, ממנה מתחיל הקומץ מאלתו אלכט שאלל

אמר ליה אבוי רבא ביצד קומצין איל ברקמצי אינשי איתיביה זו זרת זו קמיצה זו אמה זו אוצבע זו גודר אלא להשוות (כלומר קומץ מלא היר כדי שלא יהא חסר ואח"כ מוחק באצבע קטנה מלמטה) היכי עבדי אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב חופה שלש אוצבעותיו עד שמגיע על פס ידו וקומץ. תניא נמי הכי מלא קמצו יכול מבורץ

הקטנה: זו אמה. ממנה מודדין כל אמות הבנין והכלים לטי שהיה ארוכה מכולן וז' אמות היו כשזמן הכירה כ' מקלות שהן אמה ובהן מודדין אמות הבנין ואותן מקלות נמדדו בלוחו שהוא ארוך: זו אוצבע. לכלל הכתן אלכט כדס: זו גודר. לכהנות דמזרע אלמא קמיזה כקומן ולא זרת. ומשי כי חמריק דכולהו אלכשות כשיקן לקמיל: להשוות. דלס יולא קמה למטה מן הקומץ מוחקו ומשייהו באלכט קטנה שלא יהא מבורץ וכן מלמעלה כגודל: היכי עבדי.

גָּרָא ווען קען נעמט דיא מעהל פון די מנחה נעמט קען טאקי מיט די נאנצע האנט אַזא תשוח גאר מיט דעם קליינעם פינגער פארקלייבט קען אונ דיא מעהל קלייבט גאר אין דריי פינגער. זאנט די גָּרָא היכי עבדי ווי אזוי טוהט דער בהן ווען ער נעמט די מעהל פון די מנחה אָפּ רב ויטרא בר טוביה אָפּ רב די מנחה פון גיזאנט פון רבים וועגין חופה שלש אוצבעותיו ער שפניע ער פס ידו וקומץ ער עפינט דיא האנט אונ ליינט די דריי פינגער ואצבע אָפּה קומץ אויף די מעהל אונ ביינט איין די פינגער ביו צו דיא האנט אונ הייבט אויף די האנט. ווי פיל מעהל עס האט זיך אָנגענומען אין די דריי פינגער דאס איז דער קומץ פּגיא נטי הכי מיר האבין אויף אזוי גילערונט עס שמיים אין פּסוק דער בהן זאל נעמען פון די מעהל קיט קומצו אפולען קומץ. אפולע האנט כיוי סניק וואלטיין מיר כיינען ער זאל נעמען אזוי פיל מעהל אז דיא מעהל זאל ארויס

אָפּר זיי אַבוי ירבי אבוי האט גיזאנט צו רבא ביצד קומצין וויא אזוי נעמט דער פּהן דאס ביסור מעהל פון דיא מנחה אָפּר זיי האט רבא גיזאנט צו אבוי גרמצי אינשי וויא אלע מענקשין נעמען אביסור מעהל אין האנט זאנט דיא גָּרָא איתבייה איהוועל ריר פּרענין אקשיא מיר האבין גילערונט זו זרת זו קמיצה זו אָפּה זו אוצבע זו גודל דער קלעקס- מער פינגער הייקט זרת. דער פינגער וואס געבין קליינעם פינגער הייקט קמיצה. דער דריטער פינגער הייקט אָפּה. דער פּערטער פינגער הייקט אָפּה. דער גראדער פינגער הייקט גודל. פאר וואס רופט קען קומץ דעם פינגער וואס געבין זרת. געוויס ווייל דיא מעהל פון די מנחה נעמט גאר דער פּהן מיט דריי פינגער איו דער פינגער וואס הייקט קומץ אונטען וואס ביי אים לאזט זיך שוין אים די מעהל. זעהן מיר דאך אז קען נעמט נים דעם קומץ מיט דיא נאנצע האנט. איו נאך אקשיא אויף רבא. ענפערט די

למחיתין מהדר דקתני זו קמלה דממנה מתחיל הקומץ: תלמוד לומר בקומצו. אי בקומצו יכול בראשי אצבעותיו תלמוד לומר מלא קומצו הא כיצד חופה שלש אצבעותיו על פס ידו וקומץ. במחבת ובמרחשת מוחק בגודלו מלמעלה ובאצבעו קמנה מלמטה וזו היא עבודה קשה שבמקדש. זו ותו לא והאיכא מליקה והאיכא חפינה אלא זו היא אחת מעבודות קשות שבמקדש. אמר ר' פפא פשיטא לי מלא קומצו בדרקמצי אינשי. בעי רב פפא קמץ בראשי אצבעותיו מאי. מן הצדדין מאי ממטה למעלה מאי תיקו.

דמטיקון אשוין דלחר לקמן כפ' אלו מנחות נקמלות ללחר שכן אשוין פותחן וקומץ הלכך אי אפשר לסיבתן דקות כל כך וכשהוא קומץ יולאות חוץ למקומו הלכך מוחק בגודלו מלמעלה ובאצבעו קמנה מלמטה: וזו היא עבודה קשה שבמקדש. שצקוטי גדול הוא משום ולא יחא לא חסר ולא יותר: מליקה. אמר כפ' קדשי קדשים זו היא עבודה קשה: ובהפינה. נמי אמרינן כפרק הולילו לו כמסכת יומא חזקה את הנוך בראשי אצבעותיו ומעלה בגודלו זכו' וזו היא עבודה קשה: בדרקמצי אינשי. מכניס ידיו אצבעותיו ודוחק בקמח והקמח נכנס בתוך ידו:

ארויס גיין פון אלע ניימיין פינגער פליגה ויפיר לערוגט אוגן דער פסוק צו זאגן בקומץ די מעהל זאל זיין אינגווייניג אין קומץ. אין דיא פינגער אי. בקומצו יכו בראשי אצבעותיו אז עם וואלט געשטאנען בקומצו. די מעהל זאל זיין אין דיא פינגער. וואלט איך מיינען וואס ווייניגער מעהל ער נועט נעמען נועט אלץ בעסער זיין. ווארום איז דאך גענויס אין די פינגער. דריבער זאל ער גאר נעמען אביסל מיט די שפיץ פינגער פליגה ויפיר מלא קומצו לערוגט אוגן דער פסוק צו זאגן ער זאל נעמען מעהל אפולע האנט הא כיצד ווי זאל ער טאהן חופה שלש אצבעותיו על פס ידו וקומץ ער גפינט די האנט און לייגט די רביי פינגער ואצבע אמה קומץ אויף דיא מעהל און בייגט איין די רביי פינגער ביז צו די האנט און הייבט אויף דיא האנט. ווי פיר מעהל עם האט זיך אנגענומען אין דיא רביי פינגער דאס איז דער קומץ בפרשת יבברשת אמנה נואם זיא איז געבאקט גינארין אין אמחבת אדער אין אמחשה. און נאך דעם באקן צו ברעקיקט קען דיא מנה אויף שטיקלאך. און פון דיא שטיקלאך דארף קען אראפ נעמען אקומץ. נעמט ער אויך דיא שטיקלאך מיט דיא רביי פינגער אזוי וויא ער נעמט די מעהל מיטק בגודלו כפינה יבאצבע קפנה פלפסה מיט דעם גראבין פינגער פארקלייקט ער פון הויבין און מיט דעם קליינעם פינגער פאר גלייכט ער אונטן. עם זאל גאר ניט ארויס גיין פון האנט. ניט פון הויבין און ניט פון אונטן ווי היא עבודה קשה שפסקת און דאס איז די שווערסטע עבודה פון די עבודות נואם זענען גינען אין בית המקדש. נוייל דאס איז געבאקמע שטיקלאך איז שווער צו פארקלייבין הויבין און אונטן די האנט זאל זיין פור ניט עם זאל פלעין אינגווייניג און ניט עם זאל ארויס גיין אשטיקול אויסער די האנט. פרעגט דיא גמרא וי היא ותו יא גאר דיא עבודה איז דיא שווערסטע. און נאך שווערע עבודות

אמר רב פפא פשיטא לי מלא חפניו כרחפני אינשי. בעי רב פפא בראשי אצבעותיו. חפן בראשי אצבעותיו מהו. מן הצדדין מהו. חפן כזו וכזו וקרובין או אצל זו מהו תיקו. בעי רב פפא דבוקיה לקומץ בדפניה דמנא מאי תוך כלי בעינן והא איכא או דילמא הנחה בתוכה בעינן וליכא תיקו בעי מר בר אשי הפכי למנא ודבוקיה לקומץ בארעיתא דמנא מאי הנחה בתוכו בעינן והא איכא אד דלמא כתיקונו בעינן וליכא תיקו :
 ידו לתוך ידו. לישנא אחרינא מן הלדדין מלידי הללים עלא קמן כאלמע הכלי : מרמטה למעלה. שהכניס ראשו אלכעותיו כקמח ונכ היד כנגד הקמח וקומץ : מלא חפניו. דהיי"ל קטורת סמיס לכה : כרחפני אינשי. שמכניסין ידיו ודיהם וחומטים : מן הצדדין. שהכניס קטורת כחפניו דרך צד גודל לאכזב ל"א מן הלדדין של כלי : דבוקיה לקומץ. כשעת קידושו ככלי כדפנו דמנא מכפטים : בארעיתא דמנא. כגון שהיה לכלי בית קבול מחזוריו כמו שיש בקערות :

מיט דיא פינגער אזוי וויא קען געקומען און מיט אריבער אָדער מיט אַלאַפּעקע אונ האַט פאך-מאכט דיא האַנט אונ האַט פאךגלייכט הויבן אונ אונקען. קעגן קען אזוי אָדער גיין מיט דיא שאַלדן זענען ניט גיענפערט גינאריין. ווייס קען ניט וויא דער דין איז אַפּט רב פפא פשיטא לי מלא חפניו כרחפני אינשי רב פפא זאגט דאס איז ביי מיר געוויס נואם עם שמיים בייא יום כפור דער פהן גרוד זאל געקען פולע הענט מיט קטורת. האט גערענאקט געקען דיא קטורת ווי אלע מענטשן געקען גער שטעקט אריין ביי דע הענט מיט דער זייט אין דיא קטורת אונ שעקט אן פולע הענט מיט דיא קטורת גי רב פפא האט רב פפא גיפערענט ופן בראשי אצבעותיו מהו אז דער פהן גרוד האט גענוקען דיא קטורת מיט זייגע שפיץ פינגער גער האט אריין גישטעקט זייגע שפיץ פינגער אין דיא קטורת גאנץ טיף ביו גער האט אָנגענוקען ביי דע הענט פול מיט קטורת. קעגן קען אזוי אָדער קען טאר ניט פון הצדדין מהו דער פהן גרוד האט אריין גישטעקט ביי דע הענט אין דיא קטורת אונ האט צו שפרייט דיא פינגער אונ דיא קטורת אין אריין געקוקען אין די הענט פון צווישען דיא פינגער ביו עם איז גינאריין פולע הענט מיט קטורת. קעגן קען אזוי אָדער קען טאר ניט הפן ביו ידו וקרובין וי אצל זו מהו אז דער גרוד האט גענוקען איין האנט געוונג-דער פול מיט קטורת. אונ האט גענוקען דיא אָנדערע האנט געוונגער פול קטורת נאכדעם האט גער צו ואקען גענוקען איין האנט צו דיא אָנדערע. קעגן קען אזוי אָדער גיין מיט דיא שאַלדן זענען ניט גיענפערט גינאריין. ווייס

קען ניט וויא דער דין איז גי רב פפא דבוקיה לקומץ דבפניה דמנא פאי רב פפא האט גיפערענט אויב דער פהן האט אראפ גענוקען דיא ביסול מעהל פון דיא מנהג וויא דער דין איז. גאר ווען גער האט געדארקט דאס ביסול מעהל אריין זייגן בונדער אין אהייליגע פלי האט גער דיא מעהל אָנגעקלעקט אויף די וואנט פון די פלי אינווייניג. קעגן קען אזוי אָדער גיין וויא פלי געגן מיר דארפן דיא ביסול מעהל זאל גיין אין דער פלי והא איכא אונ דיא מעהל איז דאך אין דיא פלי. איז פאר או דימא הנחה בתוכה בעינן וליכא אָדער קען דארף דיא ביסול מעהל זאל גינען אין דיא פלי אונ זיא זיגט דאך ניט אין דיא פלי מיט דיא שאַלדן איז אויך ניט גיענפערט גינאריין גי מר בר אשי מר בר רב אשי האט גיפערענט דבפניה דמנא דבוקיה לקומץ בארעיתא דמנא פאי אויב דער פהן האט איפערגעקערט דיא פלי אונ דער דעק פון דיא פלי פון דיא אויטווייניגקייט זייט גיט אויך אריין טיף אין דיא פלי אונ גער האט געזייגט די ביסול מעהל אויף דעם דעק פון דיא פלי. וויא איז דער דין מנהג בתוכה בעינן צו דארף קען גאר האבן דיא ביסול מעהל זאל גינען אין אפלי והא איכא אונ דאס איז דאך דא. דיא ביסול מעהל זיגט דאך אין די פלי או דימא כתיקונו בעינן וליכא אָדער קען דארף דיא מעהל זאל גינען אין דיא פלי וויא איז אפלי דארף גינען. אונ דאס איז דא גישם אזוי. קען דארף ניט דיא פלי זאל גיין איפערגעקערט אויף דיא אָנדערע זייט אונ אויף דיא אָנדערע זייט פלי זאל גינען דיא מעהל מיט איז דיא שאַלדן ניט גיענפערט גינאריין אונ קען ווייס ניט וויא דער דין איז :

זודר בא דף מ"ג ע"ב ת"ת לזילות יוד הא ואו הא

יחודא דא הא אמרן ככמה זוכתי יחודא דכל יומא אויבו יחודא דקרא (דכריסו) שמע ישראל ה' אלהינו ה' הא כללוא חד. ועל דא חקרי חד. הא תלת שמיהן איטון. היך איטון חד. זאע"ג דקרינן אחד היך איטון חד. חלל כחיווא דרוח קדישא אחידע ואיטון כחיו דעינא סחימא למנדע דתלתא חלין אחד. ודא אויבו רוח דקול דאשתמע. קול אויבו חד ואיבו תלתא גווינן אשא ורוחא ומיא וכלוא חד כרוח דקול (ולאו איטון חלל חד). אוף הכא ה' אלהינו. סוף עד סופא דכלל כהאי קול דקא עביד כהני תלתא דאיטון חד. ודא אויבו יחודא דכלל יומא דאחגלי כרוח דרוח קדישא

קודשא. וכמה גוונים דיחודה אהערו וכלהו קשט. מאן דעביד האי עביד. ומאן דעביד האי עביד. אכל האי יחודה דהא און מתערי מתתא כרוז דקול דליהו חד דא הוא כרירא דמלה האי בכלל. לבתר פרע כדקאמין - פרעה הכיעלה הוא רוא דלינה קשיא (סס יא) השמרו לכם. אליו איונו חסליו דרישא ותסלין דדרושא כנוונא דא כחד ביתא והא אהערנא ביה וכלהו רוא חדא. קשרא דחסליו דרישא איהו דל"ת ועל דא כתיב (שמות לב) וראית את אחורי. וע"ד איהו לחסורא ותמן אהקשר כלל כהשרא חדא ואיהו כד מנחא אליו חסליו דדרושא לחתקשרא (ס"א חית קשרא) אחרא רוא דכרית קדישא רוא דא כמה דחמער בכמה דוכתי וכלא רוא חדא. זכאין איונו ישראל דידין רוא דא ואלעייך כר כס לאחא לון כל יומא למהוי בדיוקנא עלאה ועליה כתיב (דברים כח) ורוא כל עמי הארץ כי סס ה' נקרא עליך ויראו ממך ע"כ. כרוך יי לעולם אמן ואמן:

הלכה פסוקה יוסף לחק מוסר

הרמב"ם הלכות איסורי ביאה פרק כ"א

מלוקט מספרי מוסר

(א) אסור לאדם להסתכל בנשים בשעה שהן עומות על הכביסה אפי' להסתכל בבגדי צמר של אשה שהיא מכירה אסור שלא יבא לידי הרהור: (ב) מי שפגע באשה בשוק אסור לו להלך אחריה אלא רץ ומסלק לצדדין או לאחריה וכל המהלך בשוק אחרי אשה ה"ו מקלי עמי הארץ ואסור לעבור על פתח אשה וזנה עד שירחק ד' אמות שנאמר ואל תקרב אל פתח ביתה: (ג) ואסור לאדם שאינו גשוי לשלוח ידו בכבושי שלא יבא לידי הרהור ואפי' אסור לאדם להסתכל בנשים בשעה שהן עומות על הכביסה אפי' להסתכל בבגדי צמר של אשה שהיא מכירה אסור שלא יבא לידי הרהור: (ב) מי שפגע באשה בשוק אסור לו להלך אחריה אלא רץ ומסלק לצדדין או לאחריה וכל המהלך בשוק אחרי אשה ה"ו מקלי עמי הארץ ואסור לעבור על פתח אשה וזנה עד שירחק ד' אמות שנאמר ואל תקרב אל פתח ביתה: (ג) ואסור לאדם שאינו גשוי לשלוח ידו בכבושי שלא יבא לידי הרהור ואפי' מתחת סבורו לא יכניס ידו שפא יבא לידי הרהור.

(א) אסור לאדם להסתכל בנשים בשעה שהן עומות על הכביסה אפי' להסתכל בבגדי צמר של אשה שהיא מכירה אסור שלא יבא לידי הרהור: (ב) מי שפגע באשה בשוק אסור לו להלך אחריה אלא רץ ומסלק לצדדין או לאחריה וכל המהלך בשוק אחרי אשה ה"ו מקלי עמי הארץ ואסור לעבור על פתח אשה וזנה עד שירחק ד' אמות שנאמר ואל תקרב אל פתח ביתה: (ג) ואסור לאדם שאינו גשוי לשלוח ידו בכבושי שלא יבא לידי הרהור ואפי' מתחת סבורו לא יכניס ידו שפא יבא לידי הרהור.

האיש אשר עברו עליו מים הוזהרו ויכסל כאיסורי עריות או בא על המכוס או הסחית ורעו יתמרמר ידקה ישום על אשר הכעים את גורלו ופנס בשמות הקודש. ולחיש אשר אלה לו איך ילכש מעדנים והוא מוכן לפורעניות ויגדל כחץ שיניו. איך קרוע לבוש הכוז. איך ישמרר על משרתיו והסרים למשמעתו והוא כוזי לפניו ית' וכרוזא קרי בחיל דא פבדל דמירד כמרים והוא נתעב ונאלח לכל זכא השמים אך יישן על חטא ככזזה וזוכן מתחת סבורו לא יכניס ידו שפא יבא לידי הרהור.

האיש אשר עברו עליו מים הוזהרו ויכסל כאיסורי עריות או בא על המכוס או הסחית ורעו יתמרמר ידקה ישום על אשר הכעים את גורלו ופנס בשמות הקודש. ולחיש אשר אלה לו איך ילכש מעדנים והוא מוכן לפורעניות ויגדל כחץ שיניו. איך קרוע לבוש הכוז. איך ישמרר על משרתיו והסרים למשמעתו והוא כוזי לפניו ית' וכרוזא קרי בחיל דא פבדל דמירד כמרים והוא נתעב ונאלח לכל זכא השמים אך יישן על חטא ככזזה וזוכן מתחת סבורו לא יכניס ידו שפא יבא לידי הרהור.

אנא אויסקרופונג רופא אויס מיט פח דא עקנדא דפריד דכרית דאס איז דער קנעכט וואס האט געזינדניגט אין זיין הערר והוא נתעב ונאלח לכל זכא השמים און ער איז פארמיאוסת בייא דיא אלע הערשאפט פון היממעל איך יישן על חטא ככזזה ויבא לידי הרהור ואפי' מתחת סבורו לא יכניס ידו שפא יבא לידי הרהור.

ללכה

ללכת מדחי אל דחי כיד מלאכי חבלה חכרים לוררים . או
 לזאת השקוץ והתקוץ לשוב אל ה' ולעבוד עבודתו וימינו
 פשוטה לקבל שכר :

ללכת מדחי אל דחי כיד מלאכי חבלה חכרים חזירים און
 ער איז אנגעקרייט צו גיין פון איין פארשטויסונג
 צום אנדערן דורך די אויבערבראקטע קלאַב
 חבלה וואס זענען וויינע שונאים אי קואט השתונ
 והתבונן לשוב אל ה' ובעבור עבודתו דריבער זאלקסטו
 דיה גוט בעמראקטין צו טאהן תשובה צו גאט
 און זאלקסט אים דינען וימינו פשוטה קבל שכר און
 זיין רעכטע האנט איז אויסגעשפרייט ער זאל
 צו געקען דיא בענקשין וואס טוהען תשובה :

וואס האט אנויב קעג האקטין דעם גליד אין האנט, און דער נואם האט
 האקטין דעם גליד אין האנט אפילו ווען ער איז משתין :

בא ליל ו תורה

אונקלוס

כ"ו פסוקי שמירת נגד מילוי ב"ן ור' ה' ר' ח' והעשת ממנו צידוק ותיב בניקוד ששי

כ"ו ויחוק יהוה את לב פרעה ואל
 אבה לשלחם: כח ויאמר לו פרעה
 לך מעלי השמר לך אל-תסף
 ראות פני כי ביום ראתך פני

בעל הטורים

(כח) לך מעלי. מעלי בניי כפסח רמו שפסח ילאו: אל חוסף.
 כ"ו כמכורה. דין וחיך אל חוסף דבר אלי עוד כדבר הזה אל
 פני כי כיום ראותך פני תמות אל השם כעת מותו אל חוסף

חיוק ח' את לב פרעה

(כז) ויחוק ה' וגו' ולא אבה וגו'. יעיד ס' כי כפעם הולח
 החליט בדעתו שלילת שליחות ישראל ולא נשאר כדעתו
 לחשוב מהטובת אס יחוש למכות או אס יסבול מכות הגדולות
 אלא החש הדבר יעבור על דברי ה' הנס שיהרג. או ירלס
 שנתחכ' לעשות חיסן שלא יבואו עליו עוד מכות וכו' אין הכרח
 לשלחם והוא מה שאמר סמוך לאו' ולא אבה ויאמר לו פרעה לך
 מעלי וגו' הכולל כז כי ללך שפסח כהשע מכות שכלו לך
 שכולן היו על זכ האומן כ' בהתרא' והחד כלא התרא' למד' ג'
 שבעות היה מתרה על כל מכה ומכה ולמד' שבע אחר אחר
 מעתה נמכה וו הכאה תחייב להיות התראה ואם אין התראה
 אין מכה לזכ נתחכס והמר השמר לך אל חוסף ראות פני וכיון
 שכן אין התראה וכיון שאין התראה אין מכה והנה לא הקשה

העזת פרעה לאמור להמית שליח ח'

(כח) ויאמר לו פרעה לך מעלי וגו' כי ביום ראותך פני תמות.
 כתב הרב בעל סה"ב יס להטילא חיד העיו פרעה
 כפיו להמית שליח ה'. ואם פרעה לא היה מאמין כהנה למה
 לא המיתו מיד. אם סבור שיש לו יכולת להמיתו. ולמה דוקא

פירוש לתורת אריהם

(כ"ו) ויחוק האם גאט נישטארקט דאס הארץ פון
 פרעה יא און האט גיט ניוואקט ארויס שיקען
 די יודין: (כח) ויאמר האם פרעה גיוואנט צו אים
 לך גיאי אנועק פון מיר השמר היט דרך אל דו
 זאלקסט שוין קער גיט זעהן מיין פנים כי נוארים
 אין דעם טאג אז דו נועקסט זעהן מיין פנים
 וועסטו

תמות : כס ויאמר משה פן דברת
לא אסף עוד ראות פניך : פ
יא " ויאמר יהוה אל משה עוד
נגע אחד אניא על פרעה ועל
מצרים אחרי כן ישלח אתכם מזה
בשלחו פלה גרש יגרש אתכם
מזה : ב דברנא באזני העם וישאלו
איש א מאת רעהו ואשה מאת

כס ויאמר משה יאות
מליקתא לא אוסיף עוד
למחוי אפך : * ואמר יי
למשה עוד מכתש חד
אייתי על פרעה ועל
מצרים גמר פן ישלח
יהבון מנא פשלוחותיה
גמירא תרנא יתריד
יהבון מנא : ב מליי פנן
קדם עמא וישאלו גבר
מן חבריה ואתא מן
חבריה

תולדות אהרן
דבר נא בחזקי העם . ברכות ז טו :

בער הטורים

דבר אלי עוד בדבר הזה : (כט) לא אוסיף עוד . ב' . הכא
ואידך ולא אוסיף עוד להכות שרמז לו שכבר כלו המכות ולא
ה' כחצות הלילה וגו' . כלה . הכל גברים ונשים טף ומקנה : (ב) וישאלו . לשם מתנה נמורה כמו שאל
רשעים

שפתי חכמים

א (מהרש"ל) פי' יפה דברת שירובי של כן דברתי כתרומתי
יאות מליילת ואחר כך נתן טעם לזה דברת יפה לפי שבומתי
דברת מ"ה יפה הוא לפי שאמרתי שלא אוסיף וכו' : ב לא מלי
כליה ור"ל כמו גבי כלל תקצר חירגס נמי המתרגם גמירא

דעת זקנים מבעלי התוספות

ומי יעמוד נגדם . אך כאלה אמרתי כי היה עוד זמן עבודת
ע"כ נלך שחורר מפרעה ועמו . ופרעה הבין זאת כי בו תליא
מלחא שמשא רולס להכרחו שיאמר אני משחרר אתכם . ע"כ
אמר פרעה אני בשום אופן לא אעשה כרצונכם . אם תרצו ללאת
ממני שאני אשלח אתכם מרצוני . וזהו הראיית פנים לשאני על
ואם לא תוכלו רק רוצים אתם שאני אשלח אתכם . אז
ולא דע שלא תוכלו ללכת ביד חזקה ולא די ה' פעל כל זאת . ומשה אמר לו כן דברת . האמת אחר
בעלזך ועבדך יבואו אלי ויבקשוני ללאת בני ישראל ויחיות עולם . וכן
היה . כי כן היא המדה בופין אותו עד שיאמר רוצה אני לשחרר אתכם להיותם בני חורין . ומזן מלך מלת ואחרי כן אלה .
כלומר עתה אני רוצה ללאת רק אחר שהשחרר אותם בעל כרחך אז נלל :

עניני מכה האחרונה

פרעה ו מנדת מה שכבר
כי החללת המכות נבואה ראשונה
כי חוקה ושלחתי את ידו וגו' ונתתי את חן העם וגו' ושלח

פירוש לתורת אלהים

וועקטו ווערין גיטויט : (כס) ויאמר האם משה
גינאנט פן דברת רעקט האקטו גירעט אונ אין
דער רעקטער צייט האקטו דאס גירעט דאס
אזו אקט איך וועל שוין מער צו דיר גיט קומען
דיין פנים ועדן נאר דו וועקט שוין צו מיר קומען :
(א) ויאמר האם נאנט גינאנט צו משה עיר נאך איין
פלאג אביא וועל איך בריונגען אויף פרעה אונ אויף דיא מצרים אפרי דער נאך וועט ער איך
שיקען פנה נאר ער וועט איך אלע ארויס שיקען גיש ער וועט אייך פאר טרייבין פון דאנען :
(ב) האם נאנט נאך גינאנט צו משה דבר נא רייד איך בעט דיר קאנזי אין דיא אויערין פון דעם
פאלק ישראל וישאני ויאלין בארגין איש איבליקער קענטש פון ויזא פאח בשהו פון ויין
גינעלין וואס ער ויזו אמצרי וישאני אונ אאשה אונ בארגין פון איר גינעלינטשע וואס איז אמצרי

משלי חכמים

ב) דבר נא קאנזי הקס וגו' . דיא גמרא זאגט נאם האם
גינאנט צו משה איך בעט דיר קאנזי ויזו ויזא פאח בשהו פון ויין
דער צדיק אברהם זאל גיט זאגין ויזא נאם האם גינאנט פון
וועט

**רעותה בלי כסף וכלי זהב : ג ויהי
יהיה אתהן העם בעיני מצרים
גם האיש משה גדול מאד בארץ
מצרים בעיני עבדי פרעה ובעיני**

**הברתה מנין דכסף ומנין
דזהב : ג ויהב יי ית
עמא לרמין בעיני
מצראי אף נבדא משה
רב לחדא בארעא
דמצרים בעיני עבדי
פרעה ובעיני עמא :**

בעל המורים

יוסף להכותו אלא מכת כבודות שהיה ע"י השם לנרו : (ג) גם הליט משס . ס"ת השם כהנך משה רמו שנספס

שפתי חכמים

וכתב א"ל לפרש לשון כליון אלא לי כולו : ג ס"י אין נא האמור כלן אלא לשון כקשה : ד ו"ה שטיטא כיון שאמר הקב"ה למשה ודלי ואמר לשראל : ו"ה דמשה לא היה כדעתו להוסיף על זה דהו כשין נזילה בידם והקב"ה ס"ל דשכר עבודה קא שקלי

עניני מכה האחרונה

מה שאמר הכתוב ויהמר ה' עוד נגע וגו' פירוש שכבר אמר ה' עוד וגו' פי' שהוא מה שאמר בנבואות הראשונות כמו שרשמתי וזהו אמר משה חתך אל פרעה כס אמר ה' כחלות הילול וגו' והגם שלא מילנו שאמר לו ה' שס פרע זה של כחלות ילמד סתום מהמפורש כי כן היו שס הדברים אלא שקלר ומתקומו אחת למד כי כן אמר אלהי' ומעטס לא נאמרה נבואס ו כמלריס גם לא קשה למס יל ס' פעמיס על שאלה כלום ממלריס . (אוס"ת) :

לקוטים על התורה

קחיים גיועון , דער ספר קול מבשר שרייבט עם וענען דא צווייטער וויא מצות , אועלעכע מצות וואס דער גוף האט גיט הנאה פון וויא , אונ וויא וענען שווער דעם מענטש צו זאל וויא מקנים ויו . דהיינו תפילין וויינין אלע טאג , ציצית , סוכה , ארתוב , קען זאל גיט טאהן איין ארבעט שבת אונ יום טוב , פאסטיון יום קפור אונ אנדערע פעניתיים , אונ נאה אועלעכע מצות , דער מענטש וואס איז מקיים די מצות , מיינט לעוונט נאר צו טאהן וויא נאט האט גיבאטיון , אבער די מצות וואס דער גוף האט הנאה , עס איז אמצוה קען זאל אונ טרינקען שבת אונ יום טוב , קען זאל אנטאהן שיינע גלידער שבת אונ יום טוב , דאס איז שווער ביי דעם מענטש צו זאל גיט מיינען וויא פארקעניגען נאר וויא נאט האט גיבאטיון , דיא מצוה צו פארנין בייא דיא מצריים וילבער אונ גאלד , איז אויך אמצוה וואס דער גוף האט הנאה , דריבער האט נאט גיבאט צו משה איה קעט דיה די ואלקס וואגין צו דיא יודין וויא זאלין פארנין פון דיי : מצריים וילבערנע פליס אונ גארדענע פליס , אונ וויא זאלין גיט פארנין דיא גאלד אונ וילבער פון וויינר הנאה וועגין , וויא זאלין נאר פארנין צו מקיים ויו וואס נאט האט גיבאט צו אברהם דיא יודין וועלן ארויס גיין פון מצרים מיט אגרויס פארקענין , אברהם זאל גיט וואגין שייניגען דיא יודין וואס נאט מקנים גיועון אבער וויא זאלין ארויס גיין פון מצרים מיט אגרויס פארקענין האט נאט גיט מקנים גיועון :

משלי חכמים

וועס ארבעטיון מיט דיא יודין האט ער מקנים גיועון , קען האט טאקי מיט וויא געארבעט אונ וואס ער האט גיבאט וויא וועלן ארויס גיין פון מצרים מיט אגרויס פארקענין האט ער גיט מקנים גיועון , איז דאך אנקווא אונ אז אברהם וואלט גיט אוי וואגין , וואלט בייא נאט רעקס גיועון דיא יודין זאלין ארויס גיין פון מצרים אן אפארקענין , נאט זאלין האט דאך גיבאט דיא יודין וועלן ארויס גיין פון מצרים מיט אגרויס פארקענין , דארף דאך נאט מקנים ויו וואס ער האט גיבאט , נאר דאס וועלן סיי פארשפיין מיט אמשל , איז דארף האט געוואהנט אפאן מיט אנויב מיט אטינגען ווען , דער ווען איז געארבעטס גיוארין וויינר נראב מיט דיא פאטיון צו וואפען , אפאהל האט דאס ווייב גיבאטס צו איר פאן אונזער ווען ארבעטס ויה איז דארף וויא אברהם , ער קען גיט קעהר נאר ארבעטיון , אונ ער מיינט סעהר איז קיין מענטש דיא אויף דער וועלט נאר סיי דריי אונ דיא ערליכע פאטיון , מיין מיינונג איז מען זאל אים שיקען קומען

הָעַם : רַבִּיעִי ס ד וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֹּה אָמַר יְהוָה כִּחְצוֹת הַלַּיְלָה אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרַיִם : ה וּמַת כָּל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכוֹר פְּרֹעֶה הַיֹּשֵׁב

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּדָבַר אָמַר יי בְּפִלְגֹת לַיְלִיָּא אֲנִיא כְּתַנְיָי בְּנֹו מִצְרַיִם : ה וַיִּמַּת כָּל בְּכוֹרָא בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכוֹרָא דְפְרֹעֶה דְעֵתִיד תְּרֵא כְּתוּב . כְּכֹוֹת ג ד :

בעל הטורים

גדולו : (ה) ומת כל בכור . ג"פ בכור נפסקו חוץ מבכור פרעה כנגד בכור לאיש וכבוד לכהנה וגדול הכית : כה אמר ה' בחצות . בחצות מן הצה כמו בעשות מן עשה . בעלות המנחה מן עלה . כלומר כשיגיע זמן יציאת ישראל כשיחצה הלילה אני יוצא בתוך מצרים ובשעת מעשה ראוי לכתוב ויהי בחצי הלילה כבי"ת זהו לפי פשוטו . כי בשאמר למשה לפני הזמן של

רשיי

(ד) ויאמר משה כה אמר ה' . כעמדו לפני פרעה כאמר לו כנראה זו ה שהרי משיאל מלפניו לא הוסיף ראות פניו : כחצות הלילה . כהחלק הלילה כהלות כמו (מ"א יח) כעלות (תהלים קכד) כחרות אלס כנו וכו פשוטו ליטבו על אופניו שאין חלות שס דכר ו של חלי (ברכות ד) ור"ד כמו כחצות הלילה ואמר שאלמר משה כחלות דמשמע סמוך לו ז או לפניו או לחציו ולא אמר משם כבוד משה שלא ימלא גדלי דלי לא נאמר לו כעמדו לפני פרעה לוי נאמר לו כעמדו לפני פרעה היה מוכרח לומר כשליחותו של מקום לפני פרעה א"כ דהקב"ה הנביא למעלה מ"י טפחים וכדי עמו כיון שהוא כרשות אחר הר"מ : ו ר"ל לחלות היינו שם דכר כמו חלות לילה אקוס להודות לך כמו שאומרים חלי לילה חלל זה איתו כן דל"כ הל"ל חלות בלא כ' שאין הכי נוסף על לשון זה ועוד דחלות משמע שספק הוא חתי חלות וחלילה שספק הוא קמי הקב"ה אלא ודאי חלות כהחלק הלילה : ז ר"ל שהם אומרים חלות שם דכר הוא

דעת וקנים מבעלי התוספות

(ד) כחצות . במכסים סוף בשר ודם הביא המכות על מצרים סוף ב"ו שסרחה עליו מדינה בתחלה סוכר את אמת הכוס שלהם כך הקב"ה הביא דם ולא יכלו לשתות מן המים דאח"כ מביא קלאנים להרוע עליהם כהצוצרות וקול שופר כך הצופרעים אחר כן יורה להם חצים כן הכנים שנוכסין לחיובן כחץ . אחר כן מביא בוגרים פי' עם עז להמתים וכן ערוב . אחר כן מביא בני אדם לשלול מקניהם וכן דבר . אחר כן שלוח עליהם נפש וכל ריח רע למנפם . וכן השחין שחית מסירח . ואחר כן אבני בליסטרא וכן הברד . אחר כן מביא אוכלוסין כחות זריעותיהן וכן הארבה . אחר כן אסרין בבית האסרין וכן חשך . אחר כן הורג כל גדולים וקטנים שבהם וכן מכת בכורות . וכל מה שהביא על המצריים עתיד

פירוש לתורת אלהים

פון דעם פאלק : (ד) ויאמר האם משה גינאנט צו פרעה , ורשיי שרייבט דיא גבוואה איז צו משה גינאנט גינארין ווען ער איז גאך גישמאנען פאר פרעה . ונארום אז ער איז פון פרעה אנועק גענאנגען האט ער שוין קער זיין פנים גיט גינעקן כח אָסר : אזוי האט גאט גינאנט כחצות אזוי וויא די נאכט וועט זיך צו מיידין עם וועט זיין אהאלקע נאכט איז וועל איך ארום גיין אין מצרים : (ה) ומת כל בכור אונ עם וועט שטארבין אלע בכורים אין לאנד מצרים סוף פרעה פון בכור פרעה הייבט דער וואס איז אן גיברייט נאך

משלי חכמים

אונ צוואנגיג דובל , אונ נאנט צו אים דאס איז זיין געלט פון דיא סינף יאדער וואס די האקס בייא מיר געצויגט , נעם דיא צווייא שאפדיק אונ וועסט זיין איין גינען אין זיין העסר , וועסט קיינער גיט וויסען און די האקס בייא זיך געלט , וועסט פון גיט אנועק געמען פון די דאס געלט וויא די גיטס צו פוס אין וועט , דער משרת וואס ער זאט ביי פאקל גינעקן שאפדיין געלט , ער איז גאר גינען געוואהנט צו זעהן אין דאך דיא גרויסע

אונקלוס

דמי תב על בורמי
מלכותיה עד בוכרא
דאמתא די קמר ריתא
וכל בוכרא דבעירא
ותהי צוחתא רבתא
בכל ארעא למצרים די
כנתה לא נת ודי כנתה

על־כסאו עד בכור השפחה אשר
אחר הרחמים וכל בכור בהמה
ויהיתה צעקה גדלה בכל־ארץ
מצרים אשר כמהו לא נהיתה

רשכים

מכת כבורות או ראוי לומר כחצות כלומר כשיגיע אותו זמן שיחצה הלילה: (ה) אשר אחר הרחמים . ולחלן הוא אומר עד בכור השכי אשר כבית הכור . שני הפסוקים א' הם . כי בכור השכי הוא אחר הרחמים שהיו מטהונים אותם כמ"ש ויהי טוחן כבית האסורים : (ו) אשר כמהו לא נהיתה . הרכה כצינו לשון זכר ולשון נקבה בדבר אחד . המחנה האחת והכרו :

שפתי חכמים

כמו בחלי הלילה והקב"ה אמר למשה כחלות הלילה שהוא משמע כחמשת הלילה ממש אלף שמשפ שינה ואמר כחלות שמה כו' : פ' וא"ח וכי כשכיל השונים שיטעו יסנה דבורו של מקום (בחיי) י"ל משני שמו המכה השלושה ואילך הודו התרומות ככחואת משה של דבריו אמר לכך נחירא משה שלא יתחולל הסם ח"ו וכא לא כחיב הכא כבור השכי אלף לקמן גבי מכה כבור השכי וי"ל הא דנקטיה רש"י הכא שלא חקפה קושיא אלעיל לפירוש רבותיהו שאמרו שחמר משה כחלות שמה יטעו ויאמרו משה כדלי הוא והלא הוא אמר עד כבור השפחה משמע דהפחות' מבור השפחה לא היו ככלל וגבי מכה כחיב עד כבור השכי משמע שגם שכוים לקו שכוים פחותים מכור השפחה בדפוס' לקמן וי"ל כבור השכי למה לקו שכוים וכו' ר"ל זו אינה קושיא שמה לא הפתח שילקו הכורים אלף כהם ומ"ת אינו מוכח כהדיו מדברי משה שאין שכוים ככלל דגם הם ככלל דכבור השפחה פ' הפחותים וכבור השכי גם הוא פחות . וע"ל דה"פ שמכיל ראי' על מה שפ' לעיל שמה יטעו וכו' ואל תאמר הי"ך ש"ך שמה יסנה כשכיל שלא יאמרו ל"פ כבור השכי למה לקו וכו' שהרי מן הדיו לא היו ראוין ללקוח שהרי לא שכדו כשחל אלף כדי שלא יאמרו ה"י כן הוא : י (מפרש"ל) טעם השעבוד לחוד לא יתכן לפי שלא היה שעבוד גמור ומטעם שמתה לחוד לא יתכן לפי שלא היו עושים מעשה

רעת זקנים מבעלי התוספות

יצאו ואע"פ שנבנה ליחזקאל בחוצה לארץ שנאמר קום צא אל הבקעה בוכות אבות היה ובמקום שהרה על המים כמו נהר כבר . וכן ציינו ויקם יונה לברוח תרשישה שברה לחוצה לארץ מפני הרבור . וכן עד שלא נבחרה ירושלם היו כל הארצות כשרות למבוכות משנבחרו יצאו שנאמר השמר לך פן תעלה עולותיך וכו' ועוד קודם שלא נבחר בית עולמים

קושים על התורה

גאט גייט אריין אין גן אדן וויא עס שפייט אין זון וזתן איז דאמאלס גאט אריים געגאנגען פון זיין הייליגקייט און איז אריין געגאנגען אין מצרים וואס זיא איז גינען פאר מיט עכומ"ז און דער אויפרייקטער ארט פון דיא גאנגען נוע"ל . נאר פון נוע"ל אים צו ציינן ריא יודין ;
דיא יודין און האבין זיך גיפרייט אז זייא איז שלעכט גינען פון די קהמות נוע"ל און פיינערין . ורש"י שרייבט פאר וואס זענען גישלאגן גינארין דיא קבורים פון דיא קהמות . ווארום די מצרים האבין געריגט צו די קהמות און האבין זייא געהאלטן פאר געזין בילדער . און אז נאט וויל שטראפן איין אויפה שטראפט ער איר געזין בילדער אויף : (ו) ומימת צעקה נרדנה בך ארץ מצרים און עם נוע"ל זיין אגרוים געשריי אין דעם לאנד מצרים אשר וואס אזוי

משלי חכמים

גרויסע צעהנערס וואס דיא פאקטן פלעגן נעבן פאר אפריגן בראנפין . האט ער אגנעדויערין שרייגן צום גביר פאר מיין ארבעט וואס איך האב בייא אייך געארבעט אזוי שווער פינף יאר . גיט איר מיר צווייא שטיקלאך פאפיר . מיר קוקט בייא אייך שויענד צעהנערס . אזוי האט מיר מיין פעסער גיאנגט . און ער האט נענדאלס דעם גביר און האט אים געפליכט . ביי דער גביר האט געהיסקן מען ואל אים ארויסרייבן פון שטוב . און צו שליסען די מיר . דער קשרת איז גילאפן צו זיין פעסער שרייט

וְכַמְהוּ לֹא תִסֵּף: וּלְכָל אֲבֵינֵי יִשְׂרָאֵל
 לֹא יִחַרְץ כְּלָב לְשׁוֹנוֹ לְמֵאִישׁ וְעַד
 בְּהֵמָה לְמַעַן תִּדְעוּן אֲשֶׁר יִפְלֶה
 יְהוָה בֵּין מִצְרַיִם וּבֵין יִשְׂרָאֵל:
 וּוְרָדוּ כָל־עַבְדֵיךָ אֵלֶּה אֵלֵי
 וְהִשְׁתַּחֲוּוּ־לִי לֵאמֹר צֵא אֶתְּהָ וּכְלֵי־
 הָעַם אֲשֶׁר־בְּרַגְלֶיךָ וְאַחֲרֵי־כֵן אֵצֵא
 וְיֵצֵא מֵעַם־פְּרָעָה בְּחֵרֵי־אָף:

לא תוסף: ו לכל בני
 ישראל לא יחרץ כלב
 בל לשונו למאיש
 ומאנשא ועד בעירא
 בדי די תדעון די פריש
 בין מצראי ובין
 ישראל: ה וירדון כל
 עבדי אלן ליה ויעשו
 מני למימר פוק את וכל
 עמא די עמך ויבחר בן
 אפוק ויפק מלת פרה
 תולדות אהרן

וכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו למאיש ומאנשא ועד בעירא בדי די תדעון די פריש בין מצראי ובין ישראל: ה וירדון כל עבדי אלן ליה ויעשו מני למימר פוק את וכל עמא די עמך ויבחר בן אפוק ויפק מלת פרה תולדות אהרן

בעל הטורים

(ו) וכמהו. ב' כמס' הכל וחרץ וכמהו לא היה לפני בני ישראל: (ז) לא יחרץ כלב. המלאך המיוק ומשמית בכורי
 לומר שנס אחריו לא קם כנוהו כלכותי הכל וכמהו לא תוסף: מצרים. אבל בכור ישראל אפי' קול נבוכו של מוסק
 החיות לא יזיק אורח: (ח) וירדו כל עבדיך. דרך בכור אכר לו שהרי בשעת מעשה ויקם פרעה לילה ויקרא
 למשה ולאהרן לילה. וכל זה אמר לו משה לקיים מ"ש לו לא אוסיף עוד ראות פניך. אתה עבדיך וכו' הבואו אלי:

רש"י

(ו) לא יחרץ כלב לשונו. אומר אני שהוא לשון שנון
 לא ישן וכן (יהושע כה) לא חרץ לבני ישראל לאיש את
 לשונו לא שנו (ש"ב ה) או תחרץ תשתק (ישעיה מא)
 למורג חרוץ שנון (משלי כה) מהשכות חרוץ אדם חרוץ
 ושנון (ש"א י) ויד חרוץ תעשור חרוץ סחרים שנונים:
 כבוד למלכות שהרי כסוף ירד פרעה בעלמו אליו כלילה
 וירדת אליו והשתחוית לי (זכחס קב): אשר ברגליך.
 כל העם כ מחרץ: ויצא מעם פרעה. כשגמר דבריו ל
 יאל מלפניו: בחרוי אף. על שאמר לו אל תוסף
 דעת וקנים מבעלי התוספות

(ו) וכל בני ישראל לא יחרץ בני. והיינו הגם דאע"ג
 דאמרינן כלבים צועקים מלאך הטות בא לעיר. וא"כ
 דין ח' לצעק בשעת מכת בכורות אפילו הכי וכל בני ישראל
 לא יחרץ כלב לשונו:

פירוש לחורת אלהים

אנעשריי איז גאך גיט גיווען וכמהו לא תוסף אונ
 עם נועם שוין אזוי אנעשריי גיט ניון: (ו) וכל בני
 ישראל אונ צו אלע יודין לא נועם גיט שארפין
 אהונגט ניון צונג צו בילן אויף וייא פמאיש סאיי
 אויף אמענקש אדער אויף אבהמה פון די ישראל
 פפון תדעון דורך דעם נועם איר וויסען אשר אז
 גאט נועם אפ שידין צווישען די מצרים אונ
 צווישען די יודין: (ח) וירדו אונ אלע דינע קנעכט
 נועלין גידערין צו מיר נהשתחווי לי אונ זיי נועלין

משלי

שריים איה זאל אים געבן סויענד קופערנע צעהנערס, ווא
 נועל איה אים נעפען סויענד קופערנע צעהנערס, דער פשטער
 דאס נענופען פון נביר דיא צווייא פאפיליד, אונ ברוינגט ניי
 דעם פשטער, אונ דער פשטער וויל זייא גיט נעפען, ער זאגט
 דער פשטער וויל אים אויף נעגארן, דער פשטער האט נעסאגט
 ניון אין שפאס אונ בעקופען סויענד קרויסע צעהנערס אונ
 אכרין שפען אין זאק ער זאל זייא סקאנין אויף דיא פליצעס

מצרים

אונקלוס

ס ׀ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֹא־
 יִשְׁמַע אֲלֵיכֶם פְּרֻעָה לְמַעַן רַבּוֹת
 מוֹפְתֵי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם׃ וּמֹשֶׁה
 וְאַהֲרֹן עָשׂוּ אֶת־כָּל־הַמּוֹפְתִים
 הָאֵלֶּה לְפָנֵי פְרֻעָה וַיַּחֲזֹק יְהוָה
 אֶת־לֵב פְּרֻעָה וְלֹא־שָׁלַח אֶת־בְּנֵי־
 יִשְׂרָאֵל מֵאֶרְצוֹ׃ ס יב ׀ וַיֹּאמֶר
 יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַל־אַהֲרֹן בְּאֶרֶץ

בתקוף רגז: ׀ ואמר יי
 למשה לא יקבל מנכון
 פרעה בדיד לאסנאה
 מופתי בארעא דמצרים:
 ומשה ואהרן עבדו ית
 כל מופתיא הארץ קדם
 פרעה ואתקוף יי ית לבא
 דפרעה ולא שלח ית בני
 ישראל מארעיה: ׀ ואמר
 יי למשה ואלהרן בארעא

תולדות אהרן

ויאמר ה' אל. ראש השנה טז:

רשבים

(ט) לא ישמע אליכם פרעה. כלומר אהר כל מכה ומכה
 היה אומר הקב"ה למשה ולאהרן לא ישמע אליכם
 עד לבסוף. ויחזק ה' בכל פעם ופעם: (א) בארץ

שפתי חכמים

מ דק"ל ארבע פרעה היל' לקוף על משה לפי שמה התרה בו
 ודבר אליו קשות ועו"פ וכו': ב (נח"י) קשה לי להכתוב אומר
 מלרים: (י) ומשה ואהרן עשו וגו'. כבר כתב לנו זאת בכל המופתים ולא שאלה כאן
 לפרשה של אחריה: (א) ויאמר ה' אל משה ואר אהרן. כשכיל שיהרן עשה וטרח במופתים כמשה חלק
 לו כבוד זה במנה ראשונה שכללו עם משה בדבור: בארץ מצרים. (מכילתא) חזן לכך או אינו אלא בתוך
 הכרך ת"ל כלאחי את העיר וגו' ומה תפלה קלה לא התפלל בתוך הכרך לפי שהיתה מלאה גלולים דבור חמור

ביאור הכתוב ומשה ואהרן עשו וגו'

(י) ישמה ואהרן עשו וגו' ויחזק וגו'. כוונת הכתוב לומר
 שהם עשו את כל המופתים הלאה אפי"כ לא נחלטה

פירוש לתורת אלהים

פרעה ויא אונ האם גים גינוואלם ארוים שיקען
 די יודין פון ניי לאנד: (א) ויאמר יי אל משה האם
 גאם גינוואלם צו משה אונ צו אהרן בארץ אין לאנד
 מצרים אמר ער זאל זאגין צו די ישראל. רש"י
 שרייבט גאם האם מיט משה גירעט אונטער
 דער שטאמ אבוער אין שטאמ האם ער מיט אים
 גיט גירעט מחמת די שטאמ איז גינען פול מיט

משלי

מצרים נעם איר דינען גאם אויף דעם בארן, אברהם האם
 אויף געוואקס וואס גאם מיינס גאר דיא יודין וואס זענען גינען
 קנעכט אין מצרים אונ האבין גיט מער געוואקס גאר ארבעטין
 עסין שלאסין, וואס עס איז אמתה אונ מצות אונ אנשמה האבין
 זיין גאר גיט געוואקס, אז זיין האבין גיהערט זיין וועלן
 ארויס גיין פון מצרים מיט אנהויס פארשענן, האבין זיין
 געוואקס אנהויס פארשענן איז פול זילבער פיל גאלד, דריבער
 האם גאם גינוואקס צו משה, ווען דיא יודין וועלן ארויס גיין
 פון מצרים וועלן זיין געוויס שרייען סיר האבין געארבעט אין
 מצרים, דאס איז סקאט גינווארן, ווא איז דאס גרויסע פארן
 בענין זילבער גאלד וואס מען האט צו גינוואקס צו געבין אונן
 אויב די וועקס זיין זאגין די וועקס זיין געבין אמתה, זיין ווייסן

החדש

דמצינים דמימר: ב ירחא הדיו לכוון ריש ירחיא קדמאח הוא לכוון לירחי

תויא חדש איה. סכודיון מכ גרמט: • ראשון הוא. ר'ס ת:

בעל המורים

(ג) החדש הזה לכם. הפסוק משולש ויש בו ג' חודש וכן כן כל אחד ואחד ג' חיבות לומר כחוד כניסן ר"ה למלכים ולרגלים ולחדשים. חדש כגימ' לרגלים. לכם. אוחיות מנך. יוסן כגימ' למלכים. מתקלי' עיבור החודש כג' לכן ג' חודש כפסוק ונושאין וזוהנין כה' שאלו הג' חודש ב' מהם חדשי חדשים שהם חנושה וזוהנין כו' שד"ס כתיב עוד חודש כפרשה וכחמסיר ג' חודש כפסוק ויבארו ו' חיבות לשבעה עולים לעיבור השנה: ראשון

רש"י

כזה לא כ"ש: (ג) החדש הזה. (מכילתא ש"ר) הראהו לכהן כחידושה ואמר לו כשהיכר מתחדש יהיה לך ר"ח. ואין מקרא יולל מידי פשוטו על חדש יוסן אמר לו זה יהיה ראש לסדר מנין החדשים שהיא אייר קרוי שני סיון שלישי: הוזה. נחקה מה על מולד הלכנה כחיו שיעור תראה ותהיה לראיה לקדש ם והראה לו בלכנה את הלכנה דקיע ויאמר לו כזה ראה וקדש. וכילד הראהו והלא לא היה מדבר עמו אלא ביום שנאמר (לעיל ז) ויהי ביום אלה כיום שגאמר (במדבר טו) מן היום אשר זוה ה' והלאה אלה סמוך לשקיעת החמה נאמרה לו פרשה זו והראה גם חשכה:

דעת וקנים מבעלי התוספות

(ג) תחודש הזה. כזה ראה וקדש והכך תלוי בקדוש ב"ד כדא' ר' אשעיא כשושאל בניעין לר"ה הקב"ה אוטר למלאכי חשרת העמידו בימה והוציאו ספרים כי לפחד אני בא ורן עולמי בין כך ובין כך נבליכין ב"ד שלמשה ועברו ודחו ר"ח עד יום של אחריו לפחד אין הקב"ה דן את עולמו באין מלאכי חשרת לפני הקב"ה ואומרים לפניו ר"ה לא כך אמרת לנו לפחד אני דן את עולמי ולשמום הדיון באפט אוטר דחם חרי בני דוחין את הדיון עד לפחד והרבר מסור בידם שאתם צריכין לידך אחר קביעותם וכל מה שהם עושין געשה עשה וקל זה אמר משה ע"ה כי מי גיר נדה אשר לו וגו' בכל קראנו אליו קרוי ביה קריאתו אליו כלומר קריאת החדשים והמופדות שלנו אליו נמי הם בקראים ונעשים.

נעשה חדש זה ראש לחדשי השנה. משום הכי זוה ה' ית' מיד לשחוט העלה לעין כל רוחים ולקחתו כעשור לחדש כשליש

פירוש לתורת אלהים

עבודת פוקביוסו: (ב) החדש הזה לכם ראש חדשים דער חודש גינסן זאל צו אייך זיין דער ערשטער פון די חדשים ראשון ער זאל צו אייך זיין דער ערשטער צו אלע חדשים פון דעם יאהר, קרומך אז מען וויל ציילן דיא חדשים פון דעם יאהר זאל מען אן הייבן פון גינסן, דהיינו גינסן אייר דאס זענען געווען אויף אייביג. דריבער זאל אלע יאהר דער חדש גינסן זיין דער ערשטער פון דעם יאהר: דריבער זאל מען זיין דער ערשטער פון דעם יאהר: דריבער זאל מען זיין דער ערשטער פון דעם יאהר:

משלי חכמים

(ב) החדש הזה לכם ראש חדשים וגו'. דער מדרש זאגט ווען משלה האם גינאגט צו די יודין אין דעם חודש דעם יאר אויסקעלניום ווערן פון ספרים, האבין דיא יודין גינאגט צו משלה

מצות השם

(ד) [פסס ג] לקדש חדשים ולהשכב שנים כנית דין כלכך שנאמר (ב) החדש הזה וגו'. עם איז אמצות עשה בית דין זאלין רעקענען ועדער החדש ווען דיא זיינע ד' קבנה דארף זיין, דעם טאג וועלן זיין מאבין ראש החדש, מען זאל וויסען צו מאבין זאלע ימים טובים אין דער צייט, ווי עס שטייט אין פסוק גאט גינאגט צו משלה אוי צו יאהרן דער החדש גינסן זאל זיין דער ערשטער חודש אין יאהר, דער מדרש זאגט גאט האט געווען

רשבים

מצדים לאמור. החדש הזה וגו'. לפי שפרשה על עול מצות קידש החדש הוצרך לפרש שמצות הללו נצטוו במצרים אבל שאר מצות יש מהם בהר סיני ויש מהם במאהל מועד ויש מהם בערבות מואב: ראש חדשים וכו'. והר

הוא לכם. זממין לים דכרו שאין מקדישין אלא בג"ד הגדול:

שפתי חכמים

כאמ' ואלו המופתים היו חוץ לאמ' ם (כמ'י) הרא"ש האריך לפיכך וכו' ודבריו און לכם קיבור וכו' אבל ל"ג מוכרח הוא שלר"ך חכמה ובינה יתירה לעיני העמים הסא דאומרינן כר"ה דף ר' א"ר זינא א"ר נתנון שנות מנסי סיהרל לדין שית מתקיא ותמני סרי מתדחל ולדידהו שית מתדחל ותמני סרי מתקיא סרי שכוה השיעור היה מתקסי אס כשיחל לאחר המולד

עניני המעלות חודש גינסן

(ג) תחודש הזה לכם ראש חדשים וגו'. הנה החדש הזה נקרא ראש וראשון. ראש קרא פ"ס שהוא מוכרח שכתבשים. גנינסן נגאלו וכנינסן עתידין להגאל. ונעשה חדש זה ראשון לכל חדשי השנה כדי שיהיה זכרון ילידת מלכים נכד פויניו תמיד שכלכר מן מונין החדש שאחר גינסן שני וכן החדש שאחריו שלישי וכן כולם כע"כ אלו זוכרים תמיד שחדש גינסן הוא הראשון. ומפני מה גינסן הוא הראשון. הלא כחשרי כרה העולם. אלא אט וזמנים כבוד לחדש גינסן מתמה שני זלאנו ממלכים. ע"כ נזכר תמיד ילידת מלכים. ושמות חדשים אינם לא חכורה ולא כנבואים. רק כנלות ככל החמלתו לקרא שמות לחדשים כהפרכים ע"כ ככתובים זוכרים שמות החדשים כמו שאנחנו קורין. ויש לחוש שמא מתוך מזהו או יתן מקום לטעות לחלוק ולומר שמפני חשיבות מול טלה המשמש כחדש זה ע"כ מיד לשחוט העלה לעין כל רוחים ולקחתו כעשור לחדש כשליש

לקושים ע"פ התורה

(ב) החדש הזה לכם ראש חדשים וגו'. דער כלי יקר שרייבט דיא תורה לערוינט אויף אז דיא וועלט איז בשאפין גינארין אין תשרי אונ אלע פעלקער דארפן ציילן דיא חדשים פון יאהר פון תשרי, גאר יודין דארפן ציילן דעם ערשטן חודש פון גינסן, ווייל זיין זענען ארויס געגאנגען פון מצרים אין גינסן, אונ אין דעם חודש גינסן זענען זיי גינארין אפאלק, אונ אין דעם חודש איז צו זיי גיטאהן גינארין נסים אונ נפלאות, ווייל דיא יודין זאלין דעם ערשטן חודש פון גינסן זיין דער ערשטער חודש, אבער דיא

לחדשי

לְחַדְשֵׁי הַשָּׁנָה: ג דְּבָרוּ אֶל-כָּל עַדְתֵּי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בְּעֶשֶׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ אִשָּׁה לְבֵיתוֹ

ת"א זכור אל כל . פסחים 16 . בעשור לחדש . כס אל : כס נקית . כס פח : רשבים

שָׁמָּה: ג מלידו עם פך
פני שָׁמָּה דִּישְׂרָאֵל פְּמִיבִיר
בְּעֶשֶׂר לַחֹדֶשׁ לִירְחָא הַדִּין
וַיִּסְבּוּ לְחֹן זָכַר אִמְרָא
לְבֵית אָבָא אִמְרָא

בער המורים

לחדשי השנה . כי כמסורה דין ואיך עולה חודש חדשו לחדשי
השנה מלאן דקשו חדש והכל קרין נחמונה חדשה שבחדש
כניסן מתחילין להכיל מתחומה חדשה דהיינו רשזן הוא לנס
לחדשי השנה דהוא ניסן :

אומות לכם יהיה ראש חדשים לכבוד ששביעי שמיני תשיעי חדש שנים עשר הוא חדש אדר . מכנו המנר
להיות לכם זכרון כי בו יצאכם ממצרים . וכשנא בתורה ובחדש השביעי . לירח יצ"מ פירוש . וכן רגילין
המסוקים לקחת חשבונם ליצ"מ דכתיב בחדש השלישי לצאת בני ישראל וגו' וכן בבנין הבית יהיה בשמינים
שנה וד' מאות שנה לצאת בני ישראל מארץ מצרים : (ג) לבית אבות . משפחת בית אהרן רגילים לאכול יחד
בבית אהרן כי הפסח לא יאכל בשני בחים . דכתיב שה לבית בבית אהרן יאכל :

רש"י

(ג) דברו אל כל עדת . (מכילתא) וכו' אהרן מדבר
והלא כבר נאמר אתה תדבר ע' אלא חולקין כבוד זה לזה
ולומרים זה לזה למדני והדבור יולא מנין שניהם כאלו
שניהם מדברים : אל כל עדת ישראל וגו' בעשור
לחדש . (מכילתא) דכרו היום בראש חודש פ' שיקחוהו
בעשור לחודש : הוזה . צ פסח מצרים מקחו בעשור
ולא פסח דורות (פסחים 16) : שה לבית אבות .
(כס) למשפחה אחת ק הרי שהיו מדוכין יוכל שה
וגו' דהוה משמע לאמירה יהיה בעשור לחדש אכל השתא שכתוב
הוא דמיעוטל הוא . ומהכ"ל פי' דהליל ויקחו להם בעשור
לחדש וגו' שהיה משמע שהיו על יום העשור אלא לכן כתיב הכי לומר שהשתא יהיה הלילה בעשור ולא
לדורות : ק ומדאמר משה לישראל וקחו לכם לכן למשפחותיכם א"כ בית אבות היינו משפחה ולכן פירש"י שה למשפחותיכם שה

שפתי חכמים

ואם נתמני סרו לאחר המולד וכו' ע"ש : ע' (ר"א"ס) ואיני מנין
דכדיו דלמא אתה תדבר להרין הוא דקאמר אכל לישראל שניהם
כחדש היו מדברים ועוד אפי' אח"ל שפי' אתה תדבר לפרעה הוא
למא דוקא לפרעה אתה תדבר ולא אהרן אכל לישראל שניהם
מדברים . וי"ל שמה דכתיב אתה תדבר וגו' ר"ל אפי"ם אהרן
אח"ך יהיה נביל מ"מ אתה תדבר פעם אחת בקולור השליחות
לפרעה כפי משמעת מפי אהרן ימלינו ויעשמינו אח"כ וכו'
שהוא גבי פרעה וכה הוא גבי ישראל דכתיב ודבר הוא לך אל
העם וגו' ר"ל אפי"ם שהרין יהיה לך לפה לדבר עם העם עם כל
זה לריך אתה לדבר אל העם בכל שליחות פעם אחת בקולור
כמ"ש לעיל : פ' ר"ל בעשור לחדש הזה לא קאי אהמיר' אלא
אויקחו דאי קאי אהמירה ה"ל בעשור לחדש הזה לאמר ויקחו וגו'
לאמר קודם בעשור לחדש קאי אהמירה דלעיל א"ר"ח : צ מדכתיב
הוא דמיעוטל הוא . ומהכ"ל פי' דהליל ויקחו להם בעשור
לחדש וגו' שהיה משמע שהיו על יום העשור אלא לכן כתיב הכי לומר שהשתא יהיה הלילה בעשור ולא
לדורות : ק ומדאמר משה לישראל וקחו לכם לכן למשפחותיכם א"כ בית אבות היינו משפחה ולכן פירש"י שה למשפחותיכם שה

עניני המעלות חודש ניסן

הראשון של חדש שאו המולד יותר בתקפו ואין לו כח להליל את
הליל אשר תחת ממשלתו ועי"ז יכירו וידעו כי יש אלוה נכוח
מעל נבוא . וע"כ הקדש מות קידוש החדש לפי שזה ליקח
השנה בעשור לחדש ע"כ הולך להודיע מלחה יום יתחילו למנות
עשרה ימים אלו ואמר לו כזה ראה וקדש ומן אותו יום והלאה
ימנה עשרה ימים אלו להודיע חולשת כבוד המולדת ובלקוחו ילקו
כל כבורי מצרים אשר שמו כסלם בכבוד המולדת . וזהו הענין
למה שמסר להם מלות לשמעק כהם דם פסח ודם מילה . כי
דם פסח היינו לבטל דעת המלמדים במול ענה . ודם מילה
לפי שנאמר בפסח כל ערל לא יאכל בו :

דכתיב לסנה מצרים בכבוריהם בכורי מצרים לא נאסר אלא
בסדרש כי בשלקחו הפסח בעשור לחדש שבת היה שהרי ק"צ דפסח מצרים בחמישי בשבת היה דכתיב בסכסח שבת

פירוש לתורת אלהים

קיון וגו' : (ג) דברו אל כל עדת ישראל איר משה מיט
אהרן ואלם ריידין צו דער עדה ישראל גאסר
אזוי צו זאגין , ורש"י שר"יבט גאט האט גיהייסין
זיי זאלין ריידין צו דיא ישראל אום ראש חודש
ניסן אונ זאלין זיי זאגין בעשור אז עם וועט קומען

משי"ו

באמר דאם ערשטע מאהל ויח משה איי נעקומען צו זייא אונ
האם גיזאגט גאט האם קיך געשיקט צו אייך איד זאל אייך
אויסלייזן פון מצרים , האבין זייא איס געדארףש זאגין ויח
אזוי קענען פיר אויסקעלייגט ווערין אז מצרים איז פול מיט
אונזערע עבוסים , דיא צווייטע קשיא איז זייא וועלין דאך אייגט
אזויק ווארשין דיא עבוסים אונ וועלין קאקו השוקה קענען זייא
דאך שוין אויסקעלייגט ווערין , גאר רמזלר עם האם אסאהל
גישראסין אייר האם זיך פארדונגען צו זיין אקעקט אויף צווייא

דעת זקנים מבעלי התוספות

ואתו"ר שזה אחר מן הני דברים שנתקשה משה ע"ה . וקשיא
שהרי קשנה היה בסוף החדש כמו בתחלת הסולד ואיך
יוכל להבחין אם הוא מן הישנה או מן החדשה וי"ל דס"ט
יוכל להבחין סתוך הפנימה כי הישנה מנימחה לצד המערב
והחדשה לצד מזרח . ד"א כי בסופה עומדת בקרן דרוםית
מזרחית ובהדושה בקרן דרוםית מערבית :
(ג) בעשור לחדש . פסח מצרים מקחו בעשור ה' וכאשר
דאו כבורי מצרים כך א"ל לישראל מה זאת לכם א"ל
פסח הוא שיפסח המסוק על בתי ב"י במצרים ויהיונ במצרים
הבכורות אצל המצריים ואמרו להם שלחו ישראל כי אתם
גורמים לני למות ולא רצו והם הרגו בתם כמה וכמה והיינו
במצרים כבוריהם שהבכורות הכו עצמן . ועוד אהמר

פירוש לתורת אלהים

דער צעקנעטער טאג אין חודש ניסן ויקחו להם
זאל יעדער יוד נעמען שה אלעמעל גביה אבות צו
אמשפקה . בלוקר יעדער יוד זאל נעמען אלעמעל
אויף אקרובן פסח פון אנאנצע משפקה וועגין
אונ אז אין דער משפקה און פאר האגדין פיר

משי"ו

יאהר בייא אעכוס , דאם ווייסן פיר אז דיא פלקער ציילען
זייגער יאהר צו דיא זון , איז יאהר דבייא והנדערט סינף אונ
נעקציג פענ , אונ דיא וידין ציילען יאהר צו דיא לכה , דאם
איז דבייא והנדערט פיר אונ פופציג פענ , זענען דיא יאהרין
פון דיא עכוסים נעקסער פאר דיא יודישע יאהרין מיט עליף
פענ , צווייא יאהר איז צווייא אונ צוואנציג פענ , ויח דיא
צווייא יאהר האבין זיך געקריגט , איז גינארין אקריג צוויישן
דעם עכוסים אונ דעם יוד , דער עכוסים האט גיזאגט ער האט
געדונגען

לְבִיתָא : ד וואס יוציר
 בֵּיתָא מְלֵאתֵימְנָה על
 אִימָא וּמִבָּא הוּא
 וְשִׁבְבִיהִ דְקָרִיב לְבִיתִיה
 בְּמִנְיָן נְפִשְׁתָּא נְבִד לְפִום
 מִיכְלִיהִ תְּתַקְנֵנָּן על
 אִימָא : ה אימיר שְׂרִים
 דְבַר בַּר שְׁתָּא יְהֵא לְכוּן
 מִן אִמְרֵיָא וְיָן עֲזִיָּא

אָבִת עָשָׂה לְבַיִת : ד וְאִם יִמְעַט
הַבַּיִת מִהוּוֹת מִשָּׁה וְלָקַח הוּא
וְשָׁכְנוּ הַקָּרֵב אֶל־בֵּיתוֹ בְּמִכְסַת
נְפִשַׁת אִישׁ לְפִי אֲכָלוּ תְּכַסּוּ עַל־
הַשָּׂה : ה עָשָׂה תָמִים זָכָר בְּיָשְׁנָה
יְהִיָה לָכֶם מִן־הַכְּבָשִׁים וּמִן־הָעֹזִים

הוּא וְאִם יִמְעַט . . . כְּמִנְיָן
 כְּמִנְיָן כְּמִנְיָן . . . כְּמִנְיָן

בעל הבורים

(ד) אִישׁ לְפִי אֲכָלוּ . כְּמִנְיָן אֲכָל כִּיִּת לִמְרָן לֵךְ שֶׁאֵס אֲכָל כִּיִּת יֵאל :
 תְּכַסּוּ עַל הַשָּׂה כִּבְ מִיִּט . שְׂרִיךְ כִּי שִׁים אֶחָד לְכַסֵּת וְאֶחָד
 לְתַנְיָה : ו' פְּעֻשִׁים כִּה בַּבְּכִיִּת עֲזָרָם מִן הַכְּבָשִׁים רַחוּ
 שְׁאִין סוֹמְחִין מִשְׁכָּה עֲלָאִים וְנִזְקָרִין :

רש"י

אחד לכילן הלמוד לומר שה לבית : (ד) וואס ימעט
 הבית מהיות כושה . ואס יהיו מועטין מהיות
 משה אחד שאין יכולין לאלכו ויבא לידו נותר ולקה
 הוא וזכר וגו' זהו משמעו לפי יכולין להתמעט ולמסוך
 מדרג ללמד שאהר שמנו עליו יכולין להתמעט ולמסוך
 ידיהם הימנו ולהמנות על שה אחר אך אס כאלו למסוך
 ידיהם ולהתמעט מהיות משה יתמעטו בעוד השה
 קיים כהיותו כהיים ר' ולא משתמעט (פסחים פט) :
 במכסת . השבין וכן (ויקרא ז) מכסת הערכך : לפי
 יכולין לאלכו כוית (מכילתא) : תבסו . ת תתמטן : (ה) תמים . כלא מים : כן שנה . כל שנתו קרוי כן
 שנה א כלומר שטלד כנהניו : מן הכבשים ומן העזים . או מזה או מזה ב שאף עז קרויה שה שגאמר

רש"י
 (ד) וואס ימעט . שלא יוכלו לאלכו כולו : במכסת .
 כְּמִנְיָן כְּרַבְרִיב וְיִהִי הַכְּבֵשׁ לֵה' מִן הַצֵּאָה . הַכְּס עֵיקַר
 כְּמוּ כִסּוּ שֶׁל מִלֵּךְ . מִכְסַת כְּמוּ שְׂכַבַת הַטּוֹל . אֲבָל
 הַכְּסוּ מִגֹּזְרַת כְּסֵס . כְּמוּ הַסּוּבֵר אוּ סַבֵּב . וְאִינוּ מִגֹּזְרַת
 מִכְסּוּ לֵה' כָּלֵל . וְאִפִּי' אִם יִהְיֶה הַמִּיִּט שֶׁל מִכְסַת הוֹסֵפֶת וְלֹא מִעֵיקַר הַהִיבָה כְּמוּ כִיצוּה מִקְנֵה כִרְאוּה מַעֲשֵׂה לֹא
 יְהִיֶה גֹזֵרֵת הַכְּסוּ אֶלֶּא כְּמִנְיָן כִּיִּת עֲשָׂה רֵאָה . מִחֲטוּפֵי לְמִי' דְּפַעַל וְז"ל שְׂכוּלָם אֶת שְׂאֵרֵי הַשֵּׁם כְּחַטּוּף . תְּקוּה
 הַגֵּרֶת כִיצוּה . אֲבָל מִשׁוּב . קָם . וְיָגֵר מִוֹאֵב . יִאֲמֹר חֲשׁוּבָה הַקּוּבָה . וּמִגֹּזְרַת אֲבִיא לְהַם . חֲטָף בִּאוֹת רֵאשׁוּנָה :

שפתי חכמים

לביית אטות : ד ר"ל מהיות משה קריין מחיתו דשה דלוחיות
 אהע"ה מתחלפות : ש דמדכסה הוא נחל על הכובע א"כ מאי
 נפקותה בין כעל אהיה לכאילו כעל אהיה אלא לפי אכלו היינו
 הראוי לאכילה : ר' י"ל משום הכי הכיח התרגום שלא תאמר
 תכוסו את אחרים לכך הכיח התרגום תתמטן ע"י אחרים (נח"י)
 וז"ל עיקר כוונת הרב למעשיו שלא תפרש לי שחשה לא השתעו
 תרגום לא תכסון וכן דעת הש"ס : א (נח"י) ואהא לנעט דלאחר
 שערך עליו שנה אה"ש שערין לא נתמלאו שתי שנים פסול
 לקרבו פסל כדאמר בפסחים דף ל"ו ב"ש זכר בן שתי שנים
 אינו ראוי לפסח ע"ש מה שבארין גרלות : ב דכתיב ושה עזים

דעת זקנים מבעלי התוספות

פרק ר"ע א"כ עשור שבו בשבת שלפניו וכשראו הנוצרים
 כשלוקחין הפסחים לשחוט נתקבצו עליהם להרגו כי יראהו
 שש מצרים ה' בהגות ועשה להם הקב"ה נס וניצלו ולכך
 קרוי שבת הגדול כפני גדול הנס . וסירו בירך ליהן סכך

פירוש לתורת אהרים

צִאָהֶר פִּון נְפִשׁוֹת אִישׁ אֲמַעֲנָשׁ לְפִי אֲכָלוּ נָאָה זִיין
 עָסִין אֲזַעֲלָבֶע מַעֲנָשִׁין וְאִם קִאָנְעֵן עָסִין תְּכִסִּי
 וְאָלֶם אִיר צִיילִין יִי הַשָּׂה אוֹיִף דְעֵם לְעַמְעֵל אָבְעֵר
 דִּיא וְאִם קִאָנְעֵן נִישׁ עָסִין . דְהִינֵנו אֲקָרְאָנְקֵר
 אָדְעֵר אֲאָלְטֵר וְאִלִּין קִיין חֶלֶק הַאָבִין אִין דְעֵם
 לְעַמְעֵל : (ה) שָׁה אֲלַעֲקֵעַל תְּפִים נִאָנְץ אָן
 אֲפִעֲלֵר נְבִי אָבְרֵר אִון נִישׁ אֲנָקְבָה בִּן שְׁנֵי וְאִם
 אִין אֲלֶם אֲאָהֶר יִתִּיה לָכֶם וְאֵל דְעֵם צוֹ אוֹיִף זִיין .
 בְּלוֹמֵר אֲזַעֲלָבֶעם וְאָלֶם אִיר גְּעַמְעֵן מִן פִּון דִּיא

משלי חכמים

יודין נויא ער האם יך נעמיקם אין דיא צווייא יאמר וואס ער
 האם געריןם ביא דעם עכ"ם , אויב ער האם אין דיא צווייא
 יאמר נעמיקם יך צווייא אויף זיין נעקענונג , נענען
 און נישׁ יום כוב , און ער האם אלע פאג נעראוויקט און דער
 עכ"ם האם אים נישׁ ג'שקעם , און צווייבן און דער עכ"ם

... וְהָיָה כִּי יִשְׁמַע ה' אֶת קוֹל הַבְּתוּלָה וְהָיָה אֵלֶיהָ כְּאִם לְבַת אֵלֶיהָ...
(ו) לִפְנֵי מַלְאָכָיו וְהָיָה אֵלֶיהָ כְּאִם לְבַת אֵלֶיהָ...
(ז) לִפְנֵי מַלְאָכָיו וְהָיָה אֵלֶיהָ כְּאִם לְבַת אֵלֶיהָ...

... וְהָיָה כִּי יִשְׁמַע ה' אֶת קוֹל הַבְּתוּלָה...
לְבַת אֵלֶיהָ כְּאִם לְבַת אֵלֶיהָ...
לְבַת אֵלֶיהָ כְּאִם לְבַת אֵלֶיהָ...

מקראות

... וְהָיָה כִּי יִשְׁמַע ה' אֶת קוֹל הַבְּתוּלָה...
לְבַת אֵלֶיהָ כְּאִם לְבַת אֵלֶיהָ...
לְבַת אֵלֶיהָ כְּאִם לְבַת אֵלֶיהָ...

... וְהָיָה כִּי יִשְׁמַע ה' אֶת קוֹל הַבְּתוּלָה...
לְבַת אֵלֶיהָ כְּאִם לְבַת אֵלֶיהָ...
לְבַת אֵלֶיהָ כְּאִם לְבַת אֵלֶיהָ...

... וְהָיָה כִּי יִשְׁמַע ה' אֶת קוֹל הַבְּתוּלָה...
לְבַת אֵלֶיהָ כְּאִם לְבַת אֵלֶיהָ...
לְבַת אֵלֶיהָ כְּאִם לְבַת אֵלֶיהָ...

... וְהָיָה כִּי יִשְׁמַע ה' אֶת קוֹל הַבְּתוּלָה...
לְבַת אֵלֶיהָ כְּאִם לְבַת אֵלֶיהָ...
לְבַת אֵלֶיהָ כְּאִם לְבַת אֵלֶיהָ...

... וְהָיָה כִּי יִשְׁמַע ה' אֶת קוֹל הַבְּתוּלָה...
לְבַת אֵלֶיהָ כְּאִם לְבַת אֵלֶיהָ...
לְבַת אֵלֶיהָ כְּאִם לְבַת אֵלֶיהָ...

... וְהָיָה כִּי יִשְׁמַע ה' אֶת קוֹל הַבְּתוּלָה...
לְבַת אֵלֶיהָ כְּאִם לְבַת אֵלֶיהָ...
לְבַת אֵלֶיהָ כְּאִם לְבַת אֵלֶיהָ...

... וְהָיָה כִּי יִשְׁמַע ה' אֶת קוֹל הַבְּתוּלָה...
לְבַת אֵלֶיהָ כְּאִם לְבַת אֵלֶיהָ...
לְבַת אֵלֶיהָ כְּאִם לְבַת אֵלֶיהָ...

אלו הם המילים המיוצגות על ידי
המילה 'אלו' בתנאים האלו

שלו המילים המיוצגות על ידי
המילה 'אלו' בתנאים האלו

הוא המילה המיוצגת על ידי
המילה 'אלו' בתנאים האלו

הוא המילה המיוצגת על ידי
המילה 'אלו' בתנאים האלו

הוא המילה המיוצגת על ידי
המילה 'אלו' בתנאים האלו

הוא המילה המיוצגת על ידי
המילה 'אלו' בתנאים האלו

הוא המילה המיוצגת על ידי
המילה 'אלו' בתנאים האלו

הוא המילה המיוצגת על ידי
המילה 'אלו' בתנאים האלו

הוא המילה המיוצגת על ידי
המילה 'אלו' בתנאים האלו

הוא המילה המיוצגת על ידי
המילה 'אלו' בתנאים האלו

הוא המילה המיוצגת על ידי
המילה 'אלו' בתנאים האלו

הוא המילה המיוצגת על ידי
המילה 'אלו' בתנאים האלו

הוא המילה המיוצגת על ידי
המילה 'אלו' בתנאים האלו

... ענין זה ...

... ענין זה ...

ענין זה

... ענין זה ...

... ענין זה ...

ענין זה

... ענין זה ...

... ענין זה ...

ענין זה

... ענין זה ...

... ענין זה ...

ענין זה

... ענין זה ...

... ענין זה ...

ענין זה

... ענין זה ...

... ענין זה ...

ענין זה

... ענין זה ...

... ענין זה ...

ענין זה

... ענין זה ...

... ענין זה ...

ענין זה

... ענין זה ...

... ענין זה ...

ענין זה

... ענין זה ...

... ענין זה ...

ענין זה

... ענין זה ...

... ענין זה ...

ענין זה

... ענין זה ...

... ענין זה ...

ענין זה

... ענין זה ...

... ענין זה ...

ענין זה

... ענין זה ...

... ענין זה ...

ינג' זכאי עזר ל' ה'... (א) ע'... (ב) ע'... ע'... ע'...

ע'... ע'... ע'... ע'... ע'... ע'... ע'... ע'... ע'... ע'...

ע'... ע'... ע'... ע'... ע'... ע'... ע'... ע'... ע'... ע'...

ע'... ע'... ע'... ע'... ע'... ע'... ע'... ע'... ע'... ע'...

ע'... ע'... ע'... ע'... ע'... ע'... ע'... ע'... ע'... ע'...

ע'... ע'... ע'... ע'... ע'... ע'... ע'... ע'... ע'... ע'...

110
 111
 112
 113
 114
 115
 116
 117
 118
 119
 120
 121
 122
 123
 124
 125
 126
 127
 128
 129
 130
 131
 132
 133
 134
 135
 136
 137
 138
 139
 140
 141
 142
 143
 144
 145
 146
 147
 148
 149
 150
 151
 152
 153
 154
 155
 156
 157
 158
 159
 160
 161
 162
 163
 164
 165
 166
 167
 168
 169
 170
 171
 172
 173
 174
 175
 176
 177
 178
 179
 180
 181
 182
 183
 184
 185
 186
 187
 188
 189
 190
 191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200

199
 200
 201
 202
 203
 204
 205
 206
 207
 208
 209
 210
 211
 212
 213
 214
 215
 216
 217
 218
 219
 220
 221
 222
 223
 224
 225
 226
 227
 228
 229
 230
 231
 232
 233
 234
 235
 236
 237
 238
 239
 240
 241
 242
 243
 244
 245
 246
 247
 248
 249
 250
 251
 252
 253
 254
 255
 256
 257
 258
 259
 260
 261
 262
 263
 264
 265
 266
 267
 268
 269
 270
 271
 272
 273
 274
 275
 276
 277
 278
 279
 280
 281
 282
 283
 284
 285
 286
 287
 288
 289
 290
 291
 292
 293
 294
 295
 296
 297
 298
 299
 300

300
 301
 302
 303
 304
 305
 306
 307
 308
 309
 310
 311
 312
 313
 314
 315
 316
 317
 318
 319
 320
 321
 322
 323
 324
 325
 326
 327
 328
 329
 330
 331
 332
 333
 334
 335
 336
 337
 338
 339
 340
 341
 342
 343
 344
 345
 346
 347
 348
 349
 350
 351
 352
 353
 354
 355
 356
 357
 358
 359
 360
 361
 362
 363
 364
 365
 366
 367
 368
 369
 370
 371
 372
 373
 374
 375
 376
 377
 378
 379
 380
 381
 382
 383
 384
 385
 386
 387
 388
 389
 390
 391
 392
 393
 394
 395
 396
 397
 398
 399
 400

400
 401
 402
 403
 404
 405
 406
 407
 408
 409
 410
 411
 412
 413
 414
 415
 416
 417
 418
 419
 420
 421
 422
 423
 424
 425
 426
 427
 428
 429
 430
 431
 432
 433
 434
 435
 436
 437
 438
 439
 440
 441
 442
 443
 444
 445
 446
 447
 448
 449
 450
 451
 452
 453
 454
 455
 456
 457
 458
 459
 460
 461
 462
 463
 464
 465
 466
 467
 468
 469
 470
 471
 472
 473
 474
 475
 476
 477
 478
 479
 480
 481
 482
 483
 484
 485
 486
 487
 488
 489
 490
 491
 492
 493
 494
 495
 496
 497
 498
 499
 500

500
 501
 502
 503
 504
 505
 506
 507
 508
 509
 510
 511
 512
 513
 514
 515
 516
 517
 518
 519
 520
 521
 522
 523
 524
 525
 526
 527
 528
 529
 530
 531
 532
 533
 534
 535
 536
 537
 538
 539
 540
 541
 542
 543
 544
 545
 546
 547
 548
 549
 550
 551
 552
 553
 554
 555
 556
 557
 558
 559
 560
 561
 562
 563
 564
 565
 566
 567
 568
 569
 570
 571
 572
 573
 574
 575
 576
 577
 578
 579
 580
 581
 582
 583
 584
 585
 586
 587
 588
 589
 590
 591
 592
 593
 594
 595
 596
 597
 598
 599
 600

600
 601
 602
 603
 604
 605
 606
 607
 608
 609
 610
 611
 612
 613
 614
 615
 616
 617
 618
 619
 620
 621
 622
 623
 624
 625
 626
 627
 628
 629
 630
 631
 632
 633
 634
 635
 636
 637
 638
 639
 640
 641
 642
 643
 644
 645
 646
 647
 648
 649
 650
 651
 652
 653
 654
 655
 656
 657
 658
 659
 660
 661
 662
 663
 664
 665
 666
 667
 668
 669
 670
 671
 672
 673
 674
 675
 676
 677
 678
 679
 680
 681
 682
 683
 684
 685
 686
 687
 688
 689
 690
 691
 692
 693
 694
 695
 696
 697
 698
 699
 700

700
 701
 702
 703
 704
 705
 706
 707
 708
 709
 710
 711
 712
 713
 714
 715
 716
 717
 718
 719
 720
 721
 722
 723
 724
 725
 726
 727
 728
 729
 730
 731
 732
 733
 734
 735
 736
 737
 738
 739
 740
 741
 742
 743
 744
 745
 746
 747
 748
 749
 750
 751
 752
 753
 754
 755
 756
 757
 758
 759
 760
 761
 762
 763
 764
 765
 766
 767
 768
 769
 770
 771
 772
 773
 774
 775
 776
 777
 778
 779
 780
 781
 782
 783
 784
 785
 786
 787
 788
 789
 790
 791
 792
 793
 794
 795
 796
 797
 798
 799
 800

800
 801
 802
 803
 804
 805
 806
 807
 808
 809
 810
 811
 812
 813
 814
 815
 816
 817
 818
 819
 820
 821
 822
 823
 824
 825
 826
 827
 828
 829
 830
 831
 832
 833
 834
 835
 836
 837
 838
 839
 840
 841
 842
 843
 844
 845
 846
 847
 848
 849
 850
 851
 852
 853
 854
 855
 856
 857
 858
 859
 860
 861
 862
 863
 864
 865
 866
 867
 868
 869
 870
 871
 872
 873
 874
 875
 876
 877
 878
 879
 880
 881
 882
 883
 884
 885
 886
 887
 888
 889
 890
 891
 892
 893
 894
 895
 896
 897
 898
 899
 900

900
 901
 902
 903
 904
 905
 906
 907
 908
 909
 910
 911
 912
 913
 914
 915
 916
 917
 918
 919
 920
 921
 922
 923
 924
 925
 926
 927
 928
 929
 930
 931
 932
 933
 934
 935
 936
 937
 938
 939
 940
 941
 942
 943
 944
 945
 946
 947
 948
 949
 950
 951
 952
 953
 954
 955
 956
 957
 958
 959
 960
 961
 962
 963
 964
 965
 966
 967
 968
 969
 970
 971
 972
 973
 974
 975
 976
 977
 978
 979
 980
 981
 982
 983
 984
 985
 986
 987
 988
 989
 990
 991
 992
 993
 994
 995
 996
 997
 998
 999
 1000

האל אלוהים ויגדל שמו כבודו ועבודתו בכל יום ויום
ביום שבת ויום כיבודו ויגדל שמו כבודו ועבודתו
ביום שבת ויום כיבודו ויגדל שמו כבודו ועבודתו

מנהג השבת והיום טוב

- (א) שבת ויום טוב יקראו ימי שמחה ושמחה יקראו ימי שמחה
- וישמחו בהם כיום ראשון וביום ראשון יקראו ימי שמחה
- וישמחו בהם כיום ראשון וביום ראשון יקראו ימי שמחה

(א) ויגדל שמו כבודו ועבודתו בכל יום ויום
ביום שבת ויום כיבודו ויגדל שמו כבודו ועבודתו
ביום שבת ויום כיבודו ויגדל שמו כבודו ועבודתו

ענין השבת

הוא יום של חן ושל חסד ושל רחמים ושל אהבה
וישמחו בהם כיום ראשון וביום ראשון יקראו ימי שמחה
וישמחו בהם כיום ראשון וביום ראשון יקראו ימי שמחה

ענין השבת ויגדל שמו כבודו ועבודתו בכל יום ויום
ביום שבת ויום כיבודו ויגדל שמו כבודו ועבודתו
ביום שבת ויום כיבודו ויגדל שמו כבודו ועבודתו

הוא יום של חן ושל חסד ושל רחמים ושל אהבה
וישמחו בהם כיום ראשון וביום ראשון יקראו ימי שמחה
וישמחו בהם כיום ראשון וביום ראשון יקראו ימי שמחה

מנהג השבת והיום טוב

הוא יום של חן ושל חסד ושל רחמים ושל אהבה
וישמחו בהם כיום ראשון וביום ראשון יקראו ימי שמחה
וישמחו בהם כיום ראשון וביום ראשון יקראו ימי שמחה

... (1) ... (2) ...

... ..

... .. (1)

... ..

... .. (1)

... ..

... ..

... ..

... ..

הנהגות יחידים ודברים אחרים שיש להם חשיבות מיוחדת
(א) ואלו הם הדברים: ... (ב) ואלו הם הדברים: ...

הנהגות אחרות שיש להם חשיבות מיוחדת
הנהגות אחרות שיש להם חשיבות מיוחדת
הנהגות אחרות שיש להם חשיבות מיוחדת

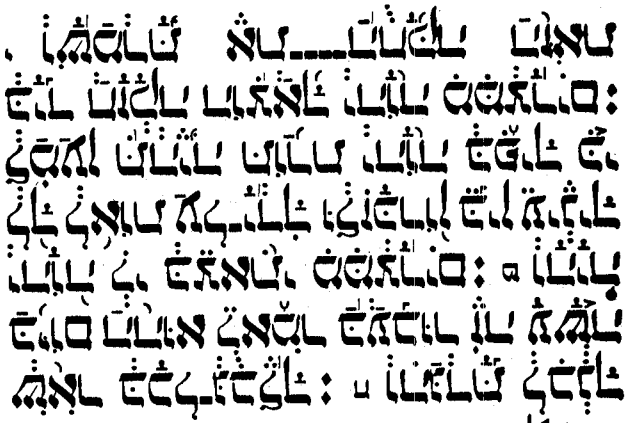
הנהגות אחרות שיש להם חשיבות מיוחדת
הנהגות אחרות שיש להם חשיבות מיוחדת

הנהגות אחרות שיש להם חשיבות מיוחדת
הנהגות אחרות שיש להם חשיבות מיוחדת
הנהגות אחרות שיש להם חשיבות מיוחדת

למשל

משנה

הנהגות אחרות שיש להם חשיבות מיוחדת
הנהגות אחרות שיש להם חשיבות מיוחדת

In the beginning God created the heavens and the earth. Now the earth was without form and void, and darkness was over the deep, and the Spirit of God was hovering over the waters. And God said, 'Let there be light,' and there was light. And God saw that the light was good, and God separated the light from the darkness. And God called the light 'Day', and the darkness 'Night'. And God separated the light and the darkness, and God called the light 'Day', and the darkness 'Night'. And there was evening, and there was morning, the first day.

וְעַד שֶׁיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ. וְהָאָרֶץ תִּהְיֶה עֲרִירָה וְרֵיקָנוֹת וְחָשֶׁךְ יִכָּסֶה עַל הַמַּיִם וְרוּחַ אֱלֹהִים יֶהְיֶה מְזַרְזֵל עַל הַמַּיִם. וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר. וַיַּבֶּט אֱלֹהִים וַיֵּדַע כִּי טוֹב הָאוֹר וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ. וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאוֹר יוֹם וּלְחֹשֶׁךְ לַיְלָה. וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאוֹר יוֹם וּלְחֹשֶׁךְ לַיְלָה. וַיְהִי עֶרְבַּיִם וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אֶת הַיּוֹם הַרְבִּיעִי.

וּמֵעַתָּה יִקְרָא יוֹם לַיּוֹם הַזֶּה וְלַיְלָה הַזֶּה יִקְרָא לַיְלָה.

וַיְהִי הַיּוֹם הַחֲמִישִׁי וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הַיָּם וְאֶת הָאָרֶץ. וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הַיָּם וְאֶת הָאָרֶץ וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הַיָּם וְאֶת הָאָרֶץ וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הַיָּם וְאֶת הָאָרֶץ.

and in the beginning God created the heavens and the earth. Now the earth was without form and void, and darkness was over the deep, and the Spirit of God was hovering over the waters.

וְעַד שֶׁיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ. וְהָאָרֶץ תִּהְיֶה עֲרִירָה וְרֵיקָנוֹת וְחָשֶׁךְ יִכָּסֶה עַל הַמַּיִם וְרוּחַ אֱלֹהִים יֶהְיֶה מְזַרְזֵל עַל הַמַּיִם.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר. וַיַּבֶּט אֱלֹהִים וַיֵּדַע כִּי טוֹב הָאוֹר וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ.

וּמֵעַתָּה יִקְרָא יוֹם לַיּוֹם הַזֶּה וְלַיְלָה הַזֶּה יִקְרָא לַיְלָה.

LIN NH GI LIN ELU NULU... LIN NH GI LIN ELU NULU... LIN NH GI LIN ELU NULU...

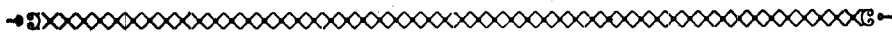
SHL LAL LAL LIN... SHL LAL LAL LIN... SHL LAL LAL LIN...

LAO STAY... LAO STAY... LAO STAY... LAO STAY... LAO STAY...

498
 1110
 1111
 1112
 1113
 1114
 1115
 1116
 1117
 1118
 1119
 1120
 1121
 1122
 1123
 1124
 1125
 1126
 1127
 1128
 1129
 1130
 1131
 1132
 1133
 1134
 1135
 1136
 1137
 1138
 1139
 1140
 1141
 1142
 1143
 1144
 1145
 1146
 1147
 1148
 1149
 1150
 1151
 1152
 1153
 1154
 1155
 1156
 1157
 1158
 1159
 1160
 1161
 1162
 1163
 1164
 1165
 1166
 1167
 1168
 1169
 1170
 1171
 1172
 1173
 1174
 1175
 1176
 1177
 1178
 1179
 1180
 1181
 1182
 1183
 1184
 1185
 1186
 1187
 1188
 1189
 1190
 1191
 1192
 1193
 1194
 1195
 1196
 1197
 1198
 1199
 1200

1201
 1202
 1203
 1204
 1205
 1206
 1207
 1208
 1209
 1210
 1211
 1212
 1213
 1214
 1215
 1216
 1217
 1218
 1219
 1220
 1221
 1222
 1223
 1224
 1225
 1226
 1227
 1228
 1229
 1230
 1231
 1232
 1233
 1234
 1235
 1236
 1237
 1238
 1239
 1240
 1241
 1242
 1243
 1244
 1245
 1246
 1247
 1248
 1249
 1250
 1251
 1252
 1253
 1254
 1255
 1256
 1257
 1258
 1259
 1260
 1261
 1262
 1263
 1264
 1265
 1266
 1267
 1268
 1269
 1270
 1271
 1272
 1273
 1274
 1275
 1276
 1277
 1278
 1279
 1280
 1281
 1282
 1283
 1284
 1285
 1286
 1287
 1288
 1289
 1290
 1291
 1292
 1293
 1294
 1295
 1296
 1297
 1298
 1299
 1300

1301

1302
 1303
 1304
 1305
 1306
 1307
 1308
 1309
 1310
 1311
 1312
 1313
 1314
 1315
 1316
 1317
 1318
 1319
 1320
 1321
 1322
 1323
 1324
 1325
 1326
 1327
 1328
 1329
 1330
 1331
 1332
 1333
 1334
 1335
 1336
 1337
 1338
 1339
 1340
 1341
 1342
 1343
 1344
 1345
 1346
 1347
 1348
 1349
 1350
 1351
 1352
 1353
 1354
 1355
 1356
 1357
 1358
 1359
 1360
 1361
 1362
 1363
 1364
 1365
 1366
 1367
 1368
 1369
 1370
 1371
 1372
 1373
 1374
 1375
 1376
 1377
 1378
 1379
 1380
 1381
 1382
 1383
 1384
 1385
 1386
 1387
 1388
 1389
 1390
 1391
 1392
 1393
 1394
 1395
 1396
 1397
 1398
 1399
 1400

1401
 1402
 1403
 1404
 1405
 1406
 1407
 1408
 1409
 1410
 1411
 1412
 1413
 1414
 1415
 1416
 1417
 1418
 1419
 1420
 1421
 1422
 1423
 1424
 1425
 1426
 1427
 1428
 1429
 1430
 1431
 1432
 1433
 1434
 1435
 1436
 1437
 1438
 1439
 1440
 1441
 1442
 1443
 1444
 1445
 1446
 1447
 1448
 1449
 1450
 1451
 1452
 1453
 1454
 1455
 1456
 1457
 1458
 1459
 1460
 1461
 1462
 1463
 1464
 1465
 1466
 1467
 1468
 1469
 1470
 1471
 1472
 1473
 1474
 1475
 1476
 1477
 1478
 1479
 1480
 1481
 1482
 1483
 1484
 1485
 1486
 1487
 1488
 1489
 1490
 1491
 1492
 1493
 1494
 1495
 1496
 1497
 1498
 1499
 1500

לכל אדם
עליו שומר ושמור עליו, כי הוא לא יפגע בו
אם הוא יפגע בו, ויש לו חובה עליו
לשמור עליו, ויש לו חובה עליו
לשמור עליו, ויש לו חובה עליו
לשמור עליו, ויש לו חובה עליו
לשמור עליו, ויש לו חובה עליו
לשמור עליו, ויש לו חובה עליו
לשמור עליו, ויש לו חובה עליו
לשמור עליו, ויש לו חובה עליו

אין חובה עליו

אין חובה עליו

אין חובה עליו, ל, אלא

אין חובה עליו, אלא

(אין חובה עליו, אלא):
אין חובה עליו, אלא
אין חובה עליו, אלא
אין חובה עליו, אלא
אין חובה עליו, אלא
אין חובה עליו, אלא
אין חובה עליו, אלא
אין חובה עליו, אלא
אין חובה עליו, אלא
אין חובה עליו, אלא
אין חובה עליו, אלא

אין חובה עליו

אין חובה עליו, אלא